

รายงานวิจัยเพื่อห้องถิน
ฉบับสมบูรณ์

โครงการ

ศึกษาประวัติวัฒนธรรมและทรัพยากรของชุมชนวัดท่าลิพง
เพื่อสร้างตัวตนและความเข้มแข็งชุมชน

โดย นายคล่อง ใจนเมธากุล และคณะ

กรกฎาคม 2550

หมายเหตุ : เอกสารที่ต้องส่งประกอบการปิดโครงการ

1. รายงานฉบับสมบูรณ์เข้าเล่มปกสีเหลืองนวลด + ไฟกาว จำนวน 5 เล่ม
2. แผ่น Diskette หรือ แผ่น CD ของรายงานฉบับสมบูรณ์ จำนวน 1 แผ่น
3. รายงานการเงิน
4. สำเนาสมุดบัญชีที่ปรับยอดเป็นปัจจุบันแล้ว

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามหลักของการวิจัย	2
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
การดำเนินงาน	3
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
ทีมงานวิจัย	5
ทีมที่ปรึกษา	6
พื้นที่ดำเนินการ	6
ระยะเวลา	6
งบประมาณ	6
บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนวัดท่าลิพง	7
สภาพพื้นที่	7
1. ที่ตั้ง-อาณาเขต	7
2. ลักษณะทางภูมิศาสตร์	7
3. ประวัติศาสตร์ชุมชน	7
สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม	9
1. ประชากร	9
2. การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน	9
3. เส้นทางคมนาคมและการติดต่อกับภายนอก	10
4. การศึกษา	10
5. สาธารณสุขและสวัสดิการชุมชน	11
6. วัฒนธรรมและประเพณี	11
7. ศาสนา ความเชื่อและการเคารพนับถือ	12
8. การปกคล้องและภาวะผู้นำ	12
9. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและกลุ่มชน	12
10. ระเบียบข้อปฏิบัติ กฎหมายของชุมชน	12
11. การจัดการความขัดแย้ง ความผิด บทลงโทษ การปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย	13

ทั่วไป	13
1. พื้นดิน	13
2. พื้น้ำ	14
สภาพทางเศรษฐกิจ	16
1. การประกอบอาชีพ	16
2. การตลาด การค้า และการขนส่ง	17
3. การใช้แรงงาน	18
4. การสนับสนุนขององค์กรภายนอก	18
สภาพปัญหาของชุมชนและสังคม	18
1. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ	18
2. ปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม	19
สรุป	19
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	21
ขอบเขตของการศึกษา	21
พื้นที่ดำเนินงานการวิจัย	21
กลุ่มคนเป้าหมาย	21
แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล	22
การวิเคราะห์ข้อมูล	24
บทที่ 4 ประวัติวัดท่าลิพงและชุมชนวัดท่าลิพง	25
ประวัติวัดท่าลิพง	25
1. ที่ตั้งและความสำคัญ	25
2. ผู้สร้างวัดท่าลิพง	28
3. ที่มาของชื่อ “ท่าลิพง”	29
4. โบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าภายในวัด	30
5. ทำเนียบเจ้าอาวาส	31
5.1 หลวงปู่จับ อุทธิหรือพระครูอุทัยสีลาจาร (ระหว่าง พ.ศ. 2478-2527)	32
5.2 พ่อท่านคล้าหรือท่านมหาอัมพนหรือพระครูประโตจันทสาร (ระหว่าง พ.ศ. 2527-2543)	37
5.3 ท่านพระครูปลัดสมบูรณ์ สัมปันโน (ระหว่าง พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน)	37
บทสรุป : วัดและอนาคตของคนท่าลิพง	38

ประวัติชุมชนวัดท่าลิพง	38
1. หมู่ที่ 1 บ้านเกาทวด	39
2. หมู่ที่ 2 บ้านพร้าหัก	41
3. หมู่ที่ 3 บ้านท่า瓜	41
4. หมู่ที่ 4 บ้านถาวร	42
5. หมู่ที่ 5 บ้านกระเกด	44
6. หมู่ที่ 6 บ้านหัวถนนการะเกด	45
7. หมู่ที่ 7 บ้านในอ่าวพูนถันน	46
8. หมู่ที่ 8 บ้านนานอก	48
9. หมู่ที่ 9 บ้านป้านนา	49
10. หมู่ที่ 10 บ้านหนองซ้างเล่น	50
11. หมู่ที่ 11 บ้านศาลาตะเคียน	51
12. หมู่ที่ 12 บ้านท้ายทะเล	52
สรุป	53
บทที่ 5 วัฒนธรรม จริยธรรม ความเชื่อและพิธีกรรม	55
งานประเพณี	55
1. งานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา	55
1.1 ประเพณีการลากพระ แห่พระ หรือซักพระ	55
1.2 ประเพณีบวชพระ	56
1.3 ประเพณียกขันหมากปฐม	60
1.4 ประเพณีการทำบุญในวัน 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ	61
2. ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิด-แก่-เจ็บ-ตายหรือวัฏสงสาร	61
2.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด	61
2.2 ประเพณีแต่งงาน	63
2.3 ประเพณีการทำศพ	69
3. ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบรรพบุรุษ	71
3.1 การรำโนราโรงครู	71
3.2 ประเพณีทำบุญวันสารทเดือนสิง	74
3.3 ประเพณีสงกรานต์	77
สรุป	78

การละเล่นของคนชุมชนภาระเกดในอดีต	78
1. การเล่นเชือพะยายหลังส์	78
2. การเล่นอุบลูกไก่	79
3. การเล่นตีจับ	80
4. การเล่นฟ้าดทึง	80
5. การเล่นซ้างข้ามหัวย	81
สรุป	82
 ความเชื่อและพิธีกรรมในชุมชนวัดท่าลิพง	82
1. ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ “ไม่เชื่อย่าลบหลู่”	82
1.1 ทดสอบภาระเกด(คนjinเรียก “ทดสอบหลา กง”)	82
1.2 ตาขุนคำตาขุนแดง	83
1.3 สร่าน้ำหนูที่ 6	84
1.4 ทดสอบสีหลวง	84
1.5 ทดสอบเจ้ายา	85
1.6 ศาลหลวงต้นไทร	85
“จากต้นไทร” มาเป็นศาลหลวงต้นไทร	86
2. ความเชื่อที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติต่อคนในแต่ละโอกาส	86
3. ความเชื่อเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ_	87
4. ความเชื่อว่าด้วยโชคคลาภ ศิริมงคล และนิมิตในด้านดี	88
5. ความเชื่อว่าด้วยสิ่งอุบາทว์และนิมิตในด้านร้าย	88
6. ความเชื่อเพื่อป้องกันอุบัติเหตุหรือความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	89
7. ความเชื่อที่เกี่ยวกับข้าวหรือแม่โพสพ	91
8. ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์	91
8.1 การใช้เวทย์มนต์คากาทำ	91
8.2 การเสก	92
สรุป	93
 บทที่ 6 ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมกับการดำรงอยู่ของชุมชน	94
สภาพพื้นดิน	94
สภาพพื้นที่ทั่วไป ภูมิประเทศ และการเข้าใช้ทรัพยากร	95

1. รูปแบบและการใช้ทรัพยากรของครัวเรือน/เอกสาร	95
1.1 thon : ทางน้ำที่จอดเรือ	97
2. รูปแบบและการเข้าใช้ทรัพยากรส่วนรวม	98
2.1 ทรัพยากร่วมในระดับชุมชน	98
1) สร่าน้ำ : แหล่งที่มีเรื่องราวเล่าขานกันมาต่อสืบทอดกัน	98
2) ลำบาง : แหล่งเส้นทางเข้าชุมชนหาปลา ทางระบายน้ำและเส้นเขต	100
2.2 ทรัพยากร่วมระดับลุ่มน้ำ	102
1) เม่น้ำชาวอวด-ปากพนัง : สายน้ำแห่งชีวิต	102
2) ป่าพรุ : ทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าแห่งความงาม	104
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับชนิดทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่	105
3.1 เสน่ห์ : ไม้เศรษฐกิจเลี้ยงชีวิตอย่างพอเพียง	105
3.2 พังกาน : ที่ดอนในพื้นที่	107
3.3 เม : แหล่งซ่อนตัวของปลา	108
3.4 กระดูก : พืชสั่งเสริมหัตถกรรมในครัวเรือน	110
3.5 ช้างป่าพรุ : โขลงผู้เป็นเจ้าของดินแดนพื้นที่ในอดีต	110
3.6 ตาอินทอง ตาอินแก้ว และยายซีเขียว : ผู้คุ้มครองพื้นที่	113
บทสรุป : ผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากการเปลี่ยนแปลงทรัพยากร	114
1. ผลกระทบในแง่ลบหรือผลเสีย	114
2. ผลกระทบในแง่บวก หรือ ผลดี	116
บทที่ 7 วิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาของชาวชุมชนวัดท่าลิพ	117
ปฏิทินชีวิตตามรอบฤดูกาลเพาะปลูก	117
การทำนา : อาศัยพัฒนาพืชของชาวชุมชนท่าลิพ	121
เพลงบอก : ความบันเทิงและช่องสื่อสารอย่างชาวลูกทุ่ง	123
สรุป	126
บทที่ 8 การจัดการความรู้ : หลักรูปแบบการคืนงานวิจัยชุมชน	127
กิจกรรมที่ได้ดำเนินการแล้ว	127
1. กิจกรรมเผยแพร่โดยธรรมชาติตามบทบาทหน้าที่เดิม	127
1.1 การเล่าเรื่องในงานบุญและกิจกรรมทางประเพณี	127
1.2 การเล่าเรื่องในงานประจำปีของท้องถิ่น	128
1.3 นำໄปเป็นวาระหนึ่งในการประชุมกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน	128

1.4 การเล่าเรื่องผ่านรายการวิทยุ	128
1.5 เล่าเรื่องชุมชนในแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน	128
2. กิจกรรมเผยแพร่โดยกิจกรรมตามโครงการ	129
2.1 รายงานผลผ่านเว็บชุมชน	129
2.2. การถ่ายทอดเรื่องราวผ่านเอกสารเล่มเล็ก “วัดท่าลิพงของเรา”	129
กิจกรรมที่วางแผนจะดำเนินการต่อในอนาคต	130
1. การทำแผ่นพับ	130
2. การนำข้อมูลเข้าเพิ่มวาระการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน	130
3. การจัดนิทรรศการ	130
4. การเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน	130
5. การจัดทำเอกสารเป็นเล่มเล็กส่งมอบให้ที่อ่านหนังสือพิมพ์หมู่บ้าน	130
6. จัดทำเป็นหลักสูตรห้องถิน	131
บทที่ 9 งานวิจัย : การได้มาและบทบาทต่อ “ชุมชนวัดท่าลิพง”	132
สิ่งที่ได้มาจากการทำงานวิจัย	132
1. การเรียนรู้ตามประจำเด็นเนื้อหา	132
2. เอกลักษณ์คนชุมชนวัดท่าลิพง	133
การเรียนรู้ผ่านกระบวนการการทำงานวิจัย	136
1. การพัฒนาศักยภาพการทำงานวิจัย	136
1.1 สำหรับทีมวิจัย	139
1.2 สำหรับชุมชน	138
2. การฝ่าวงล้อมข้อจำกัด	139
2.1 ด้านทีมวิจัยและทีมที่ปรึกษา	139
2.2 ด้านชุมชน	140
2.3 การจัดทำรายงาน	140
3. วิธีหรือเทคนิคการทำงาน	141
ข้อสังเกตการเปลี่ยนแปลงของชุมชน	141
การร่วมกันสร้างสรรค์สร้างแนวทางใหม่แล้ว...ก้าวไป...ให้ถึง	142
เอกสารอ้างอิง	144
บุคลานุกรม	145

ภาคผนวก 1 บันทึก "ป้าพรุท่าซ้างข้าม" ไว้ในความทรงจำ	149
แหล่งน้ำและพื้นที่ใช้สอยหลากหลายชนิดในป้าพรุ	150
ปลา : ชื่อ ลักษณะ ภูมิปัญญาการเก็บหา และการใช้ประโยชน์	152
สัตว์บก สัตว์น้ำ : ชื่อ ลักษณะ-การเก็บหา และใช้ประโยชน์	155
ภาคผนวก 2 ความในใจจากทีมวิจัย	160
คำปราบจากผู้เขียน	161
เขียนแล้ว จากใจง่ายๆ	163
“ภายนอกบอก เรื่องภายนอกอยากรู้”	165
ความในใจ “แค่สิบในร้อย” ที่อยากรู้	168
บอกกล่าวเล่าความจากงานวิจัย	170
เมื่อนหางจะยาวไกล แต่ก็ไปจนถึง	171
ภาคผนวก 3 ประวัตินักวิจัย	172
ภาคผนวก 4 ประเมินภาพกิจกรรมและกระบวนการวิจัย	179

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัดท่าลิพง อ.เชียงใหม่ จ.นครศรีธรรมราช เป็นวัดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานมากแต่ครั้งสมัยสุโขทัย ในอดีตวัดเคยเป็นศูนย์กลางทั้งด้านการศึกษา การปฏิบัติพิธีกรรม งานประเพณีของท้องถิ่นรวมถึงการคุณนาคมขนส่งโดยอาศัยเส้นทางน้ำซึ่งอยู่ติดกับวัด และพบว่าองค์ประกอบประวัติศาสตร์ความเก่าแก่ของชุมชนบริเวณวัดและรอบวัด ได้แก่ เศษถ้วยชามที่มีอายุไม่ต่ำกว่าสมัยสุโขทัยปะปนอยู่กับดินมากมายรวมทั้งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่รายรอบชุมชน

ปัจจุบันด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นที่และการคุณนาคม ด้วยการตัดถนนสายนครศรีธรรมราช-สงขลา ตัดผ่าน ไม่ห่างจากวัดและชุมชนนัก การพัฒนาแบบใหม่นี้ทำให้วัดท่าลิพงและชุมชนที่รายรอบได้รับอาณิสงส์จากการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก วัดท่าลิพงซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของท้องถิ่นถูกลดบทบาทลง สาเหตุสำคัญคือเส้นทางคุณนาคมเปลี่ยนจากทางน้ำไปเป็นทางบก ชุมชนวัดท่าลิพงซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางการค้าขายทางเรือก็หมดความสำคัญลง ชุมชนขยายตัวเองไปต่ออยู่บริเวณริมถนน วัดจึงกลายเป็นส่วนที่อยู่ด้านหลังชุมชน แต่อย่างไรก็ตามวัดก็พยายามปรับตัวเองเข้าสู่การพัฒนาแบบใหม่ ซึ่งประสบผลสำเร็จพอสมควร อาทิ ในปี 2531 วัดท่าลิพงได้รับการประกาศให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างของกรมศาสนา เป็นต้น

ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่าในห่วงเวลาที่คนสนใจการพัฒนาแบบใหม่มากกกว่าวิถีชีวิตแบบเดิม และวัดถูกผลักดันให้พัฒนาเป็นวัดสมัยใหม่ คุณค่าของวัดและชุมชนที่เกิดจากการมีรากเหง้ามายาวนานก็ค่อยๆ ถูกลืมไป ในปัจจุบันจึงไม่ค่อยมีใครรู้จักวัดนี้ในส่วนนี้แหล่งประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญ คนในชุมชนรุ่นหลังก็ไม่รู้และไม่สนใจ นับวันวัดจึงเหลือเพียงบทบาทในการประกอบพิธีกรรมหรือประเพณีบางอย่าง เช่นเดียวกับวัดทั่วไป

ในขณะเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติสำคัญโดยเฉพาะป่ากํฤกษ์ทำลายอย่างต่อเนื่องโดยชาวบ้าน จากการกระตุ้นของการพัฒนาแบบใหม่ที่สนับสนุนให้คนขยายพื้นที่เพาบลูก โดยเฉพาะการทำนาเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด

ปัจจุบันทางราชการได้พยายามขยายการท่องเที่ยวทางน้ำในเขตลุ่มน้ำภาคพื้น โดยกำหนดให้มีท่าเรือที่บริเวณหน้าวัดท่าลิพง เพราะเป็นเขตที่นักท่องเที่ยวสามารถต่อสาธารณะเดินทางมาตามถนนสายนครศรีธรรมราช-สงขลาแล้วนำรถเข้าไปจอดเพื่อขึ้นลงเรือ แต่การดำเนินการของทางราชการดังกล่าว วัดและชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมใดๆ นำมาสู่ความหวั่นวิตกของทางวัดและผู้อาวุโส ว่าในสถานการณ์ที่คนรุ่นหลังก็ไม่ค่อยสนใจความเป็นมาของวัดและชุมชนอยู่แล้ว หากวัดถูกทำให้เป็นทางผ่านและที่พักของนักท่องเที่ยวตั้งกล้าว ผลกระทบจะเกิดกับวัดและชุมชนตามมาอีกมาก ทั้งในแง่ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และความเป็นสถาบันทางสังคมของวัด

ทางวัดและผู้อาสาในชุมชนจึงได้ปรึกษาหารือกัน เห็นว่าทางวัดและชุมชนคงจะขาดทางราชการไม่ได้ ทางที่ดีคือชุมชนและวัดควรจะเตรียมความพร้อมที่จะเชิญสถานการณ์ดังกล่าว ในขณะเดียวกัน กิจกรรมติดตั้งกล่าวให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและวัดด้วย จึงเห็นพ้องต้องกันว่าชุมชนควรที่จะฟื้นฟูและสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่าง ที่จะทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกว่ามีความเป็นคนบ้านเดียวกัน รู้สึกรัก และหวังเห็นวิธีชีวิตที่สละท่อนถึงความเป็นพอกขา ในขณะเดียวกันก็สามารถนำสิ่งที่ภาคภูมิใจดังกล่าวไปสร้างพื้นที่การต่อรองกับคนภายนอกที่เข้ามาติดต่อกับชุมชนหรือที่คนในชุมชนออกไปติดต่อกับภายนอก เพื่อให้ชุมชนหรือคนในชุมชนได้รับความเคารพนับถือ อาย่างกรณีที่วัดจะกลายเป็นทางผ่าน และที่จุดรถของนักท่องเที่ยว ที่จะมาขึ้นลงเรือ ณ บริเวณท่าเรือหน้าวัดจะต้องเข้ามาวัดด้วยความเคารพ เข้ามาเพื่อเรียนรู้ความเป็นมาและความสำคัญของวัด เศรษฐกิจชีวิตของคนรอบๆ วัด ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่วัดหรือชุมชนขอความร่วมมืออย่างเคร่งครัด

ดังนั้นชุมชนจึงต้องสร้างกระบวนการปลูกฝังให้คนในชุมชนและคนภายนอกได้เห็น ความสำคัญ และเกิดความรู้สึก พฤติกรรมต่างๆ ด้วยความเต็มใจ โดยการศึกษาและสร้างอัตลักษณ์ของตนเองผ่าน การศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดท่าลิพง การรื้อฟื้นเรื่องราวของวัดที่เชื่อมโยงกับชุมชน พร้อมทั้ง การสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของป้าพู่ เพื่อนำไปสู่การเคลื่อนไหว ฟื้นฟูทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และฐานทรัพยากรของชุมชนไปพร้อมๆ กัน

คำถามหลักของการวิจัย

1. ประวัติวัดและชุมชนวัดท่าลิพงเป็นมาอย่างไร ทั้งในและประวัติของตัวเองและประวัติในส่วนที่ติดต่อสัมพันธ์กับท้องถิ่นอื่นหรือคนกลุ่มอื่น โดยศึกษาทั้งจากหลักฐานที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์ อักษร หลักฐานโบราณคดี หลักฐานที่เป็นความทรงจำสืบทอดกันมา และหลักฐานที่เป็นตำนาน
2. ประวัติวัฒนธรรมในส่วนที่เป็นความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีของชุมชน เป็นอย่างไร มีพัฒนาการอย่างไร มีความหมายทางสังคมอย่างไร ทั้งความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีดังกล่าวสัมพันธ์ เชื่อมโยงกับความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ตามข้อ 1 อย่างไร มีพัฒนาการหรือเปลี่ยนแปลงคลี่คลายมาอย่างไร
3. ลักษณะของป้าพู่ ชุมชนเป็นอย่างไร ทั้งในและความอุดมสมบูรณ์ของพรรณพืชและพรรณสัตว์ และการเข้าไปใช้ประโยชน์ของชาวบ้าน ทั้งในและรายละเอียดของการใช้ประโยชน์ และกฎเกณฑ์ การใช้ทรัพยากรลักษณะต่างๆ ร่วมกัน การเปลี่ยนแปลงของลักษณะที่กล่าวข้างต้นนี้ทั้งหมด ความสัมพันธ์กับข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันจะสร้างกระบวนการจัดการความรู้ได้อย่างไร ที่จะทำให้ความรู้ที่ได้จากข้อที่ 1 ถึง 3 ได้แพร่หลายไปถึงกลุ่มเป้าหมาย ทั้งคนในชุมชนกลุ่มต่างๆ และบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น การผลักดันให้มีการบรรจุเป็นหลักสูตรห้องถิ่น ของโรงเรียนในชุมชน(ปัจจุบันเรียกหลักสูตรสถานศึกษา) การใช้วัดเป็นพื้นที่การเรียนรู้ ทั้งโดยการ

พูดคุยในวันประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น ในวันพระ การรื้อฟื้นพิธีกรรมและประเพณีบางอย่างที่คนไม่เห็นคุณค่าให้กลับมา มีความหมายใหม่ การเผยแพร่ความรู้ผ่านรายการวิทยุชุมชน การร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ และสถานีวิทยุและโทรทัศน์ในท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ความรู้ และท้ายสุดคือการจัดการเรียนรู้หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม โดยเชิญบุคคลภายนอกเข้ามาเรียนรู้และเยี่ยมชมตามประสบการณ์ที่ชุมชนจะจัดเตรียมตามความรู้ที่ได้ดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อให้ตัวแทนของคนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาหาคำตอบในประเด็นต่อไปนี้

- 1.1 ประวัติความเป็นมาของวัดและของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
- 1.2 ประวัติความเป็นมาและปฏิบัติการของชุมชนเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีที่สำคัญของชุมชน
- 1.3 ประวัติความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับทรัพยากรป่าพรุและการใช้ การจัดการทรัพยากรดังกล่าวของชุมชน

ทั้งนี้ในการศึกษาทั้ง 3 ประเด็นดังกล่าวจะศึกษาอย่างเกี่ยวข้องเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

2. เพื่อสร้างกระบวนการจัดการความรู้ที่ได้ตามข้อ 1 สำหรับให้ความรู้ดังกล่าวเผยแพร่ไปสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ทำให้คนกลุ่มต่างๆ ได้เรียนรู้ เกิดความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของโครงการ

การดำเนินงาน

1. เวทีเตรียมความพร้อมของนักวิจัย
2. เวทีชุมชนครั้งที่ 1 ชี้แจงโครงการวิจัย
3. อบรมทีมวิจัย เรื่องวิธีการศึกษาราบรื่นข้อมูล
4. ศึกษาข้อมูลเอกสาร
5. เวทีชุมชนครั้งที่ 2 รายงานผลการศึกษาข้อมูลเอกสาร
6. อบรมทีมวิจัย เรื่องวิธีให้ความหมายและวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูล
7. สัมภาษณ์กลุ่มอยู่ 12 ชุมชน
8. เวทีชุมชนครั้งที่ 3 รายงานผลการศึกษาข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 1
9. สัมภาษณ์เดียว
10. เวทีการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้รู้ในชุมชนและผู้ทรงเกียรติจากภายนอก 4 ครั้ง

11. เกทีชุมชนครั้งที่ 4 รายงานผลการศึกษาข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 2
12. ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมนอกพื้นที่
13. อบรมทีมวิจัย เรื่องวิธีการเขียนรายงานผลการศึกษา
14. เกทีชุมชนครั้งที่ 5 รายงานผลการศึกษา

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลลัพธ์โดยตรง

1.1 ได้ความรู้ที่สร้างขึ้นโดยชุมชนที่ชัดเจนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดและชุมชน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประวัติความเป็นมาและปฏิบัติการของชุมชนเกี่ยวกับความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีที่สำคัญของชุมชน ประวัติความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับทรัพยากรป่าพรุ การใช้ และการจัดการทรัพยากรดังกล่าวของชุมชน

1.2 ได้กลุ่มบุคคลที่พัฒนาตนเองโดยกระบวนการวิจัยจนเป็นกลุ่มแกนนำชุมชนที่ชัดเจน มีความสามารถในการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อสร้างการเคลื่อนไหวทางสังคมสำหรับการแก้ปัญหาและการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้ชุมชนมีทางเลือกและอำนาจการต่อรองมากขึ้น

1.3 เกิดกระบวนการจัดการความรู้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายทั้งในชุมชนและนอกชุมชน เช่น การผลักดันให้มีการบรรจุเป็นเนื้อหาในหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในชุมชน การใช้วัดเป็นพื้นที่การเรียนรู้ทั้งโดยการพูดคุยในวันประกอบพิธีกรรมต่างๆ การรื้อฟื้นพิธีกรรมและประเพณีบางอย่างที่คนไม่เห็นคุณค่าให้กลับมา มีความหมายใหม่ การเผยแพร่ความรู้ผ่านรายการวิทยุชุมชน การร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ และสถานีวิทยุและโทรทัศน์ในท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ความรู้ เป็นต้น

1.4 เกิดการจัดการเรียนรู้หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม โดยประชาสัมพันธ์เชิญชวนบุคคลภายนอกเข้ามาเรียนรู้และเยี่ยมชมชุมชนตามประสบการณ์ที่ชุมชนจะจัดเตรียมตามความรู้ที่ได้จากการนี้ และชุมชนจะเข้าไปร่วมงานกับเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในเขตลุ่มน้ำปากพนังตὸองกลางที่ สภาฯ ห้องถินกำลังสนับสนุนอยู่ เพื่อผนึกกำลังให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมของชุมชนห้องถินเขตลุ่มน้ำปากพนังตὸองกลางผ่านกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น

2. ผลลัพธ์ในลักษณะที่เป็นผลกระทบ

เกิดกระบวนการก่อรูปอัตลักษณ์แบบใหม่ของคนในชุมชนในลักษณะของกลุ่มคนที่มีความรักในมาตรฐาน ภูมิใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน ดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เสียสละเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนรักและอนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน มีน้ำใจคอที่ดีงาม เป็นต้น และเกิดกระบวนการที่จะสร้างสรรค์ให้คนภายนอกได้มองเห็นตัวตนของคนและชุมชนวัดท่าลิพง เช่น เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่น่าศึกษาเรียนรู้ ผู้คนมี

รากเหง้าของตนเองที่น่าสนใจและน่าယย่อ่อง มีขั้นบธรรมเนียมประเพณีหล่ายอย่างที่มีคุณค่าต่อสังคมไทยและนำเสนอเรียนรู้ ผู้คนมีน้ำใจงาม วัด และพระสงฆ์สามารถเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และเป็นที่พึ่งของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในลักษณะที่คุณภาพนอกมีความเคราะห์ชุมชน ให้เกี่ยวต่อกับคนในชุมชนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่คุณภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคนในชุมชน หรือกรณีที่คนในชุมชนออกไปติดต่อกับคุณภายนอกก็ตาม

ทีมงานวิจัย

1. พระครูสมบูรณ์ สมปุนโน	เจ้าอาวาสวัดท่าลิพง	ประธานโครงการ
2. พระครูสุจิตตาธุรุต	พระวัดท่าลิพง	ทีมวิจัย
3. พระดำเกิง เตชะปัญญา	พระวัดท่าลิพง	ทีมวิจัย
4. นายคล่อง ใจนเมธากุล	ประธานวัดน้อยธรรม ต.การะเกด	ผู้เสนอโครงการ
5. นายสุจิตต์ เทพแก้ว	ข้าราชการบำนาญ	ทีมวิจัย
6. นายสมปอง บุญแก้ววรรณ	ข้าราชการบำนาญ	ทีมวิจัย
7. นายอมร สดศรี	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
8. นายสัมฤทธิ์ ณ นคร	ข้าราชการบำนาญ	ทีมวิจัย
9. นางจรี พรมเพ็ญ	ข้าราชการบำนาญ	ทีมวิจัย
10. นางสมหมาย ดีเป็นแก้ว	ข้าราชการบำนาญ	ทีมวิจัย
11. นางยินดี ณ นคร	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
12. นายประคิน บุญจริง	กำนันตำบลการะเกด	ทีมวิจัย
13. นายสมพิศ ทองเกตุ	ผู้ใหญ่บ้าน ม.6	ทีมวิจัย
14. นายไมตรี จากระโนด	ผู้ใหญ่บ้าน ม.8	ทีมวิจัย
15. นายจุณณ จักชรทิพย์	รองนายก อบต การะเกด	ทีมวิจัย
16. นางกนกวรรณ หนูทับ	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
17. นายสมคิด หนูทับ	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
18. นางทัศนีย์ สุทธิพงศ์	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
19. นางสาววิมล จิระวิโร	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
20. นางผุสตี หลวงพิพย์รินทร์	ข้าราชการครู	ทีมวิจัย
21. นายนิยม ทองนอก	เกษตรกร	ทีมวิจัย
22. นางกาญจนจุรี เป่าอุบลย์	แม่บ้าน	ทีมวิจัย

ทีมที่ปรึกษา

1. นายวัน พ่องเกตุ	ทีมที่ปรึกษา
2. นายถวิล คำจันทร์	ทีมที่ปรึกษา
3. นายจ้าย ชูแก้ว	ทีมที่ปรึกษา
4. นายสามารถ เรืองอ่อน	ทีมที่ปรึกษา
5. นาง Jarvis เรืองอ่อน	ทีมที่ปรึกษา
6. นางศิริบูรณ์ จันทร์วิจิโจน์	ทีมที่ปรึกษา
7. ด.ต.คำนึง พัฒน์เชียร	ทีมที่ปรึกษา
8. ด.ต.คล่อง พ่องเกตุ	ทีมที่ปรึกษา
9. นายสมบูรณ์ สายเงา	ทีมที่ปรึกษา
10. นายสงวน ภูมราเศวต	ทีมที่ปรึกษา
11. นางพุม เกียรติก้องแก้ว	ทีมที่ปรึกษา
12.นายประทีป ใจไกรจักร	ทีมที่ปรึกษา
13 นางปริญดา ชื่นช่วย	ทีมที่ปรึกษา
14 นายชลธ เอี่ยมสุทธิ์	ทีมที่ปรึกษา
15. นายไว ชุมเทพ	ทีมที่ปรึกษา
16. นายจำเริญ พ่องเกลี้ยง	ทีมที่ปรึกษา
17.นายไอล เศรษฐสุบรรเสริฐ	ทีมที่ปรึกษา

พื้นที่ดำเนินการ

พื้นที่ดำเนินการครอบคลุมทั้ง 12 หมู่บ้าน ในตำบลการะเกด

ระยะเวลา

ตั้งแต่ 1 มกราคม 2549-31 ธันวาคม 2549

งบประมาณ

จำนวน 128,000 บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นแปดพันบาทถ้วน)

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนวัดท่าลิพ

ชุมชนวัดท่าลิพ หมายถึง พื้นที่ที่ผู้คนมีความสัมพันธ์กับวัดท่าลิพ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบล การะเกด จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและการสอบถามเบื้องต้น พบร่องรอยที่สำคัญๆ ดังนี้

สภาพพื้นที่

1. ที่ตั้ง-อาณาเขต

ตำบลการะเกดเป็น 1 ใน 10 ตำบลของ อ.เชียงใหม่ จ.นครศรีธรรมราช ห่างจากที่ว่าการอำเภอทางทิศใต้ ประมาณ 12 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 6,028 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,767,558 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลท่าข่าน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลเครือง อำเภอชะโວด
		ตำบลแหลม อำเภอหัวไทร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลเข้าพระบาท
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	แม่น้ำชะโວด-ปากพนัง, ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว และตำบลห้องลำเจียก

2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

สภาพพื้นที่ตำบลการะเกดแบ่งออกเป็นเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ดินเหนียวประกอบด้วย หมู่ที่ 1,2,3,5,6 และ 4,7,8,9,10 บางส่วน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบแห้งส่วนใหญ่
2. ดินเปรี้ยว ประกอบด้วย หมู่ที่ 11,12 และ หมู่ที่ 4,7,8 บางส่วนพื้นที่เป็นที่ราบต่ำ บางแห่งเป็นที่ราบลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นป่าพุด ซึ่งมีเมล็ดเป็นจำนวนมาก มีต้นไทรใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง เมื่อมีโครงการ

พระราชดำริชุดคลองสันน้ำจากคลองชะโວด-แพรกเมือง ยาว 27 กิโลเมตร ได้มีพระบรมราชานุญาตให้สร้างศาลาหลวงขึ้นริมคลองบริเวณต้นไทร บริเวณหมู่ที่ 11 ตำบลการะเกดเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและสักการบูชา

3. ประวัติศาสตร์ชุมชน

ข้อมูลเดิมของการประกาศจัดตั้งตำบลการะเกดโดยกระทรวงมหาดไทย ตำบลการะเกด ประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านเกาะหาด หมู่ที่ 2 บ้านพร้าหัก หมู่ที่ 3 บ้านท่าวา หมู่ที่ 4 บ้านศาลาฝาซี(บ้านถาวรปัจจุบัน) หมู่ที่ 5 บ้านการะเกด หมู่ที่ 6 บ้านหัวถนนการะเกด หมู่ที่ 7 บ้านอ่าวพูน

ถนน หมู่ที่ 8 บ้านนานอก หมู่ที่ 9 บ้านนา หมู่ที่ 10 บ้านหนองช้างเล่น ต่อมามาได้แบ่งแยกเป็น 2 หมู่บ้าน อีก คือ หมู่ที่ 4 แยกเป็น หมู่ที่ 11 เป็นบ้านศาลาตะเคียน และ หมู่ที่ 7 แยกเป็น หมู่ที่ 12 บ้านท้ายทะเล

ผู้เฝ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนจะเรียกหมู่บ้านว่า กลุ่ม หรือ บ้าน ซึ่งชื่อของกลุ่มหรือบ้านี้จะ ตั้งจากชื่อของบุคคล ต้นไม้ สัตว์ หรือสิ่งธรรมชาติที่มีอยู่ ในกลุ่มบ้านนั้นๆ เช่น บ้านหนองพันสี บ้าน ปลายทอง บ้านหนองช้างเล่น บ้านศาลาตะเคียน บ้านลานควาย เป็นต้น ซึ่งแต่ละชื่อบ้านนามเมือง แสดงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อม ตำนานและการตั้งถิ่นฐานของชาวชุมชนท่าลิพงอย่างน่าสนใจ ซึ่งจาก การสอบถามผู้เฝ่าผู้แก่ได้เล่าถึงที่มาของแต่ละหมู่บ้านดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านเกษตรวด ในอดีตมีคนจื่นมาค้าขาย ได้สร้างศาลาวดไว้กลางน้ำ แล้วเอาหัวใจเข้าไป ไว้ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านเกษตรวด”

หมู่ที่ 2 บ้านพร้าหัก ในอดีตชาวบ้านนำพร้าไปแผ่รากทางและตัดไม้ พร้าที่นำไปใช้เกิดหัก 2 ท่อน ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านพร้าหัก”

หมู่ที่ 3 บ้านท่าวา ชาวบ้านตั้งชื่อตามต้นไม้ชนิดหนึ่ง คือต้นไม้ва ลักษณะคล้ายๆ ต้นมังคุด ซึ่งมี จำนวนมากในพื้นที่นี้ จึงเรียกว่า “บ้านท่าวา”

หมู่ที่ 4 บ้านศาลาฝาซี ชื่อตามศาลาที่พักริมทาง ซึ่งทำหลังคาเป็นรูปทรงฝาซี

หมู่ที่ 5 บ้านกระเกด ตั้งชื่อตามต้นไม้ คือ ต้น กระเกด คล้ายต้นลำเจียง ออกดอกในฤดูฝน ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านกระเกด” และนำมาตั้งเป็นชื่อตำบลด้วย คือ ตำบลกระเกด

หมู่ที่ 6 บ้านหัวถนนกระเกด เดิมเป็นเส้นทางสัญจรไปมาของชาวบ้านจากหัวไทรไป นครศรีธรรมราช จะต้องมาพักเพื่อรอเรือข้ามฟาก เพราะมีแม่น้ำ ชะอวด- ปากพนัง ไหลผ่าน ที่นี่เป็น ชุมชนค้าขาย และเป็นที่สิ้นสุดของถนน เพราะถนนมาชนกับแม่น้ำ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านหัวถนน กระเกด”

หมู่ที่ 7 บ้านอ่าวพูนถนน เป็นพื้นที่ที่มีแม่น้ำชะอวด-ปากพนังล้อมรอบ 3 ด้าน คือ ทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันตก ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านอ่าวพูนถนน”

หมู่ที่ 8 บ้านนานอก นายสีนวล ทองนอก (อดีตกำนันตำบลกระเกด) เล่าว่า เป็นที่ร่วงเปล่าริมป่า พรุ ชาวบ้านนำวัสดุมา กินหญ้าและประกอบอาชีพทำนา และได้สร้างบ้านพักอาศัยเพิ่มเติมมากขึ้น และอยู่ห่างไกลจากบ้านอื่นๆ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านนานอก”

หมู่ที่ 9 บ้านนา เดิมเป็นที่โล่งเตียน ชาวบ้านที่อยู่บริเวณนั้นทำแต่นาอย่างเดียว ชาวบ้านจึงตั้งชื่อ ว่า “บ้านนา”

หมู่ที่ 10 บ้านหนองช้างเล่น เดิมมีหนองน้ำขนาดใหญ่ 1 แห่ง ชาวบ้านสร้างรากปักฐานทำนา ทำไร่ ใช้น้ำในส่วนนั้นสำหรับดีม ต่อมามีช้างโลงหนึ่งมากัดกินพืชผักของชาวบ้านและลงเล่นน้ำใน หนองน้ำนี้เป็นประจำและจะอยู่ที่หนองน้ำนี้ครั้งละหลายๆ วัน ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านหนองช้างเล่น”

หมู่ที่ 11 บ้านศาลาตะเคียน เดิมเป็นพื้นที่หมู่ที่ 4 ต่อมามีประชากรเพิ่มมากขึ้น ยกต่อการปักครอง จึงได้แยกหมู่ที่ 4 เป็นหมู่ที่ 11 ชาวบ้านได้ตั้งชื่อบ้านตามต้นไม้ คือ ต้นตะเคียน ซึ่งเป็นต้นไม้ใหญ่มาก ชาวบ้านจะตัดกิ่งมาทำล้ำตัด ต่อมามีคนแก่มาจากการท่องเที่ยว บอกว่าถ้าจะตัดต้นตะเคียนต้นนี้ ต้องบนบานศาลากล่าวว่า เมื่อตัดแล้วจะนำต้นไม้ตัดไปสร้างศาลาให้ ชาวบ้านจึงทำตาม และตั้งชื่อว่า “บ้านศาลาตะเคียน”

หมู่ที่ 12 บ้านท้ายทะเล เดิมเป็นพื้นที่หมู่ที่ 7 เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ยกต่อการปักครอง ได้แยกหมู่บ้านอ่าวพูนถนน เป็นหมู่บ้านที่ 12 สภาพพื้นที่บ้านท้ายทะเลทางทิศตะวันตก ซึ่งอยู่ติดกับแม่น้ำชะอวด-ปากพนัง มีทะเลเล็กๆ อุญี่ 2 แห่ง คือ ทะเลชี้หูและทะเลสองห้อง ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “บ้านท้ายทะเล”

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

1. ประชากร

ประชากรในเขตชุมชนวัดท่าลิพง หมายถึง ประชากรที่มีความสัมพันธ์เชิงสังคมกับวัดท่าลิพงซึ่งส่วนใหญ่อาศัยในตำบลการะเกด อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งปัจจุบันมีประชากรเป็นจำนวนมาก อาศัยอยู่กันค่อนข้างหนาแน่นเป็นหย่อมบ้าน แต่ละหย่อมบ้านจะมีชื่อเรียกเฉพาะแตกต่างกันไป ประชากรส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยนับถือศาสนาพุทธเกื้อบริอยเปอร์เซ็นต์ มีชาวจีนที่มีเชื้อสายผสมระหว่างไทยกับจีโนอาศอยู่บ้าง และชาวต่างชาติที่เป็นผู้ร่วมงานแต่งงานกับลูกหลานของคนในชุมชนวัดท่าลิพงบ้าง แต่ไม่ได้มาตั้งถิ่นฐานถาวร คงไปมา มาก เท่านั้น จำนวนประชากรในเขตชุมชนวัดท่าลิพง ในปัจจุบัน จากการสำรวจข้อมูลแผนที่ทางการพัฒนาขององค์กรบริหารส่วนตำบลการะเกด ในปี 2548 พบว่ามีจำนวน 7,549 คน ผู้ชาย 3,720 คน ผู้หญิง 3,829 คน จำนวนครัวเรือน 1,800 ครัวเรือน

2. การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

ชาวภาระเกดที่อาศัยในเขตชุมชนวัดท่าลิพง จะปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้ชิดกันเป็นหย่อมบ้านบ้านเรือนแต่ละหลังมีคินอาศัยอยู่กันหลายคนเป็นครอบครัวใหญ่มีพ่อแม่ลูกบุญย่าตายาย ในสมัยก่อนเมื่อถูกฯ ออกเรือนหรือแต่งงานไปแล้ว พ่อแม่แม่จะแบ่งที่ดินในเขตบริเวณบ้านหรือใกล้ๆ กับบ้านของพ่อแม่ให้ลูกสร้างบ้าน บ้านของลูกฯ หลานฯ จึงมักจะอยู่ใกล้ๆ กับบ้านของพ่อแม่ ทำให้สะพานในการเดินทางไปมาหากันและสามารถเรียกหา กันได้ยิน การปลูกบ้านในสมัยก่อนมักจะปลูกด้วยไม้กั้นฝาบ้านและมุงหลังคาด้วยตับจากเป็นบ้านโล่งๆ ไม่มีห้อง แบ่งเป็นมุมทำครัว มุมสำหรับที่นอน มุมนั่งพักผ่อน มีนอกชานไว้สำหรับครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดีจะสร้างบ้านด้วยไม้มุงกระเบื้องแดงซึ่งมีขนาดเล็กเดี่ยวนี้หาดูได้ยากมาก ฝา กันด้วยกระดาน ยิ่งบ้านหลังใหญ่แสดงว่ามักจะเป็นคนที่คนในชุมชนให้ความนับถือ

ปัจจุบันบ้านเรือนในชุมชนวัดท่าลิพงเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ผู้คนนิยมสร้างบ้านด้วยอิฐ ชาบูน เป็นตึกเดียวตึกแಡ บางหลังดัดแปลงจากหลังเดิมที่เป็นบ้านไม้ ต่อเติมด้วยการก่ออิฐชาบูน ให้ดูสวยงามขึ้น บางหลังก่อสร้างเป็นแบบครึ่งตึกครึ่งไม้ แต่ถึงอย่างไรก็ยังคงพบบ้านเรือนที่เป็นของผู้มีฐานะดีในสมัยก่อนหลงเหลืออยู่บ้างในแต่ละหมู่บ้าน เพราะลูกหลานตั้งใจจะอนุรักษ์เอาไว้

3. เส้นทางความคิดและการติดต่อกับภายนอก

ในสมัยก่อนการคิดความไปมาหาสู่กัน จะใช้การเดินเท้าไปตามคันนาหรือถนนสายเล็กๆ ในบางหมู่บ้านเป็นการเดินเท้า ขึ้นมา นั่งเกี้ยวนหรือถ้าเดินทางไปทางน้ำก็ใช้เรือพาย เรือถ่อ เรือเจา เรือยนต์ การเดินทางติดต่อกับภายนอกต้องใช้เวลานาน ไม่สะดวกเท่าที่ควร

ในสมัยปัจจุบันนี้ การคิดความไปมาของคนในชุมชนวัดท่าลิพงสะดวกสบายมาก เพราะมีการตัดถนนหนทาง ลาดยาง เทคอนกรีตหรือไม้ก็เป็นถนนมลคุกรังที่สามารถใช้รถยก รถจักรยานยนต์ขับขี่โดยสารไปมาได้อย่างสะดวก การติดต่อกับภายนอกก็สะดวกมากขึ้น เนื่องจากถนนหนทางมีพร้อมและทันสมัย บางเส้นทางมีรถโดยสารประจำทางผ่าน มีการติดต่อสื่อสารกันสะดวกผ่านทางโทรศัพท์ สาธารณะในทุกหมู่บ้าน เกือบทุกครัวเรือนจะมีโทรศัพท์มือถือใช้ และมีรถยก หรือรถจักรยานยนต์ไว้ใช้งาน

4. การศึกษา

คนในชุมชนวัดท่าลิพงมีนิสัยในการศึกษามาตั้งแต่ในสมัยโบราณ เมื่อก่อนครั้งที่ยังไม่มีโรงเรียน จะเข้ามาศึกษาเรียนรู้จากวัด โดยเฉพาะวัดท่าลิพงจะเลื่องลือชื่อในด้านการให้ศิลปวิทยาแก่เยาวชน แบบสหวิทยาการดังที่คนรุ่นก่อนกล่าวไว้เป็นบทกลอนซึ่งนายชัยชนะ ดีเป็นแก้ว บันทึกไว้ว่า

“เรียนครู	ให้อ่ายรัดบ่อคล้อ
เรียนหนอด	ให้อ่ายรัดบางเหลง
เรียนนักเลข	ให้อ่ายรัดบางแก้ว
หากไม่รู้แล้ว	ให้อ่ายรัดท่าลิพง”

คน 60 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาอย่างน้อยก็จะระดับประถมศึกษา สำหรับคนส่วนคนวัยทำงาน อายุระหว่าง 25 – 60 ปี ส่วนใหญ่จะจะระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป ส่วนคนที่อยู่ในช่วงอายุ 25 ปีลงมา ขณะนี้กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในสถานศึกษาเป็นส่วนใหญ่ คนในเขตชุมชนวัดท่าลิพงจะส่งเสริมให้ลูกหลานได้เรียนต่อในระดับสูงๆ ด้วยพื้นฐานทางครอบครัวที่ค่อนข้างยากจนเป็นส่วนมาก บางครอบครัวต้องกู้หนี้ยืมสิน(กู้เงิน) มาส่งเสียให้ลูกเรียน จึงทำให้เด็กๆ ต้องบากบั้นพยายามศึกษาเล่าเรียน เพื่อเอกสารความรู้มาทำมาหากิน สร้างฐานะของครอบครัวต่อไป

5. สาธารณสุขและสวัสดิการชุมชน

ในชุมชนวัดท่าลิพงมีสถานีอนามัยประจำตำบลการเกด เป็นหน่วยงานทางสาธารณสุขที่คอยให้บริการทางด้านสุขภาพอนามัยแก่ชุมชน และแต่ละหมู่บ้านจะมีเครือข่ายจากสถานีอนามัยที่เรียกว่า “อ.ส.ม.” ให้บริการช่วยเหลือแก่ผู้คนในหมู่บ้านของตน และทำหน้าที่ช่วยแบ่งเบาภาระงานของเจ้าหน้าที่อนามัย

การให้บริการทางด้านสาธารณสุข จะเป็นความร่วมมือกันจากหลายฝ่าย เช่น

- ฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะให้บริการลิง จำนวนความสะอาดในด้านสร้างปราะปานหมู่บ้าน จัดหาที่เก็บกักน้ำไว้ให้ชุมชน สร้างถนนหนทาง ให้สะอาดในการเดินทางเพื่อความปลอดภัยในชีวิต
- เจ้าหน้าที่สำรวจจากสถานีสำรวจภูมิประเทศ เกด คอย จำนวนความสะอาดในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในชุมชน
- โรงเรียนให้ความรู้แก่นักเรียนและชุมชนในการรักษาสุขภาพอนามัย มีภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่เป็นแพทย์แผนโบราณหลายท่านในเขตชุมชนวัดท่าลิพง ที่สามารถช่วยเหลือให้บริการแก่ชุมชนในด้านการป้องกันและรักษาโรคด้วยพืชสมุนไพรได้

6. วัฒนธรรมและประเพณี

วัฒนธรรมประเพณีเป็นสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ หรือเป็นวิถีชีวิตของหมู่คณะ เป็นพุทธิกรรมและสิ่งที่คนในหมู่คณะผลิตหรือสร้างขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และใช้กันในหมู่ของตนสืบทอดต่อๆ กันมาเป็นเวลากว่า 100 ปี วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนวัดท่าลิพงบางอย่างได้ดำรงรักษาไว้ หรือร่วมกันอนุรักษ์พื้นพูนมาใหม่ แต่ก็มีวัฒนธรรมและประเพณีอีกหลายอย่าง ที่ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วโดยสิ้นเชิง ขาดการสืบทอดต่อ จากการสืบค้นโดยการสอบถาม สัมภาษณ์ จากผู้สูงอายุ คนเฒ่า คนแก่ในชุมชน พบว่ามีวัฒนธรรมและประเพณีเดิมๆ หลายอย่างที่ดีงามน่าสนใจที่คงรุ่นหลังไม่ได้รับรู้ แล้วหรือไม่ให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติต่อ กันมา แต่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากแล้วตามกาลเวลาและยุคสมัยที่พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ เช่น ประเพณีการแต่งงาน การหมั้น การบวช การทำขาวัญนาค การโกนจุก การจัดงานศพ การลงแขก หรือที่เรียกว่า “การออกปาก” การละเล่นของเด็กๆ และคนในชุมชน หมอบแห่น ในฐานะหมอบแห่นนวด หมอบต้มยำ การแกงนา การทิมเม่า การแกงเค้าเลียงข้าวขี้นห้อง การตั้งซื่อบ้าน หรือหมู่บ้าน การเกิดการทำคลอดของหมอบต้มยำ การทำขาวัญแม่สื้อ การขึ้นเปล การฝากห้องกับหมอบต้มยำ การร้องเริ่ง ร้องเพลงกล่อมเด็ก การตั้งซื่อ เป็นต้น

7. ศาสนา ความเชื่อและการเคารพนับถือ

คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธตามบราhmaที่สืบทอดต่อกันมา ซึ่งค่อนข้างจะเคร่งครัดในศาสนาพิธี คนเมภาคันแก่ที่สูงอายุมากจะปลูกฝังในบุตรหลานศรัทธาและปฏิบัติตามหลักทางพระพุทธศาสนา นิยมนำบุตรหลานเข้าวัดฟังธรรมในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา สอนให้ลูกหลานเชื่อในกฎแห่งกรรมและผลของการกระทำ “ทำดีได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว” ในกระบวนการปฎิบัติกิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมจะนำพิธีกรรมทางศาสนาเข้าร่วมด้วยเพื่อความเป็นสิริมงคล

8. การปกครองและภาวะผู้นำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นของชุมชนวัดท่าลิพง ตำบลกาสะเกต อาจแบ่งเป็น 2 สมัย คือ

สมัยอดีต ประชาชนที่อาศัยอยู่ในแต่ละกลุ่มบ้านมักจะมีเชื้อสายเป็นญาติๆ กันແแททั้งกลุ่มบ้าน มีญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ตา 伯 ลูกหลานฯ ให้ความรัก นับถือ ยกย่อง จะถูกแต่งตั้งขึ้นเป็นผู้นำของกลุ่มบ้าน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นผู้นำก็จะตั้งเป็นระเบียบ กฎเกณฑ์ เพื่อใช้เป็นข้อปฏิบัติในกลุ่มบ้านนั้นฯ

ยุคปัจจุบัน เมื่อทางราชการได้กำหนดให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่น มีการเลือกผู้นำของท้องถิ่น เช่น เลือกตัวแทนเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แนวทางปฏิบัติตามตัวบทกฎหมาย หรืออาจแบ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็น 2 ฝ่ายคือ 1) ฝ่ายพัฒนา เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล(เรียกว่าฯ ว่า อบต.) ซึ่งจะมีข้าราชการส่วนท้องถิ่น และสมาชิกสภา อบต. ที่ได้มาจากการเลือกตั้งจากประชาชน เพื่อเข้าไปทำหน้าที่บริหาร 2) ฝ่ายปกครอง ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน กำนัน คณะกรรมการตำบล ซึ่งทุกตำแหน่งมาจาก การเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น

9. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและกลุ่มชน

ในอดีตความสัมพันธ์ของคนในชุมชนวัดท่าลิพง และบริเวณหมู่บ้านรอบนอกจะมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น เนื่องจากเป็นญาติพี่น้องในตระกูลเดียวกัน หรือมีสายสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน มีคนที่มาจากการต่างถิ่นค่อนข้างน้อย คนในชุมชนมีความผูกพันกันทางจิตใจ มีความรัก สามัคคี รักใคร่กลมเกลียว มีการเอื้อเฟื้อชุนเจอกันเป็นอย่างดี ไม่ค่อยมีปัญหารุนแรง ปัญหาที่มีการกระทบกันบ้างจะเป็นเรื่องที่ปรองดองกันได้ง่าย โดยไม่ต้องอาศัยหลักกฎหมายใดๆ แม้แต่เมื่อมีคนต่างถิ่นมาอาศัยอยู่ใหม่ ก็ปฏิบัติตามอย่างคนในถิ่นแบบอัตโนมัติ นอกจากนี้ยังมีประเพณีวัฒนธรรมช่วยให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างดีอีกด้วย

10. ระเบียบข้อปฏิบัติ กฎเกณฑ์ของชุมชน

ในอดีตกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติจะมีขึ้นโดยผู้นำของหมู่บ้าน ซึ่งมักจะแต่งตั้งผู้อาสาเสนหรือคนที่เป็นที่เคารพรักหรือญาติผู้ใหญ่ของตระกูลใหญ่ เมื่อก่อข้อขัดแย้ง ภายในชุมชน ซึ่งลูกบ้านก็เต็มใจปฏิบัติตาม

ไม่กระด้างกระเดื่อง บางกูรเกณฑ์เกิดจากความเชื่อทางศาสนา และเกิดจากเจ้าตัวเป็นตัวแทนชุมชน เช่น

- การไม่เคารพพ่อแม่ปู่ญาイヤยและการไม่เลี้ยงดูบุพการีถือเป็นบาปเป็นที่น่ารังเกียจของคนในชุมชน
- ผู้หญิงหนีตามผู้ชายไปเป็นคู่ผัวตัวเมีย โดยที่ผู้หญิงไม่รับรู้หรือผู้หญิงเหยียดฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วย ชาวบ้านจะไม่ให้การยอมรับและจะถูกตัดขาดจากสังคม
- ต้นไม้ใหญ่ ชาวบ้านเชื่อว่ามีเทวดาที่เรียกว่า “รากษาเทวดา” อาศัยอยู่ จะเอาผ้าสีต่างๆ ไปผูกรอบต้นเป็นการสักการะหรือทำศาลไว้ใกล้ๆ คร่อน่านไปมาก็จะเข้าไปกราบไหว้ขอพรบ้าง ขอให้คุ้มครองบ้าง จะไม่มีครกล้ำโคนหรือตัด ถ้าครกฟ้าฝนเชื่อว่าจะมีเหตุเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว
- ไม่เอาของสักปักทิ้งลงในลำคลอง เพราะพระแม่คงคาช่วยให้ได้เงิน ให้ประโยชน์มากมาย ถ้าทิ้งสักปักลงไปเป็นบาป ถ้าพระแม่คงคาโกรธจะไม่มีน้ำให้ใช้ อาจจะบันดาลให้เกิดน้ำท่วมเป็นภัยธรรมชาติไม่ให้ความเคารพ เป็นต้น กูรเกณฑ์ จะเป็นข้อปฏิบัติต่างๆ ในอดีต บางสิ่งบางอย่างยังคงถือปฏิบัติตามจนถึงปัจจุบัน

11. การจัดการความขัดแย้ง ความผิด บทลงโทษ การปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย

เนื่องจากผู้คนในบริเวณชุมชนวัดท่าลิพงมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีความเชื่อมโยงกันทางสายโลหิต เป็นพี่น้องร่วมบุญญาติทั้งสิ้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจึงมักไม่ค่อยมีความรุนแรง จะได้รับการไกล่เกลี่ยปrongดองจากผู้นำหรือญาติผู้ใหญ่ หรือผู้ที่ผู้คนในถิ่นให้การเคารพนับถือ เช่นฟัง เมื่อเกิดความผิดจะมีการคาดโทษไว้ ลูกบ้านหรือลูกหลานก็จะปฏิบัติตามบางครั้งอาจมีการลงโทษ(มักจะเป็นเหตุการณ์ไม่รุนแรง) เช่น ภาคล้านวัด ชุดดินผสมน้ำที่เป็นหลุม ความผิดที่รุนแรงก็จะมีบทลงโทษ เช่น ตอกกเด็บตอกกลิ่มที่มีหัว ต้อมาสังคมเจริญมากขึ้น ประชาชนมีการศึกษามากขึ้น สืบต่างๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับด้วยกันด้วยภาษาไทยมากขึ้น ทำให้ความขัดแย้งความผิดที่เกิดภายนอกชุมชนลดน้อยลง ถ้าเป็นความผิดที่มีในด้วยกันด้วยภาษาไทยจะให้เป็นไปตามกระบวนการของรัฐ

ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการและระบบกรรมสิทธิ์

1. พื้นดิน

สภาพพื้นดินในตำบลการะเกด สามารถแยกออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เขตพื้นที่ดินเหนียว อุ่นในพื้นที่ของ หมู่ที่ 1,2,5,6,9,10 และพื้นที่หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 7 บางส่วน

ส่วนที่ 2 เขตพื้นที่ดินเปรี้ยว ซึ่งมีเนินป่าพุ兮นาดใหญ่ อยู่ในพื้นที่ของหมู่ที่ 7, 11, 12 และหมู่ที่ 4 และ 8 บางส่วน นอกจากนั้นยังสามารถแบ่งชนิดของดินได้ 5 ชนิดด้วยกัน คือ

1. ดินเหนียว มีเนื้อละเอียด เก็บน้ำได้ดี เหมาะสมแก่การเพาะปลูก ทำนา

2. ดินเปรี้ยว สภาพดินมีความเป็นกรดสูง เป็นดินในป่าพรุดเดิม เกิดจากการทับถมของใบไม้หลัก เป็นต้น ในป่าพรุดเดิมมีพืชพรรณไม้หลาຍชนิด เช่น ไม้เต็มด ไม้เตี้ยว ไม้ตะเคียน ไม้ข่วน ไม้หลาโอน ต้นค้อ ต้นลำพู ไม้เกี้ยะ นอกจากนั้นยังมีหลักอีกหลาຍชนิด เช่น จุดหนู หลักไชร ต้นบือร ย่านลิเพา กกชี้หามา และกระจุดใหญ่ เป็นต้น

3. ดินยน เกิดจากการทับถมของใบไม้ใบหลักมีสภาพเป็นดินเหลวอ่อน

4. ดินชายเลน เป็นดินที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำจะอุดปากพนังpbได้ทั้ง 2 ฝั่ง สมัยก่อนมีสภาพนำ้ขึ้น น้ำลงชั้ดเจน มีพืชพรรณไม้หลาຍชนิด เช่น ต้นจาก ต้นโคงกang ต้นลำพู ต้นรัก ต้นจิก ต้นขุระ ต้นหลิง ย่านเขากัน(บางแห่งเรียกເຕັກນັກ) หมายลิง ย่านมันแดง ย่านอ้ายกลาง ต้นปรง ต้นໄກ ไม้คลัก ไม้เมາ ฯลฯ

5. ดินโคลนดินดม มีลักษณะเป็นดินอ่อน pbได้ในบริเวณที่เป็นดินเหนียว สำหรับวัดท่าลิพงนั้น ที่ดังวัดตั้งอยู่เขตพื้นที่ดินเหนียว อยู่ติดชายฝั่งแม่น้ำจะอุด ปากพนัง

2. พื้นน้ำ

ตำบลการะเกดอาศัยแม่น้ำชารุมชาติคือแม่น้ำจะอุดปากพนัง แม่น้ำสายนี้อยู่ทางทิศตะวันตก ของตำบล เป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างตำบลการะเกดและตำบลแม่เจ้าอยู่หัว ต้นน้ำมาจากการเทือกเขาบรรทัด ให้ผ่านอำเภอจะอุด อำเภอเชียงใหม่ อำเภอปากพนัง ออกสู่ทะเลอ่าวไทยที่อำเภอปากพนัง

ในตำบลการะเกดมีลำบางซึ่งเป็นสายน้ำขนาดเล็กแยกออกจากแม่น้ำจะอุด-ปากพนังมีอยู่ ประมาณ 19 บาง ดังต่อไปนี้

1. บางแก้ว อยู่ทางทิศเหนือของตำบลการะเกด เป็นบางที่เป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างตำบล การะเกดและตำบลท่าขナン

2. บางปอ ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 1

3. บางยิ่ว ตั้งอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 2 และ 3

4. บางลำพู (หลังวัดไทรทอง) หมู่ที่ 3 และ 5

5. บางบ้าน เป็นเขตแดนของหมู่ที่ 5 และ 6

6. บางหอยไตร ตั้งอยู่ในเขตของวัดท่าลิพง

7. บางพลายงาทอง แบ่งเขตวัดกับหมู่ที่ 7

8. บางทองมาก ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7

9. บางปลิง ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7

10. บางท้อน ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7
11. บางเตย ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7
12. บางเหมกา ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7
13. บางลาน Crowley ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7
14. บางบาย ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7
15. บางริ้น ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 แบ่งเขตเด่นกับหมู่ที่ 12
16. บางกุ่ง ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 12
17. บางเหมงราม ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 12
18. บางรัก ออยู่ในหมู่ที่ 12
19. บางเครือง เป็นตำบลที่แบ่งเขตเด่นระหว่างอำเภอเชียงใหม่ กับ อ.ชี化อด

ในพื้นที่ตำบลการะเกดซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดท่าลิพงนั้น ยังมีทางน้ำที่มีขนาดเล็ก ลึกลกว่าตำบล ใช้สำหรับเดินเรือในสมัยก่อน เรียกว่า ทอน ซึ่งหมายthon ด้วยกันคือ

1. ทอนลำพู ออยู่ในหมู่ที่ 12
2. ทอนหมื่อมด้วง ออยู่ในหมู่ที่ 12
3. ทอนอีกกลาง ออยู่ในหมู่ที่ 12
4. ทอนอ้ายด่าง ออยู่ในหมู่ที่ 12
5. ทอนจอก แยกออกจากบางเตยในพื้นที่หมู่ที่ 7
6. ทอนเหنمด ออยู่ในหมู่ที่ 7

นอกจากนี้ยังมีสภากาแฟแหล่งน้ำที่ชาวบ้านเรียกว่าหัวอยอยู่ 1 ที่ คือ หัวยน้ำเย็น เป็นแหล่งน้ำที่แยกมาจากบางเตยในพื้นที่หมู่ที่ 7,8 อีกประการหนึ่งสภากาแฟแหล่งน้ำในตำบลการะเกดยังมีสถานที่ที่ชาวบ้านเรียกว่า เมือง มีชื่อว่า “เมืองกวาง” ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7,8

สมัยก่อนเป็นที่ทราบกันอยู่ว่าผู้คนส่วนใหญ่จะใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำในการสัญจรไปมา หรือการค้าขายก็ได้ ตามลักษณะภูมิป่าประเทศตำบลการะเกดซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดท่าลิพงนั้นมีแม่น้ำชี化อด ปากพนังไหลผ่าน จึงเป็นตำนานถึงท่าน้ำเพื่อสำหรับเดินเรือ ซึ่งมีอยู่หลายท่าด้วยกัน คือ

1. ท่าหลา ออยู่ในหมู่ที่ 7
2. ท่าบางลำพู ออยู่ในหมู่ที่ 5
3. ท่าแพ ออยู่ในหมู่ที่ 5 ออยู่ติดกับบ้านอตีตกำนันแห้ง อัคชารทิพย์
4. ท่าช้างข้าม ออยู่ในหมู่ที่ 6 ปัจจุบันเป็นสร้างสะพานการะเกด
5. ท่าลิพง ออยู่ในหมู่ที่ 6 เป็นที่ตั้งในบริเวณวัดท่าลิพง
6. ท่านอก ออยู่ในหมู่ที่ 7

7. ท่าขันมีจีน ออยู่ในหมู่ที่ 7
8. ท่าทิดจันทร์ ออยู่ในหมู่ที่ 7
9. ท่าขา ออยู่ในหมู่ที่ 12
10. ท่าท้ายทะเล ออยู่ในหมู่ที่ 12

ในยุคก่อนนั้นพื้นที่ตำบลการเกดจะมีสภาพเป็นพื้นป่าขนาดใหญ่ มีความอุดมสมบูรณ์มาก ตามคำบอกเล่าของคนเม่าคนแก่ โดยเฉพาะผู้คนป่าที่มีมากที่สุดคือป่าพรุ ที่มีพวรรณไม่นานาชนิด โดยเฉพาะไม้เต็งซึ่งมีมากที่สุด ให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ในป่าพรุอย่างเป็นแหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำ เพราะป่าพรุจะมีน้ำขังเกื้อปลดอดปี ชาวบ้านสามารถหาปลามาเป็นอาหารได้อย่างเพียงพอ การหาปลาไม่ใช้รูปแบบการทำลาย ถือว่าที่ได้มีน้ำที่นั่นจะมีปลา ว่ากันว่าในอดีตขณะที่บ้านไปหาปลาแม่บ้านที่อยู่ที่บ้านสามารถตั้งหม้อแกง ตำเครื่องรองปลุกได้เลยไม่ผิดหวังแน่นอน ปัจจุบันทางราชการเรียกชื่อป่าพรุว่า “ป่าท่าซ้างข้าม” ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7,11,12 และ หมู่ที่ 4,8 บางส่วน เนื้อที่ประมาณ 3 หมื่นกว่าไร่ ในสมัยก่อนมีสัตว์อาศัยอยู่มากมายหลายชนิด เช่น

1. สัตว์บก มี ช้าง อาศัยอยู่เป็นขึ้นลง เชือ กวาง หมูป่า ลิง ค่าง มุดสัง ลิน(ตัวนิม) ไก่เดือน กระรอก กระแต ตะ瓜ด งู เป็นต้น

2. สัตว์น้ำ มีพันธุ์ปลาหลายสายพันธุ์ ไม่แพ้กัน เช่น ปลากือเต็ง ปลาลำพัน ปลาทอก(ปัจจุบันสูญพันธุ์ไปแล้ว) ปลาดด ปลาโอน ปลาตุม ปลาจะดี ปลาโน่ ปลาโทาง ปลาแซยง ปลาชิว ปลาตือ ปลากราย ปลาเป้า ปลาทิง ปลาสด เป็นต้น สัตว์น้ำชนิดอื่นก็มีจะเช่น เต่าดำ เต่าแคบ เต่ากา เป็นต้น

3. สัตว์ปีก มีนกประเทตต่าง ๆ เช่น อีแร้ง นกกา นกกระยาง นกกระสา นกทูก นกษุก นกฮี้ง นกอีล้ม นกวัก นกคุ้ม นกเขา นกพริก นกบินหลา นกกรง นกเป็ดน้ำ นกกาหน้า เหยี่ยว นกเจา นกเปล่า นกตีเตียวเห็ด นกสัก นกแอน นกคุด เป็นต้น

สัตว์แต่ละประเภทจะอยู่กับธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์อย่างมีความสุข ชาวบ้านจะมีการล่ามาทำเป็นอาหารบ้างเป็นครั้งคราว แต่มาระยะหลังๆ เมื่อป่าขาดความสมบูรณ์ สัตว์ต่างๆ ลดน้อยลงไปเรื่อยๆ จนบางชนิดก็สูญพันธุ์ไป

สภาพทางเศรษฐกิจ

1. การประกอบอาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนามาตั้งแต่อดีตและมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด หมู ฯลฯ ประชาชนหมู่บ้านรอบนอกจะเป็นชาวนาส่วนใหญ่ บริเวณรอบๆ ชุมชนวัดท่าลิพงจะมีอาชีพค้าขายของเล็กๆน้อยๆ เช่น ของชำ ของใช้ ซึ่งนอกจากจำหน่ายที่บ้านแล้ว ยังนำไปจำหน่ายที่ตลาดนัดในหมู่บ้านการเกดอีกด้วย ผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้คลองมีอาชีพประมง นอกจากนี้บางครอบครัวก็ปลูกผักสวนครัว เพื่อเป็นอาหารในครัวเรือนและจำหน่าย

ประมาณปี พ.ศ. 2531-2532 มืออาชีพที่น่าสนใจเพราก้าได้ผลจะทำกำไรให้ผู้ลงทุนเป็นกอบเป็นกำ แต่ต้องใช้เงินลงทุนเป็นเงินก้อนใหญ่ คือ อาชีพเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ประชาชนที่มีที่ดินใกล้หรือติดกับลำคลองจะชุดพื้นที่นาข้าวเป็นบ่อเพื่อเลี้ยงกุ้ง บางคนที่ไม่มีทุนก็จะให้ผู้อื่นเช่าที่ บางรายขายที่ดินเลย ระยะนี้มีคนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยเพื่อเลี้ยงกุ้งกุลาจำนวนมากและคนในพื้นที่เองก็เลี้ยงกุ้งกุลาดำเป็นอาชีพด้วย ช่วงนั้นที่ดินนาข้าวถูกเปลี่ยนเป็นบ่อ กุ้ง ส่วนที่ดินนาข้าวที่อยู่ใกล้เดียงไม่สามารถทำนาได้เนื่องจากดินเค็ม อาชีพการเลี้ยงกุ้งเพื่อองฟูอยู่หลายปี มีทั้งคนที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น บางรายร่ำรวยและคนที่หมดเนื้อหมดตัวไปเลยก็มี หลังจากนั้นาอาชีพนี้ไม่ประสบผล เนื่องจากราคากุ้งตกต่ำ กุ้งเป็นโรคตายบ้างทำให้ขาดทุน อาชีพการเลี้ยงกุ้งก็ค่อยๆ หายไป ขณะนี้แทบไม่มีคนเลี้ยงกุ้งเลย

สวนหมู่บ้านรอบๆ นอก เช่น หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 8 ปัจจุบันนอกจากทำนา ก็มีอาชีพเสริมคือการ
จำหน่ายสินค้าหัตถกรรมพื้นเมือง เช่น เจีย ดานเชียง(เชียง) ไม้กวาด ไซ ตะกร้า สอยผลไม้ นอกจากนี้ก็มี
ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากพืชพื้นเมือง เช่น น้ำส้ม ลูกตาล โคนดอ่อน น้ำตาลสด น้ำตาลแวร์ เป็นต้น สินค้า
เหล่านี้ชาวบ้านจะปลูกร้านแกลง วิมานนหลวงสายนคร-สงขลา ซึ่งสามารถทำรายได้เสริมแก่ครอบครัว
อีกทางหนึ่ง ปัจจุบันเริ่มมีอาชีพใหม่ขึ้นคือการปลูกสวนปาล์ม สวนสน เวลาในยังให้ผลไม้เด่นชัดเนื่องจาก
เพิ่มเริ่มทำมาไม่กี่ปี

2. การตลาด การค้า และการขนส่ง

อาหารหวานคาวต่างๆ ทำให้การค้าปัจจุบันเงียบเหงา วันตลาดนัดคนขายมากกว่าคนซื้อ แม้แต่ร้านค้าซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยด้วยในบริเวณชุมชนวัดท่าลิพงเองก็ยังขายไม่ค่อยได้ ซึ่งร้านค้าริมสองข้างทางถนนหลวงที่เปิดข้างหน้าบ้านค้าขายเหล่านี้ในอดีตการค้าค่อนข้างดี ยิ่งช่วงที่มีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเศรษฐกิจที่นี่ดีมาก ขายได้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็น อาหาร ของใช้ อาหารกุ้ง แต่ตอนนี้ย่ำแย่

3. การใช้แรงงาน

ชุมชนวัดท่าลิพงทั้งในอดีตและปัจจุบันไม่ใช่แหล่งอุดหนักกรรมดังนั้นการใช้แรงงานเป็นการใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น ทำนา ไถนา ปลูกผัก ทำสวน และการให้ความช่วยเหลือกันในหมู่บ้านซึ่งเรียก กันในภาษาท้องถิ่นว่า “การออกปาก” เช่น ออกปากเก็บข้าว(ช่วยเก็บเกี่ยวข้าวที่สูญเสียโดยไม่ได้ค่าจ้าง) ออกปากช่วยหามเริน(ช่วยกันแบกหามบ้านทั้งหลังไปตั้งที่ใหม่) แรงงานหนักเช่นนี้เป็นของผู้ชาย ส่วน ผู้หญิงก็จะเป็นการช่วยเหลืองานเบาๆ เช่น หุงอาหารให้สมาชิกที่มาช่วย ปัจจุบันการช่วยเหลือ แรงงานแบบที่เรียกว่า “การออกปาก” นี้ไม่ค่อยพบเห็นมากนักแต่อาจยังพอ觅ีแควหมู่บ้านรอบนอก การใช้แรงงานภายนอกมีการเป็นลูกจ้างตามฟาร์มกุ้งต่างๆ ในต่างจังหวัด

4. การสนับสนุนขององค์กรภายนอก

พื้นที่เขตตำบลการเกิด ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ หลายหน่วยงาน โดยการช่วยเหลือที่เด่นซึ่งจะยกมาเป็นตัวอย่างได้ เช่น

- จากศูนย์ศิลปาชีพบ้านเนินภัมมัง ต.แม่เจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นโครงการของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ โดยการให้ทำการฝึกอบรมเชิงปฏิรูป ผลงานให้ศูนย์ฯ และรับค่าจ้างตามความประณีต สวยงาม ผลงานเด่น คือ กลุ่มถักโครเช็ต

- วิทยาลัยการอาชีพกำแพงหัวไทร เคยส่งอาจารย์มาช่วยฝึกสอนประดิษฐ์ดอกไม้ด้วยเศษวัสดุ ต่างๆ ให้แก่แม่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลการเกิด

- องค์กรบริหารส่วนตำบลท่าเรื่อ อ.เมือง ซึ่งจะเข้ามาจ้างแรงงานจากชุมชนไปทำงานลอกผักตบชวาในคลองของ ต.ท่าเรื่อ เป็นครั้งคราว

- พัฒนาการอาชีวศึกษาฝึกสอนการทำขนมต่างๆ ให้กลุ่มสตรีอาสาพัฒนา หมู่ที่ 4

สภาพปัญหาของชุมชน/สังคม

1. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

ในอดีตประชาชนตำบลการเกิด ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนามีรายได้ไม่มากมายแค่พอเลี้ยงครอบครัวได้กินอยู่ได้ตามประสาน มีน้อยจ่ายน้อย รู้จักกอดโอม รู้จักประหยัด บางคนส่งเสียงให้ลูกนلن ศึกษาจนจบอย่างน้อยระดับมัธยม บางครอบครัวลูกเรียนจบปริญญาตรีก็มี ในช่วงที่ประเทศไทยประสบ

ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจในปี 2540 ประชาชนที่นี่ก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน กล่าวคือรายได้มีเข้ามาเท่าไร ก็มีอันที่จะต้องจ่ายออกไป ข้าวของราคาแพงขึ้นแบบไม่น่าเชื่อ ในอดีตมีเงินไปตลาด 100 บาท ซื้อของกลับบ้านได้หลายอย่าง ปัจจุบันแค่ไปตลาดซื้อกับข้าวอ้อยกว่าบาทได้ไม่พอเมื่อ ยิ่งชาวบ้านที่มีรายได้ไม่แน่นอน ยิ่งมีปัญหามาก กระทั้งว่ามีการกู้หนี้ยืมสินที่ให้เงินไปเป็นสมาชิกแบบทุกที่ จะเห็นว่าประชาชนต่ำบลกระเกดขึ้นทะเบียนคนจนหลายราย บางรายเกิดจากไม่มีระเบียบในการใช้จ่าย มีน้อยจ่ายมากใช้ลักทรัพย์ เห็นเพื่อนมีอะไรต้องมีบ้าง กลัวจะน้อยหน้าจึงทำให้เกิดปัญหาเช่นนี้

2. ปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

ดังที่กล่าวมาแล้วในเรื่องปัญหาด้านเศรษฐกิจ เมื่อมีปัญหาด้านนี้ก็จะเกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาอย่างมาก ในอดีตสังคมชาวบาระเกดและบริเวณชุมชนวัดท่าลิพงจะเป็นญาติพี่น้อง มีอะไรแบ่งปันช่วยเหลือกัน ไม่ใช่ญาติหรือคนญาติ มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน ถ้ามีปัญหาเล็กๆ น้อยเกิดขึ้น ก็อาศัยการใกล้เลี้ยงกันได้ง่าย ลูกเต้าว่าวนอนสอนง่าย เคราะญาติผู้ใหญ่ เรียกญาติตามศักดิ์หรือสายเครือญาติ มีศักดิ์เป็นพี่เรียกพี่แม่ว่าคนฯ นั้นจะมีอายุน้อยกว่า เด็กฯ ไม่ดีดีดึงเชือฟังฟังแม่ญาติผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์เป็นสังคมที่ส่งบสุข

พอถึงยุคไฮเทคในโลยี สังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป สรวนหนึ่งมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจและการว่างงาน เช่น ครอบครัวไม่มีเงินจ่าย พ่อหลุ่มใจหันไปดื่มสุราเพื่อให้หายใจลุ่ม ลูกขอเงินแม่ไม่มีให้ก็ดูด่าว่ากล่าวลูก ลูกไม่พอใจก็อกอกนอกบ้าน คบเพื่อนเชือเพื่อนรักเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ ออกจากบ้านไปนอนบ้านเพื่อน เกิดทะเลาะเบาะแวงกันภายในครอบครัว ตามมาด้วยปัญหาสังคมและปัญหาทางวัฒนธรรมอย่างมาก เช่น พ่อบ้านติดสุราไม่ทำงานน้ำที่หัวหน้าครอบครัวที่ดี สามีภรรยาแยกกันอยู่ ลูกฯ ขาดความอบอุ่น ผู้เฒ่าผู้แก่ขาดคนดูแล ถ้าชุมชนสร้างงานขึ้นเองได้ หรือหางานมารองรับให้มีรายได้ พอยุนเจือครอบครัว ชาวบ้านก็จะสามารถทำงานในท้องถิ่นของตนเองเกิดประโยชน์สูงสุด

ปัญหาที่เป็นผลจากการว่างงาน คือ การเล่นการพนัน ชาวบ้านบริเวณชุมชนวัดท่าลิพง ผู้ใหญ่ทั้งหญิงและชาย ทั้งวัยทำงานและไม่ใช่วัยทำงานจะรวมกลุ่มเล่นการพนันแบบทุกวัน บางบ้านหัดให้ลูกหลานเล่น ห้ามลูกหลานยังเป็นเด็กชั้นประถมอยู่ก็ยังมี

สรุป

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชุมชนวัดท่าลิพงซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบลกระเกด มีศูนย์กลางอยู่ที่วัดท่าลิพง ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ การศึกษา ศิลปะวิชาแขนงต่างๆ ดังจะเห็นได้ว่าบริเวณรอบๆ วัดเป็นแหล่งกิจกรรมต่างๆ ทั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ร้านค้า จุดพักและเส้นทางคมนาคม รากฐานทางเศรษฐกิจที่ผู้คนส่วนใหญ่พึ่งพาอาชีพการเกษตร เช่น ทำนาข้าว เลี้ยงสัตว์ หาปลาและเก็บหาอาหารจากแหล่งน้ำ-ป่าธรรมชาติ ทำให้ผู้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันทั้งในและการเป็นผู้คนร่วมชุมชนและการเป็นพื้นที่ของกันตามสายเครือญาติ แม้จะมีความขัดแย้งกันระหว่างทางใกล้กันโดยไม่ได้

ผู้จากโซนหรือผู้มีคุณธรรมตัดสิน ประชาชนท้าไปเมื่อความผูกพันกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างมาก ดังจะเห็นได้ใน การเรียกขานบ้านนามเมืองและการจำแนกพื้นที่ในการเข้าใช้ เช่น บาง หนอง ฯลฯ ในปัจจุบัน นี่ความผูกพันนี้นัยังคงเหลืออยู่บ้างแต่เห็นไม่เคร่งัดเหมือนอดีต ชุมชนได้ผ่าน弋ยซ่างเศรษฐกิจนาภุ่ง รุ่งเรืองมาแล้ว และคwanหลงจากความรุ่งเรืองนี้เมื่อรวมกับการอยู่ในท่ามกลางสังคมที่ต้องหาเงินมาเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยน ทำให้ผู้คนถอยห่างจากวัด ขณะที่การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างมุ่งที่จะทำให้เกิดรายได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมเกิดขึ้น และเป็นปัญหาที่ฝัง根柢ลึกถึงในระดับครอบครัว

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ คือ การศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดท่าลิพง การรื้อฟื้นเรื่องราวของวัดที่เชื่อมโยงกับชุมชน พร้อมทั้งการสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของป้าพู เพื่อสร้างกระบวนการปลูกฝังให้คนในชุมชนและคนภายนอกได้เห็นความสำคัญและเกิดความรู้สึก พฤติกรรมต่างๆ และสร้างอัตลักษณ์ของตนเองเพื่อนำไปสู่การเคลื่อนไหว ฟื้นฟูทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และฐานทรัพยากรของชุมชนไปพร้อมกัน หรือเน้นข้อมูล 3 หัวข้อ คือ ประวัติความเป็นมาของวัดท่าลิพง สภาพและการเข้าใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และประเด็นวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ชุมชนวัดท่าลิพง ทั้งนี้โดยชี้ถึงความสำคัญของวัด ทรัพยากรและประเด็นวัฒนธรรมต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนและความเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

พื้นที่ดำเนินงานการวิจัย

ชุมชนวัดท่าลิพง ซึ่งครอบคลุมตำบลการะเกดทั้ง 12 หมู่บ้าน อ. เชียงใหม่ จ. นครศรีธรรมราช โดยผู้คนในพื้นที่เหล่านี้ต่างมีความผูกพันหรือมีกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับวัดท่าลิพง ในเชิงกายภาพรวมประมาณ 7,549 คน หรือ 1,800 ครัวเรือน ในเนื้อที่ 6,028 กิโลเมตรหรือ 3,767,558 ไร่ แต่ในงานนี้จะกล่าวถึงกลุ่มผู้คนที่มีความscrathraหรือเกี่ยวข้องกับวัดในท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกลด้วย ทั้งในกลุ่มคนที่ย้ายออกไปอยู่ที่อื่น กลุ่มคนที่scrathraหลงปู่จับ อุทโย เป็นต้น

กลุ่มคนเป้าหมาย

1. นักวิจัยและทีมวิจัย

แกนหลักในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย พระสงฆ์ที่จำพรรษาในวัดและผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน 42 คน ประกอบด้วย คณะวิจัย จำนวน 22 คน และทีบ祺ษฯ จำนวน 20 คน

1) คณะวิจัย ประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดท่าลิพง พระวัดท่าลิพง ประธานวัฒนธรรม ต.

การะเกด ข้าราชการบำนาญ จำนวน 4 คน ข้าราชการครู จำนวน 7 คน กำนันตำบลการะเกด ผู้ใหญ่บ้าน ม.6, ผู้ใหญ่บ้าน ม.8, รองนายก อบต การะเกด, เกษตรกร, แม่บ้าน

2) คณะทีบ祺ษฯ ประกอบด้วย ผู้ทรงอุณิและผู้อาวุโสที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และอาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน 20 คน

2. กลุ่มคนที่ร่วมดำเนินการ ได้แก่ สมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบลการะเกด คณะสงฆ์วัด ท่า

ลิพง คณาจารย์โรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพง

3. คณะวิทยากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการเสริมความรู้ประสบการณ์

- นายสงวน ภูมราเชวต อธิศึกษาชาการครุ่งเรียนชุมชนวัดท่าลิพง
- เจ้าหน้าที่วัฒนาสถาน สถาบันทักษิณดีศึกษา เกาะยอ จ. สงขลา
- คณะสงฆ์อำเภอเชียงใหม่
- นางสุพรรณี หมื่นใจ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางปี้
- นายวัน ทองเกตุ อธิศูนย์บ้าน ม. 6
- นายสิน ทองเป็น
- นายพรัด จันทร์แก้ว
- สำนักงานสนับสนุนการวิจัย(สกอ.สำนักงานภาค) โดยศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่น จ. นครศรีธรรมราช

4. ผู้สนับสนุนหรือองค์กรสนับสนุน

- ทีมวิจัยประวัติเมืองเชียงใหม่ นำโดย ผู้ใหญ่ชลอ เอี่ยมสุทธิ์
- พระสงฆ์ วัดท่าลิพงและคณะสงฆ์อำเภอเชียงใหม่
- ข้าราชการครุ่งเรียนชุมชนวัดท่าลิพง
- ข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจนครบาลภูมิภาค
- เจ้าหน้าที่อนามัยการะเกด
- คณะผู้บริหารและพนักงานองค์กรบริหารส่วนตำบลการะเกด
- กลุ่มคณะลูกศิษย์หลวงปู่จับ อุทโย
- ผู้นำชุมชน หัวหน้าชุมชนที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อสม.
และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ เช่น นายหนังตะลุง อธิศูนย์บ้าน ข้าราชการครุฑ์เชียงใหม่ หมอ/แพทย์ใน
พื้นที่

แหล่งของข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

1. ประเภทของข้อมูล

ข้อมูลที่งานวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษา ข้อมูล 3 ด้าน คือ 1) ประวัติความเป็นมาของวัดและชุมชน
ตั้งแต่อธิศึ่งปัจจุบัน 2) ความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีที่สำคัญของชุมชน และ 3) ระบบนิเวศและ
ทรัพยากรในชุมชน

แหล่งที่มาของข้อมูลขึ้นต้นหรือข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคล บุคคล ข้อมูลทุติย
ภูมิจากการค้นคว่างานเขียนและเอกสาร ทั้งนี้เนื้อหาของข้อมูลครอบคลุมข้อมูล 3 ด้านข้างต้น

2. วิธีเก็บข้อมูล

- ทางตรง ได้แก่ การจัดเวทีชุมชนชี้แจงโครงการวิจัย ศึกษาข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ทั้งแบบ สัมภาษณ์เดี่ยวและสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้อาชญากรรม บางท่านที่มีวิจัยเข้าไปสัมภาษณ์อย่างเจาะจง บางท่านที่มีวิจัยได้รู้จักผ่านการอ้างอิง/การบอกต่อ(Snowball sampling) จากปัญญาชน/ผู้รู้ในละแวกชุมชนเพื่อให้มีวิจัยได้ไปสอบถามกับผู้มีประสบการณ์หรือผู้ชำนาญ ในแต่ละเรื่องโดยตรง และบางท่านที่มีวิจัยขอความอนุเคราะห์ข้อมูลผ่านทางจดหมาย โดยกำหนดประเด็น/หัวข้อที่เป็นความต้นดงของผู้ให้ข้อมูลแบบไปเพื่อผู้ให้ข้อมูลกรอกข้อมูลแล้วเสร็จจึงส่งกลับมา

- ทางอ้อม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมและการสังเกตการณ์กิจกรรมทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และทางศาสนา เช่น งานวันเข้าพรรษา งานทอดกฐิน ประเพณีโนราโรงครู เป็นต้น

ทั้งนี้จากประเภทของข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล สามารถนำมามากำหนดเป็นกระบวนการทำงาน ประกอบด้วย

1) การเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย เช่น การศึกษาดูงานนอกสถานที่ อบรมวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การประชุมเพื่อติดตามงาน อบรมวิธีให้ความหมายและวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูล อบรมวิธีการเขียนรายงาน เป็นต้น

2) การจัดเวทีชุมชน จำนวน 5 ครั้ง เพื่อชี้แจงแนวทางการทำงานต่อชุมชน รายงานผลการศึกษาข้อมูลที่เป็นเอกสาร รายงานผลการศึกษาข้อมูลภาคสนาม ครั้งที่ 1 รายงานผลการศึกษาข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 2 และรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ตามลำดับ

นับได้ว่าตั้งแต่เริ่มต้นชี้แจงต่อชุมชนว่าจะเริ่มทำงานวิจัย ในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2549 ซึ่งทำให้ชุมชนได้รับทราบถึงวัตถุประสงค์ในการทำงานโครงการครั้งนี้ได้ทำให้เกิดความร่วงมือบอกเล่าข้อมูล อย่างไรก็ดีพบว่าบางครั้งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุเกร็งไม่คุ้นชินกับการพูดกลางที่สาธารณะ ดังนั้นนอกจากมีการให้ข้อมูล-ข้อมูลเพิ่มในเวทีแล้ว ในบางเวทีคุณผู้วิจัยได้จัดแยกกลุ่มตามความถนัดในแต่ละหัวข้อ แต่ส่วนใหญ่ที่มีวิจัยจะใช้การตามลงไปสัมภาษณ์ข้อมูลที่บ้านของท่านเหล่านั้นซึ่งได้ข้อมูลตามที่ต้องการเป็นอย่างดี

ในการจัดประชุมเวทีเสนอผลงานครั้งสุดท้าย คือ วันที่ 25 เมษายน 2550 ทางทีมวิจัยได้นำเสนอผลการทำงานพร้อมกับขอนุเคราะห์ข้อมูลใน 3 ประเด็นเพิ่มขึ้นซึ่งมีข้อเสนอให้เพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าอาวาสนคนที่ 2 (ท่านมหาคล้ำ) ในวันที่ 28 เมษายน 2550 ทางทีมวิจัยทดลองนำข้อมูลเกี่ยวกับวัดพิมพ์จากเป็นที่ระลึกเนื่องในงานมุตติตาจิตหลวงปู่จับ อุทโย จำนวน 200 เล่ม ซึ่งว่า “วัดท่าลิพของเรา” ปรากฏว่าได้วัดการตอบรับอย่างดี และมีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความ

ถูกต้องของข้อมูลตามมา ที่มีวิจัยได้ใช้โอกาสนี้ขอให้ผู้มาร่วมงานช่วยกันตรวจสอบข้อมูลพร้อมกับขอความอนุเคราะห์ ข้อมูลที่ยังไม่ปรากฏในเอกสารเล่มเล็กนั้น ผู้เฝ้าผู้แก่ที่เคยสัมผัสวดในช่วงที่หลงบูจับเป็นเจ้าอาวาสได้เสริมเพิ่มข้อมูลให้สมบูรณ์มากขึ้น เช่น ยุคสมัยการก่อตั้งวัดก่อนที่หลงบูจับจะมาจำวัดโดยย่างถาก ท่านได้ทำพิธีแปรแห่น din เพื่อล้างอาถรรพ์ด้วย “วัดนี้มักกินหัววัด” (เจ้าอาวาสจำพรรษาเพียงช่วงสั้นๆ แล้วเสียชีวิต)

- 3) การสัมภาษณ์กลุ่มอยู่ 12 หมู่บ้าน
- 4) การสัมภาษณ์เดียว ผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญหรือปัญญาชน ในพื้นที่
- 5) การขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญหรือปัญญาชนในพื้นที่ โดยที่มีวิจัยตั้งประเด็น แล้วให้ท่านเหล่านั้นเขียน/ตอบผ่านเอกสาร
- 6) บันทึกภาพกิจกรรมที่ดำเนินการภายใต้โครงการฯ เช่น บุคคล สภาพแวดล้อมของพื้นที่และชุมชนต่อไปฯ หมู่บ้าน สถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน งานประเพณีและพิธีกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลผ่านเวทีของผู้รู้ในชุมชนและผู้ทรง kazim จากภายนอก 4 ครั้ง โดยเน้นไปที่การนำข้อมูลที่ได้มาตอบโจทย์หรือวัดถูปะสังค์การวิจัยที่ตั้งไว้ มีการตรวจสอบข้อมูลด้วยการสอบถามกับกลุ่มผู้ร่วมในเหตุการณ์หรือผู้รู้โดยตรง มากกว่า 2 ท่าน กรณีที่เป็นข้อมูลในอดีตอันยาวนาน อาทิ ดำเนินการก่อตั้งวัด ผู้สร้างวัด จะไม่ชี้หรือตัดสินว่าอะไรมาก่อน แต่จะเน้นให้ข้อสนับสนุนที่แตกต่างกันได้ถูกบันทึกไว้เนื่องจากมองว่าเป็นหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และใช้โอกาสจากการจัดเวทีระดับชุมชน ระดับกลุ่มอยู่เพื่อกำชับให้มีการร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ซึ่งมีทั้งการบอกเล่าในเวทีของวันนั้นและการให้ผู้เข้าร่วมประชุมกรอกหรือเขียนข้อมูลมาเพิ่มแล้วจะนำมายังวิเคราะห์และเพิ่มเติมเข้าไปในเนื้อหาของรายงานผลการศึกษา

บทที่ 4

ประวัติวัดท่าลิพงและชุมชนวัดท่าลิพง

โครงการวิจัย “การศึกษาประวัติวัฒนธรรมและทรัพยากรของชุมชนวัดท่าลิพงเพื่อสร้างตัวตนและความเข้มแข็งชุมชน” ได้ดำเนินการวิจัยตลอดระยะเวลา 1 ปี ซึ่งได้ค้นพบข้อมูลตามประเด็นประวัติวัดและชุมชนวัดท่าลิพง ดังนี้

ประวัติวัดท่าลิพง

1. ที่ตั้งและความสำคัญ

วัดท่าลิพง ตั้งอยู่เลขที่ 91 ม.6 ต.การะเกด อ.เชียงใหม่ จ.นครศรีธรรมราช ตามหนังสือรับรองสภาพวัด ที่ ศธ. 0303/6727 ออกโดยกรมศาสนาจะบุญวัดท่าลิพงก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 1800 หรือมีอายุราวประมาณ 750 ปี ร่วมสมัยกับบุคคลกรุงสุโขทัย หรือมีมาก่อนทางการประยุกต์ฐานะบ้านการะเกดเป็นตำบลการะเกด และก่อนที่บ้านปากเชียงจะฐานะเป็น กิ่ง อ.เชียงใหม่ ซึ่งก็คือ อ.เชียงใหม่ ทุกวันนี้ในอดีtv วัดท่าลิพงเคยเป็นศูนย์กลางทั้งด้านการศึกษา การปฏิบัติพิธีกรรม งานประเพณีของท้องถิ่น รวมถึงการคุณนาคมขนส่งอาศัยเส้นทางน้ำซึ่งอยู่ติดกับวัด และพบว่าองรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงความเก่าแก่ของชุมชน ได้แก่ ใบเสมา เศษถ้วยซามที่มีอายุไม่ต่ำกว่าสมัยสุโขทัยปัจปั่นอยู่กับดินมากมาย อีกทั้งระบบนิเวศรอบวัดก็คงสภาพให้เห็นทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์ แม้กระทั่งภายในวัดเองก็ยังมีพื้นที่บางส่วนเป็นป่าเหลือเป็นร่องรอย

นางสุพรรณี หมื่นใจ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางยิ่ว(โรงเรียนวัดบางยิ่วตั้งอยู่หมู่ที่ 3) เล่าว่า นอกเหนือจากวัดท่าลิพงเป็นวัดเก่าแก่แล้วเป็นวัดศูนย์กลางของแหล่งวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น งานประเพณีท้องถิ่นที่โดดเด่นเช่น มีผู้ชุมและผู้แข่งขันจากทั่วสารทิศเดินทางมาร่วมกันที่วัดท่าลิพงแห่งนี้ อาทิ การแข่งขันตีปีด¹ แต่การที่วัดมีผู้คนมาเป็นของตนอาจถือว่าเป็นสิ่งที่พิเศษและสร้างความประทับใจให้แก่นางสุพรรณีมาก ป้าของวัดท่าลิพงเป็นผู้นำปีบีที่เหมาะสมกับบริเวณ มีต้นไม้ใหญ่นาแน่น แผ่กิ่งก้านร่มเย็น สัตว์ป่าหลายชนิดมาอาศัย ด้วยเหตุที่บริเวณป่าแห่งนี้มีบางน้ำเล็กๆ จากลำคลองตัดผ่านเข้ามายังส่วน จึงมีสัตว์หลากหลายชนิด อีกทั้งสมัยนั้นผู้คนจากทางทิศใต้ เช่น บ้านโนนอ่าง บ้านบางบ้าย หรือแม้แต่จากบ้านท้ายทะเลที่จะออกสู่ตลาดชุมชนหรือขึ้นสู่ถนนสายหลักขึ้นรถประจำทาง มักมาทางวัด

¹ การตีปีด เป็นการละเล่นโบราณที่ไม่ปรากฏให้พบเห็นในสมัยนี้ ปีดเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งคล้ายตะโพน ที่พอกข้าวสุกบดละเอียดไว้ตั้งกลางหน้าหัว เพื่อกำกับเสียงและความไฟแรงในการตี

โดยผ่านถนนโรงเรียน ผ่านป่าไม้ซึ่งเป็นทางเท้าแคบๆ เข้าสู่บริเวณวัดอันเป็นที่ตั้งอาคารสำหรับกิจกรรมแล้วออกสู่ประตูวัด หรือหน้าวัดซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ มาช่วงหนึ่งทางวัดได้ทำบันไดคอนกรีตขึ้น 4 ขั้น ลง 4 ขั้น กว้างประมาณ 1.5 เมตร สูงประมาณ เมตรเศษ ขึ้นในบริเวณนั้น และมักจะเป็นที่พักเหนื่อยครึ่งทางของผู้คนที่เดินมาถึงตรงบันไดนี้

ขณะที่ลุงเจิม บุญช่วย ป้าจุบัน อายุ 85 ปี ผู้อาวุโสแห่งหมู่ที่ 6 เป็นอีกท่านหนึ่งที่มักพูดให้ฟังเสมอๆ ว่า ต้นไม้ใหญ่เก่าแก่เหล่านี้เคยเป็นที่แขวนศพ เพราะเชื่อว่าคนตายจะฟื้นมา จึงนำไปปีคงไว้ตามกิ่งไม้สูงใหญ่เหล่านั้น เมื่อกาพช่วงเดินผ่านเส้นทางนี้ จึงให้รู้สึกหวั่นๆ อยู่บ้างในช่วงใกล้ค่ำและกลางคืน เมื่อถึงบริเวณที่ตั้งตัววัด พื้นเป็นลานดิน ก็ยังมีต้นไม้ใหญ่ๆ หลายต้นให้พับเห็นอีกจำนวนมาก แต่ก็สามารถแบ่งส่วนของวัดได้อย่างชัดเจน คือ ส่วนของป่าและส่วนของตัววัดหรือบริเวณวัด ครั้งหนึ่งสมัยพ่อท่านคล้าหรือพระครูประชิติ-จันทสาร(หลวงพ่อคล้า) เจ้าอาวาสวูปหนึ่งที่สองได้กำหนดส่วนป่าเป็นธรรมฐานหรือเขตธรรมสถาน แม่ย่างเข้าในบริเวณนั้นจะรู้สึกเย็นสบาย ได้ยินเสียงนกกาเจือยแจ้วตลอดเวลา ทำให้รู้สึกเหมือนป่าแห่งนี้จะรู้สึกว่าต้นไม้ทุกต้นมีค่ามาก อย่างน้อยในอนาคตที่แห่งนี้จะเป็นแหล่งให้สัตว์ได้พำนัชอาศัยด้วย

สภาพความร่มรื่นในปัจจุบัน

ในอดีตที่วัดเป็นวัดที่เปลี่ยนเจ้าอาวาสบ่อยๆ จากการย้ายบ้านตายบ้าง เรียกลักษณะแบบนี้ว่า “แพ้หัววัด” นั้น นางห่อเนี่ยรา คงเรือง อายุ 78 ปี อยู่บ้านเลขที่ 114 เล่าถึงสภาพวัดและการแก้เคล็ดนี้ว่า “ย่าข้า หมื่นใจ เล่าให้ฟังว่า บุคคลม่าตีเมืองแตก ชาวบ้านตกใจกันมาจึงเอาพระลากไปปลุวันน้ำ พม่าบอกว่าคนไทยนิทางเนื่องหมายเพรษะยุคนั้นคนไทยนุ่งผ้าโ Jorge เบเนนกัน ต่อมามีความภารนาอยู่วัดแล้วอยู่ไม่ได้ต้องไปอยู่ที่อื่น บางสมภารก็ตาย เรียกว่า แพ้หัววัด ชาวบ้านจึงคิดว่าจะสาดวัด 3 วัน 3 คืน พอกครบ 3 วัน 3 คืน นำวัวข้าวมาไถที่ดินในวัดเพื่อพลิกแผ่นเดินใหม่และเปลี่ยนวัดซึ่งจากัดลิท่าพงเป็นวัดประตูห้อม หลังจากนั้นชาวบ้านก็มินต์พระมาจำพรรชา เท่าที่จำได้ คือ พ่อหลวงเหลือซึ่งอยู่มาก่อนหลวงปู่จับ มีแม่ซึ่งหุงอาหารให้พ่อหลวงเหลือได้ฉันเพรษะบริเวณวัดยังเป็นปีดงรักบังรันพระชาวบ้านจะดับ ถนน² ช่วงจำพรรชาต้องจำพรรชาเพียงรูปเดียว เป็นเช่นนี้อยู่หลายปี”

ข้อมูลอีกแห่งหนึ่งได้จากการสัมภาษณ์นายพุ่ม พูลสวัสดิ์ อายุ 82 ปี อยู่บ้านเลขที่ 88 หมู่ที่ 8 ต.กาสะ偈 อ.เชียงใหม่ จ.นครศรีธรรมราช เล่าเรื่องที่เกี่ยวกับวัดซึ่งพ่อทำให้ทราบถึงสภาพวัดในอดีตและผู้ปกครองวัดว่า “ในตอนที่ผมยังเป็นเด็กพ่อจำความได้ พ่อเม่าเอียดและแม่เม่าจิมได้ไปขอให้ผมมาอยู่ด้วยกับพ่อที่บ้านน้ำบ่อ ต.แม่เจ้าอยู่หัว อ.เชียงใหม่ จ.นครศรีธรรมราช ในขณะนั้นพ่อเม่าอายุ

² ถนน คือ ริมแม่น้ำหาร หวานความเมี้ยบปิด จัดเรียงใส่ติด ใช้ผ้าขาวกาว้างๆ ห่อถนนและทูนหรือเก็บมาถ่ายพระ

เกือบ 100 ปี ผ่านมาพ่อแม่เจ้าว่าบ้านเดิมของพ่อแม่อยู่ที่ไหนท่านเล่าว่าท่านเป็นคนบ้านนาดอน (คุณเคริง) ส่วนแม่เจ้าเป็นคนหน้าคอก ต.เขาพระบาท ท่านอยู่ที่บ้านนาดอนไม่มีที่ทำงานจึงได้ย้ายจากในสวนเดินทางมาทางน้ำ มาพร้อมเพื่อนอีกคนหนึ่งคือตากหมาดี้ ซึ่งเป็นบุตรของกำนันทุน ทองนก เดินทางมาโดยเอาเรือมาฝ่าไฟที่บ้านพูนถันน คือบ้านพ่อหนู แล้วเดินทางมาทางบ้านดอนโดยมายังบ้านนาอก ปลูกบ้านอยู่ริมทางน้ำ คือ คลองบางเตยทุกวันนี้ ขณะที่ผ่านไปอยู่ก็มีเพื่อนอีกคนหนึ่ง คือ นายวิน ชูสุข พอตตอนคำพ่อแม่เจ้าเล่านิทานต่างๆ ให้ฟังเป็นประจำทุกคืน และที่สำคัญจำได้ว่าพ่อแม่ได้เล่าเกี่ยวกับวัดท่าลิพงให้ฟังด้วยว่า วัดท่าลิพง เดิมเรียกวันว่า วัดท่าลิพง ชาวบ้านพูนถันเวลาจะไปทำบุญที่วัดท่าลิพงจะเดินทางมาทางบ้านพลายทอง(ปลายทอง) บ้านพลายทองเป็นป่ารกทึบมีสัตว์ป่านานาชนิดและที่สำคัญคือมีช้างพลายตัวใหญ่สีแดงอยู่หนึ่งตัว เชือก คนจึงเรียกว่าบ้านพลายทอง ก่อนจะถึงวัดท่าลิพงจะต้องเดินผ่านมาทางวัดโคงมะพร้าว(ปัจจุบันเป็นวัดร้าง อยู่เยื้องกับเมรุเผาศพ เป็นที่ทิ้งขยะ) และจะมาแต่งตัวใหม่ที่สระน้ำเรียกว่าสระแต่งแร่ (แต่งแร่ หมายถึง แต่งตัว ปัจจุบันคือสระอนามัย) ถึงจะเดินเข้าไปในวัดท่าลิพง

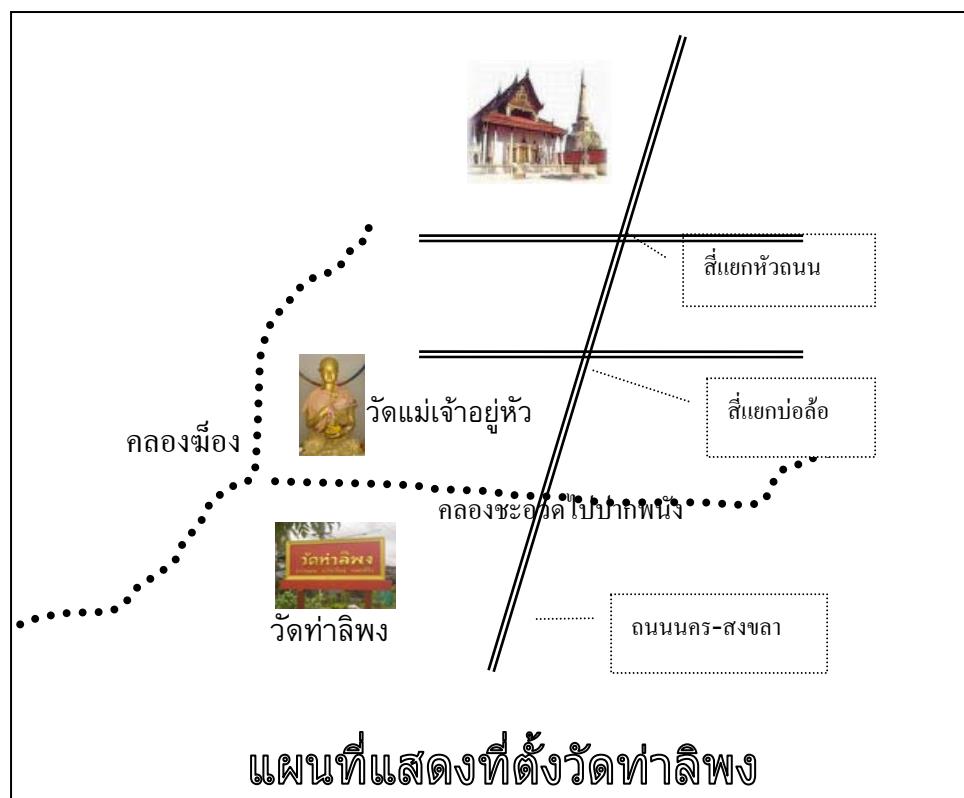
ใบสัตว์วัดท่าลิพงดังเดิมในสมัย ท่านสมภารทองอิน ทำด้วยไม้ มีเด็กวัดอยู่กันมากและทิรุ คลองจะมีศาลาอยู่มีต้นไม้สำโรง ในลำคลองมีจระเข้อู่อยู่มาก เมื่อเด็กขึ้นมาจานน้ำ จะระเข้าก็จะมาเล่นน้ำที่หน้าท่าวัดอยู่เป็นประจำ ต่อมาท่านสมภารทองอินได้หายไปจากวัด ทำให้วัดท่าลิพงเป็นวัดร้างไป เมื่อไม่มีพระอยู่ วัดท่าลิพงกลایเป็นวัดร้าง ข้างได้เข้ามาเหยียบยำทำลายจนหมด อยู่ต่อมาระจากสิ่งพระได้เดินทางไป nem สการพระบรมธาตุหากลับได้แวงพักที่วัดท่าลิพงเพราะเห็นเป็นวัดร้าง ชาวบ้านได้นิมนต์ให้ท่านอยู่ที่วัด กิจชุรุปันนั่นซึ่งว่าท่านแก้ว ท่านได้ซักชวนพี่น้องชาวบ้านช่วยกันปรับปรุงวัดขึ้นมาใหม่ ท่านเป็นผู้ริเริ่มการปฏิสังขรณ์ใบสัตว์ขึ้นมาอีกครั้ง โดยท่านแก้วได้ซักชวนชาวบ้านช่วยกันทำอิฐและเลือยไม้ พ่อแม่เจ้าเป็นผู้เลือยไม้ระแนงแล้วปูฐานไว้ที่หน้าหุ่มกรอง(หน้าจ้ำ) เป็นฐานปูฐานอ่อนจันทร์ เมื่อเสร็จแล้วท่านได้นำไม้ที่เหลือไปสร้างศาลาที่ท่าข้ามซึ่งอีกหนึ่งหลังด้วย(ตรงที่ตั้งบ้านหมอลาศในปัจจุบัน) พ่อแม่เจ้าเล่าไว้ว่าต้องศาลาท่าข้ามซึ่งนั้นพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จมา Nem สการพระพุทธบาทที่วัดพระบาท เมื่อสร้างอุโบสถและศาลาเสร็จแล้วท่านแก้วก็ไปจากวัดท่าลิพงอีกวัดกิริวงอีกครั้ง ต่อมากลับบ้านได้นิมนต์พ่อท่านเกลื่อนจากวัดบางแก้วมาอยู่อีก ต่อมามี่นานท่านก็ได้ไปอยู่ที่วัดพระบาทกับท่านกลินซึ่งเป็นพี่ชายและเป็นเจ้าอาวาสวัดพระบาท ชาวบ้านได้ไปนิมนต์พ่อหลวงเหลือมาอยู่ที่วัด ตอนนั้นผู้คนจะได้รับพ่อหลวงเหลือเป็นคนอยู่บ้านน้ำบ่อ ท่านมาอยู่ได้พักหนึ่งก็ไปอยู่ที่คุณเครี้ยว หลังจากพ่อหลวงเหลือได้ไปอยู่ที่อื่น ชาวบ้านได้ไปนิมนต์พ่อท่านจับมาจากรัชพัทธสีมาฯ อยู่ที่วัดท่าลิพง อาจารย์จับเมื่อได้มาอยู่ที่วัดท่าลิพง ท่านได้สร้างโรงเรียน สร้างโรงครัว และอุโบสถหลังจากท่านมรณภาพท่านคุณลักษณะมาเป็นเจ้าอาวาสและมรณภาพ หลังจากนั้น พระครูปลัดสมบูรณ์ ก็มาเป็นเจ้าอาวาสวัดท่าลิพงและพัฒนาวัดต่อมานี้ถึงปัจจุบัน"

จากข้อมูลนี้แสดงว่า ผู้คนในบริเวณรอบๆ วัดได้ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาวัดมาตั้งแต่รุ่นปู่รุ่นย่า ใบstonหลังแรก(ปัจจุบันบูรณะใหม่แล้ว) สร้างมาไม่น้อยกว่า 70 ปี (นับจากอายุตอนที่นายพุ่ม พูลสวัสดิ์ จำความได้) และทราบด้วยว่าพระองค์ทรงมีบุปผาทในพัฒนาภก่อนหน้าพ่อท่านจับ คือ สมภารทองอิน ท่านแก้วและพ่อท่านเหลือ โดยรวมแล้วสิ่งที่หลายท่านเล่าต่องกัน คือ สภาพความร่มรื่น ของวัดซึ่งทำให้วัดเป็นที่อยู่ของบรรดาสัตว์เล็กสัตว์น้อยและสร้างความสบายน่าแก่ทุกคนที่เข้ามา

2. ผู้สร้างวัดท่าลิพง

ความที่วัดท่าลิพงเป็นวัดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานข้างต้น แม้ไม่มีหลักฐานเรื่องผู้สร้างวัดที่แน่ชัด แต่นายสงวน ภูมราษฎร์ อดีตครุวิชาภาษาไทยและเป็นศิษย์ใกล้ชิดของหลวงปู่จับ อุทิโยหรือท่านพระครูอุทัยสีลาจาร และเป็นผู้สนับสนุนกิจการของวัดท่าลิพงตลอดมา สันนิษฐานว่า ผู้สร้างวัดแห่งนี้ คือ แม่เจ้าอยู่หัว³

โดยวิเคราะห์จากเหตุผลที่ว่า แม่เจ้าอยู่หัวเป็นเบญจกัลยาณี ผู้มีความศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา กระทั้งมีบุปผาทสำคัญในการเผยแพร่พุทธศาสนาจากอาณาจักรนครศรีธรรมราชไปทั่วโลกควบคุมหลายท่านขอบริเวณที่วัดท่าลิพง เช่น อยุคคล่องกับวัดแม่เจ้าอยู่หัวแล้ว หลังจากนั้น 5 ปี จึงอาจจะมาสร้างวัดท่าลิพงซึ่งอยุคคล่องคล่องกับวัดแม่เจ้าอยู่หัวก็ได้ ดังแผนที่

³ หรือพระนางเลือดขาว พระมเหสีของพระเจ้าศรีธรรมมาโตกรราช แห่งอาณาจักรนครศรีธรรมราช

3. ที่มาของชื่อ “ท่าลิพง”

เอกสารประกอบการบรรยายโครงการอบรมเครือข่ายผู้นำชุมชนและอนุรักษ์โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เรื่อง การขานนนานาชื่อวัดของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึง หลักการตั้งชื่อวัด 8 ข้อ ดังนี้

1. ขานนามตามสิ่งสำคัญ อันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธเจ้า เช่น วัดพระบรมธาตุ
2. ขานนามตามฐานานุศักดิ์ของผู้สร้าง เช่น วัดราชบูรณะ
3. ขานนามตามเหตุการณ์ที่เป็นคุณนิมิต เช่น วัดชนะสงคราม
4. ขานนามตามชื่อวัดสำคัญแต่โบราณ เช่น วัดพระเชตุพน
5. ขานนามตามลักษณะสิ่งสำคัญภายในวัด เช่น วัดระฆัง วัดท่าลิพง
6. ขานนามตามตำบลที่ตั้งหรือสภาพพื้นที่ เช่น วัดเข้าพระบาท
7. ขานนามตามชื่อผู้สร้าง เช่น วัดพระยาไกร
8. ขานนามจากสาเหตุอื่นๆ เช่น วัดใหม่ วัดสว่างอารมณ์

สำหรับที่มาของชื่อว่า วัดท่าลิพง นั้น จากการค้นคว้าพบว่าที่มาของชื่อวัดว่า “ท่าลิพง” เป็นต้น มี 2 ที่มา ดังนี้

ข้อสันนิษฐานแรก หมายถึง วัดซึ่งตั้งอยู่บริเวณท่าน้ำที่มีหม้าค้า โดยคำว่า ท่า เป็นภาษาไทย แท้ หมายถึง ริมฝั่งคลองที่ริมคลองสูง อาจจะเตียนหรือมีหม้ารากบ้าง แต่ก็ใช้เป็นสถานที่สำหรับให้เรือหรือแพที่ใช้ประโยชน์ทางสายน้ำได้จอดเพื่อหยุดพักผ่อนหรือหุงหาอาหารตลอดจนพักแรม เช่น ท่าวา ท่า ขาน ท่าหา ท่าช้างข้าม ท่าทิดจัน (เป็นชื่อบ้านในหมู่บ้านของตำบลกระเกด) ส่วนคำว่า ลิพง เป็นภาษาแขกคุลา(ลังกา) เป็นภาษาของพ่อของแม่เจ้าอยู่หัว ตามตำนานเล่าไว้ว่าพ่อของแม่เจ้าอยู่หัวเป็นชาพทั้งสูงเชื้อสายลังกา แม่เป็นชาวบ้านเก่าหรือบ้านฟื้อง ปัจจุบันอยู่คนละฝั่งคลองกับตำบลกระเกด ขณะที่จากตำราภาษาไทยของ ศ.สุธิงค์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวว่า ลิ เป็นคำเติม ชื่อ หม้าเพื่อบอกชนิดหรือประเภท เช่น ลิเกา ลิบง ลิพง และ ลิพว่า หม้าค้า

ข้อสันนิษฐานนี้ นายสงวน ภูมาราเวต ปัจจุบันอายุ 73 ปี ย้อนอดีตว่า สมัยตนเองอายุ 6-7 ปี ได้มาเป็นศิษย์หลวงปู่จับ บริเวณวัดยุคนั้นเต็มไปด้วยป่าหม้าค้าจริงๆ แม่ตามริมฝั่งคลองก้ยังมีหม้าค้า ปะปนอยู่กับพันธุ์ไม้อื่นตลอด คนไทยกลามหาหม้าค้าไปทำยาสมุนไพรบ้าง นำไปถักเป็นสายยาวบ้าง และใช้ในการมุงคาบ้าง แม้หลังจาก พ.ศ.2527 เมื่อทำสวนหย่อยมอุทัยสีลาจารตุรงบบริเวณที่ใช้ในการพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่จับก็ยังปราบหม้าค้าไม่หมด

ข้อสันนิษฐานที่สอง หนังປระทีป จงไกรจักร กล่าวว่า วัดท่าลิพง หมายถึง วัดซึ่งตั้งอยู่บริเวณท่าน้ำที่มีลิง ซึ่งมักจะพุ่งเข้ามาหาเพื่อปกป้องถินที่อยู่เดิมของมัน นายสุพัฒน์ สุขเพ็ง⁴ กล่าวว่าเพื่อ应对ลิง เดชะสุทธิ ชาวบ้านนานอก เคยเล่ามาว่าเดิมบริเวณวัดเป็นป่าที่มีฝูงลิงใหญ่อาศัยอยู่ คนกลัวลิงที่นี่กันมาก ไม่กล้าเข้าใกล้ กลัวลิงจะขโมย (กัด) เมื่อเห็นคนมันจะวิงพุงเข้ามาหาหรือตามภาษาบ้านเราว่า “ลิงฟง” ต่อมากรุ่นเสียงเหลือเพียง “ลิพง” หลักฐานที่สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานนี้ คือ ตอนคิดตั้งวัด ต้องขอแรงทหารมาช่วยโดยตนตั้นไม่ถางป้าเพราะป้าภรรมาการและป้าเหล่านี้อาจจะเคยเป็นที่อยู่ของลิงมาก่อน

4. โบราณวัตถุและสิ่งที่มีคุณค่าภายในวัด

ภายในวัดมีสิ่งสำคัญในวัดท่าลิพงมีอะไรบ้างที่น่าสนใจและน่าศึกษาหลายอย่าง ลุงพุ่ม พุดสวัสดิ์ว่า สิ่งที่ชาวบ้านรู้จักกันทั่วไป เช่น พระลาก พระเปิดโลกห้ามทินทราย หลักพัทธสีมาแกะจากหินทรายแดง ขณะที่พระที่นำไปแสดงอยู่ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา ส่วนรอบวัดที่เป็นแหล่งที่น่าศึกษาถึงความเกี่ยวเนื่องกับวัดท่าลิพง คือ วัดโโคกพร้าว (ร้าง) วัดใหม่ที่ท่าหลา(ร้าง) เพราะเคยมีการพบแผ่นอثرสมัยก่อน

หลักฐานที่แสดงว่าวัดสร้างร่วมสมัยกับกรุงสุโขทัย นอกจากเศษถ้วยชามแล้ว ยังมีโบราณวัตถุต่างๆ ซึ่งขณะนี้บางชิ้นอยู่ภายในวัด บางชิ้นสถาบันทักษิณคดีศึกษาอยู่มีไปแสดง ทั้งนี้หลักฐานโบราณวัตถุดังกล่าว ได้แก่

1. ใบเสมา แกะสลักด้วยหินทรายแดง จำนวน 8 หลัก ซึ่งมีบางหลักที่หักพังลง สันนิษฐานว่าอาจจะข้างจากพู่เข้ามาเล่นตามประสาช้างในช่วงหนึ่งที่วัดร้างลงก็เป็นได้
2. ภาพสลักพระพุทธชูป แกะสลักจากหินทรายเทาแบบบูนตា
3. ภาพสลักช้าง แกะสลักจากหินทรายสีเทา แบบบูนตា ปัจจุบันสถาบันทักษิณคดีศึกษายังมีไปจัดแสดง
4. พระพุทธชูปหล่อสำริดแบบลอยตัว ประทับยืน ปางทรงรับบินทบาท ทางใต้เรียก “พระลาก” เนื้อโลหะผสมหรือเนื้อสำริด พระเกศเปลวเพลิงเป็นทองคำ เป็นศิลปะผสมผสานระหว่างฝีมือช่างนครศรีธรรมราชกับสุโขทัย ลักษณะสกุลช่างนครศรีธรรมราช คือ เส้นพระเกศาม้วนกันหอย (เป็นหnamnun) พระนาสิกโถง จัมมง ส่วนลักษณะแบบสกุลช่างสุโขทัย คือ 1) พระพักตร์รูปไข่สบบิ่นยิ่มเล็กน้อย 2) นิ้วพระหัตถ์ยกเท่ากันหมดทั้ง 4 นิ้ว 3) พระเกศเป็นเปลวเพลิง พระเกศาจีบขันนุน 4) พระศอเป็นปล้องแสดงว่าการสร้างวัดนี้น่าจะมี

⁴ ข้อมูลจากเว็บไซต์ชั้นชุมชนครั้งที่ 1 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2549 ณ วิหารวัดท่าลิพง ม.6 ต.การะเกด อ.เชียงใหม่ จ.นนทบุรี

ความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับเมืองสุโขทัย สันนิษฐานว่าเป็นไปได้ทั้ง ประการแรกซ่างปั้น สุโขทัยปั้นหุ่นและหล่อพระลักษณะที่สุโขทัยแล้วนำมายังวัดท่าลิพง หรือ ประการที่สอง ซ่าง สุโขทัยมาบ้านครรชีรวมราชบั้นหุ่นหล่อจนสำเร็จ แล้วนำมายังวัดท่าลิพง พระองค์นี้อดีตเคย นำมาเป็นพระลักษณะเดือน 11 (งานลากพระในช่วงออกพรรษา) แต่ปัจจุบันได้จำลองขนาด เท่าองค์เดิมและใช้องค์จำลองเป็นพระลักษณะ

นายส่วนขยายความว่า คุณนิคม มุสิกะคำมะ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ซึ่งเป็นชาวคุณเครือง อำเภอชะอุดและมีศักดิ์เป็นน้องภราดรยานของนายส่วน เดยกเข้ามาชมหลักฐานดังกล่าวที่วัดในช่วงที่เวียน จบปริญญาตรีสาขาโบราณคดีมาใหม่ๆ ก่อนจะเดินทางไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอิตาลี ได้บอกว่าวัดถูก เหล่านี้เป็นวัดถูกโบราณที่ควรรักษาไว้ให้ดีที่สุด โดยเฉพาะเนื้อหินที่นำมาแกะสลักไม่พบเลยในภาคใต้ พบร่องรอยในแบบอีสานเหนือ-อีสานตะวันตกเฉียงใต้นับตั้งแต่ศรีสะเกษ โคราช ลพบุรี สุโขทัย และ สันนิษฐานว่า รูปแกะสลักซ้างเป็นผู้คนไทยร่วมกับเขมร อายุราว 1,000 กว่าปีมาแล้ว จึงเป็นที่สงสัย ว่าโบราณวัดถูกเหล่านี้มาอยู่ที่วัดท่าลิพงได้อย่างไร

5. ทำเนียบเจ้าอาวาส

นายส่วน ภูมราศร์ เล่าว่าสมัยที่ท่านยังเป็นเด็กนั้น หลวงปู่จับ อุทโยและผู้สูงอายุในตำบล กำแพงมักจะเล่าว่า ในสมัยปู่ย่าตาทวด ซ่างเข้าพระราชบัองปีกจะมีพระสงฆ์จำพรรษาที่วัดท่าลิพงบาง ปีกไม่มี ซึ่งที่ไม่มีพระสงฆ์สภาพวัดจะรกร้างเรียกว่า “ป่าร้างซ้างนอน” ที่เรียกเช่นนี้เพราะซ่างหน้าน้ำ น้ำจะนองท่วมทุ่งรอบๆ วัดซึ่งสร้างบริเวณเนินหรือที่สูงกว่าบริเวณนี้จึงกล้ายเป็นที่อาศัยนอนของสัตว์ จำพวกซ้าง เสือ หมูป่า มุดสัง(อีเห็น) พอน้ำลดจึงจะกลับออกไป จากการพูดคุยในเวทีชุมชนย่อยพบว่า ก่อนที่ชาวบ้านซึ่งนำโดยกำนันแห่ง(นิธิ) อักษรทิพย์พร้อมด้วยคณะผู้ใหญ่จะนิมนต์หลวงปู่จับ อุทโย จากวัดพทธรสีมา อ. หัวไทร เป็นเจ้าอาวาสนั้น วัดท่าลิพงมีพระสงฆ์มาประจำอยู่เป็นช่วงสั้นๆ ทั้งนี้จาก จากการสัมภาษณ์นายทุ่ม พูลสวัสดิ์ อายุ 82 ปีทำให้ทราบว่าพระสงฆ์ที่เคยมาอยู่ที่วัดก่อนหน้านี้หลวงปู่ จับ คือ ท่านสมภารทองอิน ท่านแก้ว พ่อหลวงเหลือ

- ท่านสมภารทองอิน เริ่มสร้างใบสั่งวัดท่าลิพงทำด้วยไม้
- ท่านแก้ว มีการซักชวนชาวบ้านปรับปรุงวัดขึ้นมาใหม่และริเริ่มการปฏิสังขรณ์ใบสั่ง สร้างศาลาที่ท่าซ้างขึ้น
- พ่อหลวงเหลือ ภายหลังท่านได้ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดไกรทอง ม. 5 ตำบลกำแพง

วัดท่าลิพงเริ่มเป็นปีกแผ่นมั่นคงหรือมีพระจำพรรษาตั้งแต่ พ.ศ. 2478 ซึ่งเป็นปีแรกที่หลวงปู่จับ อุทโย เป็นเจ้าอาวาส ดังนั้นนับแต่ พ.ศ. 2478 เป็นต้นมา วัดท่าลิพงมีเจ้าอาวาสที่มีความรู้ความสามารถ ปกครองเรื่อยมา ปรากฏตามทำเนียบ ดังนี้

1. หลวงปู่จับ อุทธิหรือพระครูอุทัยสีลาจาร(ระหว่างพ.ศ. 2478-2527)

นายไถ่ เศรษฐประเสริฐ อายุ 75 ปี บ้านเลขที่ 54 อดีตผู้ใหญ่บ้านม.6 ชี้งในอดีตเป็นศิษย์ อาจารย์จับ วัดท่าลิพง รุ่นเดียวกับ นายสงวน ภราเตา เล่าว่า พ่อหลวงเหลือ ไปฯ มาวัดท่าลิพง ทำให้ชาวบ้านเห็นว่าจะมีเจ้าอาวาสที่แน่นอนสักที่ กำนันนิธิ อักษรทิพย์ ซึ่งชาวบ้านเรียกติดปากว่า กำนัน แห่ง อดีตกำนันตำบลการเกด และชาวบ้านบริการห่อ กัน ว่าจะไปนิมนต์พระที่ไหนมาเป็นเจ้าอาวาส ดี จึงหา กัน ไปพบท่าน อาจารย์หนูจันทร์(อดีตเจ้าอาวาส วัดแดง) ซึ่งเป็นคนบ้านเดียวกันกับกำนันนิธิ ท่านไปบวชอยู่ที่วัดพัทธสีมา อำเภอหัวไทร ซึ่งเป็นวัดที่มีพระมาก และพระเป็นที่ยอมรับของราษฎรทั้ง ใกล้และไกล เพราะที่วัดนั้นมีโรงเรียน และเรียนหนังสือขอมด้วยจึงได้รับคำแนะนำว่า สมควรนิมนต์หลวงปู่จับ

ตามประวัติแล้วท่านจับเคยเป็นเด็กวัดพัทธสีมา ก่อนจะบรรพชา 2-3 ปี โดยเป็นศิษย์ของพระ อธิการชู พันธุโน (พ่อท่านชูเม่า)⁵ เช่นเดียวกับท่านหนูจันทร์ บุญญาสุวรรณโน ทำให้ท่านได้ศึกษา ตัวหนังสือขอมและการแพทย์แผนไทยที่เรียกว่า ยาดัม ตำราหมอดู ฤกษ์ผานาที ยามอุบากอง ตำราแขก จากคณอาจารย์ในสำนักวัดพัทธสีมหาลายท่าน เมื่ออายุ 17 ปี ได้บรรพชาเป็น สามเณรวัดพัทธสีมา พอกายุครบ 20 ปี ในพ.ศ.2467 ได้อุปสมบท ขยายว่า อุทธิ เมื่อ พ.ศ.2469 ได้ไปศึกษานักธรรมที่วัดพระบรมธาตุ อ.เมือง จ. นครศรีธรรมราช ใน พ.ศ.2472 สอบได้นักธรรมตรี สามปีต่อมา คือ พ.ศ.2475 สอบได้นักธรรมโท กระทั้ง พ.ศ.2478 ชาวตำบลการเกด ไปนิมนต์ท่านมาเป็น เจ้าอาวาสวัดท่าลิพง หลวงปู่เป็นพระที่สมณะ พุดน้อย ใจเย็น มีเมตตาต่อบุคคล ใครที่ได้เข้ามาพุดคุยกับท่านจะกลับไปด้วยความสบายนิ หลวงปู่จับมักเน้นให้ลูกศิษย์มุ่งมั่นในการ ประพฤติตนเป็นคนดี และอาศัยปัญญาบำเพ็ญชีวิต แต่บางคนมักมาหาเพื่อขอ “ขอดี” ซึ่งมีเชื้อเสียงมาก เช่น คاتามeteตามหานิยม เครื่องรางของขลัง พระเครื่อง อย่างหลังนี้รำลีกันในหมู่ผู้นิยมพระว่า ตอนที่ หลวงปู่จับปลุกเสกหรือญี่ที่ระลึก ปี 2520 เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์สร้างอุโบสถสำหรับญาติโยม ท่านได้เจ้าหรือญี่ในบาตร เหรียญได้จงเกรียวกวาระในบาตรตลอดเวลา

หลวงปู่จับยังเป็นคนมีวิชาสิทธิ์พุดอะไร์ เป็นการ เช่นนั้น เท่าที่ลูกศิษย์ลูกหาจำได้มีอยู่หลายครั้ง เช่น กรณีที่หนึ่งในปีหนึ่ง มีโจรมาลักวัววัดที่อาจารย์เลี้ยงไว้ พาไปเข้าจังหวัดพัทลุง อาจารย์จับพูดว่า “มั่น

⁵ พ่อท่านชูเม่าเป็นเจ้าอาวาสวัดพัทธสีมาระหว่าง พ.ศ. 2428-2470 ถือเป็นพระสงฆ์ที่มีบารมีและบทบาทต่อการ พัฒนาสังคมลุ่มน้ำปากพนังท่านหนึ่ง แทกฉานทั้งด้าน พระธรรมคำสอน การแพทย์พื้นบ้าน คตาวาทย์อ acum การดู ฤกษ์ยาม การก่อสร้างและสถาปัตยกรรม ฯลฯ ท่านได้เป็นต้นแบบของพระสงฆ์ที่ทำงานเพื่อชาวบ้านและสร้างลูกศิษย์ลูกหาไว้มาก many เช่น หลวงปู่จับและท่านหนูจันทร์ซึ่งเป็นพระเคราะห์ของวัดพัทธสีมา ที่มีบทบาทด้าน ต่างๆ โดยเด่นอีกท่านหนึ่งของลุ่มน้ำปากพนัง

จะพาไปถึงไหน” อัญมีเม่เท่าได้ใจก็พากลับมาในวัดไกวัดเดิม กรณีที่สองมีคณที่ เอกเงินวัดหรือของวัดไปใช้บุคคลเหล่านั้น “จะพุงแตกห้องแตกเองแหละ” เป็นคำพูดของอาจารย์ กรณีที่สาม มีชาวบ้านไปลักขึ้นลูกตาลในนดโดยไม่ได้ขอทางวัด ชาวบ้านพูดหันว่า เออ.... เมื่อนแม้นนามปูลูก ส่วนอาจารย์ว่า “พุดไม่มีรู้เรื่องมันจะตายให้” แล้วต่อมาคนๆ นั้นตายลง เมื่อนอาจารย์พูด

เรื่องอภินิหารของหลวงปู่จับอีกรอบนี้นี่ คือ ราว พ.ศ. 2505 มีพายุใหญ่มากที่เดียวบ้านโรงสีข้าวหลังคาลมเปิดไปหมดยังเหลือไม่กี่แผ่นสังกะสี แต่ในวัดและกุฎีใหญ่ไม่เสียหายแต่อย่างใด ชาวบ้านหลายครอบครัวไปอาศัยที่กุฎีอาจารย์ หลวงปู่ยังมีของดีๆ มากมายและสามารถแบ่งแยกลมได้ทางวัดจึงไม่เสียหายอะไรเลย ด้วยเหตุนี้หลวงปู่จึงมีผู้ครัวทรายเป็นจำนวนมาก อาทิ นายพรัด จันทร์แก้ว เล่าว่า “พมกเป็นศิษย์คนหนึ่งของอาจารย์จับ อุทโย พ.ศ. 2482 มาอยู่วัดขึ้นโรงเรียน 3 ปี จบป.4 เมื่อ 2484 แล้วไปต่อเรียนม. 2 ปี จบ ม.3 มาอยู่บ้านอยุ่ครับอุปสมบทก็มาอยู่วัด 1 พระชาลาสิกขา และมีได้เห็นห่าง กับวัดท่าลิพงจนทุกวันนี้”

- คณาจารย์ตามหนานิยม เล่ากันว่าคณาจารย์ท่านให้ไปใช้ในการค้าขาย ได้ผลร่ำรวยกันไปหลายรายตัวอย่างคณาจารย์ของหลวงปู่จับ อุทโย สำหรับผู้ที่สนใจจะนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้มีข้อพึงระวังก่าว่า ผู้ที่จะนำคณาจารย์มาใช้ให้ได้ผล จะต้องเป็นผู้มีศีล ประพฤติอาชีพสุจริต เช่น

เหรียญหลวงปู่จับ อุทโย ทั้ง 3 รุ่น
ปี 2520 – ปี 2524 – ปี 2538

1. คณาจารย์ให้คลาดเคลื่อนต่อศัตรูและภัยนานาประการ (ท่องประจำ)

พุทธิัง อรหัง พุทธो สุคโต พุทธो อรหัง

2. คณาจารย์ปราบปีศาจ (ท่องเวลาเดินทางยามค่ำคืนหรือป้องกันผี)

ป ศ อ ชา ป ส า ป ม

3. คณาจารย์ก่อนออกจากที่พัก ขอความปลดภัย

นะ เมตตา โม กรุณา พุทธ ปราลี ท่า ยินดี ยะ เอ็นดู

4. คณาจารย์เสกข้าวเสกน้ำให้เด็กกินเป็นเด็ก茁adal เวียนหนังสือดี

ปัญญาปชลิโต ชิตวา มุนินโภ ตันเตซอสา ภาวดุเต ชยมังคลัง

5. คณาจารย์ดับบ้าน ขอที่อยู่อาศัย ให้เป็นมงคล

ทุกขับปัตตา จะ นิทุกขา ภัยปัตตา จะ นิพภายใน สักปัปตตาจะ นิจ索กาก ให้หนดุ สัพเพปีปานิ โน (คณาจารย์กวนดี) ไปพลาทางท่องไปพลาแล้วเอาขยะหรือไม่ไปไว้ในบ้าน พร้อมกับบอกว่า สิ่งร้ายทั้งหลาย ขอให้อยู่ที่นี่ ที่เดิมซ้ำๆ จะขออยู่ต่อไป อธิษฐานด้วยบท) อิมังมึง วิหาร เ อิมัง เต วาสัง วัสดัง อุเปมิ (ว่า 3 เที่ยว)

- คุณภาพส่วนบุคคล (คุณภาพ) ให้หันมุน โดยเอกสารลายมือรูปผู้เชือกแขนกับข้อให้คุณนั่งบนเก้าอี้ทางอยู่บนพื้น เมื่อท่านนั่งบริกรรมคุณ คุณที่นั่งบนเก้าอี้หันมุนได้อย่างน่าอัศจรรย์
- การแสดงเครื่องรางของขลัง เช่น ทำผ้ายันต์ ทำสายเอว ทำทิศหมอน ตะกรุดใบatal เอกผูกคอ สัตว์แล้วยิงด้วยปืน ปรากฏว่าปืนยิงไม่ออก
- การยิงธนูกลับหลัง เรียกว่าคุณย์โคงหรือคุณย์คด โดยไม่ต้องดูเป้า คือ ยืนหันหลังให้เป้าสามารถยิงแม่นเหมือนจับวาง
- การอยู่ย่างคงกะพัน หลวงปู่จะทำลูกตุกติ่งใบatalแล้วแขนคอสัตว์ยิงไม่ออก ตั้นเดียวเล่ามาว่า หมอดอยู่ที่สถานีอนามัยการเด็กซึ่งอยู่ริมติดกับวัดท่าลิพงเลี้ยงหมูไว้มาก สรวนหลวงปู่ก็เลี้ยงหมาไว้ในวัด หมาของหลวงปู่ได้กัดหมูของหมอด หมอดโทรศัพท์มาเรียกเขาปืนยิงหมาของหลวงปู่ที่มีลูกตุกใบatalแขนคอไว้หมอยิง 3-4 นัด แต่ลูกกระสุนด้านหนด ทำให้ชาวบ้านที่ยืนดูรู้สึกพิศวงในความศักดิ์สิทธิ์ในเครื่องรางของท่าน

- การออกแบบงานที่ต่างๆ เช่น แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ จะมีชาวบ้านทั้งใกล้-ไกลมาหาท่านเพื่อออกแบบให้หรือพิธีต่างๆ เพราะเชื่อว่าเมื่อท่านออกแบบให้แล้วจะมีโชคมาตกตลอดไป อยู่เย็นเป็นสุขกันทั้งครอบครัว

นอกจากนี้หลวงปู่จับยังเป็นหมอยาที่ชาวบ้านนับถือ ในอดีตคนในหมู่บ้านที่ 6 และบริเวณหมู่บ้านใกล้เดียง เวลาเจ็บไข้ไม่สบาย นокจากจะไปหายาที่ท่านอาจารย์จับหรือหายาสมุนไพรรักษาตัวแล้ว ยังมาสุขศala ซึ่งจะมีหมอดอยู่แค่นึงคนเท่านั้น ถ้าอาการเจ็บไข้เกิดกำลังของหมอนามัย ก็ต้องเดินทางไปรักษาที่อำเภอปากพังหรืออำเภอเมืองนคร สำหรับยาสูตรที่ปูงโดยหลวงปู่ยาขนาดที่จะจัดมากและมีชื่อเดียงรู้จักทั่วไป คือ ยาเม็ดพันธุ์ผักกาด ซึ่งรักษาได้สารพัดโรค ป้องกันคุณไส้ย ดูดพิษร้ายต่างๆ เช่น พิษจากปลา(ปลาดุก ปลากรด ปลากระเบน) โดยนำยามาละลายน้ำมน้ำนาทากรังเดียวกันหาย เมื่อคนปลิดทิ้ง ในที่นี้ขอยกตัวอย่างตำราอาจารย์จับ อุทโย อาทิ ยาแก้ความดันโลหิตสูง มีอยู่ว่า “หากจะร่อน พยับเมฆ ผักคึ้นช่าย หนักสิ่งละ 5 บาท ต้มรับประทานประจำ หายแล้ว”

บทบาทที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งของท่าน คือ การอุปถัมภ์ช่วยเหลือเด็กให้ได้เรียนหนังสือและแสดงออกถึงความสามารถตามแนวทางของเด็กคนนั้น ทั้งเด็กชายและเด็กหญิง โดยเฉพาะกลุ่มเด็กไร้โอกาสและยากจนท่านจะเมตตาเป็นพิเศษ บางกรณีท่านถึงกับอุปถัมภ์แบบยกครอบครัวเลยก็มี วัดท่าลิพงในยุคหลวงปู่จับดึงเต็มไปด้วยเด็กดูคล้ายกับสถานสงเคราะห์เลยทีเดียว จนอาจจะเป็นที่มาของกลอนท่อนหนึ่งซึ่งท่องกันทั่วไปว่า

“เรียนครู	ให้อยู่วัดบ่อล้อ
เรียนหมอ	ให้อยู่วัดบางเหลง
เรียนนักลง	ให้อยู่วัดบางแก้ว
หากไม่รู้แล้ว	ให้อยู่วัดท่าลิพง”

ห้องนี้ขอแจกแจงคุณภาพการทำงานด้านการศึกษาทั้งการศึกษาทั้งในและนอกระบบของท่านเป็นข้อๆ ดังนี้

1. หากคนในชุมชนมีความสามารถในการแสดงหนังตะลุง เพลงบอก มโนราห์ เช่น หนังสีชุม คงมา, หนังเคล้าน้ำอย ใจจันเมชาฤทธิ, มโนราห์เพิ่ม, เพลงบอกสมปอง บุญแก้ววรรณ เป็นต้น ก็จะอบรมให้ความรู้เรื่องธรรมะเพื่อจะได้นำหลักธรรมไปสอดแทรกในการแสดงทำให้ชาวบ้านที่มาชมได้ชื่มชับหลักศีลธรรมพร้อมกับรับความบันเทิง

2. เปิดสอนนักธรรมตรีและโท สำหรับพระสงฆ์ ขึ้นในวัด

3. บุกเบิกและเปิดสอนหนังสือในระบบโรงเรียนโดยใช้วิหารเป็นห้องเรียน มีพระเป็นครูผู้สอน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพงอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2481

จากการสัมภาษณ์นายพุ่ม พูลสวัสดิ์ อายุ 82 ปี เล่าว่า หลังจากอาจารย์จับมาเป็นเจ้าอาวาสท่านได้ nimitt พrama อีก 2 วูป คือ พระจางและพระไสว ให้มาสอนหนังสือเด็ก หลังจากนั้นประมาณ 2 ปี อาจารย์จับได้ทำเรื่องไปทางกิ่งอำเภอเชียงใหม่เพื่อขอครู ทางราชการได้ให้อาจารย์พิน ไสyyangศ มาเป็นคนแรก หลังจากเปิดเป็นโรงเรียนได้ประมาณ 4-5 ปี เกิดสงครามโภคครังที่ 2 ญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกที่นครศรีธรรมราช นักเรียนที่เรียนต้องช่วยกันชุด盔甲 หลวงภัยที่หลังโรงเรียนวัดท่าลิพงในปัจจุบัน และในที่สุดทางการก็อนุมัติให้นักเรียนรุ่นนี้จบชั้น ป.4 เรียกกันตามชื่อบ้านว่า “ป.4 ญี่ปุ่น” เพราะให้จบในภาวะที่ญี่ปุ่นขึ้นປะทะนั่นเอง

ขณะที่นายໄลเล่าว่า เมื่อท่านอาจารย์จับมาเป็นเจ้าอาวาสวัดท่าลิพง ท่านเห็นว่าเด็กต่ำบล กะระเกด ไม่มีโรงเรียน เรียนหนังสือ จึงคิดกับกำนันแห้งและ พวก จัดตั้งโรงเรียนและป่าวบอกชาวบ้านให้ส่งเด็กๆ มาขึ้น โรงเรียน โดยไม่คิดค่าเรียนค่าสอน ใช้วิหารวัดให้เด็กเรียน หนังสือ ออกปาก(ขอช่วย) พระ และชาวบ้านมาช่วยสอน หนังสือ ชาวบ้านสมัยนั้นเท่าที่ผู้เล่า(นายໄล) จำได้ชื่อนาย

กระจาง ท่านมีครอบครัวอยู่ที่บ้านพลายทอง เด็กๆ เรียนรวมกัน ห้องน้ำ ไม่มีชั้นเรียน สอนได้ประมาณ 1 ปี ขณะนั้นอำเภอเชียงใหม่ มีฐานะเป็นเพียงกิ่งอำเภอเชียงใหม่ ปลัดกิ่งอำเภอ กล่าวว่า ท่านอาจารย์จับ อุทโย เปิดโรงเรียนถ่อนอาจารย์ถูกดำเนินคดี เมื่อท่านอาจารย์จับรู้ว่า ท่านพูดว่า “ให้มาจับกูซิ กูอยากให้เด็กมีความรู้เพื่อเป็นคนดีของบ้านเมือง” ต่อจากนั้นกำนันแห้งพร้อมกับท่านอาจารย์จับก็ไปที่ที่ทำการกิ่งอำเภอเชียงใหม่ ได้พูดคุยกับปลัดกิ่งอ.เชียงใหม่ จนเข้าใจกันและยินยอมให้เปิดโรงเรียนชื่อ “โรงเรียนประชาชนต่ำบลกะระเกด 1 วัดท่าลิพง” เป็นโรงเรียนแรกของต่ำบลกะระเกด โดยชั้น เตรียมเรียนที่ในวิหารและได้ตั้นไม้ ชั้นป.1-ป.3 เรียนที่ในวิหาร ส่วนชั้นป.4 เรียนในโบสถ์ ต่อมาท่านเห็น

ว่ากิหารที่เด็กเรียนเป็นวินิภารานาดเล็กไม่พอกับจำนวนนักเรียน จึงหักหวานชาวบ้านเข้าไปหนึ่งในสี่ที่บ้านเก่าร้าง จำเนาจะอดเพื่อมาสร้างวิหาร เมื่อได้ไม่แล้วก็ล่องแพโดยตามน้ำมาหลายวันกว่าจะถึงใช้เวลาเลื่อยให้เป็นตัวไม้ก้อหlayside เดือน นับว่าท่านอาจารย์จับเป็นตัวจกรเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงที่สำคัญในการบุกเบิกให้เด็กในตำบลการะเกดได้เรียนหนังสือ เมื่อกับเด็กที่วัดพักสีมาและวัดบางทองคำ (อยู่ในอำเภอเชียงใหม่) ส่วนกำนันแห่งเมื่อนมนต์ท่านอาจารย์จับมาเป็นเจ้าอาวาสวัดท่าลิพงได้สำเร็จแล้ว ก็ช่วยพัฒนาวัดให้เป็นวัดที่สมบูรณ์โดยขาดคู่รอบๆ วัด ให้ริมออกปากชาวบ้านมาช่วยด้วย ดังนั้นตามความคิดของลุงไถแล้วเห็นว่า ท่านอาจารย์จับและกำนันแห่ง สมควรได้รับการยกย่องให้เป็นปูชนียบุคคลที่ควรเคารพยิ่งของชุมชน วัดท่าลิพง ขณะที่ทางราชการเองได้เห็นความสำคัญและผลงานของวัด ในปี 2519 จึงได้ยกย่องให้วัดท่าลิพงเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง โดยอนุมัติงบ ระหว่างปี 2519-2520 ปีละ 50,000 บาท ซึ่งเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันเล่าว่า หลวงปู่ได้นำงบนี้ส่วนหนึ่งมาปรับปรุงลานวัดให้เป็นพื้นทรายและหินคลุก และส่วนหนึ่งนำไปสร้างรั้ววัด

หลวงปู่ไม่ได้แต่สร้างโรงเรียนเพื่อให้เด็กแค่เรียนจบหลักสูตร หากเด็กเรียนจบหลักสูตรของวัดหรือโรงเรียนแล้ว ท่านจะหาทางให้เด็กที่เรียนเก่งและประพฤติดีให้ได้เรียนหนังสือในระดับสูงขึ้นต่อไป ทั้งการศึกษาสายนักธรรมและการศึกษาสายมราวาส(สามัญ) พร้อมกันนั้นท่านจะฝากรังเรื่องที่อยู่อาศัยให้ด้วยตาม อ.จะอุดบ้าง ตัวเมืองนครศรีฯ บ้าง กรุงเทพฯ บ้าง รวมทั้งอุดหนุนปัจจัยต่างๆ จนสำเร็จการศึกษา

บรรดาเด็กวัดรุ่นแล้วรุ่นเล่าที่เคยได้รับความเมตตาจากท่าน ต่อมากลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีอาชีพการงานมั่นคง ประสบความสำเร็จในชีวิต สร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมและมีชื่อเสียงอยู่มากมายหลายท่าน โดยอยู่กตัวอย่างพอสังเขป เช่น พระครูประโชนิจ จันทสาร, พระครูปลัดสมบูรณ์ สมปันโน, พระครูสุจิตตานุญาต, พระมหา cladong, พระมหาสุวิทย์ ชินศรี, พระมหาเสถียร ภูลakte, นายกิตติ นพคุณ, นายสงวน ภูมราเศวต(ขาวภู) ^๖, นายจรุญ อักษรทิพย์, นายสุจิตต์ เทพแก้ว, นายคล่อง ใจจนเมธากุล(คงมา), นายบัวจันทร์ บุญจริง, นายพีระ บุญจริง, พ.ต.อ.สุวรรณ ทองนอก เป็นต้น

นายสงวน ภูมราเศวต เป็นอดีตข้าราชการครูโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพง ขณะนี้เป็นข้าราชการบำนาญ เป็นตีชัยวิรกหรือตีชัยกันภูของอดีตเจ้าอาวาสวัดท่าลิพง คือ ท่านอาจารย์จับ อุทัย เป็นเด็กวัดปวนนิบติ รับใช้ท่านอาจารย์ตั้งแต่เรียนหั้นประถมศึกษา เป็นคนเรียนเก่ง ท่านเจ้าอาวาสวัดท่าลิพงได้รับการเรียนรู้ด้วยความมั่นคงและเข้มแข็งให้เรียนการตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นแรงหนุนให้สอบเทียบบุพพิและเรียนจนถึงปภัญญาติ มีอะไรท่านจะเรียกหาให้สอยเล่าความไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัดท่าลิพงหรือเรื่องส่วนตัวของท่าน ดังนั้นเรื่องราวต่างๆ จะถูกถ่ายทอดมาอย่างส่วนมากmany บุปผาบันนายนายสงวนย้ายไปอยู่ที่จังหวัดสุโขทัยกับลูกหลาน แต่ก็ยังคงกลับมาเยี่ยมพรารถพากเพื่อนเก่า บ้านเก่าที่การะเกดเสมอๆ

2. พ่อท่านคล้าหรือท่านมหาอัมพนหรือพระครูประชิตจันทสาร

(ระหว่าง พ.ศ. 2527-2543)

หลังจากสิ้นบุญหลวงปู่จับ ใน พ.ศ. 2527 ชาวบ้านนำโดยนายเจิม บุญช่วย⁷ จึงพร้อมใจกันไปนิมนต์ท่านมหาอัมพน(พ่อท่านคล้า) ซึ่งเป็นลูกศิษย์หลวงปู่จับจากวัดในอำเภอระโนดมาเป็นเจ้าอาวาส พ่อท่านคล้าเป็นพระสายปฏิบัติและเป็นศิษย์วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ จึงมีความสามารถในการเทศนาสั่งสอนและปฏิบัติเกี่ยวกับวิปัสสนาธุรัตน์ นอกจากนี้ยังสร้างคุณประโยชน์แก่วัดและชุมชนไว้มาก many ได้แก่ พัฒนาและปรับปรุงศาสนสถานและบริเวณวัด เพียง 5 ปี วัดได้รับรางวัลวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น ปี พ.ศ.

2531 นำชาวบ้านสวามนต์เปล เช้า-เย็นและนั่งวิปัสสนา หลังจากให้วพระเสริจแล้ว ให้นั่งสมาธิต่อด้วยความสงบห้ามพูดคุย แนะนำให้ชาวบ้านที่เข้าวัดแต่งตัวเรียบร้อย มีสไบพาดเฉียง ช่วงเข้าพรรษาให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมกับพระสงฆ์ ผู้ที่บวชจะต้องเข้าพรรษาจึงจะอยู่ที่วัดนี้ได้ สร้างเมรุบริเวณหลังโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพงและรักษาป่าในวัดห้ามไม่ให้ตัดหรือทำลายต้นไม้แม้แต่ต้นเดียวแสดงให้เห็นว่าพ่อท่านคล้าเป็นพระนักพัฒนาคน โดยเฉพาะด้านจิตใจ เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวก อาทิ ผู้สูงอายุค่อยๆ ยอมรับกติกาและแบบแผนปฏิบัติเปลี่ยนมาเข้าวัดกันเป็นจำนวนมาก

3. ท่านพระครูปลัดสมบูรณ์ สัมปันโน (ระหว่าง พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน)

หลังท่านมหาอัมพน(พ่อท่านคล้า) มรณภาพใน พ.ศ. 2543 กลุ่มมัคทายกวัดท่าลิพงพร้อมใจกันนิมนต์พระครูปลัดสมบูรณ์ สัมปันโน เป็นศิษย์ของหลวงปู่จับ ประจำอยู่ที่วัดนาค นิมิต กรุงเทพฯ มาเป็นเจ้าอาวาสตั้งแต่ พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน ท่านปลัดสมบูรณ์ได้เริ่มพัฒนาวัดด้านต่างๆ เช่น การปรับปรุงศาสนสถาน อุโบสถ ภูมิวิหาร สุสูปเจดีย์ หอระฆัง จัดปลูกสวนป่า จัดระเบียบการใช้พื้นที่แยกเขตพุทธศาสนาและสังฆาราม ออกแบบสัดส่วน จัดอบรมปฏิบัติธรรมและจริยธรรม ให้แก่พุทธบริษัทอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นทางแนวทางสำหรับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

⁷ ข้อมูลสมภาษณ์นายพรต จันทร์แก้ว อายุ 77 ปี บ้านเลขที่ 445 หมู่ 6 ต.การะเกด อ. เชียงใหม่ จ. นครศรีธรรมราช

บทสรุป : วัดและอนาคตของคนท่าลิพง

จากข้อมูลเหล่านี้สะท้อนว่า วัดท่าลิพงมีความมั่นคงและได้ทำคุณประโยชน์แก่สังคมตามหลักการพัฒนาแบบ บ-ว-ร อย่างต่อเนื่อง ในยุคหลวงปู่จัน อุทโย ท่านได้วางรากฐานทางด้านการศึกษา และบุกเบิกทางด้านการเรียนการสอนหนังสือให้แก่ชาวภราดร เช่น ได้มีการก่อตั้งโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพงอย่างเป็นทางการขึ้นในปี พ.ศ. 2481 ในยุคพ่อท่านคล้าวัด กล้ายเป็นสถานที่พัฒนาทางด้านจิตใจ(พัฒนาคน) เช่น การอบรมธรรมะ สอนการนั่งสมาธิ การบำบัดเรียนของบุตรหลาน ภารกิจเหล่านี้สืบสานมาในยุคของท่านพระครูปลัดสมบูรณ์ สมบันใน เป็นเหตุให้วัดยังคงเป็นที่พึ่งและศูนย์รวมจิตใจของชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน

กล่าวได้ว่าที่ผ่านมาวัดมีการพัฒนาและมีบทบาทต่อชุมชนแบบทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการให้การศึกษาและก่อตั้งโรงเรียนให้เป็นคนดี ทั้งนี้ก็เนื่องจากได้รับการเอาใจใส่ทำนุบำรุงโดยเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ และเปี่ยมเมตตา ขณะที่ชาวบ้านทั้งชาวตำบลภราดร และพื้นท้องจากต่างภูมิลำเนาได้ช่วยสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของวัด เช่น พัฒนาและดูแลรักษาความสะอาด ตักบาตร พัฒนาฟื้นฟูธรรม จัดงานประเพณีต่างๆ เช่น บวชนาค ทอดกฐิน ทอดผ้าป่าฯ มาโดยตลอด

อย่างไรก็ได้ทุกวันนี้ สภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปจากคนรุ่นปู่ย่าตายายเป็นอย่างมาก ทำให้คนยุคใหม่ห่างเหินจากวัด จากชุมชน และไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและศาสนា จึงเป็นประเด็นใหญ่ที่อยากรู้กันว่า ปัจจุบันนี้ชาวบ้านแล้วที่เราสามารถบูรณะให้ไว้ให้ลูกหลานได้อยู่กันอย่างมีความสุขอย่างไรเท่าทัน ?

ประวัติชุมชนวัดท่าลิพง

ชุมชนวัดท่าลิพงหรือพื้นที่ความสัมพันธ์ที่มีผู้คนอาศัยอยู่ต่อวัดท่าลิพงครอบคลุมทั้งตำบลภราดร ซึ่งตั้งเดิมต่ำบลนี้มีประชาชนไม่ค่อยมากเหมือนปัจจุบัน มักจะอยู่กันในเครือญาติสองสามบ้านรวมกันเรียกว่า คุ้มบ้าน จะมีหลายคุ้มบ้าน เช่น คุ้มบ้านนานอก คุ้มบ้านบผล เป็นต้น หลังจากนั้นก็จะมีผู้คนอพยพเข้ามาอาศัย ในระยะใหม่ๆ ก็ยังคง เป็นในเครือญาติห่างๆ และเริ่มมีคนต่างถิ่น ที่แต่งงานอยู่กินกับลูกหลานของคนในชุมชนนี้เข้ามาอยู่เพิ่มขึ้น จึงได้ยกฐานะจากคุ้มบ้านเป็นหมู่บ้านตามกฎหมายราชการและยกฐานะเป็นตำบลภราดร ทั้งนี้จากการสืบค้นประวัติของตำบล พบว่า ตำบลภราดรมีกำนันมาแล้ว 10 คน คือ

1. นายหนูบาง ณ นคร	จากหมู่ที่ 7
2. นายรื่น ณ นคร	จากหมู่ที่ 7
3. นายเกด ถนนแก้ว	จากหมู่ที่ 7
4. นายนิธิ(กำนันแหง) อักษรทิพย์จากหมู่ที่ 6	
5. นายศรีนวล ทองนอก	จากหมู่ที่ 8 (ก่อน พ.ศ. 2516)
6. นายทุ่น ทองนอก	จากหมู่ที่ 8 (ระหว่าง พ.ศ. 2516 - 2524)
7. นายพุ่ม บุญจริง	จากหมู่ที่ 5 (ระหว่าง พ.ศ. 2524 - 2533)
8. นายจรุณ อักษรทิพย์	จากหมู่ที่ 8 (ระหว่าง พ.ศ. 2533 - 2544)
9. นายสมจิตรา สุขເອີດ	จากหมู่ที่ 4 (ระหว่าง พ.ศ. 2544 - 2547)
10. นายประคิน บุญจริง	จากหมู่ที่ 5 (ระหว่าง พ.ศ. 2547 – ปัจจุบัน)

ในระดับชุมชนพบว่าแต่ละคุ้มบ้านหรือหมู่บ้านมีต้นทางหรือเรื่องเล่าซึ่งสืบท่อนถึงสภาพความสัมพันธ์ของผู้คน สภาพแวดล้อม และความเชื่อในด้านต่างๆ ไว้อย่างน่าสนใจ รวม 12 หมู่บ้าน ดังนี้

1. หมู่ที่ 1 บ้านเกาะทวด

ความเป็นมาของบ้านเกาะทวด จากการสัมภาษณ์นางอินทร์ แก้วสองสี อายุ 78 ปี ออยู่บ้านเลขที่ 45 นางข้อย ทองโอ อายุ 78 ปี ออยู่บ้านเลขที่ 35 นายทวี สมบูรณ์ อายุ 63 ปี อดีตผู้ใหญ่บ้าน นางทิม พูลชัย อายุ 85 ปี นางแพง มณีวงศ์ อายุ 88 ปี นางนับ ชูแก้ว อายุ 70 ปี นางโสภา สมบูรณ์ อายุ 62 ปี นางภู่ แซ่ภู่ อายุ 89 ปี นางloy รุ่งเรือง อายุ 79 ปี และนายลับ อินปิน ผู้ให้ข้อมูลดังกล่าว เป็นชาวบ้านหมู่ที่ 1 ทุกคน ให้ข้อมูลว่า

ตามที่นายคง บัวทองพ่อของนางอินทร์ แก้วสองสี และบรรพบุรุษของผู้ให้ข้อมูลคนอื่นๆ ได้เล่าให้พวากเข้าฟังนั้น เดิมบริเวณนี้พื้นที่จะเป็นดินเหนียวที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การทำนา ชาวบ้านจึงมีอาชีพทำนา มีบางไหหล่ำ บางเนื้ามากบ้างแก้ว(ปัจจุบันอยู่ในตำบลท่าข่านาน) ไปสันสุดที่ปลายนาบ ตำบลเข้าพระบาท ต้นไม้ที่ขึ้นริมบางเป็นต้นไม้สูงไม่มาก เช่น ต้นครุด ต้นหนานหมอก(ปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว) พื้นที่นี่จะมองเห็นทิวบ้านท้องพุนยังมองเห็นต่างตำบลคือตำบลเข้าพระบาท ล้วนต้นไม้ใหญ่จะมีอยู่เฉพาะบ้านไห้เสือและบางปอ

จากประวัติการตั้งถิ่นฐาน มีคนจีนอพยพเข้ามาอยู่เป็นพวากแวง เช่น กิ้สรัง แซ่ลิม, กิ้ลิม แซ่ลิม, กิ้ເຜິຍ คนจีนเหล่านี้มีอาชีพทำทอง ตีทอง ค้าขาย

ประวัติซื้อบ้าน แต่เดิมมีพราหมณ์ซื้อ คง ชาวบ้านเรียก พราหมณ์คง ภราญาซื้อ นางแก้ว ตัวพราหมณ์มีความสามารถทางไสยศาสตร์ มีคถาสะกดจิตได้ ผู้คนในละแวกนี้ให้ความนับถือจึงเรียก

ขานhey'ตอนบ้านว่า บ้านหัวรามมณคง ซึ่งต่อมาเสียงเพี้ยนเป็น บ้านหัวรามคง พ่อนางแก้วเสียชีวิต ก็ไม่มีใครเห็นพระมณคงอีกเลย ไม่มีใครทราบว่าพระมณคงหายไปไหนหรือไปพักอยู่ที่ใด เวลาหลายปีต่อมา มีจระเข้ตัวหนึ่งสืบความตามหาที่เก่า(บริเวณนี้มีน้ำล้อมรอบเป็นเกาะเล็กๆ ยังไม่มีชื่อเรียก) โถสรัง แซลิมจึงสร้างหลา(ศาลา) ตั้งเง็บหัวจะระเข้ไว้เพราะเชื่อว่าพระมณคงคือจะระเข้ตัวนี้ ซึ่งไม่ได้เสียชีวิตในร่างของคนแต่มาเสียชีวิตในร่างของจะระเข้ ผู้คนในหมู่บ้านลักษณะนับถือว่าเป็นทวด ด้วยความเชื่อว่าท่านเป็นสิงค์ศักดิ์สิทธิ์ หมู่บ้านนี้จึงได้ชื่อว่าบ้าน เกาะทวด

หมู่ที่ 1 บ้านเกาะทวด ประกอบด้วย บ้านเกาะทวด บ้านหัวรามคง บ้านบางปอ บ้านบางไอ้เสือ และบ้านไม้เฝร่อง (ปัจจุบันชื่อบ้านนี้ไม่มีแล้ว)

บ้านบางไอ้เสือ ในอดีตสภาพพื้นที่เป็นป่าเล็กๆ มีเสื่อมอาศัยอยู่และเลือกเคยกัดคน จึงได้ชื่อ บางไอ้เสือ

บ้านบางปอ สภาพพื้นที่อยู่ติดกับบ้าน มีต้นปอขึ้นทั้งสองข้างของบางมีต้นปอใหญ่มากอยู่ต้นหนึ่ง ชาวบ้านจึงเรียกว่า บ้านบางปอ ปัจจุบันมีการสร้างศาลาทวด มีหัวจะระเข้อยู่ เรียกว่า หลาทวด ชาวบ้านนับถือว่าเป็นสิงค์ศักดิ์สิทธิ์ มีเรื่องเดือดร้อนใดๆ ก็จะบนบานศาลกล่าวหรือเรียกตามภาษาพื้นบ้านว่า กัด(บ่นบาน) ขอให้ทวดคุ้มครองหรืออื่นๆ เมื่อสิ่งที่ขอหรือการสำเร็จแล้วก็จะถวายหรือทำการแก้ตามที่บ่นบานไว้ ยังมีอีกทวดหนึ่ง ที่ชาวบ้านบอกเล่า คือ ญบองหลา(ญจ่อง) จากการบอกเล่าของนางภู แซภู ว่าเคยมีคนเห็นงูใหญ่ลื้อยเป็นคู่ ตัวผู้กับตัวเมีย ตัวผู้มีหงอน (งูที่มีหงอนจะเป็นงูตัวขนาดใหญ่มาก) ลำตัวมีสีลูกห่วย(ลายๆ) อีกตัวหนึ่งตัวสีขาวเป็นงูตัวเมีย ตัวผู้จะอยู่แยกๆ บ้านเกาะทวด ส่วนตัวเมียจะเลี้ยงข้ามพรมทางบ้านบ้านนา

การปกคลองหมู่บ้าน ตั้งแต่ยุคที่มีการแต่งตั้งจนถึงยุคที่มีการเลือกตั้งผู้นำระดับหมู่บ้าน ปรากฏทำเนียบผู้ใหญ่บ้านจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายแก้ว อินทร์ปิน
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายสงค์ วัฒน์คง
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายเกด (ไม่ทราบนามสกุล)
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายคลึง (ไม่ทราบนามสกุล)
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	นายชัวน พูลสมบัติ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 6	นายพร้อย วักน้อม
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 7	นายนิตย์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 8	นายจวน บุญจริง
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 9	นายชัวน ดอกรัตน์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 10	นายทวี สมบูรณ์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 11	นายริน บัวชุม

2. หมู่บ้านที่ 2 บ้านพร้าหัก

จากการสัมภาษณ์บุตรด้วยภาษาอีสานของชุมชน ได้แก่ นายกลิ้ง ดิษฐรักษ์ อายุ 74 ปี อยู่บ้านเลขที่ 23 นายวิน ชูเชิด อายุ 83 ปี อยู่บ้านเลขที่ 24 ท่านทั้งสองเป็นชาวบ้านหมู่ที่ 2 ให้ข้อมูลดังนี้

ตำนานบ้านพร้าหัก เล่ากันมาว่า ในสมัยที่ชาวบ้านแห่งศพของท่านขวาง (พืชายข่องแม่เจ้าอยู่หัว) ไปวัดบ่อล้อด้วยเรือลำเกานั้น ระหว่างทางชาวบ้านนำพร้าไว้ปีนไม้เพื่อทำเป็นฟืนใช้หุงหาอาหาร พร้าที่ไปปีนฟืนเกิดหัก ชาวบ้านจึงตั้งชื่อบ้านว่า บ้านพร้าหัก ปัจจุบันหมู่ที่ 2 ประกอบด้วย บ้านพร้าหักและบ้านบางยิ่ว

บ้านบางยิ่ว เมื่อก่อนบริเวณนี้มีนกเหยี่ยวหรือเรียกตามภาษาพื้นบ้านว่า นกยิ่ว จำนวนมาก จึงเรียกชื่อบ้านว่า บ้านบางยิ่ว บ้านบางยิ่วแต่เดิมมีวัดชื่อวัดท่าเลียง วัดนี้มีพระพุทธชูป 3 องค์ คือพระจ่ำม พระบางยิ่วและพระกระเกดประดิษฐานอยู่ ต่อมามีวัดท่าเลียงสร้าง ชาวบ้านได้นำพระพุทธชูป หั้ง 3 องค์ไปไว้ที่วัดใน(วัดในอยู่ใกล้ๆ กับวัดสระแก้ว ในปัจจุบันวัดในเป็นวัดร้างแล้ว) โดยแต่เดิมนั้นชาวบ้านบางยิ่งตั้งใจจะนำพระพุทธชูปไปไว้ที่วัดสระแก้ว แต่พระพุทธชูปเข้าฝันชาวบ้านบอกว่าต้องการอยู่ที่วัดใน ชาวบ้านจึงไม่กล้านำไปที่วัดสระแก้ว ได้แต่สร้างศาลาเพื่อประดิษฐานพระพุทธชูป ดังกล่าวไว้

สมัยก่อนมีชาวจีนมาทำอาชีพค้าขายอยู่ระหว่างบ้านบางยิ่ว กับบ้านพร้าหักหลายครอบครัว ต่อมามีการค้าขายไม่เดิมจึงอพยพไปอยู่ที่อื่น บางคนกลับไปเมืองจีน ปัจจุบันไม่มีคนจีนหลงเหลืออยู่เลย การปักครอง ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้นำของหมู่ที่ 2 บ้านบางยิ่ว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายสว่าง เอียวจันทร์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายเจริญ บุญจริง
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายคล่อง ชูเชิด

3. หมู่ที่ 3 บ้านท่าขวา

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของหมู่บ้านจากนายเพิ่ม ชุนนำ อายุ 82 ปี อยู่บ้านเลขที่ 8, นายสิน ชูมา อายุ 92 ปี, นางรุ่น ชูมา อายุ 84 ปี, นายจ้าย ดีซู อายุ 80 ปี อยู่บ้านเลขที่ 3 ทุกคนล้วนเป็นชาวบ้านหมู่ที่ 3 ให้ข้อมูล ดังนี้

คนรุ่นแรกที่เข้ามาอาศัยในบ้านท่าขวา ได้แก่ ครอบครัวสกุลวนวงศ์ มาจากจังหวัดสงขลา ครอบครัวนายชุ่ม ครอบครัวนายคลึง ชูเทพ ครอบครัวຍໍາหนูและครอบครัวຍໍາປັບ ไม่ทราบนามสกุล เข้ามาจับจองที่ดินและทำที่อยู่อาศัยทำมาหากินที่นี่ หลังจากนั้นมีคนอีกหลายครอบครัวเข้ามาอยู่ ที่เรียกว่า บ้านท่าขวา เพราะติดอยู่ริมแม่น้ำชุมอวด-ปากพนัง มีท่าจอดเรือ มีต้นไม้ยืนต้น เรียกว่าต้นวา ลักษณะคล้ายต้นมังคุด ผลของมันรับประทานได้ คนที่เข้ามาอยู่หักรากทางป่า ทำเป็นที่นา จนปัจจุบันไม่มีต้นวาหลงเหลืออยู่ และมีต่อมริมแม่น้ำบริเวณนี้เป็นดินเลน ชาวบ้านเรียก “บ้านท่องเลน”

ข้อมูลประวัติบ้านท่าวาอีกข้อมูลหนึ่งซึ่งได้จากการสำรวจ ดีเป็นแก้ว อายุ 85 ปี อัญมณี เลขที่ 7 หมู่ที่ 3 และนางเอื้อน ปานมี อายุ 55 ปี หมู่ที่ 3 ซึ่งแม่เฒ่า^๘ คือ นางแก้ว นวลศรี รับฟังมาจากคนเฒ่า คนแก่เล่าให้ฟังว่า ตอนที่คุณนายศรีพงษ์ของพระนามเดิมขาวแห่งมาทางน้ำ ผ่านมาถึงบริเวณนี้ก็หยุดพัก เพื่อหุงหาอาหารเลี้ยงพวงแห่ศรีพงษ์มากันจำนวนมาก ผู้คนเหล่านี้เห็นอย่างการเดินทางแห่ศรี ตอน ต้องทำเลี้ยงคนจำนวนมากจึงต้องใช้ภาชนะที่ใช้ทำอาหาร คือ กระทะ ภาชนะบ้านเราระยอกสันว่า ท่า ที่มี ความกว้างของขอบกระทะยาวเป็น วา จึงเรียกว่า บ้านท่าวา

หมู่ที่ 3 บ้านท่าวา ประกอบด้วย 3 หลังบ้าน คือ บ้านท่าวา บ้านห้องกุล และบ้านสรณะวัง บ้านห้องกุล เล่ากันว่าบริเวณนี้เมื่อก่อนมีต้นพิกุลมากมายส่งกลิ่นหอมตลอด มีครอบครัวนายสิน ชูมา เข้ามาจับจองที่ดินทำกิน ต่อมาก็มีตามมาอีกหลายครอบครัว โดยต่างก็มีอาชีพทำนา ตั้งชื่อบ้านตามชื่อต้นไม้ไว้ บ้านห้องกุล และมีบางแห่งที่มีห้องน้ำจากแม่น้ำชะออด-ปากพัง เว้าเข้ามาล้อม 3 ด้าน คือด้านทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันตก มีลักษณะเป็นอ่าวย ร่อง ก่อ ช่อง กุล

บ้านสรณะวัง เดิมบริเวณนี้มีสระใหญ่ขนาดประมาณ 10x10 เมตรริมสระมีต้นไม้ขนาดใหญ่ เช่น ต้นพุด ต้นมะขาม ต้นสัง(หรือต้นมะลัง ยอดและผลรับประทานได้) บนต้นไม้มีหนูน้ำ หนูน้ำนี้ เป็น ผู้ดูแลรักษาทรัพย์สมบัติที่บรรจุอยู่ในบ้านเวลาไหกจะกลิ้งมาอยู่ขับสระ แต่เมื่อมีคนเดินมา ไหกจะกลิ้งลงไปในสระ หนูน้ำนั้นก็จะหายลงอยู่ในสระด้วย ชาวบ้านจึงเรียกชื่อบ้านว่า สรณะวัง(วัง ในที่นี้หมายถึง ฝ่ายระวัง) ปัจจุบันสระนี้ไม่มีแล้ว คงที่เป็นเจ้าของที่ดินซึ่งถูก分割ต่อมาถูกยึดตาย ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นเพาะปลูกสระซึ่งมีสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ คงฯ นั้นจึงต้องมีอันเป็นไป

ที่ผ่านมาหมู่ที่ 3 มีผู้ใหญ่บ้านห้องกุล ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายตุ้ง	ชูเทพ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายพุด	เรืองฤทธิ์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายเปลี่ยน	สารามาศ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายจ้าย	ดีชู
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	นายอุดุณ	ชูเทพ

4. หมู่ที่ 4 บ้านถาวร

จากการสำรวจนายชรุด ปานหมู อายุ 93 ปี อัญมณี เลขที่ 3, นางพิน ทวี อายุ 86 ปี อัญมณี เลขที่ 25 นายเอื้อน กล่อมเกลี้ยง ทุกคนเป็นชาวบ้านหมู่ที่ 4 ได้ให้ข้อมูลประวัติความเป็นมา ดังนี้

^๘ภาษาท้องถิ่น หมายถึงแม่ของแม่ หรือ ยาย ในท้องถิ่นใต้ มีคำเรียกภาษาไทยคำ เช่น แม่เฒ่า นม แม่นม คำว่าຍานี้ บางที่ใช้เรียกหนูน้ำทั้งที่เป็นน้องของแม่เฒ่า น้องของตา น้องของปู่ น้องของย่า และหนูน้ำทั้งที่เป็นได้

เดิมหนูที่ 4 ซึ่งว่า บ้านศาลาฝาชี มีนายคล้อย จงไกรจักร เป็นผู้ใหญ่บ้าน คิดสร้างศาลาแต่ไม่ได้สร้าง ผู้ใหญ่บ้านคนต่อมา คือ นายเพิ่ม จงไกรจักร ก็ได้سانต่อสร้างศาลาเป็นรูปฝาชีสำเร็จ ใช้เป็นที่หยุดพักของคนเดินทางจึงเรียกบ้านนี้ว่า บ้านศาลาฝาชี ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านถาวร

บ้านถาวรมีอยู่ 4 แบบ จำนวนหนึ่งอยู่บ้าน ดังนี้ 1) คุ้มบ้านโคงลาน 2.) คุ้มบ้านบผล 3) คุ้มบ้านโคงเมรุ 4) คุ้มบ้านท่อมถี 5) คุ้มบ้านโคงโนนด 6) คุ้มบ้านศาลาฝาชี

บ้านโคงลาน แต่เดิมบริเวณนี้เป็นโคงสูง มีต้นลานอกขึ้นตามธรรมชาติเป็น จำนวนมาก ผู้คนบริเวณนั้นจึงเรียกว่า **บ้านโคงลาน**

บ้านบผล เล่าว่า นายผลชุดดินทำงานบันน้ำเพื่อดักปลา จึงเรียกว่า **บ้านบผล**

บ้านโคงเมรุ(โคงเมน) ทวดหมื่นรักษ์ รักษ์ลงค์ อีกชื่อหนึ่งคือทวดเกลี้ยง ได้ทำเมรุไว้ พอท่านเสียชีวิต ญาติฯ และชาวบ้านนำศพท่านไปเผาที่นั้น จึงเรียกนั้นต่อๆ มาว่า **บ้านโคงเมรุ**

บ้านท่อมถี มีหมื่นรักษ์เป็นหัวหน้าນักภبةตีเมืองไทร มาสร้างกระท่อมที่นี่เป็นคนแรก หลังจากนั้นก็มีพราหมณ์ไปสร้างกระท่อมอยู่ด้วย รวมเป็น 5-6 หลัง บริเวณนี้ไม่ปลูกต้นไม้มีอะไรเลย ปลูกแต่ต้นท่อน(กระท่อม) ถึง กัน จึงเรียกว่า **บ้านท่อมถี**

บ้านโคงโนนด แต่เดิมเป็นโคงสูง มีต้นโนนด(ต้นตาล) ขึ้นอยู่ร่วมกันหลายๆ ต้น ชาวบ้านเข้ามาทำมาหากิน คดข้าวห่อมากินกันที่นี่ และต่อมาได้สร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยจึงกลายเป็นคุ้มบ้าน เรียก **บ้านโคงโนนด**

บ้านศาลาฝาชี เดิมเป็นทางหมอน เป็นทางที่ผู้คนใช้สัญจรไปมา ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือนายคล้อย จงไกรจักร คิดสร้างศาลาต่อมารู้สู่บ้านคนที่สองคือนายเพิ่ม จงไกรจักร สถานต่อความคิดสร้างศาลารูปทรงฝาชี ใช้เป็นที่หยุดพักของคนเดินทาง เรียก **บ้านศาลาฝาชี** ต่อมาได้มีการขุดถนนดินหนี่ยวสายนคร-หัวไทร(โดยใช้แรงคน) ท่านเจ้าอาวาสวัดสระเลียบ คือ ท่านสมพร จึงย้ายวัดสระเลียบจากบ้านศาลาฝาชีมาอยู่ที่ริมถนนสายดังกล่าว ซึ่งห่างจากที่เดิมประมาณ 1 กิโลเมตร(บ้านโคงลาน) เมื่อ พ.ศ. 2489 ท่านสมพรซึ่งเป็นพระนักเทคโนโลยี ท่านบอกว่า เมื่อยามามาอยู่ที่ตรงนี้แล้วก็ให้อยู่ถาวรสู่ไปเลย จึงตั้งชื่อวัดว่า **วัดถาวร** พ.ศ 2490 จึงย้าย โรงเรียนวัดสระเลียบ(โรงเรียนประชาบาลการเกษตร สาขา 2) ขณะนั้นครูใหญ่ คือ นายวิน บุญช่วย มาดังอยู่ใกล้กับวัดถาวร เลยเรียกโรงเรียนนี้ว่า **โรงเรียนวัดถาวร** และเรียกคุ้มบ้านนี้ว่า **บ้านถาวร** ตลอดมา พ.ศ. 2491 พระไฟศาลศิลพวงศ์ อดีตเจ้าอาวาสวัดหัวค่าย(อำเภอหัวไทร) เป็นผู้อุปถัมภ์วัดถาวรมาตลอด ได้เปลี่ยนชื่อ วัดและโรงเรียน เป็น วัดท้ายกิริยา และโรงเรียนวัดท้ายกิริยา เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ยาที่นุ้ย หนูยิมชัย(สกุลเดิม รักษ์หนู) และบุพการีของท่านซึ่งเป็นผู้อุทิศที่ดินจำนวน 6 ไร่เศษ เพื่อให้สร้างวัดนี้ ต่อมาซื้อที่ดินแม่ของนางเริ่ม ชูแก้ว อีก 6 ไร่ จากนายน้อม หมื่นอักษร 2 ไร่ จากนายอิน 1 ไร่ และนายรุ่น สงกรด อีก 6 ไร่) คำว่า **ท้ายกิริยา** หมายความว่า **วัดที่ผู้หญิงเป็นผู้บริจาคให้** นอกจากนี้หมู่บ้านนี้มีผู้คนซึ่งมีความเป็นนักเลงกลอนและแต่ละคนก็มักรู้จักสนิทสนมกันเป็นอย่างดี ทำให้เกิดคำกลอนบอกกล่าวหรือตั้งฉายาให้กับคนที่รักใคร

ขอบพระร่มถึงคนดังในถิน ว่า “พูดมาก แก้วากพลายหงส์ พูดหลอกนอง อินนบผล พูดสับดัน ชูป้านนา เมาเหล็กล้า ลาโคกเมธุ พูดเลนเป็น เสนนนานอก พูดไม่ออก พรมโคกให nond พูดให้เพื่อนโกรธ จีน นบผล”

การปกครอง บ้านถาวرمีผู้ใหญ่บ้านปราภูในทำเนียบทั้งหมด ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายคล้อย	จ.ไกรเจ้า
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายเพิ่ม	จ.ไกรเจ้า
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายพัน	ศรีศักดิ์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายสมจิตร	สุดเอียด
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	นายมณี	ไทยราช

5. หมู่ที่ 5 บ้านการะเกด

จากการให้สัมภาษณ์ของนายไอล ใจน้อยกุล อายุ 92 ปี อายุบ้านเลขที่ 19, นายจิ้ว บรรณสาร อายุ 83 ปี นางยี่ บรรณสาร อายุ 79 ปี อายุบ้านเลขที่ 24 ทั้ง 3 ท่าน เป็นชาวบ้านหมู่ที่ 5 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่ที่ 5 บ้านการะเกด ดังนี้

หมู่ที่ 5 บ้านการะเกด ประกอบด้วย 1) บ้านการะเกด 2) บ้านป่ากล้วย 3) บ้านไทรทอง 4) บ้านหน้าท่าลำพู แต่ละแห่งบ้านมีเรื่องเล่าแตกต่างกันไป

บ้านการะเกด เรียกชื่อบ้านตามชื่อของต้นไม้คือต้น การะเกด ลำต้นคล้ายลำเจียง ดอกสีเหลืองนวลมีกลิ่นหอม ปัจจุบันต้นการะเกดยังคงมีอยู่บ้าง

บ้านป่ากล้วย พื้นที่ตรงนี้มีต้นกล้วยมาก เรียก บ้านป่ากล้วย

บ้านไทรทอง ตั้งชื่อบ้านตามชื่อต้นไม้ เพราะมีต้นไทร ท่านคล้ายเป็นผู้บุกเบิกและตั้งวัดว่า วัดไทรทอง

บ้านหน้าท่าลำพู มีต้นลำพูมาก อายุติดกับแม่น้ำจะอวด-ปากพนัง เป็นท่าจอดเรือ ไม่มีสะพานจึงเรียก บ้านหน้าท่าลำพู

เดิมในหมู่ที่ 5 มีวัดชื่อ วัดการะเกด วัดนี้มีน้ำล้อมรอบ มีมาก่อนวัดท่าลิพงในหมู่ที่ 6 ที่วัดนี้มีพระพุทธรูป คือ พระการะเกด ต่อมานิมนต์ไปอยู่วัดท่าลิพงในหมู่ที่ 2 บ้านบางยิ่ว ปัจจุบันอยู่ที่วัดในชื่อ เป็นวัดร้างไปแล้ว

ทั้งนี้จากอดีตจนถึงปัจจุบัน หมู่บ้านนี้มีผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายปืน บุญจริง
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายพุ่ม บุญจริง
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายประคิน บุญจริง

6. หมู่ที่ 6 บ้านหัวถนนการะเกด

เป็นหมู่บ้านที่เปรียบเสมือนประตูหรือหน้าบ้านของตำบลการะเกด และเป็นชุมชนที่มีประชากรหนาแน่นกว่าหมู่อื่นๆ ประกอบด้วย บ้านหัวถนนการะเกด(บ้านท่าข้ามช้างเดิม) บ้านเพิง บ้านพลายทอง และบ้านท่าพง

บ้านเพิง บริเวณนี้ติดกับแม่น้ำชະວັດ-ปากพนัง ในอดีตเป็นเส้นทางสัญจรไปมาและการค้าขายต้องใช้ทางเรือ ชาวบ้านที่ทำงานได้ข้าวมากๆ ต้องนำไปขายที่อำเภอปากพนังก็ไปทางเรือ เวลาที่เอาข้าวมาเพื่อลองเรือต้องบรรทุกเกวียนหรือใช้หานวน ลากมาไว้ที่ริมแม่น้ำ ได้ทำเพิงพักข้าวไว้ จึงเรียกว่า**บ้านเพิง**

บ้านท่าข้ามช้าง ปัจจุบันก็คือบริเวณที่เรียกว่าบ้านหัวถนนการะเกด บริเวณนี้จะอยู่คนละฝั่งกับตำบลแม่เจ้าอยู่หัว มีแม่น้ำปากพนัง-ชະວັດไหลผ่านกลาง สันนิษฐานว่าในอดีตพระเจ้าศรีธรรมาราช เจ้าเมืองคระจะไปลงมาต้องเดินทางมาตามสันเนิน โดยใช้ช้างเป็นพาหนะต้องมาข้ามแม่น้ำ (ที่จริงชาวบ้านไม่เรียกแม่น้ำแต่เรียกว่าคลองการะเกด) ตรงบริเวณนี้ซึ่งเป็นบริเวณที่อยู่ระหว่างบ้านท่าพง กับบ้านเพิง ข้ามโดยว่ายน้ำข้ามคลอง และได้สร้างศาลาที่พัก 1 หลัง ทางฝั่งตะวันตกของคลองที่ช้างข้าม ปัจจุบันไม่เรียกท่าข้ามช้างแล้ว เรียกว่า บ้านหัวถนนการะเกด เพราะเมื่อหลังสองครั้งที่ 2 จังหวัดนครศรีธรรมราชได้สร้างถนนหนทางหลายสาย

ลุงไถ่ ใจนอธิกุล ยังเล่าถึงสภาพถนนในช่วงแรกกับบริการเรือโดยสารว่า เดิมชุมชนหมู่ที่ 6 มีถนนสายหลักสายเดียว (ปัจจุบันคือถนนนคร-สงขลา) ซึ่งเป็นถนนหนี่ง พอดีกับแม่น้ำ พ่อถึงกุดฝน หรือเวลาฝนตกไปไหนมาไหนลำบากมาก เวลาที่ต้องการจะออกไปนอกรiverบ้าน เช่น ไปในเมืองนคร ต้องลงเรือแjawรับจ้างข้ามฟากจากฝั่งการะเกดไปฝั่งคลองตะวันตก เพื่อขึ้นรถโดยสารซึ่งมีวิ่งอยู่เพียงคันเดียว จะออกช่วงเช้าเมื่อไปถึงตัวเมืองนคร ต้องรีบทำธุระให้เสร็จ เพื่อจะได้กลับมากับรถคันเดิม ถ้าจะไปชະວັດ หรือปากพนังก็ต้องไปทางเรือ จะมีเรือยนต์โดยสารแล่นประจำ (กำนันแห้งมีเรือโดยสารวิ่งจาก ชະວັດไปปากพนังด้วย) บางคนจะไปตัวเมืองนคร แต่เกิดไม่ทันรถดังกล่าว ต้องนั่งเรือไปทางปากพนัง แล้วไปต่อรถยนต์ประจำทาง ทางฝั่งตะวันออกของอำเภอปากพนัง จึงจะไปตัวเมืองนครได้ ขาดลับถ้าไม่ทันรถยนต์ที่วิ่งมา การะเกด ก็ต้องใช้เส้นทางเดิมคือทางปากพนัง แล้วลงเรือกลับบ้าน พอย้ายอนกลับไปนีกภาพในอดีตเหล่านี้ จะเห็นว่าค่อนข้างลำบากมากเลยที่เดียว ช่วงที่ทางการ

สร้างถนนสายใหม่ๆ ขึ้นหลายสาม ม.6 บ้านเรา ยังไม่มีสะพานข้ามคลอง ถนนมารดวิมคลอง ช่วงนี้มีชาวบ้านแกลวนอกๆ มาอยู่กันหลายหลังค่าเรือน เช่น ครอบครัว มหาลับ กสิพลด ครอบครัวแม่จันทร์ ศิริโภ哥 (แซ่เงย) ครอบครัว นายເຜີຍນ ສຸຂາມາກ ครอบครัวทั้ง 3 นี้เป็นพ่อค้าค้าข้าวเปลือก เที่ยวรับซื้อข้าวเปลือกตามหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลการะเกด ไปส่งขายที่โรงสีคำເກົ້າปากพนัง ต่อมามีคนอพยพมาอยู่

กันมากขึ้น มหาลับ จึงเปิดเป็นตลาดนัด ซึ่งตลาดนัดนี้ต่อมาพัฒนามาเรื่อยจากของเอกชน มาเป็นของส่วนราชการในท้องถิ่นปัจจุบัน

บ้านพลายทอง เดิมเป็นกลุ่มบ้านอยู่ก่อน แต่ไม่ทราบชื่อ เล่ากันต่อมาว่า เมื่อพระเจ้าศรีธรรมาโศกราชเดินทางไปเมืองสงขลา เห็นว่าระยะทางยังอีกไกลมากจึงให้พักแรมก่อน ปรากฏว่าช้างที่ใช้เป็นพาหนะมาหลายเชือก ได้ล้มป่วยลงและตาย 1 เชือก เชือกที่ตายชื่อ ช้างพลายทองเป็นช้างตัวผู้ถูกฝังไว้ที่ตรงนั้น ต่อมานาน ชาวบ้าน เลยเรียกหยอดมีบ้านนี้ว่า **บ้านพลายทอง**

บ้านท่าพง น่าจะเป็นการเรียกกลุ่มบ้านนี้ตามชื่อของวัดเพราะบริเวณบ้านท่าพงอยู่ใกล้ๆ กับวัดท่าลิพง(วัดท่าพง)

รายนามผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตั้งแต่อีตจนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายนกแก้ว มาแก้ว
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายเป็น ไม่ทราบนามสกุล
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายพุ่ม กองทอง
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายคล้อย ใจไกรจักร
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	นายลาภ สายเพอ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 6	นายนิธิ(เหง้ง) อักษรทิพย์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 7	นายวัน ทองเกตุ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 8	นายไอล เศรษฐประเสริฐ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 9	นายสมพิศ ทองเกตุ

7. หมู่ที่ 7 บ้านในอ่าวพูนถนน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายสิน สองແป็น อีตผู้ใหญ่บ้าน อายุ 81 ปี อยู่บ้านเลขที่ 46 นายปีนาวงศ์ หั้งสองท่านเป็นชาวบ้านหมู่ที่ 7 ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาดังนี้

หมู่ที่ 7 หรือที่เรียกว่า บ้านในอ่าวพูนถนน เป็นหมู่บ้านที่ติดกับหมู่ที่ 6 อยู่ทางทิศใต้ของหมู่ที่ 6 พื้นที่ในอีตันนั้นเป็นป่าเลาะและติดต่อกับป่าพรุและป่าท่าช้างข้าม ผู้ที่เข้ามาดังนี้จะراكครั้งแรก มีนายหนู ณ นคร นายริน ณ นคร นายบัว คงเรือง ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ หลังจากนั้น ก็มีญาติฯ รวมทั้งเพื่อนฝูงพากครอบครัวตามมาอยู่กันเป็นกึกเป็นกลุ่มฯ หรือเป็นพากหมู่เดียวกันหรือเครือญาติตระกูลเดียวกัน ก่อนจะมีการจัดตั้งหมู่บ้าน ที่ 7 ของตำบลการะเกด

บ้านในอ่าวพูนถนน ประกอบด้วย บ้านในอ่าวพูนถนน บ้านท่าหลา บ้านลานคaway บ้านท่าขา บ้านท่าทิดจันทร์ บ้านดอนໂດ บ้านบางบ้าย

⁹ ป่าเลาะและ หมายถึง ป่าที่มีพุ่มไม้เตี้ยๆ อยู่เป็นหย่อมๆ มีส่วนที่โล่งเตียน หน้าขึ้น

บ้านในอ่าวพูนหนน(กนน) พื้นที่มีลักษณะเป็นอ่าว คือ มีน้ำล้อมรอบทั้ง 3 ด้าน คือ ทิศเหนือ ทิศตะวันตก และทิศใต้ น้ำนี้คือส่วนหนึ่งของแม่น้ำ ชะວอด-ปากพนัง มีการขุดถนน ขุดดิน ตามให้พูน สูงขึ้นจึงเรียกว่า **บ้านในอ่าวพูนหนน**

บ้านท่าหาลา มีการสร้างหลาหรือท้องถิ่นภาคกลางเรียกศาลาเป็นท่า ไว้จอดเรือ

บ้านลาน Crowley เป็นลานทุ่งกว้างสงวนไว้เลี้ยงสัตว์ ชาวบ้านจะเอาวัววัวมาเลี้ยงปล่อยไว้ที่นี่ **บ้านท่าทิดจันทร์** มีคนเชื้อทิดจันทร์ มาสร้างบ้านอยู่ มีท่าจอดเรือสาย ชะວอด-ปากพนัง เพื่อ

รับส่งผู้โดยสาร

บ้านท่าขา ในอดีตบริเวณนี้มีสัตว์มากมาย เช่น ช้าง กวาง หมูเดือน จะระเข้า ข้างมีเป็นโขลง เลยทีเดียว ข้างเหล่านี้ขึ้นมาภักดินข้าวของชาวบ้าน รอยเท้าที่ข้างเดินเป็นทางลีก เดินย้อนไปย้อนมา ทางเดิมเป็นทางยาวประมาณ 2,200 เมตร เรียกคลองข้างท่าขา(รอยขาข้าง) และหัวคลองข้างใหม่

บ้านดอนໂດ ผู้ให้สัมภาษณ์ คือ นายยอม จากระโนด อายุ 71 ปี อยู่บ้านเลขที่ 6 หมู่ 8 เดิม ทวดพุด ทวดสูก ทวดแก้ว ออยที่บ้านนาดอน ในคุณ(ตำบลเครือง อ.ชะວอด) เล่าว่าเมื่อก่อนได้ใช้ห่า (อหิวัตกโรค) จึงหนีมาห่วงหาที่อยู่ใหม่ ทวดพุดเห็นว่าพื้นที่นี่เป็นที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึงจึงปลูกสร้างที่อยู่อาศัย บริเวณนี้ยังมีต้นໂດ(ต้นประดู่) ขนาดใหญ่ จึงตั้งชื่อว่า **บ้านดอนໂດ**

บ้านบางเตย หมู่บ้านนี้ตั้งชื่อตามธรรมชาติและสิงแวดล้อม นายสิน สองແປ່ນ เล่าว่า คนเม่า คนแก่เข้าบอกเล่าให้ฟังว่า มีต้นเตยงอกสองข้างบางเต้มไปตลอดคลองและมีไม้อืนๆ งอกปะปนอยู่บ้าง ไม่มากนัก มีลำบางยาวตลอดหมู่ 7 ถึง หมู่ 8

บ้านบางบ้าย นายสิน สองແປ່ນ กล่าวอีกว่า หมู่บ้านบางบ้ายก็เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ตั้งชื่อตามธรรมชาติและสิงแวดล้อม โดยข้อมูลที่คนเม่าบอกเล่าต่อกันนั้น บริเวณนี้มีน้ำไหลออกจากพุ่มป่าออกคลองใหญ่ มีน้ำขึ้นน้ำลงอยู่ตลอดคลองบางบ้าย ในคลองน้ำใสแจ้วแลเห็นท้องคลองและตัวปลา เมื่อแลดูไปที่ในคลองบางบ้ายแลดูก็สบายนตาสดชื่น เพราะน้ำใสแจ้วตลอดลำบาก ให้ลองมาหาก้าว

เส้นด

การปักครอง ตั้งแต่หมู่ที่ 7 มีผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายอินทอง ไสยะวงศ์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายจัด ณ นคร
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายสิน สองແປ່ນ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายคล่อง สามแก้ว
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	นายเลื่อนยศ ชุนนวล

8. หมู่ที่ 8 บ้านนานอก

จากการสัมภาษณ์นางคล้อย สังข์ด้วงยา อายุ 92 ปี อยู่บ้านเลขที่ 102 นางสาวพิน นาพนัง อายุ 84 ปี นายคง บุญแก้ววรรณ อายุ 94 ปี ทุกท่านที่เอ่ยนามเป็นชาวบ้านหมู่ที่ 8 ได้ให้ข้อมูลความเป็นมาของบ้านนานอกว่า บ้านนานอก ประกอบด้วย 4 หลังบ้าน คือ บ้านนานอก บ้านหัวพาน บ้านหนองพันสีและบ้านปากเมย

บ้านนานอก มีทวดหมาย ทองนอก เข้ามาบุกเบิกอาศัยอยู่ที่นี่ โดยยกขันนำบริเวณริมแม่น้ำ เป็นต้นทางน้ำ宦 ไปลงแม่น้ำชະວັດ ที่ปากบางเตย บ้านในอ่าวพูนหนน(เขตหมู่ที่ 7) และแยกสายน้ำไปทางเหนือบ้านหัวพาน ไปลงแม่น้ำชະວັດ-ปากพนัง ที่บางพลายทอง (เขตหมู่ที่ 6) บริเวณนี้เป็นที่ราบลุ่ม อุดมสมบูรณ์ ทำนาได้ผลดี ลูกหลวงและพวงัญชาติฯ จึงทยอยเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนใหญ่ แต่ห่างไกลจากบ้านอื่นๆ จึงเรียกว่า **บ้านนานอก** คือ นอกบ้านไกลออกไป

บ้านหัวพาน อยู่ทางตะวันตกของกลุ่มบ้านนานอก บุคคลลุ่มแรกที่มาอาศัยอยู่ คือ ทวดเจ่ม-ทวดเขียว ถนนจันตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำ宦และได้สร้างสะพานข้ามลำมาบ ให้หัวสะพานตรงกับตัวเรือนพอดี จึงเรียกชื่อกลุ่มบ้านนี้ว่า **บ้านหัวพาน (หัวสะพาน)**

บ้านหนองพันสี ตั้งอยู่กลางทุ่งนา เริ่มแรกมีนายเกตุ ถนนแก้ว นายฝ่าย-นางพร้อม คงมา ได้ย้ายมาจากบ้านพูนหนน(หมู่ที่ 7) เดินทางข้ามสะพานที่บ้านหัวพานและได้วิดหนองน้ำ ได้ปลากจำนวนมาก ปลาที่ได้มากที่สุดคือปลาดุกได้ถึง 1,400 ตัว จึงเรียกหนองน้ำที่นี่ว่า หนองพันสี แต่สำเนียงได้กร่อนเป็น หนองพันสี

บ้านปากเมย จากการสอบถามเล่าของนางสาวหนูพิน นาพนัง อายุ 84 ปี ซึ่งเกิดและเติบโตที่บ้านปากเมย จนถึงปัจจุบันกล่าวว่า พ่อ คือ นายกลิน นาพนัง เล่าต่อให้ฟังอีกว่า แผ่นดินที่เราอยู่ทุกวันนี้ เป็นพังกการสูง เป็นที่ดอน ประมาณ 20 กว่าไร่ น้ำไม่เคยท่วม มีลำมาบ กันเป็นเขตทางใต้ ระหว่าง พังก กับเมือง(ป่าพรุไม้สเม็ด) มีพรุป่าลูกเด็ก อยู่ทางทิศตะวันออก ปัจจุบันถูกขุดเป็นอ่างน้ำจุ่นป่าลูกเด็ก ใหญ่ไป ทางทิศใต้เป็นเมกระดูดหรือเมโนน ทางตะวันตกเป็นเมหນองขวน บริเวณพังก้านนี้เป็นที่พักของช้าง กวาง และหมูป่า คนแรกที่มาตั้งหน้าเลี้ยงวัวควาย คือ ทวดดู ทวดทรัพย์ ซึ่งเป็นทวดของพอกลิน นาพนัง ต้องต่อสู้กับช้าง หมูป่า ที่มาทำลายข้าวกล้าอยู่เป็นประจำ พังก้านนี้อยู่ปากทางลงเม และทวดดู เข้ามาอยู่ครอบครอง จึงเรียกชื่อว่า "ปากเมญ" ปัจจุบัน เรียกเป็น **ปากเมย**

การปักครอง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีผู้ใหญ่บ้านปากครอง 4 คน ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายเกตุ ถนนแก้ว
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายชาร ถนนพิพิพ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายศรีนวล ทองนอก
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายดุน ทองนอก
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	นายจุณ อักษรพิพิพ

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 6 นายไมตรี จากระโนด (คนปัจจุบัน)

9. หมู่ที่ 9 บ้านบ้านนา

จากการสำรวจผู้อาชูโสของหมู่บ้าน จำนวน 11 ท่าน ประกอบด้วย นางเรียง ใจไกรจกร อายุ 83 ปี อยู่บ้านเลขที่ 9, นายบัว สัตย์ศรี อายุ 89 ปี นางหมุน สัตย์ศรี อายุ 87 ปี อยู่บ้านเลขที่ 55, นางพัน เรืองอ่อน อายุ 84 ปี อยู่บ้านเลขที่ 57, นางจวน ศรีสมโภชัน อายุ 82 ปี อยู่บ้านเลขที่ 72, นางบุตร จันทวงศ์ อายุ 74 ปี อยู่บ้านเลขที่ 44, นายจ้าย ชูแก้ว อายุ 71 ปี (อดีตผู้ใหญ่บ้าน) อยู่บ้านเลขที่ 53, นายคลาด บัวด้วง อายุ 70 ปี อยู่บ้านเลขที่ 65, นายรุ่ง ไทยราช อายุ 75 ปี, นายหมุน ไทยราช อายุ 83 ปี ทุกท่านอยู่ในหมู่ที่ 9 และนางเทียน คงมา อายุ 94 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 178/1 ม.6 ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

บ้านนาเมื่อประมาณ 160 กว่าปีมาแล้ว เป็นสภาพป่าที่สมบูรณ์ มีต้นไม้ใหญ่น้อยเต็มไปหมด เช่น ต้นไผ่ ต้นทองหลาง ต้นโน Hend(ดาลโนนด) ต้นไทร และยังเป็นที่อาศัยของสัตว์น้อยใหญ่นานาชนิด ต่อมานายไช่รอด-นางตัวเอียด ทองสุข, นายกลับ-นางปราง ชูแก้ว ชาวบ้านคนพัวพำจากจังหวัดพทลุง ได้อพยพครอบครัวจากบ้านเกิดเดินทางรอนแรมมาถึงที่นี่ เห็นว่าพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะสมแก่ การสร้างที่อยู่อาศัยและทำการเกษตรจึงชวนกันถางป่า บุกเบิกสร้างบ้านเรือน ทำนาและปลูกผัก

ต่อมานายเพ็ง-นายชู ชูเชิด สองพี่น้องพร้อมด้วย นายเอียดเทือก(ไม่ทราบนามสกุล) ชาวบ้าน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ได้นำครอบครัวอพยพมาถึงที่นี่ เช่นกัน นายเอียดเทือกตั้งครอบครัวอยู่ที่บ้านนา ส่วนนายเพ็งและนายชูนำครอบครัวไปบุกเบิกตั้งบ้านเรือน ห่างไปจากบ้านนาประมาณ 2 กิโลเมตร ปัจจุบันคือบ้านหนองข้างเล่น เมื่อเห็นว่าความเป็นอยู่มั่นคงแล้วจึงส่งข้าวไปยังญาติพี่น้อง ซึ่งชวนกันมาตั้งครอบครัวสมทบ ขณะเดียวกันก็มีเพื่อนบ้านจากหมู่บ้านใกล้เคียงพากันมาจับจอง แผ่ขยาย สร้างที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินกันมากขึ้นตามลำดับ อาศัยหลักคือการทำนา ถางป่าเพื่อขาย พื้นที่ทำนา จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านนา เมื่อมีผู้คนมาอาศัยอยู่รวมกันมากขึ้น จึงได้จัดระเบียบสังคม โดยการตั้งผู้นำหมู่บ้าน(ผู้ใหญ่บ้าน) ตั้งแต่เริ่มจนถึงปัจจุบัน

การปกครอง มีผู้นำหมู่บ้าน และ ผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

ผู้นำหมู่บ้านคนที่ 1	นายไช่รอด ทองสุข
ผู้นำหมู่บ้านคนที่ 2	นายกลับ ชูแก้ว
ผู้นำหมู่บ้านคนที่ 3	นายคุด เรืองรัตน์
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายจัน (ไม่ทราบนามสกุล)
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายวัน ทองนาค
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายจ้าย ชูแก้ว
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายสมบูรณ์ นาค

บ้านนาได้ซื้อว่าเป็นหมู่บ้านศิลปิน โดยเฉพาะหนังตะลุงที่มีการหลายโลง ดังมีคำกล่าวไว้สมญา
นามไว้ว่า "หนังบ้านนา ในราหีไซด์" ศิลปินหนังตะลุงของบ้านนา มีดังนี้

1. นายไหเม ทองสุข ชื่อหนังศรีไหเม
2. นายสีชุม คงมา ชื่อหนังสีชุม
3. นายรุ่ง สุวรรณวัฒน์(ชูแก้ว)
4. นายเคล้า คงมา ชื่อหนังเคล้าน้อย
5. นายไสว ไผจิตร ชื่อ หนังไสว ขวัญใจทุ่งรวงทอง
6. นายวันชัย ชูแก้ว ชื่อ หนังอาจารย์วันชัย ตะลุงทอง

10. หมู่ที่ 10 บ้านหนองช้างเล่น

จากการสัมภาษณ์นายชาย จงไกรจักร อายุ 81 ปี ออยู่บ้านเลขที่ 24, นางบุญไห จงไกรจักร
อายุ 76 ปี ออยู่บ้านเลขที่ 24, นางจวง ศรนินทร์ อายุ 79 ปี ออยู่บ้านเลขที่ 23 นายผล นาทอง
อายุ 73 ปี ออยู่บ้านเลขที่ 39 และนายเขียน คำนวน อายุ 77 ปี ออยู่บ้านเลขที่ 14 ชาวบ้าน หมู่ที่ 10
ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน ที่ 10 ดังนี้

บุคคลและทวดหมายนุ้ย นาทอง เคยเล่าให้นายผล นาทอง พังว่าเดิมบริเวณนี้เป็นที่ว่าง เป็นเกษตร
แล้วและ มีต้นไม้หลาຍชนิด เช่น ไม้ขรุ ท้อมีขห្ម อกทอง ต้นตาลและต้นไม้ขนาดเล็กอื่นๆ เดิมที่ นาย
หมายนุ้ย นาทอง(ทวดของผู้เล่า) ได้เข้ามากางถางตั้งรากฐานสร้างที่อยู่อาศัยจับจองที่ดินทำกินเป็นคน
แรก ต่อมาราภภูติเพื่อนฝูงเข้ามาอาศัยเพิ่มมากขึ้น ทำนา ปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงวัวควาย เพราะมี
ที่ว่างมาก ดินก็อุดมสมบูรณ์ หลังจากนั้นมีฝูงช้างไม่ทราบจำนวนได้มากินน้ำเล่นวัวที่หนองน้ำในหมู่บ้าน
ซึ่งมีขนาดใหญ่ หนองน้ำนี้เป็นแหล่งน้ำที่ชาวบ้านนำวัวควายมากิน ช้างที่มาจะมาอยู่แต่ละครั้งหลาຍฯ
วัน จึงจะเดินทางไปที่อื่น เมื่อทางราชการจัดตั้งหมู่บ้าน-ตำบลและให้ตั้งชื่อของหมู่บ้าน จากความคิด
ของคนที่มาอยู่ก่อนจึงคิดว่า่าน่าจะตั้งชื่อให้สอดคล้องกับหนองน้ำ เพราะในพื้นที่ไม่มีหลักฐานอะไรที่
สำคัญ ชาวบ้านกลุ่มนี้มีความเห็นพ้องกันว่า ชื่อ "บ้านหนองช้างเล่น"

บ้านหนองช้างเล่น หมู่ที่ 10 ประกอบด้วยสองหมู่บ้าน คือ บ้านหนองช้างเล่นและบ้านพร้าว
สำหรับ บ้านพร้าว ออยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้านหนองช้างเล่น ที่มาของการตั้งชื่อ เพราะ
มีต้นมะพร้าวออยู่ต้นหนึ่งสูงมาก มีคนมาลักเอาไว้จากหย่อมบ้านน้ำ พอกคนถามว่าได้มาจากที่ไหน ก็
ตอบว่า นำมายาจากหนองช้างเล่น จึงเรียกว่า บ้านพร้าว ตลอดมา ที่บ้านพร้าวมีวัดชื่อ
วัดวังพระบาทโพธิ์ชาราม ซึ่งเคยเป็นสำนักสงฆ์มาก่อน

นับจากอดีต หมู่ที่ 10 มีผู้ใหญ่บ้านทั้งหมด ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1 ผู้ใหญ่ทองนวล ไม่ทราบนามสกุล ท่านเป็นคนเชื้อสัตย์ ได้รับฉายา
ว่า คราอย่าใหญ่เหลือเสือผู้ใหญ่นوال

- ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 ผู้ใหญ่สี/o ช่วยสกุล
- ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 ผู้ใหญ่หนูคง กุลแก้ว
- ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4 ผู้ใหญ่สุด นาทอง
- ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5 ผู้ใหญ่ปราโมทย์ เปเลี่ยงปลดอด
- ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 6 ผู้ใหญ่นุกุล วงศ์จำรงค์
- ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 7 ผู้ใหญ่คุดร คำนวน

11. หมู่ที่ 11 บ้านศาลาตะเคียน

จากการสัมภาษณ์นายพานิตร์ปราวัน อายุ 79 ปี อดีตผู้ใหญ่บ้าน นางพร้อย นิตย์ปราวัน อายุ 77 ปี ทั้งสองอยู่บ้านเลขที่ 12, นางารมณ์ คงกลับ อายุ 57 ปี อยู่บ้านเลขที่ 74, ทั้งหมดเป็นชาวบ้านหมู่ที่ 11 ให้ข้อมูลดังนี้

บ้านศาลาตะเคียนในยุคก่อนที่จะมีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่ที่นี่นั้นเป็นบริเวณป่าพรุ มีไม้เสม็ดที่อุดมสมบูรณ์มาก นอกจากนี้ยังมีพรรณไม้นานาชนิด เช่น ต้นมา เสม็ดชูน โอบ ตะเคียน เตี้ยว เดี้ยว สตั่วปากมีพวงซ้าง หมูป่า ลิงกวาว กระจง เป็นต้น กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งรกราก คือ ชาวบ้านชาวชายอำเภอหัวไทร นำวัสดุไม้เลี้ยง มาหาปลา หาปู และเห็นว่าพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงพากครอบครัวเข้ามาตั้งรกราก เริ่มจากตอนนั้นมีกันอยู่ไม่กี่ครัว ที่จำได้มีครอบครัวของนายเกลือน นางราย ลุงพรัด ลุงยวน ทั้งหมดมีประมาณ 10 ครัวเรือน หลังจากนั้นก็มีครอบครัวภูติพินองทยอยตามมาอยู่ด้วย

ประวัติชื่อบ้านศาลาตะเคียน บริเวณนี้เป็นป่าพรุ มีต้นไม้มาก ต้นตะเคียนก็มาก มีต้นตะเคียนใหญ่ปูอยู่ต้นหนึ่ง มีคนจากที่ไหนไม่แน่ชัดต้องการไม้ตะเคียนไปทำเรือ จึงพากามาตัด แต่ตัดไม่ได้ ก็เลยทำพิธีขอว่าถ้าตัดได้จะเอาไม่สร้างศาลาให้ เมื่อตัดได้ก็ใช้มีดตะเคียนทำศาลา ส่วนที่เหลือจากสร้างศาลา ก็เอามาไปทำเรือ จึงเรียกว่า **บ้านหลาเดียน(ศาลาตะเคียน)** ปัจจุบันหมู่ที่ 11 บ้านศาลา ประกอบด้วยบ้านหัวลาน บ้านชี้พร้า บ้านช้างคู บ้านไฉบ่อง

บ้านหัวลาน มีพื้นที่เป็นลานกว้างและมีสันโคกนูน มีต้นลานขึ้น ช้างชอบมาเล่นแแกะน้ำ จึงเรียกว่า **บ้านหัวลาน**

บ้านชี้พร้า เป็นหย่อมบ้านที่เมื่อก่อนมีต้นชี้พร้า(ฟักเขียว) ขึ้นจำนวนมาก

บ้านช้างคู หย่อมบ้านนี้ มีต้นไม้ต่างๆ ขึ้นเป็นแนว พอแสงแดดส่องมา มองเห็นเหมือนกับช้างมายืนคู่ตากแಡดอยู่จึงเรียก **บ้านช้างคู**

นับแต่อดีต หมู่บ้านนี้มีผู้ใหญ่บ้านปักครอง มีดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1	นายแก้ว คงกลับ
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2	นายพานิตร์ปราวัน
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3	นายเตียร รอตดា

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4	นายมาศ จันทร์ศรีนวล
ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	นายจำนำงค์ ชุมทอง

12. หมู่ที่ 12 บ้านท้ายทะเล

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านหมู่ที่ 12 ซึ่งได้แก่ นายเต็อม อุตตะวงศ์ อายุ 67 ปี อยู่บ้านเลขที่ 35, นายจันทร์ หวังแก้ว อายุ 70 ปี อยู่บ้านเลขที่ 24 นายลาภ มากจันทร์ นายจำปา ถนนแก้ว อายุ 63 ปี อยู่บ้านเลขที่ 125 นายหนูเรียง เอียดแก้ว อายุ 51 ปี อยู่บ้านเลขที่ 78 ผู้ใหญ่บ้านทุกคนเป็นชาวบ้าน หมู่ที่ 12 เล่าว่าข้อมูลบางส่วนได้รับมาจากคำบอกเล่าของบุญย่าตาหาดและข้อมูลที่ได้จากการเอกสาร “หนังสือหัวไทรสมพันธ์” โดยชุมชนชาวอำเภอหัวไทร ฉบับวันสารที่ 15 พฤศจิกายน 2546 ครั้งที่ 36 พบข้อมูลที่นำเสนอในวาระนี้

บ้านท้ายทะเล อยู่ต่อนบนสุด(ท้าย) ของทะเลสถาบันสุขา เมื่อดีตเรียก ทะเลน้อย มีลักษณะเป็นเวียงน้ำหรือหนองน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์ ส่วนหัวทะเลคือพื้นที่ต่อนล่างสุดของทะเลสถาบันสุขาที่หัวเข้าแม่น้ำ ไม่ติดท้ายทะเลเป็นซ่องแคบ เป็นเส้นทางเดินเรือสำราญขนาดใหญ่ ชาวอโรมันดาเคยใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขันถ่ายสินค้าจากเมืองพัทลุงมายังเมืองนครศรีธรรมราช และยังเป็นเส้นทางเดินเรือของชาวจีนเดินทางจากปากพนังไปเมืองพัทลุง กับตันวาริตัน สมิธ นักเดินเรือชาวอังกฤษบรรยายเมื่อ ปี 2431-2439 ว่า ทะเลนี้มีลักษณะเหมือนทะเลสถาบันที่เกิดจากหินปะการังอยู่ใกล้พื้นแผ่นดินใหญ่ของเมืองนครศรีธรรมราช มีความยาวประมาณ 80 ก.ม. ทะเลนี้แผ่ขยายเข้าไปทางตอนเหนือของหนองน้ำหรือเวียงน้ำ มีต้นสม็ดหนาแน่น มีแม่น้ำที่ตันน้ำอยู่ในเทือกเขาบนนครศรีธรรมราชให้ลงมากกว่า 10 สาย ทะเลสถาบันนี้มีลักษณะตื้นเขินมาก เรือขนาดใหญ่กินน้ำลึกไม่สามารถผ่านได้ ต้องใช้เรือห้องแบนขนาดเล็ก บริเวณรอบทะเลเป็นที่ราบลุ่มราบรื่น บางแห่งเป็นที่ราบลุ่มน้ำขังแต่ถูกตัดออกจากกัน มีป่าสม็ดกระজักระจายก่อตัวกันอย่างหนาแน่น มีภูเขาหินผลลัพธ์เนินน้ำอยู่บ้างแต่ไม่สูงนักประมาณ 100-400 เมตร ชาวบ้านเรียก ควน ต่อมากการเดินทางระหว่างนครศรีธรรมราชกับพัทลุงต้องปิดตัวลง เพราะถูกกันด้วยสันทรายและแนวป่าสม็ด พื้นที่ตื้นเขินอย่างรวดเร็วมีพืชน้ำ เช่น กระเจด บัว ขี้นปักคลุ่มหนาแน่น ยุ่งชุกชุมเป็นแหล่งช่องสูบน้ำใจเพราเป็นป่า มีสัตว์ เช่น จระเข้ ช้างแกลบ ช้างแคระ ช้างคอกมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นายจำปา ถนนแก้ว กล่าวว่า ช้างดังกล่าวคือช้างแดง มีขนสีแดงอ่อนหรือน้ำตาล สูง 6 ฟุต อยู่ในน้ำกร่อย กินหญ้าและกินพืชน้ำ บ้านท้ายทะเลเกิดจากแม่น้ำปากพนัง-สะอวัด ไหลเว้าเข้าไปบริเวณพื้นดิน แยกเป็นสองจุด จุดแรกคือทะเลขึ้นหมู บริเวณนี้มีต้นท่ออมขี้หมูจำนวนมาก เนื้อที่ประมาณ 90-100 ไร่ ส่วนจุดที่ 2 เรียกทะเลสองห้อง เนื้อที่ประมาณ 90-120 ไร่ ที่กางทะเลเมื่อพื้นที่คัลัยเกราะเล็กๆ เลยทำให้พื้นที่แบ่งเป็นสองช้าง จึงเรียกว่าทะเลสองห้อง ประมาณ พ.ศ.2445 มีก่อสร้างบุคคลจากหลายพื้นที่ทั้งในเขตอำเภอเชียงใหม่ จากต่างอำเภอและต่างจังหวัดเข้ามาบุกเบิกจับจองอาศัย เช่น กำนันเจตโน ถนนแก้ว มาจากหนองพันสี(อำเภอเชียงใหม่) นายไช่ นาทอง

อพยพมานาจาก ม. 10 บ้านเก่าทวด นายลอบ พลจันทร์ มาจากตำบลเสือหึง นายคง นาทอง นายแคร็บ นายเปิง คงแก้ว มาจากเครือง(ชะอวด) นายสีคง ถนนแก้ว มาจากทรายขาว(หัวไทร) นายเขียว อินทร์ ขัย มาจาก ม. 4 ทรายขาว (หัวไทร)

บ้านท้ายทะเลแยกมาจากหมู่ที่ 7 ตำบลกระเกด เมื่อ พ.ศ. 2516 ปัจจุบันหมู่ที่ 12 ประกอบด้วย บ้านไสขาว บ้านเคียนด้วน บ้านสุขสมบูรณ์ ขณะที่จากคำบอกเล่าของนายเตื่อม อุดมัง หมู่ที่ 12 ประกอบด้วย บ้านไสขาว บ้านบางรัก บ้านบางชี้หมู บ้านพังกันหัวขาว บ้านสุขสมบูรณ์ แต่ละบ้านมีประวัติความเป็นมา ดังนี้

บ้านไสขาว เดิมที่คนซื้อ ขาว มาอาศัยอยู่ เป็นที่กร่าง พอกันนั้นเกดมาอยู่ นายขาวได้ไปอยู่ที่อื่นพร้อมกับได้จุดไฟเผาพื้นที่ มีหญ้าคาอุดออดอยู่ติดกับทะเลสองห้อง

บ้านบางชี้หมู เดิมมีสันเนินเป็นทางสัญจรไปมา เป็นปาดันกระท่อมชี้หมู (ตันกระท่อมชนิดนี้ กินไม่ได้) มีลำบากออกมากที่คลองใหญ่ที่เลี้ยวชี้หมู จึงเรียกว่า บ้านบางชี้หมู

บ้านพังกันหัวขาว เดิมมีคนมาจับบ้านทุ่ง(บ้านไสหมาก) นำวัวมาเลี้ยง หลังจากไถนาแล้วปลูกต้นข้าวไว้ที่โรงวัว ต่อมารื้อน้ำข้าวขยายพันธุ์ไปมากมาย จึงเรียกว่า บ้านพังกันหัวขาว

บ้านสุขสมบูรณ์ ที่แห่งนี้มีโรงถ่านครุภักษ์ ครรที่จะไบอีฝั่งหนึ่งจะมีเรือข้ามให้ชาวบ้านเห็นว่า มีที่แห่งนี้มีความสมบูรณ์ จึงเรียกว่า บ้านสุขสมบูรณ์

ในด้านการปกครอง ตั้งแต่อดีตมา มีผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายหนูบง หนูเมี

ผู้ใหญ่คนปัจจุบัน คือ นายหนูเรียง เอียดแก้ว

สรุป

จากข้อมูลข้างต้น กล่าวได้ว่า ชุมชนวัดท่าลิพงเป็นชุมชนที่บุกเบิกโดยผู้คนที่อพยพมานาจากที่ต่างๆ เอพะหมูที่ 6 บ้านหัวถนนถือเป็นชุมชนเก่าแก่และมีบทบาทในฐานะที่เป็นจุดพักและค้าขายในบุคสัญจรทางน้ำเด่นทางปากพนัง-หัวไทร อีกทั้งเป็นเด่นทางบกสำหรับผู้ปักครองอาณาจักรนครศรีธรรมราช ที่จะเดินทางระหว่างนครศรีธรรมราช – สงขลาและพัทลุง ปรากງตามที่มาของชื่อบ้านนามเมืองที่มีการกล่าวถึงบุคคลในประวัติศาสตร์ เช่น พระเจ้าศรีธรรมมาโศกราช แม่เจ้าอยู่หัว ขรัวตาที่เป็นพี่ชายของแม่เจ้าอยู่หัว เป็นต้น

การบุกเบิกที่ดินในพื้นที่รอบๆ วัดท่าลิพง ซึ่งในที่นี้ คือ พื้นที่ตำบลกระเกดมีความคึกคักมาก ยิ่งขึ้นในช่วงประมาณ 150 ปีก่อนหน้านี้ หรือตรงยุคสมัยของการผลิตข้าวเป็นสินค้าออก ผู้คนทั้งคนไทย จากพื้นที่ใกล้เคียงในพื้นที่ จ. นครศรีธรรมราช เช่น บ้านหนองพันสี, บ้านทรายขาว อ.หัวไทร, บ้านเสือหึง

อ.ปากพนัง, บ้านเคริง อ.ระบือด และจังหวัดใกล้เคียง เช่น อ. ระโนด จ. สงขลา บ้านคุณพร้าว จ. พัทลุง หลังให้ลกนเข้ามาบุกรังถางที่นาเพื่อปลูกข้าวและพืชผักต่างๆ และคนจีนที่เข้ามาทำการค้าขายตรงบริเวณ ม. 6 บ้านหัวถนนซึ่งเป็นจุดแรกพักของเรือขนส่งและตลาดจำหน่ายสินค้า เมื่อทำการผลิตได้ผลดี ก็จะซักชวนญาติพี่น้องในภูมิลำเนาเดินเข้ามาอยู่ด้วยเพื่อช่วยกันขยายพื้นที่การเพาะปลูก ผลผลิตที่มีมากในท้องถิ่น คือ ข้าวและปลา养成 จีดและน้ำก่อร้อย ชุมชนวัดการะเกดยังเป็นชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เพราะมีระบบนิเวศที่หลากหลายทั้งพื้นที่ที่เป็นพรุ-ป่าพรุ-แม่น้ำปากพนัง เป็นที่อยู่ของสัตว์ป่า-สัตว์น้ำ และพืชพรรณต่างๆ นานาชนิด ดังจะเห็นว่ามีการนำเอาลักษณะของธรรมชาติที่เป็นแหล่งอาหารและพืชพันธุ์(เม-หนอง-นา-ต้นไม้) มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน

ลักษณะที่เด่นอีกอย่างที่สังเกตได้จากชื่อบ้านนามเมืองประภาหนึ่ง คือ การ崇拜ต่อบรรพบุรุษและเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นผู้บุกเบิกพื้นที่หรืออาศัยอยู่ในบริเวณนั้นๆ ซึ่งให้ความคุ้มครองแก่ลูกหลาน โดยมองไปที่การประกอบคุณงามความดีมากกว่ามองกันแต่รูปลักษณ์ภาพนอก ไม่ว่าจะเป็นรูปลักษณ์แบบคน สัตว์ต่างๆ เช่น ให้ความ崇拜ต่อพราหมณ์คงในรูปหัวใจเขี้ยว เคราพต่องหลาเจ้าที่ ต่างๆ เพราะสิงเหล่านี้ชาวบ้านเชื่อว่าได้ช่วยปกป้องคุ้มครองให้ลูกหลานอยู่อาศัยอย่างสบายนใจและปลอดภัย เหล่านี้แสดงถึงคุณธรรมด้านความกตัญญูของคนในท้องถิ่นนี้ได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5

วัฒนธรรม จริยิตประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม

ชาวชุมชนวัดท่าลิพงเป็นคนที่มีความผูกพันกันในกลุ่มเครือญาติ คำสอนทางพุทธศาสนา และระบบนิเวศเฉพาะ ขณะเดียวกันผู้คนในชุมชนนี้ทั้งชาวไทยและชาวจีน ภารอญี่ปุ่นร่วมกันในระบบนิเวศเดียวกันก่อให้เกิดภูมิปัญญาในการอยู่ร่วมกับคนที่อยู่ในชุมชน ภรวมชาติและสิงคโปร์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ มากมาย เกิดจากการประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ การนำมาใช้และการหลอมประยุกต์สิ่งดีงามสิ่งต่างๆ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ การสังเกตและการศึกษาเอกสาร พบว่า วัฒนธรรม จริยิตประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่คนชุมชนวัดท่าลิพงถือปฏิบัติอยู่มากมาย บางอย่างเหมือนกับวิถีปฏิบัติในท้องถิ่นอื่นแต่บางอย่างปรากฏออกมากในรูปแบบเฉพาะท้องถิ่นที่มีเสน่ห์ควรค่าแก่การศึกษาเรียนรู้ จะได้นำเสนอในงานชิ้นนี้

งานประเพณี

1. งานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

1.1 ประเพณีการลากพระ แห่พระ หรือซักพระ

จากคำบอกเล่าของนางหอเนี่ยوا คงเรือง ชาวบ้านหมู่ที่ 6 เล่าให้ฟังว่า วันลากพระตรงกับวันแรก ค่ำ เดือน 11 สมัยก่อนชาวบ้านเชื่อว่าปีไหนถ้าไม่มีการลากพระฝนจะไม่ตกต้องตามฤดูกาล มีทั้งลากพระบกและลากพระน้ำ ก่อนจะถึงเดือน 11 ซึ่งเป็นเดือนที่ลากพระ ประมาณ 15 วัน ชาวบ้านจะซักชวนกันเข้าไปในวัดเพื่อตักแต่งนமพระ(นมพระคืออุปกรณ์ที่ใช้วางพระลาก) ให้สวยงาม โดยใช้ผลิตผลที่แต่ละคนมีอยู่ เช่น กล้วย อ้อย ทะลายจาก ดอกไม้และอื่นๆ มีการซักซ้อมตีเครื่องให้จังหวะคือกลอง ช่วยกันตักแต่งกันอยู่หลายวัน ชาวบ้านจะมีความครึกครื้น สนุกสนาน รู้สึกว่าเป็นบุญกุศล ดังนั้นต่างคนก็เติมใจไปทำกิจกรรมดังกล่าว ชาวบ้านทั้งผู้ชาย ผู้หญิง เด็กๆ หนุ่มสาว ผู้เฒ่า ผู้แก่ จะสามเสือผ้าใหม่ๆ เพื่อจะได้ไปอวดความงามกันที่วัดในวันนั้น ช่วงเข้าจะมีการตักบาตรเทโว มีข้าว กับข้าวห่อใบตองและ ขนມต้มหลังจากตักบาตร จะเอาต้มแขวนไว้ที่นั่มพระ หาเชือกเส้นขนาดใหญ่มีความทนทานผูกกับนมพระที่มีพระลากประดิษฐานอยู่ บนนมจะมีพระภิกษุนั่งอยู่ด้วย มีคนตีจังหวะกลอง และเครื่องดนตรีอื่นๆ ที่หาได้

การลากพระบก ชาวบ้านที่ไปร่วมลากพระจะจับเชือกตั้งแต่หัวเชือกจนสุดปลายเชือก เพื่อดึงหือลากให้nmพระเคลื่อนที่ไป ต้องใช้แรงอย่างมาก เพราะนมพระมีน้ำหนักมากและทางกีชรุขวะ ต้องอาศัยความสามัคคีของชาวบ้านทั้งหมด ขณะที่ลากจะว่าเพลง ที่เป็นท่านองค์ล่องจง เนื้อหาอาจจะเป็นการหยอกล้อของหนุ่มสาว เกี่ยวกparaสี หรือเชิญชวนให้คนที่ไม่ได้เข้ามาร่วม ให้เข้ามายลากพระด้วย เกิดความสนุกสนานทำให้หายเหนื่อย

ตัวอย่างเนื้อร้องเวลาลากพระ

ตันเดี่ยง “อีสาวะพา”

ลูกคู่รับ “ไฮโล เฮโล”

พร้อมกัน “อีสาวะพา ลากพระไม่ไป สาวนั้นสาวain สาวใส่เสื้อเชี่ยว หัวนมเรียวยา ใช้ร้าไม่เข้ามาลากพระ เช.....”

ถ้าเป็นลากพระทางน้ำ นมพระอยู่ในเรือ คนลากนั่งเรือพาย โดยสายเชือกผูกเรือต่อๆ กันไป ส่วนผู้ที่ไม่สามารถเอาเรือเข้ามาผูกเชือกได้ ก็จะพายเรือเดียงไปเรื่อยๆ เพื่อผลดีเปลี่ยน มีแม่ค้าพายเรือขายของ มีคนซื้อ คนขาย หนุ่มสาวหยอดกล่องกัน สาดน้ำใส่กัน บังก์แกลังเหยียบแคมเรือให้จม ไม่มีใครกรอง ใคร นำนมพระไปรัดข้างเดียงหรือบ้านที่ต้องการจะร่วมทำบุญกับนมพระด้วย ระหว่างทางจะมีกลุ่มชาวบ้านรอบนอก ที่นมพระผ่านต้องการจะนำนมพระค้าง(พักแรม) ก็จะเข้ามาเยี่ยงเชือกหรือถ้าเจ้าของเดิมไม่ให้เชือก ก็จะเอาเชือกที่นำมาผูกอีกด้านหนึ่ง ต่างฝ่ายต่างออกแรงดึงนมพระเพื่อให้ได้ข้างตน ไม่มีการทะเลวิวาท เพราะเป็นกติกาที่ปฏิบัติกันสืบมา(ถ้ามีคนมาสุราเข้ามาอาละวาดจะมีคนเอาหรือกันคนประเทศาออกไป) ขณะที่เย่งเชือก กัน คนตีจังหวะกลอง จะตีจังหวะเร่งร้า ทำให้เกิดความสนุกสนานเขย่า ส่วนมากนมพระจะถึงเวลาพlobค่า จากนั้นชาวบ้านจะชวนกันกลับบ้าน ส่วนนมพระค้างคืนที่รัดหรือบ้านนั้นๆ บ้านที่นมพระไปค้างคืน เจ้าของบ้านจะทำอาหารเลี้ยงผู้คนด้วย ส่วนพระภิกษุที่ไปด้วยก็จำวัดที่บ้านหรือวัดนั้น บ้านดังกล่าวมักจะมีฐานะค่อนข้างดี รุ่งเรืองบ้านเจิงนำนมพระกลับวัด ตามปกติ นมพระค้างคืนเพียงคืนเดียว ฝนก็จะตก ถ้าฝนยังไม่ตกก็ต้องค้างถึง 2-3 คืน จนกว่าฝนจะตก น้ำแปลงที่อย่างมาก 2-3 คืนฝนก็จะตกให้ ชาวบ้านเจิงเกิดความเชื่อว่าการลากพระช่วยให้ฝนตก การทำบุญหรือลากพระเชื่อว่าทำให้เกิดบุญกุศล

1.2 ประเพณีบวชพระ

ข้อมูลการบวชได้มาจาก นางศิริบูรณ์ จันทวิโรจน์ อายุ 61 ปี อยู่บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 9 และนายไถ่ ใจน้อยกุล อายุ 92 ปี อยู่บ้านเลขที่ 019 หมู่ที่ 5 มีเนื้อหาว่า

ประเพณีการบวชเป็นประเพณีดั้งเดิมของไทยมาตั้งแต่โบราณกาล แม้แต่องค์พระมหาภัตตริย์ก็ทรงผนวชเป็นพระภิกษุถึง 1 พระชา ผู้ชายไทยเมื่ออายุครบ 20 ปีบวชบูรณ์ ก็ต้องบวชอย่างน้อย 1 พระชา ถ้าอายุต่ำกว่า 20 ปีก็บวชสามเณร การบวชจะบวชวันเดียวแล้วสิกข์ได้ ไม่มีบัญญัติประวัตินัยของสงฆ์หัวห้าม

วัตถุประสงค์การบูรณะอย่างดังมีคำกล่าวตั้งแต่โบราณมาว่า บัวลี บัวลอง บัวครองเพน บัวหนีสงสาร บัวผลลัภข้าวสุก บัวชนุกตาม เพื่อน ด้วยเหตุนี้หากปกติแล้วผู้ใหญ่ เช่น พ่อแม่ปู่ย่าตายาดมักจะบอกให้ลูกหลานชาย บัวก่อนเปียด คือ บัวก่อนได้ลูกเมียหรือแต่งงาน เชื่อกันว่าชายใดบัวตอนที่ยังไม่มีครอบครัว アニสิงส์ของการบัวทั้งหมด นอกจากจะได้แก่ตนเองแล้วยังจะได้บับพ่อแม่ทั้งหมด แต่ถ้ามีครอบครัวก่อน アニสิงสนั่นจะถูกแบ่งไปยังลูกและเมียด้วยเพื่อให้การบัวเป็นการตอบแทนคุณน้านมารดาตอบแทนคุณพ่อแม่ที่เลี้ยงดูมาจนเติบใหญ่ ด้วยความยากลำบาก บุญอาโนนิสิงส์ควรจะยกให้แก่ท่าน เพราะสิ่งที่พ่อแม่บุพการีมอบให้ตั้งแต่ปีสันธิในครรภ์จนถึงวันบวชนั้นจะไม่เคยได้รับจากลูกและเมียเลย

สมัยก่อนจะบัวกันคราวละ 40-50 คน เมื่อถึงเดือน 6 พ่อแม่จะหาวันดีๆ พาลูกไปเข้าวัด เพื่อศึกษาเล่าเรียน ท่องบทสวดมนต์ที่สำคัญและจำเป็น เช่น คำไห้วพระ สวดมนต์ทำวัตร เข้า เย็น คำกรวดน้ำ คำขอบรรพชาอุปสมบท พึงคำอบรมสั่งสอนจากห่านเจ้าอาวาส และพระภิกษุอาวุโส ตลอดจนเรียนรู้วิธีบรรพชา การขานรับและการตอบอุปัชฌาย์จะได้ไม่ต้องคอบอกเมื่อถึงเวลาบัวชนอกจานนี้จะได้เรียนรู้และปรับตัวจากเคยอยู่ในเพศของมาราภามาเป็นบรรพชิต เริ่มจากอยู่บ้านมาเป็นอยู่วัด ไม่หลบนอนกับลูกเมีย กินอยู่กับพระเณร ปรนนิบติรับใช้พระเณรอย่างศิษย์วัด ต้องถือป่ามือชั้น (ปืนโต) ตามหลังพระเมื่อท่านออกบินทبات ต้องฝึกหัดอ่าน ท่องคำพระที่อ่านยากแสนยาก

คนสมัยก่อนเข้าไม่ได้บัวแก่สินบน หรือบัวเจ็ดวัน หรือสิบห้าวัน แต่บัวเพื่อศึกษาธรรมะ ก่อนที่จะออกเรือน นิยมบัวกันในเดือน 8 บัวแล้วเข้าพระราชกันทุกคน ต้องออกบินทباتทุกรุป ขณะออกบินทباتในช่วงฤดูฝนต้องเดินตามคันนา หลังล้มหกครั้งเมนติลังกานามทำให้หักต้องเดินทางไกลประมาณ 2-3 กิโลเมตร พระจะเคร่งครัดทางด้านศาสนา ก่อนบัวถ้านาคคณได้เสพนทอง อุปัชฌาย์ไม่บัวให้ ตอนเข้าก่อนไปบินทباتต้องลงไปปั่งตามต้นไม้เพื่อโปรดสัตว์ และอุทิศผลบุญถึงผู้ที่ล่วงลับไปแล้วซึ่งเรียกว่า “ปัจเจก” เวลาชาวบ้านใส่บาตรต้องว่าปัจเจกหรือภาษาปากว่า “ปจ” เสียก่อน เวลาไปปั่งตามบ้านก่อนนั่งต้องว่าปัจ เวลาลูกขึ้นเวลาวับประคนของหรือเวลาฉันอาหารเสร็จก็ต้องว่าปัจสิ่งทั้งไม่แตะต้องเงิน หากชาวบ้านประคนปัจจัยใส่ซอง พระจะเก็บเงินไว้ในกีบสมุด(กีบสมุดหมายถึงหน้าสมุด) เวลาซื้อของพระจะให้เจ้าของร้านหยิบเงินเอาเองจากในกีบสมุด

ทั้งนี้อาจจะลำดับขั้นตอนการบัว ดังนี้

ก่อนบัว พ่อแม่จะต้องดูฤกษ์ยามก่อน จะบัวแล้วอยู่วัดไหน ก็ต้องไปหาเจ้าอาวาสวัดนั้น เพื่อตกลงเรื่องการบัวและติดต่ออุปัชฌาย์ พอกใกล้จะถึงวันบัว ประมาณ 7-10 วัน ผู้เตรียมตัวบัวจะจัดดอกไม้รูปเทียน ไปกราบญาติพี่น้องหรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือเพื่อเป็นการบอกราบบัวและขอขมาลาโทษหรือขอโหนสี ขอศีล ขอพร พร้อมกันนี้มีการตระเตรียมงานและของใช้ที่จำเป็น ได้แก่

1. อัญเชิญหรือเครื่องใช้อื่นๆ ที่จำเป็น ได้แก่ ผ้าไตร(สบง-จีวร-สังฆภูริ) บาตรพร้อมเชิงรองฝ่าบาท สลักบาทและสายโยค มีดโกน เข็มเย็บผ้า กรวยอุปัชฌาย์(แก้ว 3 ใบ) เอกาไก่สีมากพูด ดอกไม้

และบุหรี่) เครื่องนอน เช่น หมอน มุ้ง ผ้าห่มนอน เสื่อ ย่ามสำหรับใส่ผ้าเช็ดหน้า ร่ม รองเท้า ไฟฉาย นาฬิกา กาต้มน้ำ แก้วน้ำ กระติกน้ำ ขันอาบน้ำ แบร์ ยาสีฟัน ผ้าขนหนู บางบ้านเตรียมเครื่องใช้ในครัว หรือเครื่องมือการเกษตรไว้

2. ข้าวปลาอาหารต้อนรับผู้ร่วมงาน เมื่อจะมีการบวช เพื่อบ้านหรือญาติฯ จะซวยเหลือโดยนำของต่างๆ มาซวยงาน เช่น อาหาร เครื่องครัว ข้าวสาร ตามที่ตนมี ขنمที่ชาวภาคใต้นิยมทำขึ้นมาในงานบวช คือ ขานนม (กะละแม) ซึ่งจะต้องเตรียมทำให้เสร็จก่อนวันงานเพื่อแจกจ่ายญาติพี่น้องที่มาร่วมงาน ขنمชนิดนี้ทำจากข้าวเจ้า ข้าวเหนียว น้ำตาลแดง มะพร้าว ใส่กรวยในกระทะ มีเพื่อบ้านผลัดเปลี่ยนเรียนกันมาซวยกวน เพราะต้องใช้เวลาค่อนข้างนานกว่าจะได้สักกระทะ ทำให้ขันมนี้สามารถเก็บไว้ได้นานไม่เสียเงียบฯ

บวชนาค เริ่มจาก ขันแรก การสรงหัวนาค คือ ก่อนวันบวช 1 วันพ่อแม่จะไปนิมนต์พระมาโภนหัวที่บ้านหรือไปโภนที่วัดก็ได้ โดยนิมนต์พระ 1 รูป หรือ 1-5 รูป ถ้าเป็นการบวชหมู่ก็จะนัดมาโภนหัวพร้อมกัน โดยให้ปูย่าต้ายายหรือพระสงฆ์เป็นคนทำพิธีลงมือโภนผอมเป็นปฐมฤกษ์ โดยใช้คาดอิติปิโซ เพื่อความเป็นสิริมงคล จากนั้นจะให้ พ่อ เมื่ และญาติฯ โภนต่อ คนละเล็กละน้อยแล้วให้ซ่างตัดผอมหรือผู้ที่ชำนาญในการโภนผอมโภนจนเสร็จเรียบร้อย(รวมทั้ง คิว หนวด เครรา) อาบน้ำแล้วแต่ตัวนาคจะใช้เสื่อผ้าสีอะไร์กได้ ส่วนมากใช้ผ้าผุงสีขาวและเสื่อสีขาว ใช้ด้วยดิบ ขันเป็นวงกลมฯ นำมาสามหัวนาค เรียกว่า หงอนนาค แต่สมัยใหม่ ใส่เสื้อครุยตัดสวยงาม ใส่เครื่องทอง เช่น สร้อยคอทองคำ เข็มขัดนาค เข็มขัดทอง เข็มขัดเงินแล้วแต่ฐานะ ทำการยอดอกไม้ ชุด เทียน ให้นาคถือเรียง เที่ยวนาค จากนั้นให้นาครับศีลรับพรา ขอโนสิต่องญาติพี่น้อง

การทำขวัญนาค เจ้าภาพงานบวชบางราย ทำพิธีขวัญนาคก่อนบวช 1 วันทั้งนี้แล้วแต่ฐานะ ว่าต้องการจัดให้เอกสารหรือจัดแบบเยี่ยบฯ พิธีทำขวัญนาค ประกอบด้วย เครื่องบายศรี ชุด เทียนแพ ฟ้องและหม้อทำขวัญ หม้อทำขวัญจะร้องบทกล่อมขวัญนาค เป็นการบอกถึงบุญคุณของพ่อแม่ ตั้งแต่ก่อนปฏิสนธิ จนถึงอายุครบบวช บอกให้รู้ประโยชน์ของการบวชและบวชแล้วต้องปฏิบัตินอย่างไร

ตัวอย่างบทกล่อมนาค

"พ่อนาคเคย บารมีของพ่อได้สร้างสมมามากแล้ว น้ำจิตพ่อผ่องแพ้วินเดนัก บัญญาจังพระไตรลักษณ์จึงประกอบเกิด พ่อเห็นว่ามาราสถานี้ ไม่ประเสริฐแสนเทเวศบริพัตตน์แลวิเศษส่างาม พ่อจึงพากเพียรพยายามไม่หย่อนหยุด จะครั้งเป็นหนอนเนื้อเชือขินบุตรในพะสาสนฯ ด้วยกุศลศรัทธาไม่หวัดหนัน พ่อเห็นว่าอาโนสิงส์ในพรมจรวร์เป็นจอมบุญ จึงยึดหน่าว่าพอพุทธคุณ เป็นบันได ไม่เอื้อเพื่ออาลัยปลิพธ ด้วยบรรพชานี้เป็นมหาประโยชน์อย่างวิเศษ อาจข้ามเขื่อนสังสารเขตให้พั้นภัย"

การสาพัสดร์เล่าก็เป็นองค์ชายแฉลิมโลก จะดับทุกชีวิสิ้นโศกแสนเทเวศ เข้าสู่ศรีวังคงประเทศาหนานิพพาน

วันนบวช เป็นวันที่ที่ความสำคัญที่สุดของเจ้านาค เพราะเป็นวันสุดท้ายที่จะอยู่ในเพศของธรรมชาติและเป็นวันแรกที่จะอยู่ในเพศของบรรพชิต พ่อแม่พี่น้องจะมีความปฏิเกิดความสุขใจเป็นที่สุด พิธีบำบัดจะทำกันช่วงป่าย ก่อนจะถึงพิธีบำบัดจะมีพิธีการย่ออย่างคือ การแห่นาค บางบ้านทำที่สำหรับเจ้านาคนั้นเป็นดอกบัวบัง ม้าบัง นกบัง บางงานก็ให้นาคเข้าคอกคน การจัดขบวนแห่นาค แกล้วหน้าเป็นกลองยาว มีเพื่อนๆ เจ้านาคบัว ญาติพี่น้องบัวรำตามจังหวะของกลองยาว แม่เจ้านาคถือผ้าไตร พ่อเจ้านาคถือบาตร เจ้านาคพนมือถือดอกบัว 3 ดอก คูป เทียน และคนอื่นๆ ถือสิ่งของอื่นที่เตรียมไว้ตามลำดับ เมื่อแห่นาคเสร็จจะแห่เรียนรอบโบสถ์ โดยจะเรียนขวา หรือที่เรียกว่า ทำทักษิณาวัภ 3 รอบ เพื่อแสดงความเคารพต่อ

พระพุทธเจ้า ขณะเรียนรอบโบสถ์หญิงชายที่อยู่ในขบวนแห่จะให้ร้องรำกันอย่างสนุกสนาน ญาติๆ ที่ไม่มีลูกชายก็จะมาขอผลัดแม่เจ้านาคเพื่ออุ้มผ้าไตรบัว เพราะไม่มีโอกาสได้บัว ลูกชาย การห่วงใยพริก¹⁰ จะทำหรือไม่ทำก็ได้ เด็กๆ ญาติที่อยู่ในขบวนแห่ จะเคยรับทำพริกเป็นที่สนุกสนาน เมื่อเรียนครบ 3 รอบ จะนำนาคพร้อมด้วยเครื่องอัญเชิญเข้าในอุโบสถ ส่วนผู้บัวที่ต้องทำการ วันท่าสีมาหน้าอุโบสถก่อน โดยจุดคูปเทียนบุชาพระ กรวดน้ำดั้งดิบอธิชฐานขอให้สิกรรมและอุทิศส่วนกุศลจากการบัวจะแก่ผู้มีพระคุณ เช่น พ่อแม่ญาติพี่น้อง เจ้ากรรมนายเรวทั้งหลาย เสร็จแล้วเข้าโบสถ์โดยมีพ่อแม่จุงไป พร้อมญาติพี่น้องเก่าต่อๆ กันพอกถึงประตูโบสถ์ ต้องยกให้เจ้านาคพันประตู บังก์ให้เจ้านาคเขามีอเดะให้ถึงขอบประตูโบสถ์ด้านบน การอุปสมบท เมื่อพระสงฆ์และพระอุปัชฌาย์นั่งประจำที่เรียบร้อย เจ้านาคเข้ามารับผ้าจากพ่อแม่ แล้วเดินเข้าไปหาอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์รับผ้าไตรพร้อมเครื่องสักการะ เจ้านาคกราบ 3 ครั้ง วางผ้าไตรเหนือข้อมือเจ้านาค กล่าวคำขออุปสมบท เจ้านาคต้องเปล่งเสียงให้ดังๆ ให้พระสงฆ์ได้ยินทั่วถึงกันชัดเจนถูกต้อง เมื่อกล่าวคำขออุปสมบทจบแล้ว อุปัชฌาย์ รับผ้าไตรมา นาคประนมมืออยู่รับฟังโอวาท เมื่อท่านสอนเสร็จ ท่านจะนำองสะออกมาคล้องเฉลียงเบื้องซ้ายแล้วให้นาคออกไปครองผ้า หลังจากนั้นนาคเข้าไปหากกรรมวิจารณ์เพื่อรับศีลเป็นสามเณร แล้วรับบาตรจากพ่อแม่เข้าไปหาอุปัชฌาย์เพื่อขอนิสัยต่อไป สำหรับการขอนิสัยนี้หมายถึงการที่พระสงฆ์ผู้เป็นอุปัชฌาย์ได้สั่งสอนแนะนำการปฏิบัตินในระหว่างที่พระบัวชใหม่บัวอยู่ที่วัดซึ่งมีความแตกต่างจากวิถีชีวิตในสมัยที่เป็นธรรมชาติเพื่อให้พระบัวชใหม่ทราบว่าอะไรบ้างที่ควรปฏิบัติ อะไรบ้างที่ไม่ควร ต่อจากนั้นนาคต้องไปยืนอยู่ด้านหน้าโบสถ์ตรงข้ามกับพระพุทธชูปนเสื่อที่ปูไว้ในท่าประนมมือเพื่อให้พระกรรมวิจารณ์หรือพระคุณสวัดออกไปถวาย เมื่อพระคุณสวัดออกไปถวายตามพระวินัยเรียบร้อยแล้ว เรียกว่า สาวัญติอุปสมบท

¹⁰ การโปรดเงินที่ห่อด้วยพลาสติก กระดาษแก้วเป็นการทำบุญของเจ้างาน

จากนั้นญาติฯ ก็รายเครื่องสักการะที่เตรียมไป ถ้าฉลองก็ประเคนบายศรี ข้าวตอก ดอกไม้ เป็นอันเสร็จ พิธี

ระหว่างการทำพิธีกรรมนี้มีความเชื่อว่า ขณะที่พระทำพิธีอุปสมบทนาคในโบสถ์ จะแนะนำให้หญิงที่มีครรภ์ออกไปจากสถานที่ทำพิธี เพราะมีความเชื่อว่าถ้าหญิงมีครรภ์เข้าไปอยู่ในพิธีช่วงเวลาพระสวดปฏิจจะคลอดไม่ออก ขณะที่ปูย่าด้วยและบรรพนบุรุษมีความเชื่อว่าลูกชายเมื่อเดบโตแล้วได้บวชเป็นการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ยิ่งใหญ่กว่าการตอบแทนแบบใดๆ พ่อแม่จะไม่ตกนรก เพราะได้พุ่งหรือจับชายผ้าเหลืองของลูกชายได้บุญกุศลไป 30 ก้าวปี ถ้าผู้ชายคนไหนไม่ได้บวชถือว่าเป็น คนดิบ

การฉลองพระบวชใหม่ อาจจะจัดหลังเสร็จพิธีในโบสถ์หรือวันบวช หรือฉลองในวันรุ่งขึ้นของที่ต้องเตรียม มีดังนี้ ข้าวต้มแดงต้มขาว(ขنمโค) ข้าวเหนียว หรือข้าวปากหม้อ กล้าย อ้อย ขنمถัว งา ข้าวตอก ดอกไม้ บายศรี เทียน 1 เล่ม ปักยอดกรวย การฉลองพระบวชใหม่นี้ อาจไปทำที่วัดหรืออนิมนต์ พระมาทำพิธีที่บ้านก็ได้

1.3 ประเพณียกขันหมากปฐม

ประเพณีนี้ถือเป็นประเพณีเฉพาะถิ่นภาระเกด สมัยก่อนนอกจากวัดจะได้เงินจากศรัทธาของชาวบ้านในการทอดผ้าป่าหรือทอดกฐิน ยังมีวิธีการหาเงินเข้าวัดอีกอย่างหนึ่งคือ การยกขันหมากปฐม ทำกันประมาณเดือน 6 หลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว

จากการสัมภาษณ์ท่านดำเนิน พระวัดท่าลิพง บอกว่า การยกขันหมากปฐม เป็นวิธีการหาเงินเข้าวัด โดยมีกุศโลบายว่า บ่าวสาวจะแต่งงานกับเจ้าบ่าวแต่มีเงินไม่พอต้องขอให้ชาวบ้านช่วยจะได้สมหวัง โดยทางวัดจัดประชุมปรึกษากิจกรรมการวัดร่วมกับชาวบ้าน ขอความช่วยเหลือจากหมู่บ้านและวัดใกล้เคียงภายในเขตตำบลหรือนอกเขต โดยทางวัดจะจัดเจ้าสาวไว้ให้ และให้หมู่บ้านและวัดจัดหาเจ้าบ่าว(มักใช้ผู้หญิงแสดงเป็นเจ้าบ่าว) เพื่อมาสู่ขอเจ้าสาวของวัด เจ้าบ่าวของแต่ละวัดหรือแต่ละหมู่บ้านต้องหาเงินเพื่อมาขอเจ้าสาว ถ้าเงินที่นำมาไม่พอ ก็ต้องไปหาเงินมาจนพอที่จะสามารถแต่งกับเจ้าสาวได้ เจ้าบ่าว(ผู้หญิงแต่งกายเป็นเจ้าบ่าว) จะออกเดินไปตามบ้านทุกบ้านเพื่อให้ช่วย ชาวบ้านก็จะให้เงินแก่เจ้าบ่าวทุกบ้าน เพราะทราบดีว่าเงินนั้นเป็นเงินทำบุญให้วัด ถ้าวันแรกไปไม่ครบทุกบ้าน รุ่งขึ้นก็จะไปอีก เมื่อได้เงินมากพอ ก็จะนำเงินกลับมาให้แก้วัดต่อไป ทางวัดจะทำพิธีแต่งงานให้

ทางวัดท่าลิพงของชุมชนเราก็เคยจัดให้มีการยกขันหมากปฐม ตอนที่ผู้เขียน(นางจวี พรมเพ็ญ) และนางสมหมาย (ดีเป็นแก้ว) เป็นนักเรียนอายุประมาณ 15-16 เรียนที่โรงเรียนเชี่ยวใหญ่สังเคราะห์¹¹ ยังเคยเห็นผู้หญิงแต่งเป็นบ่าวสาวมีหลายคู่ เดินตามหน้าบ้านดูเปลกตา ยังสงสัยว่าเข้าทำอะไร พอบ่าวสาวไปหยุดยืนหน้าบ้านใคร ชาวบ้านก็จะร่วมให้ความช่วยเหลือตามกำลังเงิน

¹¹ โรงเรียนเอกชน ตั้งอยู่ริมถนนสาย นคร - สงขลา เยื้องจากถนนเข้าศalaหลวงตันทีทรปัจจุบันเลิกกิจการไปแล้ว

ปัจจุบันชุมชนของเราไม่มีการยกขันหมากปฐมให้เห็นแล้ว ประเพณีนี้อาจฟื้นฟูขึ้นมา อีกอย่างน้อยๆ เด็กๆ รุ่นหลัง เช่น ลูก หลาน เหล่านี้ของชุมชนเรา จะได้รู้ถึงประเพณีดั้งเดิม และเป็นการอนุรักษ์ไว้ต่อไป

1.4 การทำบุญในวัน 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ

ชาวบ้านจะไปทำบุญที่วัด แต่ละคนจะจัดเป็นสำรับ คือ จัดของต่างๆ ใส่ถ้วยมีฝาปิด จัดใส่ถาด มีผ้าผืนสีเหลืองมัดรอบถาดสีมุกหวานกันทุน¹² ไปวัด คนส่วนใหญ่จะทุนวงมีคือไม่สามารถจับถาด

2. ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิด-แก่-เจ็บ-ตายหรือวัฏสงสาร

2.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด

ในสมัยก่อนชุมชนแอบบริโภควดท่าลิพงและบริโภคไก่เคียง ยังมีประเพณีการเกิดหรือการคลอดบุตรแบบดั้งเดิมตามที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษซึ่งนิยมเกิดกับ “นมอต้ำเย”¹³ และพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดก้มหulary ขึ้นตอนซึ่งเยาวชนสมัยนี้น้อยคนนักที่จะรู้ในเรื่องนี้ จึงขอเล่าถึงขั้นตอนต่างๆ ดังแต่ก้าวตั้งท้อง การฝากท้อง การทำคลอด การอยู่ไฟ การดูแลทารกแรกเกิด การขึ้นเปล อาหาร และการดูแลตนเองของแม่ลูกอ่อน ฯลฯ ตามลำดับ ดังนี้

การตั้งท้อง ผู้หญิงและผู้ชายที่เป็นวัยเจริญพันธุ์ เมื่อแต่งงานอยู่กินกันใช้ชีวิตแบบคู่ผัวตัวเมีย ไปได้สักระยะหนึ่ง ถ้าไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีปัญหาผิดปกติฝ่ายหญิงก็จะตั้งท้อง สมัยที่ยังไม่มีอนาคต หรือโรงพยาบาลจะสังเกตจากการขาดประจำเดือนหรือที่เรียกว่า “เลือดขาด” แล้วรอจนเห็นท้องป่องผูนขึ้นมาอย่างชัดเจน ผู้หญิงเมื่อรู้ว่าเริ่มตั้งท้องแล้วก็จะระมัดระวังตนเอง ด้วยประคับประคองดูแลรักษาลูกในท้องของตนเป็นอย่างดี ฝ่ายผู้เป็นพ่อ ก็เฝ้าอยดูแลเอาใจใส่นับวันที่ลูกน้อยจะเกิดมาลีมตาดูโลก ต้องคอยลุ้นอยู่ตลอดเวลาว่าจะได้ลูกเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย

การฝากท้อง เมื่อตั้งท้องได้ 7 เดือน จะต้องไปฝากท้องหมอดำ夷 วันไปฝากท้องจะต้องนำของตั้งrade ประกอบด้วย หมาก 3 คำพร้อมพลุ ชูป 3 ดอกพร้อมเทียน 1 เล่ม เงิน 3 บาท มะพร้าว 1 ลูก ข้าวสาร 1 ป้อม¹⁴ ด้ายขาวดิบ 1 ริ้ว เมื่อนำคนท้องไปฝากกับหมอดำ夷แล้ว หมอดำ夷ตั้งrade ทั้งหมด หมอดำ夷จะให้ต่อยมะพร้าว ถ้ามะพร้าวแตกร่วงหลุดง่าย แสดงว่าจะคลอดง่าย แล้วให้หยิบเอาไปบนนีซึก จะหยิบซึกไหนกได้ วันเดียวกันนี้หมอดำ夷จะเหยียบให้ตามวิธีการของหมอดำ夷 มีการเหยียบและแปรท้องให้ โดยสังเกตว่าเด็กหันหัวไปทางไหนกจะแปรท้องเพื่อให้เด็กหันหัวปกติ

¹² การทำบุญ คือ การนำเอาริ่งข้อมไปเทินตั้งไว้บนเครื่อง

¹³ หมอดำ夷 คือ คนที่มีความรู้มีความสามารถช่วยทำการคลอดให้คนคลอดได้

¹⁴ ป้อม คือ ภาชนะดองข้าวสารจากหัวม้า นิยมทำกับกระลาภมะพร้าว ขุตให้เกลี้ยงข้าวให้เรียบเงา

การทำคลอด(เกิด) ของหมอดำแยก เมื่อครบกำหนดจะเกิด ผู้เป็นแม่จะมีอาการหนักห้องน้อยเริ่มเจ็บฯหายฯ เรียกว่า “เจ็บหมุยฯ” ห้องน้อยมีอาการเจ็บหน่วงๆหนักๆ เจ็บเหมือนจะปัสสาวะอุจจาระแต่ไม่ใช่ เมื่อเริ่มมีอาการอย่างนี้จะต้องรีบไปตามหมอดำแยก หมอดำแยกจะคลำห้องดูว่าเด็กจะคลอดแล้วหรือไม่ ถ้าถึงเวลาเกิดแล้วหมอดำแยกจะช่วยจนกว่าเด็กจะคลอดออกมาก แต่ก็มีไม่น้อยเหมือนกันที่มีปัญหาแม่คลอดลูกออกมากไม่ได้ สุดหนทางที่หมอดำแยกจะช่วยได้จนต้องตายทั้งแม่และลูกเรียกว่า “ตายทั้งกลม” ส่วนผู้ที่คลอดปกตินั้น เมื่อเด็กเกิดออกมากแล้วจะให้คนไปตั้มน้ำร้อนเพื่ออาบให้แม่และเด็ก

การดูแลทารกแรกเกิด เมื่อเด็กคลอดออกมากแล้ว หมอดำแยกจะล้างปากเด็กเพื่อเอาสิ่งที่อยู่ในปากเด็กออกมา แล้วตัดสายสะดื้อเด็ก การตัดสายสะดื้อจะใช้เรียวไม้ไผ่ที่ผ่าบางๆ เพื่อป้องกันบาดทะยัก วิธีการตัดสายสะดื้อต้องผูกสะดื้อด้วยด้ายขาว 3 ครั้ง แล้วตัดสะดื้อด้วยเรียวไม้ไผ่ จุ่มขี้เล็กลงในไฟที่สะดื้อเด็ก อาบน้ำให้เด็กด้วยน้ำอุ่นพร้อมกับแม่ เรียกว่า “อาบสุน” แล้วให้น้ำตะไคร้มาตัดท่อน ตีปลายให้นิ่มๆ จุ่มน้ำผึ้งรวง แล้วนำมาแตะที่ในปากเด็กเพื่อให้เด็กดูดน้ำผึ้ง เพื่อช่วยป้องกันชางและล้างคอเด็กให้สะอาด เอาขี้มันมาถูกับกันเนียง¹⁵ เพื่อทาฝ่ามือฝ่าเท้าของเด็ก ป้องกันเด็กเป็นยาด¹⁶ เมื่อเด็กเกิดออกมากแล้ว พ่อจะรีบไปตัดหายนัยบับเยี่ยวนำใส่ไว้ใต้ถุงน้ำนมที่แม่เดกนอน โดยว่าคติ “ตัดสะ”¹⁷ เพื่อป้องกันผิวกระมาตรฐานดีเด็ก เօสาກตำข้าวมาขวางประตูไว้บนบ้าน แล้วเอกสารสอบมาบูขวางไว้ อีกที่เพื่อป้องกันผิวกระขึ้นมาบนบ้าน

การดูแลแม่ลูกอ่อน

ก้อนเส้า : การอุ้มไฟหลังคลอด เมื่อแม่คลอดลูกแล้วหมอดำแยกจะอาบน้ำอุ่นให้ เรียกว่า “อาบสุน” แล้วให้ “หมากก้อนเส้า”¹⁸ นำมาห่อผ้าประคบที่ห้องของแม่เพื่อช่วยให้มดลูกเข้าอุ่นเร็วขึ้น การใส่ก้อนเส้าต้องใส่สามวันสามคืน นอนบนบ้านก่อไฟสูญไว้ใต้ถุงน้ำนมหรือใต้เตียงนอนหรือนอนบนแคร์ ก่อไฟไว้ใต้แคร์ที่นอน การอุ้มไฟแม่ต้องอาบน้ำอุ่น 2-3 วัน เช้า-เที่ยง-เย็น โดยเริ่มจากครั้งละ 15 หมา¹⁹ และเพิ่มขึ้นครั้งละ 5 หมา จนครบ 3 วัน หลังจากนั้นอาบวันละ 2 เวลา เป็นเวลาหนึ่งเดือน

ก้อนเส้า : ถุงกระดาษอุ้มไฟ

¹⁵ เนียง คือ ภาชนะใส่น้ำที่ทำด้วยดินเผา

¹⁶ ยาด คือ อาการไม่สบายของเด็กแรกเกิด ในสมัยก่อน

¹⁷ ตัดสะ หมายถึง

¹⁸ หมากก้อนเส้า คือ การเอาก้อนหินขนาดโตพอสมควร นำมาเผาไฟ

¹⁹ หมา คือภาชนะสำหรับตักน้ำดื่มมากหรือจาก

กล้วยน้ำว้า พริกไทยและอาหารสร้อน : เมนูแม่ลูกอ่อน แม่ลูกอ่อนจะกินน้ำอุ่น กินอาหารพากปลาซ่อนแห้งปิ้ง กินกับพริกไทยดำเนิน ประมาณ 1 เดือน ถ้าจะกิน gang ก็ต้องเป็น gang คือ ปลาที่ห้ามกิน คือ ปลาซ่อนไช ปลาจะได ปลาดุก ปลาไหล ปลากระเบน ปลาชี้ขาว ปลาขอก และห้ามกินดีปลีสด(พริกชี้หนูสด) ขันนุน จำปา มะเขือเทศ มะเขือพวง ห้ามกินเห็ด 3 เดือน ห้ามกินหอย 7 เดือน ผลไม่ที่กินได คือ กล้วยน้ำว้าสุกเอาจาย่างเผาไฟก่อน มะละกอกินได หั้งสุกและดิบ หัวปลีช่วยให้มีน้ำนมมากขึ้น ผักบุ้งแดงกินได แต่ผักบุ้งขาวกินไม่ได

กล้วยน้ำว้า : เมนูแม่ลูกอ่อน

นวดข้าว 3 เลียง : ภายในพับบัดฉบบแม่ลูกอ่อน หลังจากแม่อยู่ไฟได 3 วันแล้วและเริ่มอาบน้ำเย็นได แล้ว ให้นวดข้าวครั้งละ 3 เลียง เพื่อให้อ dein ร่วง เคราข้าวไปตก แล้วนำมาตำ เป็นการบริหารร่างกาย ทำให้มีน้ำนมให้ร่วงดีขึ้น ห้ามยกของหนัก ป้องกัน “ DAGLOR ” หรือ อาการที่มัดลูกหลุดในลอกมานอกซ่องคลอด เพราะมดลูกยังไม่เข้าอู่

การขึ้นเปล เมื่อจะกระทำเมื่อเด็กเกิดได 3 วัน

การนำเด็กลงจากเรือน ทำวันเดียวกับวันขึ้นเปล หมอดำวยะจะเอาเด็กไปตามบ้าน 3 หลัง และพูดคำว่า “ พุทธังรักษา ธัมมังรักษา สังฆังรักษา ” แต่ละบ้านจะให้ของขวัญ เช่น ขมิ้น เงิน 3 บาทเป็นสัญลักษณ์ว่าให้เงินทองแก่เด็ก เมื่อนำเด็กลงเรือนครบ 3 หลังนำเด็กกลับบ้านได

2.2 ประเพณีแต่งงาน

การอยู่กินฉบับสามีภรรยาของคนสมัยก่อนในชุมชนการะเกด มีส่วนที่เหมือนกันและส่วนที่คล้ายกัน ส่วนที่แตกต่างในประเดิมปลีกย่อยเล็กน้อยก็มีบ้าง โดยได้รับฟังจากการสัมภาษณ์กลุ่มจากคนเฒ่าคนแก่หรือคนที่มีประสบการณ์ ประกอบด้วย นายวัน ทองเกตุ อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 อายุ 77 ปี บ้านเลขที่ 276 หมู่ที่ 6 นายสมพิศ ทองเกตุ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 อายุ 54 ปี อยู่บ้านเลขที่ 247 หมู่ที่ 6 นายชัวน ปราณสุข อายุ 71 ปี นางยี่ บรรชนสาร อายุ 79 ปี นายจิว บรรชนสาร อายุ 83 ปี สามีภรรยา อยู่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 5 นายพุ่ม พูลสวัสดิ์ อายุ 82 ปี บ้านเลขที่ 88 หมู่ที่ 8 นางคล้อย สังข์ด้วงยา อายุ 94 ปี บ้านเลขที่ 102 หมู่ที่ 8 นางประภา วันดาว อายุ 73 ปี บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 8 นางจวน ศรีสมโภชน์ อายุ 82 ปี บ้านเลขที่ 72 หมู่ที่ 9 ที่มีวิจัยได สัมภาษณ์ท่านเหล่านี้เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2549 ได้ทราบถึงประเพณีการแต่งงานของชุมชนการะเกด มีดังนี้

ในยุคก่อนหญิง-ชายจะได้พบเจอกันในวัด ในกรณีที่จะอยู่ร่วมกันแบบสามี-ภรรยานั้นอาจจะแบ่งวิธีการของการแต่งงาน เป็น 2 แบบ คือ การแต่งงานแบบวิวาห์ทางและการแต่งงานตามประเพณี สำหรับการแต่งงานแบบวิวาห์ทาง แบ่งเป็นกรณี ดังนี้

- 1) บางคู่หนีตามกันไป เพราะพ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่เต็มใจรับเป็นญาห์หรือสะไภ้
 - 2) ถ้าชายมาสู่ขอหญิงที่มีคนรักอยู่ก่อนแล้ว หญิงนั้นไม่เต็มใจที่แต่งงานด้วย หญิงก็จะหนีตามชายคนรักไป เรียกว่า "ตามผัว" ชาวบ้านจะพูดว่าหญิงนั้น "พาเหนี่ยวไว้"²⁰ ทั้งคู่จะหลบหนีไปให้ไกล เพราะกลัวว่าพ่อแม่ฝ่ายหญิงอาจมาตามตัวลูกสาวกลับหรือส่งคนมาทำร้าย เมื่อฝ่ายชายมาขอมา ทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ ก็อยู่กันไป ถ้าตกลงกันไม่ได้สองครอบครัวนี้ก็กรอดเคืองกันตลอดไป มีบางรายที่ได้รับการให้อภัยจากพ่อแม่ฝ่ายหญิงเมื่อมีหลานตัวเล็กๆ นำรักน่าซั่ง มีบ้างที่พ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่ยอมให้อภัยถึงขั้นตัดแ割ตัดลูก เพราะทำให้เสื่อมเสียเชื่อเสียงวงศ์ตระกูล พ่อแม่ญาติพี่น้องได้รับความอับอาย ถ้าใครรู้จักพากันซุบซิบในทากันทั้งหมู่บ้าน
 - 3) หญิงบางคนหลงรักชายข้างเดียว หญิงก็จะหนีพ่อแม่ตามชายไปอยู่ด้วย ก็เรียกว่า "ตามผัว" เช่นเดียวกัน วิธีนี้ถ้าพ่อแม่ฝ่ายหญิงเรียกว่องให้ฝ่ายชายรับผิดชอบ ฝ่ายชายอาจจะมาแต่งงานให้ตามประเพณีแต่แต่งแล้วไม่อยู่ด้วย เรียก "แต่งส่ง"
 - 4) การแต่งงานแบบ "ลากหญิง" คือ ชายรักหญิง แต่หญิงไม่รักตอบกัดดูดไป แล้วพาหญิงไปอยู่ที่ครอบครัวฝ่ายหญิงไม่สามารถตามพบ ถ้าพบอาจถูกทำร้ายหรือถูกฆ่า คุณอ้าจะอยู่ด้วยกันได้โดยที่ฝ่ายชายให้พ่อแม่มาขอมาหรือถ้าอยู่ด้วยกันไม่มีความสุขก็ต้องมีอันเลิกร้างกันไป วิธีดังกล่าวทั้งหมดไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม เพราะถือว่าขัดประเพณีอันดึงดรามะถูกคำครหาติดนินทา ครอบครัวได้รับความอับอาย
- สำหรับการแต่งงานตามประเพณีหรือที่เรียกในท้องถิ่นว่า "ไห้เมี่ย" หรือ "กินเหนี่ยว" นั้น²¹ หญิงชายที่แต่งงานกันถูกต้องตามประเพณีมักเกิดจากความเห็นชอบของผู้ใหญ่ บางคู่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่แต่งงานกันเพราะผู้ใหญ่จัดหาให้หรือในปัจจุบันเรียกว่า "คลุมถุงชน" นั่นเอง ครอบครัวที่มีลูกชายหลังจากที่ลูกได้บวชเรียนแล้ว พ่อแม่จะพยายามหาเมียให้ลูกบ่าว²² ถ้าพ่อแม่เห็นว่าสาวๆภายนในหมู่บ้านไม่เหมาะสมสมกับฝ่ากให้ญาติมิตรหรือคนที่ควรพนับถือช่วยแนะนำให้หญิงสาวหมู่บ้านอื่นให้ลักษณะของหญิงสาวที่ดีเหมาะสมที่จะเป็นสะไภ้ ในสมัยก่อน ต้องการงานดี นิสัยดี มีลักษณะแม่บ้านแม่เรือน จนหรือรายไม่สำคัญ วิธีที่จะหาผู้หญิงดีมาเป็นลูกสะใภ้นั้น นอกจากให้คุณที่นับถือช่วยหากจากหมู่บ้านอื่นแล้ว นิวิธีการคุ้ลักษณะหลายวิธี แต่วิธีที่เด่น คือ พงเสียงตำเครื่องแกง ถ้าเสียงดังมากไม่ได้เป็นคนหยาบ ถ้าเสียงเบามากเป็นคนดีเรียบร้อย

²⁰ พาเหนี่ยวไว้ หรือ พาข้าวเหนี่ยวจิ้งหนี่ เพาะปลูกติดเวลาแต่งงานเจ้าภาพจะต้องเตรียมทำขันม้าหีบไว้เลี้ยงญาติที่มาช่วงงาน ข้างหนีเยี่ยวถือว่าเป็นขนมนิริมิตร ฝ่ายหญิงเป็นคนเตรียมขนมนินดินี้ เชื่อว่าให้คู่แต่งงานรักกันหนีเยี่ยวแน่น

²¹ ศัพท์ท้องถิ่นฝ่ายชาย เรียกว่า "ไห้เมี่ย" ศัพท์ท้องถิ่นฝ่ายหญิง เรียกว่า "กินเหนี่ยว"

²² ศัพท์ท้องถิ่นไว้เรียกลูกชาย คล้ายกับภาคอีสานเรียกลูกชายว่า บักทำ หรือ เรียกลูกสาวว่า อีหล่า

ลักษณะของชายที่เหมาะสมเป็นลูกชาย คือ ภาระงานดี ยิ่งถ้าเป็นนักลง มีเพื่อนมาก สุคุณ ลักษณะ เป็น ขอลูกสาวบ้านไหน พ่อแม่ฝ่ายหญิงเต็มใจให้ เนื่องจากหากได้ลูกชายที่นักลงเป็นจริงจะไม่มีใคร กล้ามาขโมยทรัพย์สิน คนทั่วไปจะยำเกรง เป็นที่พึงของพ่อตาแม่ยายและญาติฯ ได้ ขณะที่ผู้ชายที่ เรียบร้อยไม่เที่ยวเตร่ ไม่คบเพื่อน ไม่กินเหล้า ไม่สูบยา(บุหรี่) ไม่นักลงมักจะพาลูกสาวเข้าไม่รอด พ่อตาแม่ยายพึงพอใจไม่ได้ อนึ่งคำว่าลักษณะเป็นนี้ไม่ได้มีความหมายแบบลักษณะยังไงที่เข้าใจแบบคน ในยุคปัจจุบัน คนที่ลักษณะในยุคนั้นมักจะเป็นคนใจกว้างรู้ผิดรู้ถูก มีวิชาความรู้ ไม่ใช่คิดแต่เขา “เบ่ง” และใช้กำลังเบียดเบียนแบบความหมายของนักลงทั่วไปในสมัยนี้

เมื่อหาหานปิงสาวที่ถูกใจได้แล้ว จะให้ลูกชายไปดูด้วนนางสาว(หญิง) การดูด้วนนี้ส่วนใหญ่ต้องดูช่วง เทศกาล หรือในงานมหรสพ เช่น การแสดง หนังตะลุง มโนราห์ งานวัด สมัยก่อนแสดงตอนกลางวัน สาวๆ มีโอกาสนาทีเยว่า มีริจิบสาของฝ่ายชายอย่างหนึ่งคือ ไปอยู่ที่ได้ถูบ้านของหญิง ใช้ไม้แหงขึ้น ไป บริเวณที่ผู้หญิงอยู่(แยกหญิง) ถ้าผู้หญิงเห็นและพอใจฝ่ายชายก็จะทำเป็นอุกมาดู ถ้าไม่พอใจจะ พูดจาเสียดสีหรือพูดจาด่าทอหรือแหย่ไม่กลับลงมา

ฝ่ายชายเมื่อพอใจฝ่ายหญิงก็จะส่งคนไปตามฝ่ายหญิงว่าจะตกลงหรือไม่ ฝ่ายหญิงจะขอเวลา ปรึกษาลูกสาวและญาติฯ ประมาณ 3 วัน แล้วมาฟังข่าว ถ้าตกลงจะนัดวันแยก คือ การสูขอและ ตกลงกันว่าจะคิดสินสดเป็นเงินทองเท่าไร จะหมั้นก่อนหรือจะหมั้นพร้อมแต่ง และข้อตกลงอื่นๆ ขันหมากแยก ใช้แม่ขัน(ขันขนาดใหญ่) ใส่ของ เช่น หมาก พลู จำนวนคี่ เช่น 3,5 หรือ 7 ห่อผ้าสะพาย ไปบ้านเจ้าสาว วันแยกต้องเป็นวันดี เดือนดี มักเป็นช่วงขึ้นแรมจะดีมาก

วันดีที่เหมาะสมกับงานมงคล คือ วัน พฤหัสบดีและศุกร์

เดือนดีมีเดือนสี่ เดือนหก เดือนเก้า เดือนสิบเอ็ด เดือนสิบสอง และเดือนยี่ ข้างขึ้น ใช้คี่ ข้างแรม ใช้คู่(ไม่คู่อยนิยมใช้ข้างแรม)

ถ้าฝ่ายชายรับข้อเสนอของฝ่ายหญิงและมีความพร้อมก็จะนัดวันแต่งโดย ฝ่ายชายอาจจะขอ เวลาปรึกษาครอบครัวและญาติฯ ก่อน ค่อยมาส่งข่าว เงินตกหรือเงินสินสดสมัยนี้ประมาณ 30 บาท 50 บาท 300 บาท บางแห่งบ้านมีฐานะหน่อยประมาณ 1,500 บาท 2,000 บาท 3,000 บาท ไม่เกิน 10,000 บาท เมื่อตกลงกันบางรายผู้ใหญ่จะเอาเชือ-วัน-เดือน-ปีเกิดของทั้งสองคนไปบูน หรือดูนาค สมพงศ์ว่าดวงทั้งคู่สมพงศ์กันหรือไม่ ถ้าบูนแล้วไม่ดีก็เลิกภรรยานไป ช่วงที่ทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าจะ แต่งงานหรือมีพิธีหมั้นแล้ว พ่อแม่ฝ่ายหญิงยังไม่อนุญาตให้ฝ่ายชายไปมาหาสู่ แต่จะมีบางครอบครัวที่ ให้ฝ่ายชายไปทำงานที่บ้านฝ่ายหญิงเรียกว่าทำงานอาสา เพื่อดูความขยันขันแข็งในการทำงานกิน ส่วนระยะเวลาจากวันที่ขอจนถึงวันที่จะแต่งต้องไม่เกิน 1 ปี

พอยู่วันแต่งงานจะมีการดูฤกษ์ยามของการยกขันหมากจากยามป้าลิม่า(เหมือนยามอุบากอง) ว่าเวลาใดดีเวลาใดไม่ดี วันที่นิยมแต่งงานคือวันพฤหัสบดีและวันศุกร์ ส่วนวันจันทร์ไม่นิยม เพราะถือว่า วันจันทร์เป็นวันนอน ถ้าแต่งไปฝ่ายชายจะตาย แต่ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้จะมีการแก้เคล็ดคือก่อนยก

ขันหมากไปแต่ง ให้เจ้าบ่าวนอนเสียก่อนแล้วค่อยยกขันหมาก คืนก่อนวันแต่งงานจะไม่ให้ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายออกนอกบ้าน เพราะโบราณว่าเนื้อหอม งู เสี้ยว สัตว์ต่างๆ ได้กลิ่น อาจจะเข้ามาทำร้ายหรือจะมีอันตราย พอกลางวันแต่ง ฝ่ายเจ้าบ่าวต้องเตรียม สิ่งของที่นำไปให้แก่ฝ่ายหญิง เช่น หมาก พลู เงิน ทอง ขันม ผลไม้ ตามที่ตกลงกันไว้ แต่ที่ขาดไม่ได้ คือ กลัวย 3 หรือ อ้อย 3 หรือ 5 หรือ 7 ท่อน มะพร้าวอ่อน 3 ลูก สมโภ 3 ลูก และไกวัดด้าม 1 ตัว(ไกวัดผู้ทั้งตัว ไม่ต้องตัดหัว) ขันหมากสำคัญที่ต้องยกไปในวันแต่ง มีขันหมากหัว คอ คาง ขันหมากที่จัดเสร็จแล้วเมื่อวางไว้ที่ใด ห้ามเคลื่อนที่จนกว่าจะถึงเวลาฤกษ์ ดียกขันหมาก ครั้นถึงเวลาจะให้เจ้าบ่าว เป็นผู้ยกขันหมากให้ผู้หลักผู้ใหญ่ที่มาช่วยถือขันหมาก โดยจะยกขันหมากหัวก่อน ผู้ที่จะถือขันหมากหัวมักเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่สังคมยอมรับ ครอบครัวอยู่กันมีความสุข ฐานะมั่นคงมีเงินทอง ไม่ทะเลขะเบะแห้งกัน ลูกหลานเป็นคนดี ห้ามให้แม่หมายถือ ถัดจากขันหมากหัวเป็นขันหมากคอและขันหมากคาง ตามด้วยสิ่งของอื่นๆ เจ้าบ่าวจะมีเพื่อนบ่าวหนึ่งคนหรือสองคน ถือ พานใส่หมากพลู

เมื่อถึงฤกษ์ยกขันหมากออกจากบ้าน หน้าบ้านขันหมากจะมีคนแก่ถือเชื่อนหมากเดินนำ ยิงปืนให้สัญญาณ สรวนบ้านเจ้าสาวจะการร่วมไว้ที่หน้าบ้าน มีกារนะเส้น้ำ(สมัยก่อนถนนทางเป็นดินโคลน) เจ้าบ่าวที่เกิดความกลัวไม่มั่นใจประหม่า ช่วงที่แต่งตัวจะมีหมอมาทำพิธีลงยันต์เลื่อผ้า เอาหมากจุกพก(ใส่ที่ชายพก) 3 คำเพื่อเจ้าบ่าวจะมีกำลังใจดีขึ้น

การแต่งตัวของบ่าว-สาวสมัยอดีตนั้น ทั้งบ่าวและสาว นุ่งผ้าจุกกระเบน ที่เป็นผ้าทอมีอิทธิภาพกันเองในครอบครัว เจ้าสาวจะมีผ้าสีใบเป็นผ้าแพร 2 ແບບคาดเอียง ก่อนขบวนใกล้ถึงบ้านเจ้าสาว จะมีเพื่อน หรือญาติ ฝ่ายเจ้าสาว มาถักหลักประดู เจ้าบ่าวจะไปบ้านเจ้าสาวได้ต้องให้ค่าผ่านประตู เมื่อได้รับค่าผ่านประตูจะปล่อยให้เจ้าบ่าว ผ่านไปบ้านเจ้าสาวได้ เมื่อขบวนขันหมากถึงประตูบ้านเจ้าสาว มีคนล้างเท้าให้เจ้าบ่าว เมื่อคนแก่คนเฒ่านาจูงมือเจ้าบ่าวขึ้นเริน(เรือน) เจ้าบ่าวนั่งรออยู่ด้านนอกก่อน สำหรับเงินทองสินสดต่างๆ ที่เจ้าบ่าวนำมาบ้านนั้น จะมีผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวมาตรวจของเสียหาย คือ การตรวจว่าสินสด เช่น เงิน ทอง ที่นำมาเป็นสินสดครบตามที่ตกลงกันหรือไม่ จะมีคนแก่ซึ่งเป็นญาติของฝ่ายเจ้าสาวขอรับขันหมากนำเข้าไปในห้อง ซึ่งมีเจ้าสาวอยู่ ญาติฯ จะจัดแบ่งสิ่งของในขันหมาก โดยแบ่งให้ฝ่ายเจ้าบ่าวน้อยกว่าของฝ่ายเจ้าสาว ส่วนขันหมากหัวเก็บไว้ 3 คืน แล้วให้คนแก่คนเฒ่าทำพิธีแก้ บางคนนำขันหมากหัวไปแก้ที่วัด ส่วนไก่วัดด้ามจะใช้เช่นเดียวกับ เสร็จแล้วผ่าซีก ซีกที่มีหัวไก่คืนจะส่งกลับให้ฝ่ายเจ้าบ่าว

ส่วนเจ้าบ่าวจะมีคนเฝ่าคนแก่นำไห้วัพระ สมัยนั้นไม่นิยมนิมนต์พระในงานแต่งงาน แต่จะมีคนเฝ่าคนแก่ทำหน้าที่แทน มีการให้ชัยันโต มีคนแก่ๆ ของหั้งสองฝ่ายนั่งขานบเจ้าบ่าวคนละฝ่าย เจ้าบ่าวกราบทนมคน โดยที่บนหมอนจะกองหมาก 9 คำ วางเป็น 3 กอง กองละ 3 คำ ให้เจ้าบ่าวใช้มือขวาปัดกองทางซ้ายมือลงบนพื้น (หากกองทางซ้ายเป็นของฝ่ายเจ้าบ่าว) มีซ้ายกดกองทางขวา(กองทางขวาเป็นของฝ่ายเจ้าสาว) แล้วใช้มือทั้งสองกดกองของตรงกลาง(ของตัวเอง) ข้ามเหนือหัวเจ้าบ่าวไป

ทางด้านหลังญาติฯ ก็จะเก็บกัน ต่อจากนั้นคนแก่ฝ่ายเจ้าสาวจะพาเจ้าสาวออกจากห้องมาให้เจ้าบ่าวบ้างที่ให้เจ้าบ่าวไปปะจุเจ้าสาวออกจากห้อง บ่าวสาวมานั่งคู่กัน กราบพระ คนแก่คุณเฒ่าใช้ผ้าไห้ว (ส่วนมากสีขาว) คลุนบ่าวสาว มีความหมายว่าขณะนี้คนทั้งสองเหมือนคนคนเดียวกันแล้ว พ่อแก่แม่เฒ่าของสองฝ่ายให้ชัยันโต(ให้พร) ใช้น้ำมนต์ประพร จะมีสิ่งของมาให้บ่าวสาวหยิบเสียงหาย เช่น รวงข้าว หิน มีด เงิน ทอง เย็น และด้าย ให้หยิบคนละอย่าง เพื่อเสียงหายว่าจะอยู่ด้วยกันได้หรือไม่ ตัวอย่างที่อยู่กันได้และไม่ได้ เช่น

- ฝ่ายสาวหยิบมีดฝ่ายบ่าวหยิบหิน
- ฝ่ายสาวหยิบข้าวฝ่ายบ่าวหยิบเงิน
- ฝ่ายสาวหยิบเงินฝ่ายบ่าวหยิบทอง
- ฝ่ายสาวหยิบเย็นฝ่ายบ่าวหยิบด้าย
- เดตถ้าหยิบได้รวงข้าวกับมีด หมายความว่าอยู่ด้วยกันไม่ได้ เป็นต้น

หลังจากเสียงหายแล้ว เจ้าสาวยกอาหารหวานดาว(12 อย่าง) มาคนให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะเปิดฝา เจ้าบ่าวใช้นิ้วมือหยิบอาหารแต่ละอย่างโดยเรียนตามเข็มนาฬิกา(เรียนขวา) รอบครบ 1 รอบ เอกาหารใส่ปาก เรียนจนครบ 3 รอบ เจ้าสาวป้อนอาหารให้เจ้าบ่าวด้วย ตอนนี้เพื่อนๆ ทั้งสองฝ่ายจะหยอกล้อเจ้าบ่าวเจ้าสาวเป็นที่สนุกสนาน ต่อจากนั้น เจ้าบ่าวจะคืนสำรับแก่เจ้าสาว เจ้าสาวส่งพานที่มีผ้าคลุมใส่ มาก พลู บุหรี่ให้เจ้าบ่าว เมื่อเจ้าบ่าวหยิบของในพานแล้ว จะใส่เงินกลับลงในพานเป็นค่าเสื้อผ้าที่เจ้าสาวเตรียมให้เจ้าบ่าว 1 ชุด ถ้าเจ้าสาวไม่พอใจจำนวนเงินก็จะเลื่อนพานกลับไปให้เจ้าบ่าวใส่เพิ่มจนเพียงพอ

หลังจากนั้นก็ให้วัญญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายและเสียงอาหารญาติฯ ขนมที่บ้านเจ้าสาวที่ขาดไม่ได้คือขนมที่ทำจากข้าวเหนียว ขนมถัว(กินกับเหนียว) ปีด(ข้าวด้มหวาน) ขนมค่อมบูวน ข้าวเหนียวมีความหมายว่าความรักของทั้งสองคนจะเหนียวแน่นเหมือนข้าวเหนียว(จึงเรียกการแต่งงานของผู้หญิงว่า กินเหนียว) มีบางรายที่เจ้าบ่าวพาเจ้าสาวไปหยิบบ้านของตนในวันแต่งงาน แต่ต้องกลับบ้านเจ้าสาวใหม่ในวันนั้น

กลางคืนมีพิธีเรียงสาดเรียงหมอน โดยคนแก่คุณเฒ่าจะปู “สาดฉุด”²³ และวางหมอนของเจ้าบ่าวที่นำมาจากบ้าน เจ้าบ่าวเจ้าสาวนั่งบนสาด คนแก่คุณเฒ่าจะเอาสาดเรียงรอบทั้งสองคนพร้อมให้ชัยันโต(ให้พร) การนอนของบ่าวสาว ผู้หญิงนอนทางซ้ายผู้ชายนอนทางขวา ตรงกลางวางขันน้ำมนต์มีลูกขันเล็กๆ ลอยอยู่จนครบ 3 คืน เจ้าบ่าวต้องอยู่บ้านเจ้าสาว 3 วัน 3 คืน บางคู่ที่เพื่อนๆ ชอบสนุกพอดอกกลางคืนก็จะมาแก่ลังปล่อยมดแดงให้เข้าไปในห้องของบ่าวสาวบ้างหรือก่อไฟใส่ขี้ไก่ ใส่ดีปีลี (พริก) ให้บ่าวสาวฉุนเหมือนไม่ได้หลับนอน

²³ ภาษาท้องถิ่น “สาดฉุด” คือ เสื้อที่้านด้วยตันกระฉุด

ระยะ 3 วันนี้จะทำขั้นตอน ขั้นนี้มีจุด ที่ขาดไม่ได้ คือ กล่าวยสุกตดหัวตัดก้าน ให้เจ้าสาวพา เจ้าบ่าวไปไหว้รูปถวาย ของตน เป็นการแนะนำให้เจ้าบ่าวรู้จักรูปถวาย ฝ่ายญาติจะให้พวงของใช้ใน ครอบครัว เช่น ขัน หม้อ ถ้วย เงิน และเงินฯ เพื่อได้นำไปใช้ในครอบครัวใหม่ เมื่อครบ 3 วัน เจ้าบ่าวจะ พาเจ้าสาวกลับไปไหว้พ่อแม่ที่บ้านของตน เรียกว่า “พาไปไหว้พ่อผัวแม่ผัว” พ่อแม่เจ้าบ่าวจะรับไหว้ เจ้าสาว มีการล้างเท้าให้เจ้าสาว ปลุกขาวให้เจ้าสาวเดิน วางเงิน ทอง รองข้าว หิน ให้เจ้าสาวหยิบของ เสียงหาย

- ถ้าหยิบเงินทองหมายถึงเป็นผู้รู้จักเก็บหอมรวมไว้
- หากเก็บรวมข้าวเป็นแม่บ้านที่ดี

ในวันนี้ต้องเอาขันหมากหัวมาคืนบ้านเจ้าบ่าวด้วย เจ้าสาวต้องอยู่บ้านเจ้าบ่าว 3 คืน ระยะนี้ เจ้าบ่าวจะเอามา ต้ม (ข้าวเหนียวห่อด้วยใบกะพ้อ) ใส่หม้อหิว พาเจ้าสาวไปไหว้รูปถวาย ของตนตามที่ ต่างๆ ญาติก็จะให้ของใช้พวงถ้วย ชาม เมื่อครบ 3 วันแล้ว จึงค่อยยกลงกันว่าจะอยู่บ้านของพ่อแม่ฝ่าย ได้

ประเพณีดังกล่าวมีในสมัยก่อนๆ สมัยนี้ ย่า ตา ทวด หรือก่อนหน้านี้ มีอยู่อย่างหนึ่งที่ยังคงถือ ปฏิบัติตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน คือ บ่าวสาวต้องไม่เป็นเครื่องญาติกัน ถ้ารู้ว่าเป็นเครื่องญาติผู้ใหญ่ของ ทั้งสองฝ่ายจะไม่ยินยอมให้แต่งงานกัน

ปัจจุบันประเพณีการแต่งงานของชุมชนวัดท่าลิพง บางอย่างยังคงมีอยู่ บางอย่างเปลี่ยนแปลง ไปตามกาลเวลา ตามกระแสของสังคมยุคใหม่ ตามเทคโนโลยี ขั้นตอนใดที่ร่วบรัดได้ก็ร่วบรัดตัดตอน ให้กระชับ แต่ที่มีเพิ่มขึ้นเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมายคือ การจดทะเบียนสมรส ส่วนที่อยู่กินกันก่อน แต่งงาน หรือ จดทะเบียนสมรสกันโดยพ่อแม่ไม่ได้รับรู้เหมือนในเมืองที่เจริญฯ นั้น บ้านเรายังไม่มีให้เห็น ถือว่าเป็นส่วนที่ดีมากๆ ที่ชุมชนของเรายังไม่มีใครทำให้พ่อแม่ ญาติ พี่น้อง ต้องบัดสีอับอาย เพราะจะถูก เพื่อนบ้านนินทาไม่จบสิ้น คนชุมชนวัดท่าลิพงยังยึดมั่นการเข้าตามตรวจสอบอุปกรณ์ทางประถุ กันอยู่ นอกจากนี้ในชุมชนวัดท่าลิพงยังมีความเชื่อที่คนแก่เฒ่าสอนลูกหลานเกี่ยวกับการปฏิบัติในการครอง เรือนหรือการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น

- ผู้หญิงต้องนอนต่ำกว่าผู้ชาย
- ผู้หญิงจะเอาขาวางพาดผู้ชายไม่ได้เป็นการไม่ให้เกียรติไม่เคารพ
- หญิงต้องตื่นก่อนนอนกันทีหลัง
- อย่าร้องเพลงหรือผิวปากในครัว ผู้หญิงจะมีผัวแก่ ผู้ชายจะมีเมียแก่ เป็นต้น

2.3 ประเพณีการทำศพ

คนเราเกิดมาต้องตายทุกคน บ้างก็ตายแก่ บ้างก็ตายอ่อน(อายุน้อย) สาเหตุในการตายก็แตกต่างกันไป บ้างก็เป็นลมตาย บ้างตกน้ำตาย บ้างถูกแทงตาย บ้างยิงตาย(ตายโงง) เมื่อมีการตายเกิดขึ้น ญาติฯ ต้องประกอบพิธีทำศพตามประเพณี

จากคำบอกเล่าของนายวัน พองเกตุ อายุ 77 ปี อยู่บ้านเลขที่ 276 หมู่ที่ 6, นายจิว บวรอนสาร, นางยี่ บวรอนสาร อายุ 89 ปี และ 79 ปีตามลำดับ อยู่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 5 เล่าว่า สมัยก่อนเมื่อมีคนตายในบ้านไม่มียาฆ่าดับใจศพจะไม่ไว้ค้างคืนจะต้องรับนำศพออกจากบ้าน ศพที่ตาย เพราะโรคห่าหรือโรคติดต่อจะใช้วิธีศพค้าง(ค้างไว้บนต้นไม้) เป็นการเก็บศพไว้ทำศพแห้ง หากจะทำศพสดแต่กลัวขาดทุนทรัพย์หรือต้องกับภดุหน้างานต้องกับภดุท่านาก็จะเก็บศพไว้ทำซึ่งที่ว่างงานหรือรอไว้เมื่อมีเงินพอ ในหมู่บ้านมีเรื่องเล่าให้ฟังว่า ศพที่ไปค้างไว้พอดีร่มเน่ามีปลาไหลพันต่อๆ กันเป็นเกลียวขึ้นไปกินศพ ตั้งแต่นั้นมาผู้ล่าบอกว่าไม่กล้ากินปลาไหลอีกเลย ลักษณะของศพจะถูกห่อด้วยเสื่อกระฉุด มัดด้วยหawayหรือเชือก บางศพห่อด้วยนาด(ไม่ไฝ่เป็นชีกรองหรือพันด้วยหawayหรือย่านเชือก) หมายศพด้วยไม้ไฝ่เป็นลำไปค้าง(แขวน)ที่ปางไม้ในบริเวณป่าในวัดและไม่มีการสาดเพราะไม่ค่อยมีพระ ไม่มีการทำพิธีใดๆ นานไปศพเน่าเปื่อยเหลือแต่กระดูก ลูกหลานจะไปเก็บมาทำพิธีที่บ้าน

ศพเด็กและศพที่ตายใหม่มักจะนิยมฝังที่บ่อหรือสุสาน ส่วนคนที่มีฐานะจะฝังในบริเวณบ้านของตน โดยต้องเลือกวันดีเข่นกัน ไม่ฝังหรือเผาวันพุธ ศุกร์และอาทิตย์ ถ้าไม่วันร้อนที่จะจัดงานศพก็จะเก็บศพไว้ก่อน จะไม่เผาหรือฝังวันทับทิมเดือน (วันกับเดือนเป็นตัวเลขเดียวกัน เช่น เดือน 1 ขึ้น 1 ค่ำ เป็นต้น) จึงค่อยทำพิธีศพต่อไป ขันตอนพิธีศพมี รายละเอียดตามขั้นตอน คือ

เริ่มจากการอาบน้ำศพด้วยน้ำธรรมชาติและตามด้วยน้ำมะพร้าว หัวผน ทางแป้ง แต่งตัวให้ศพเปลี่ยนเสื้อผ้าโดยใช้เสื้อผ้าที่คนตายชอบใส่ประจำหรือเสื้อผ้าที่ใหม่ๆ ใส่เครื่อง妝ในปาก

ขั้นต่อมา คือ นำศพบรรจุใส่โลงและบำเพ็ญกุศลศพ ถ้าตายวันพุธ จะไปใส่โลงวันรุ่งขึ้น เพราะถือตามโบราณว่าตายวันพุธไม่ให้ใส่โลง โลงทำจากไม้ที่มีอยู่ในบ้านตนเอง บ้านญาติหรือเพื่อนบ้านช่วยกันทำ ลักษณะของศพจะใส่หมากรถูกอกไม้ในมือทั้งสองที่พนมมือประสานกันหรือไว้ที่หน้าอก มีการทิ่ม(ตำ)ใบชมพู่(ใบผ่อง) ปักกับเขี้ยวหรือถ่านรองไว้ในโลงเพื่อช่วยดูดซึมน้ำเลือดหนอนที่เน่าเสียออกจากศพ ห่อศพด้วยสาดฉุดให้กลม นำฟาก 7 ชี (ไม่ไฝ่เป็นชีๆ นำมากรอง เรียงกันห่างๆ พันด้วยเชือกหรือถ่านวัลย์ เถ่าย่านต่างๆ ที่พอหาได้ เรียก “กรองฟาก” วิธีกรองฟากมีเคล็ดลับว่า หางเชือกที่กรองเสร็จแล้ว ถ้ามีหางเชือกเหลืออยู่ ห้ามพันสอดย้อนกลับเชือกันว่าถ้ากรองเชือกทวน ผีจะกลับบ้าน วิญญาณจะมาหลอกหลอน ทำให้รบกวนคนที่อยู่ข้างหลัง หัวนทับศพอีกที่ ใช้สาดห่อพันอีกครั้งเป็น 3 ชั้น บางรายก็มีแค่ 2 ชั้น เอาสาดฉุดวางทับช้อนอีกที นำศพวางลงไป เมื่อปิดฟากโลงแล้วคลุมด้วยผ้า โลงศพวางไว้ที่ชายคาบ้าน จัดอาหารให้คนตายไว้ข้างโลงศพ เวลาไปปางมักเคาะโลงบอกให้กินอาหารเชื่อว่าผู้ตายจะได้กิน นิมนต์พระ 4 รูปมาสาดทุกคืน ขณะพระสวดญาติจะเคาะโลงบอกให้

ฟังพระสาวด ส่วนใหญ่จะໄວ่ศพไม่เกิน 3 คืน เพื่อบ้านจะนำสิ่งของที่ตนเองมี เช่น ข้าวสาร พริก ผักต่างๆ เครื่องแกง และอื่นๆ มาช่วยงาน ผู้ที่มางานศพจะใส่เสื้อผ้าสีอะไรได มีการเลี้ยงอาหารญาติพี่น้องเพื่อบ้าน เมื่อถึงกำหนดเผาหรือฝัง ลูกๆ หลานๆ จะช่วยกันห่มไป มีพระนำหัน hacp 1 รูป เป็นผู้นำทางบางที่เรียกว่าเบิกทางโดยมีพระสงฆ์ 4 รูปเดิน 4 มุณของโลงสวัสดิ์ไปตลอดทางจนถึงที่จะเผาหรือฝัง

ในขั้นตอนการเผาศพ ก่อนถึงวันเผา เจ้าภาพจะจัดเตรียมพื้นวางรองไว้ระหว่างเสาที่ปักไว้ 4 เสาเรียก "สามเสา" เป็นที่วางและเผาศพ เมื่อามศพไปถึงเปร่วนหรือสุสาน มีพิธีพระ(ไม่จำกัดจำนวน) คนที่มาร่วมเผาศพจะนำฟืนจากบ้านไปกอง ศพจะวางบนกองฟืน มีคน 2 คนยืนข้าง旁 เอาผ้าคลุมโลงออก เปิดฝาโลง จับสาดที่รองศพอุ่นคละมุน ข้างเดียวกัน และบัด (สะบัด) สาดเพื่อให้ศพผลิกคว่า ใช้ด่อน หรือไม่ดัดกรະดานใต้โลงออก(เพื่อให้เผาได้สะอาด) ส่วนผู้ที่มาร่วมเผาศพจะหาไม้เล็กๆ ไปเสียบกับได้ซึ่งห่อด้วยต้อมากหรือใบเตย ซึ่งเจ้าภาพตัดเป็นท่อนๆ เตรียมไว้ให้เพื่อนำไปจุดไฟที่เจ้าภาพก่อไว้ (จะไม่ต่อไฟจากคนอื่น) คนเผาคนแรกควรเป็นพระหรือผู้มีอาวุโส เมื่อไฟดุมหรือไฟติดลูกโซน) จะมีคนข้าง旁ดูคน คนหนึ่งม้วนผ้าคลุมโลงแล้วโยนข้ามเปลวไฟที่เผาศพไปให้คนอีกข้างหนึ่งรับ โยนกลับไปมา 3 เที่ยวอย่าให้ผ้าตกดิน เมื่อครบจึงบัดผ้า ทุกคนจะรอจนกว่าจะมีการซักไฟ (ไม้ฟืน) ออกจึงจะกลับได ก่อนเข้าบ้านต้องล้างหน้าล้างมือล้างเท้าให้สะอาดเสียก่อน

เมรุที่เตรียมไว้เผาศพในเมือง

วันรุ่งขึ้น ญาติฯ ของผู้ตายจะไปดับชาตุตั้งแต่ก่อนกาข้ามหรือเวลา ก่อนนกกาออกไปหากิน นิมนต์พระมาด้วย 1 รูป ทำพิธีดับชาตุ โดยใช้จอบกวาดกระดูกและขี้เล็กมากองรวมกัน ราดน้ำให้เพื่อยังติดอยู่จนมอดสนิท จัดกระดูกและถ้าให้มีรูปร่างเหมือนคน ใช้ผ้าขาวคลุม พระทำพิธีซักมหาบังสุกุล ญาติฯ จะเก็บกระดูกหรือสิ่งของผู้ตายที่ไฟไหม้หมดไปไว้บูชา บางคนพบเหรี้ยญ พันกระดุมเสื้อ เชื่อว่าผู้ตายต้องการจะมอบไว้ให้แก่ผู้พบร แต่บางคนก็ไม่พบอะไรเลย

การทำศพในชุมชนวัดท่าลิพงของเราระยะหลังๆ ศพไม่ว่าจะตายมาจากที่ไหน จะนำกลับมาทำที่บ้าน ยังมีความเชื่อว่าถ้าตายในไม่ถูกใจของคนในตัวบ้านจะวางหน้าบ้าน ส่วนศพที่ตายด้วยโรคภัยไข้เจ็บหรือตายด้วยความชราจะนิยมทำศพกันที่บ้าน บางคนว่าถ้าเอกสารไปไว้ด้วย กลางคืนจะเหลือแต่ลูกหลานคนใกล้ชิดไม่กี่คนดูว่างเงียบ ถ้าศพໄว้ที่บ้านจะมีคนมาอยู่เป็นเพื่อนมาก เล่นมากรุกบ้าง ดูโทรทัศน์บ้าง ดูซีดีบ้าง ผู้ชายทั้งแท่งหนุ่มจับวงคุยกันพร้อมมีเหล้าดื่ม บางงานมีการเล่นการพนันเจ้างานเก็บเบี้ยทิวหรือค่าตั้ง อย่างน้อยก็เป็นทุนสำหรับการจัดงาน คนเหล่านี้ช่วยให้เจ้างานมีเพื่อนเกือบตลอดทั้งคืน เจ้างานคุ้นใจ นักลงดื่มนักลงเล่นก็พอใจ

ปัจจุบันนี้ ประเพณีการทำศพเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ ทุกวันนี้มีเครื่องอำนวยความสะดวกหลากหลาย มีเต็นท์สำหรับวางศพ มีโล่งแอร์ และทุกสิ่งทุกอย่างมีให้เช่า เม็คันฐานะไม่ค่อยดีแต่เมื่อถึงเวลาจำเป็น อาทิ จัดงานศพก็กลัวคนนินทาว่าขี้ชิดขี้เห็นยักษ์ต้องหยิบยื่ม แล้วนำมาใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุรุ่ยกลายเป็น คนตายขายคนเป็น คนมีฐานะเดินหน่ออย่างศพจะใหญ่มาก มีหนังตะลุง เพลงบอกภารยนตร์ มีการล้มวัว(ฆ่าวัว) ความ หมู ศพไว้หลายคืนก็จะได้รับคำชมจากชาวบ้าน พฤติกรรมนี้เป็นความนิยมที่ไม่เหมาะสมกับฐานะของตนน่าคิดว่าแนวทางการจัดงานแบบนี้ ถึงเวลาที่ชุมชนบ้านเราจะเปลี่ยนทัศนคติในการฟุ้งเฟ้อสุรุ่ยสุรุ่ย ยึดความพอดีให้มากที่สุด แล้วหรือยัง

นอกจากการทำพิธีศพแล้ว ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับการทำพิธีศพที่คนในชุมชนถือปฏิบัติกันมา เช่น

- ศพต้องหันหัวไปทางทิศตะวันตก
- ไม่ใส่โล่งวันพุธ
- ไม่ให้แมวด้ำข้ามศพ
- ไม่เฝาศพวันทับทิมเดือน
- พ่อแม่ไม่เฝาลูก
- เอกเงินหรือญี่ปุ่นใส่ปากศพเป็นเสบียง
- คนท้องไม่ควรไปงานศพ
- ไม่ทำศพหมายเดือน(ข้ามเดือน)
- บ้านที่มีเด็กกำพร้าผ่านจะป้ายหน้าผากเด็กตัวยมีดหม้อ(ดินหม้อ)
- ไม่วัดดอกไม้จันทน์จากมือคนอื่น
- ปัจจุบันยังมีความเชื่อว่าไม่เฝาตัวหนังสือที่เขียนนามสกุลของผู้ตายด้วย

3. ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบรรพบุรุษ

3.1 การรำในราโรงครู

ข้อมูลการรำในราโรงครูนี้ ได้มาจาก การสัมภาษณ์ นางสุนีย์ ราชสีห์ อายุ 50 ปี อยู่บ้านเลขที่ 123 หมู่ที่ 4, นางสมหมาย ดีเป็นแก้ว อายุ 57 ปี อยู่บ้านเลขที่ 300 หมู่ที่ 6, นางละออง สุดเอียด อายุ 61 ปี อยู่บ้านเลขที่ 127 หมู่ที่ 4, นางหนูภักดี แรมจันทร์ อายุ 51 ปี อยู่บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 4, นายเอียน ไทรทอง อายุ 73 ปี อยู่บ้านเลขที่ 57 หมู่ที่ 4 ดังนี้

คนสมัยรุ่นชวดทดลองบูรณะตามทวารหรือคนแก่เฒ่าในอดีตมีความเชื่อมีการเคารพนับถือมีพิธีกรรม ที่สืบทอดกันมาอย่างลูกๆ หลานๆ รุ่นแล้วรุ่นเล่า เช่น บรรพบุรุษของบางครอบครัวจะนับถือ ครูหมอนรา เป็นการแสดงความกตัญญู โดยครูหมอนราที่ นับถือกันมีประมาณ 20 ท่าน คือ พระยาณมั่น พระยาลุยไฟ จอมแม่ จอมโหน ตาหลวงคง ตาหลวงเหมี่ยน ตาหลวงง่าย ใช้ชื่อนอน ขุนพวนญา

พราน แม่ครีมลา นางเขนอ่อน นางเกามาคลีน ย่านวน ตาพราน ตาหดวงเพชร หลวงตา หลวงห้ายัง หลวงไกรทอง หลวงคง การทำพิธีรำในราโรงครู จึงเป็นการแสดงความกตัญญูต่อครูหมอ โดยการบวงสรวงด้วยสิ่งของต่างๆ อาจจะทำกันทุกปี หรือ 2-3 ปี ทำครั้งแล้วแต่ความต้องการ มีความเชื่อว่าถ้าไม่มีพิธีบวงสรวงครูหมอเหล่านั้นอาจทำให้เกิดภัยพิบัติกับครอบครัวลูกหลาน วงศากันญาติได้

เครื่องรำโนราโรงครู (บันบ้าน)

1. กระสอบราด 2 กระสอบ ภาຍໃນໄສ້ຂ້າວສາວ ตรงกลางกระสอบใช้ด້າຍຈົງແປ່ງເປັນຈັບເປັນຮົວໃສດ້າຍໄວ້ຕຽງ ກລາງດ້າຍຈົງ ໃນດ້າຍມື້ນາກພູ 3 ດຳ ເງິນຮາດ 3 ບາທ
2. ກລ້ວຍ 3 ພົມ
3. ຂ້ອຍ 5 ທ່ອນ
4. ຂ້າວທີ່ສີບສອງ 1 ທີ່ ພ້ອມດ້ວຍຂົນມຸກໃຫຍ່ 3 ລູກ
5. ດ້າຍຂວັບ ໃນດ້າຍຂວັບມື ກລ້ວຍ ຂ້ອຍ ຄ້ວ້າ ກາ ຂ້າວເໜື່ອວາ ຂ້າວເຈົ້າ
6. ນາກພູເພດານ 9 ດຳ
7. ແປ່ງຈັນທົ່ງ ພົມ ກະຈົກ
8. ຂັນນໍາມນົດ (ຂ້າງຂັນໃຊ້ດ້າຍດີບພັນຮອບຂັ້ນ , ໃບເຈີ່ຍພຣວາ)
9. ຜ້າຖຸງຜູ້ໜູງ ເສື້ອ ຜ້າສໄບ 1 ຄູ່ ຜ້າຖຸງຜູ້ໜາຍ ພ້ອມດ້ວຍຜ້າໜູບຫຼື້ອ່າງການການກະລາງວ່າຜ້າຂາວມ້າ 1 ຄູ່
10. ມ້ານຸ່ມ (ຈຳນວນເທົກກັບທີ່ບັນເຄົາໄວ້)
11. ມະພຣວາອ່ອນ 3 ລູກ
12. ສົມ (ສົມໝົນດິດກິດໄໝ)
13. ໂມອນ 1 ໃບ
14. ຜ້າຂ້າວເພດານ
15. ຜ້າບູງວາງຂອງ 1 ຜືນ
16. ເທື່ຍນ 9 ເລີ່ມ (ຈັດເລີ່ມໃຫຍ່ໄວ້ 1 ເລີ່ມ ຊຶ່ງຕ້ອງຈຸດໄວ້ບັນເຮືອນ/ບ້ານຕົລອດຊ່ວງການທຳພິຮີ ແລະຕ້ອງຄອຍຮະວັງໄມ້ໃໝ່ໄຟເທື່ຍນເລີ່ມນີ້ດັບ)

เครื่องรำโนราโรงครู (บันສາດ)

1. กระสอบราด 1 กระสอบ (ภาຍໃນໄສ້ຂ້າວສາວ ตรงกลางกระสอบใช้ດ້າຍຈົງແປ່ງເປັນຈັບເປັນຮົວໃສດ້າຍໄວ້ຕຽງ ກລາງດ້າຍຈົງ ໃນດ້າຍມື້ນາກພູ 3 ດຳ ເງິນຮາດ 3 ບາທ
2. ກລ້ວຍ 3 ພົມ
3. ຂ້ອຍ 5 ທ່ອນ
4. ຂ້າວທີ່ສີບສອງ 1 ທີ່ ພ້ອມດ້ວຍຂົນມຸກໃຫຍ່ 3 ລູກ

5. ถ้วยขวัญ ในถ้วยขวัญมี กล้าย อ้อย ถัว ฯ ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า
6. ขันน้ำมนต์ (ข้างขันใช้ด้วยดิบพันรอบขัน , ใบเฉียงพร้า)
7. ผ้าถุงผู้หญิง เสื้อ ผ้าสไบ 1 คู่ ผ้าถุงผู้ชาย พ้ออมด้วยผ้าชูบ 1 คู่ (เหมือนบนบ้าน)
8. มะพร้าวอ่อน 3 ลูก
9. ส้ม (ส้มชนิดไดกีดี้)
10. เทียน 9 เล่ม
11. หมอน 1 ใบ สาด 1 ผืน
12. หมากพลูpedan 9 คำ(เทียน 9 เล่ม)
13. ผ้าขาวใช้เวลากราบครู 1 ผืน ผ้าขาวปูกราบครู 1 ผืน ผ้าขาวนุ่งกราบครู และซี่อ 1 ผืน ผ้าขาวคลุมซี่อ 1 ผืน ผ้าขาวพาดบ่า 1 ผืน
14. ไก่ 1 ตัว
15. ผ้าขาวpedan เป็นของในรา

ทั้งนี้ จากตัวบ้านของเจ้าภาพจะเชิงสายสิญจน์มายังโรงในรา

การทำโรงในรา แล้วแต่ว่าจะตกลงแบบใดอาจจะใช้ กว้าง 9 ศอก ยาว 9 ศอก มุงด้วยจาก 7 เหลิงๆ ละ 7 จับ คลุมด้วยแซง ให้มิดโรง (มิดคือเต็มหรือมองไม่เห็นโรง ที่ที่ยกโรงในราโรงครูแล้วจะไม่ยกบ้าน) การทำโรงจะไม่ทำข้ามคืน เมื่อทำโรงเรียบร้อยแล้ว ต้องระวังไม่ให้สัตว์ชนิดใดๆ เข้าไปได้

ขั้นตอนการรำในราโรงครู ในราเข้าโรงในวันพุธ ก่อนเข้าสู่พิธีในราใหญ่หรือหัวหน้าคณะ มในราที่มีความรู้จะตรวจตราความถูกต้องของข้าวของ ต่างๆ ที่นำมาบวงสรวงและทิศทางตำแหน่งของสิ่งของ ต่างๆ ว่าวางไว้ถูกที่หรือไม่ เช่น ศาลที่อยู่บนโรงในราตั้ง ทางทิศตะวันออก ห้องถินเรียกว่า “ปลายออก” เมื่อถึง ฤกษ์ยามดีจะเรียกลูกหลานทุกคนที่อยู่บ้าน หรือที่ได้ ลงจากเรือนมาเพื่อร่วมทำพิธีเชิญครูด้วย ในราใหญ่จะนำ

ผ้าขาวพาดบ่า หันหน้าไปทางศาลที่ตั้งและเริ่มว่าบทเชิญ ครู ต่อจากการเชิญครู จะเป็นการภาคครู ในราใหญ่จะ ว่าบทภาคตามที่เคารพนับถือทุกองค์ เมื่อเสร็จจาก การภาคครูแล้ว จะเป็นการกราบครู โดยนำลูกหลานทุก คนที่อยู่ในโรงพิธี เสาร์กราบครูแล้วก็ถึงเวลาที่เรียกว่า เชือ หรือการเชือเชิญครูหมอนราที่ทำพิธีบวงสรวง ให้มาเข้าทรง ในราใหญ่จะให้ลูกหลานที่ตั้งใจจะให้ครู

หนอที่เคารพนับถือกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษมาใช้ทางเอกสารฝ่ายคุลมห้าไว้ ทั้งลูกหลานที่ยังคงอยู่บ้านบ้าน หรืออยู่ในโรงพิธี สวนโนราใหญ่ก็จะว่างที่เพื่อเชื้อเชิญครูหมอนคนครอบครัวทุกองค์ จนกว่าท่านจะมาเข้าร่วง ทรงของลูกหลานคนใดคนหนึ่ง เชื่อว่าคนที่ใจอ่อนเป็นร่างทรงได้ถ่ายคือคนเกิดวันจันทร์ หรือคนที่มีวันครู หมอมชอบทรง เกลาจัดพิธีนี้ เพื่อบ้านใกล้ ใกล้ ที่ทราบว่าที่ใดจะมีการทำพิธีรำครูหมอนโนรา หรือ รำ ในราลงครูจะชื่นชอบ เพราะนานๆ จะได้เห็นอย่างมากที่สุดก็ปีละครั้งเดียวเท่านั้น เจ้าภาพบางคน ทำทุก 2ปี หรือ 3 ปี แล้วแต่สะดวก ดังนั้นการทำพิธีรำในราลงครูจะมีคนมาดูเป็นจำนวนมาก ทุกคนตั้งใจจ้องดู ว่าครูหมอนโนราจะเข้าร่วงทรงที่ลูกหลานคนใดที่นั่นร่วมอยู่ในโรงพิธี แต่ปรากฏว่า ไปเข้าทรงลูกหลานที่อยู่บ้าน อาการที่เห็นคือตัวสั่นเทื้ม และจะเดินตามด้วยสายสัญญาณจากบ้านมาที่โรงพิธี ลูกหลานก็จะพูดคุยกับร่างทรงหรือจะได้ตามอะไรมาก็ได้ที่อยากรู้ ก็ถ้าเป็นการแก้เมฆ(แก็บบัน) จะมีการรำ 1 บท ตัดตับจาก 7 ตับ การรำโนราโรงครูนี้ จะเข้าโรง(พิธี) กันในวันพุธ รำ 1 คืน กับ 1 งาย²⁴ และในราจะออกวันพุธหัสပดี เรียก รำค้าครู ถ้าเป็นโรงครูใหญ่ รำ 3 วัน 3 คืน

3.2 ประเพณีทำบุญวันสารทเดือนสิบ

จากการศึกษาข้อมูลและเรียบเรียงโดย อ.กนกวรรณ หนูทับ ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีทำบุญวันสารทเดือนสิบของชุมชนวัดท่าลิพงว่า

วันสารทเดือนสิบ เป็นการทำบุญกลางเดือนสิบของทุกปีเพื่อนำเครื่องอุปโภคและเครื่องบริโภคไปถวายพระ เป็นการอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษหรือญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วที่ไปเกิดเป็น “เปตชน” ภาษาชาวบ้านว่า “เปรต” หมายถึง ผู้ที่ได้รับความทุกข์ทรมานจากวิบากแห่งบาปกรรมที่ตนได้ทำไว้ในเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ เมื่อตายไปจึงตกนรกเป็นเปรต อดอยากรากแคน คนข้างหลังหรือลูกหลานจึงต้องทำบุญอุทิศให้ปลดปล่อยเป็นการเฉพาะ

ประเพณีทำบุญเดือนสิบหรือวันสารทเดือนสิบจึงเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านในเขตชุมชนวัดท่าลิพง ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่ครั้งโบราณจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องมาจากความเชื่อทางพุทธศาสนาว่าในปลายเดือนสิบวันแรก 1 ค่ำ เดือน 10 พ่อแม่ปู่ย่าตายายและพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเฉพาะผู้ที่มีบาปตักนรากซึ่งเรียกว่า “เปรต” จะได้รับการปลดปล่อยตัวจากพุญกรรมให้ขึ้นมาพบลูกหลานและญาติพี่น้องของตนในเมืองมนุษย์ และให้กลับไปอยู่ในเมืองนรกดังเดิม ในวันแรก 15 ค่ำ เดือน 10 ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านจึงจัดให้มีการทำบุญประเพณีขึ้นตั้งแต่วันแรก 13 ค่ำ เดือน 10 ไปจนถึงวันแรก 15 ค่ำ เดือน 10 เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้พ่อแม่ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้องตลอดจนถึงบุคคลอื่นๆ ที่ล่วงลับไปแล้ว

²⁴ งาย เป็นมาตรฐานบ่อกวนเวลาแบบท้องถิ่นภาคใต้ หมายถึง ครึ่งวัน ในที่นี้ รำหนึ่งงาย คือ รำครึ่งวัน

การทำบุญสราทเดือนสิบเป็นการแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางด้านจิตใจของผู้ที่ปฏิบัติที่มีต่อบรรพชน อันเป็นค่านิยมที่สำคัญของชาวชุมชนวัดท่าลิพและชุมชนทั่วไป ทุกคนมีความรู้สึกว่างานบุญนี้มีความสำคัญมาก เมื่อใกล้วันทำบุญเดือนสิบทุกครอบครัวต่างก็เตรียมข้าวของให้พร้อมเพื่อทำบุญผู้ที่จากภูมิลำเนาไปอยู่ที่อื่นหรือไปทำงานต่างถิ่นก็จะเดินทางกลับบ้านเกิด เพื่อมาร่วมงานประเพณีโดยทั่วหน้า พ่อแม่ปู่ย่าตายายที่อยู่ที่บ้านก็จะตั้งหน้ารอคอยการกลับมาเยี่ยมบ้านของลูกหลาน บ้านใดที่มีลูกหลานมากจะรู้ได้จากวันเทศกาลทำบุญเดือนสิบนี้เอง การทำบุญเดือนสิบจึงเป็นประเพณีที่ก่อให้เกิดการชุมนุมของเครือญาติได้อีกด้วย

การเตรียมการของชุมชนเพื่อทำบุญเดือนสิบ ในสมัยก่อนทุกครอบครัวจะนิยมทำขันมา โดยการทำขันมา กันเองทุกครอบครัว ขนาดที่ทำกันนั้นจะต้องเตรียมแป้งกันเอง ต้องใช้เวลานานในการเตรียมอุปกรณ์ในการทำมา ต้องเตรียมน้ำมันน้ำพร้าวที่ทำกันเองจากการเคี่ยวจะทำให้น้ำมันน้ำพร้าว เตรียมน้ำผึ้งตาลโน่น(น้ำตาลที่ทำจากน้ำหวานของตาลโน่น) น้ำผึ้งจาก(น้ำตาลที่ทำจากน้ำหวานของจาก) เหล่านี้เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านจัดทำกัน ต้องเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ในการทำมาไว้ให้ครบ เมื่อถึงวันทอดลายจิงฯ มักจะซ่าวายกันหลายๆ คน ทอดลายกันไปกลางบ้านกันเรื่องสนุกสนาน มาเล่าสู่กันฟัง ถือเป็นการรวมญาติรวมมิตรซ่าวายเหลือซึ่งกันและกันซึ่งก็เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้คนในสมัยก่อนรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกัน เพราะต่างก็ได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันต่างจากสมัยนี้ที่ทุกคนเอาแต่ความสะดวกสบาย มีเทคโนโลยีก้าวหน้า การทำขันมา ก็ไม่ยุ่งยากเหมือนสมัยก่อนมีแป้งสำเร็จรูปจำหน่าย การทอดลายไม่ต้องเตรียมอะไรมากนัก มีแม่ค้าทำขายกันมาก จึงไม่ค่อยเห็นการทำมาแบบเก่าๆ ให้เห็นอีกแล้ว นอกจากการทำขันมาแล้ว ต้องทำขันพอง ขันมเทียน ขันมเบื้อง ขันมบ้า ขันมรู๊ และขันมอีนๆ อีกหลายอย่าง

ขันมต่างๆ ที่เตรียมไว้เหล่านี้ แต่ละอย่างจะมีความหมายแทนสิ่งของต่างๆ เพื่อนำไปใช้แก่บรรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว เช่น

- ขันมา ใช้แทนเสื้อผ้าภารណีเครื่องนุ่งห่ม
- ขันพอง ใช้แทนแพะข้ามฟาก
- ขันบ้า ใช้แทนลูกสะบ้าใช้ห้อยเล่น
- ขันมรู๊ ใช้แทนเครื่องประดับ ตุ้มนูและกำไลข้อมือ
- ขันมอีนๆ ขันสาวยา ขันมเบื้อง ใช้แทนเงินทองของมีค่าต่างๆ เป็นต้น

ก่อนถึงวันทำบุญวันสราทเดือนสิบ ในสมัยก่อนนั้น ก่อนถึงวันทำบุญวันสราทเดือนสิบ ที่เรียกว่าทำบุญใหญ่ในวันแรม 15 ค่ำ เดือน สิบนั้น ชาวบ้านในเขตชุมชนวัดท่าลิพและในเขตใกล้เคียง จะนิยมน้ำนมพอง ขันมา ไปให้ผู้สูงอายุที่บ้านถือเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิต่อผู้มีพระคุณซึ่งถือเป็นประเพณีที่ดีงามที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านานแล้ว คนเฒ่าคนแก่บ้านใดที่ลูกหลานนำขันม

พองขันมลามาให้มากๆ ถือว่าเป็นบุคคลที่ชุมชนให้ความนับถือมากเป็นพิเศษ ส่วนคนเฒ่าคนแก่ก็จะเตรียมผลไม้หรือของฝากไว้ตอบทแทนให้ลูกหลวงพร้อมกับให้ศีลให้พรลูกหลวงที่นำของมาให้ ส่วนป้าจุบันนี้ยังมีการนำขันมพองขันมลามาไปให้แก่คนเฒ่าคนแก่เมื่อกันแต่น้อยกว่าในสมัยก่อนมาก อาจเป็น เพราะไม่ได้ทำขันมลากันหรือ เพราะลูกหลวงไม่ค่อยได้อัญญาบ้านหรืออาจะเป็น เพราะภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำลงหรือ เพราะสังคมแปรเปลี่ยนไปจึงเห็นการนำขันมพองขันมลามาไปให้คนเฒ่าคนแก่น้อยลง ในทางกลับกันจะเห็นว่างสังคมป้าจุบันนี้ค่อนสูงอายุที่อยู่ที่บ้านจะเป็นฝ่ายเตรียมหา พอง ลา และขันมเดือนสิบต่างๆ ไว้ขอลูกหลวงที่ไปทำงานต่างถิ่นที่กลับมาในช่วงเดือนสิบ

การจัดหมรับ ในวันทำบุญเล็กและทำบุญใหญ่จะมีการจัดหมรับหรือสำรับ โดยการนำขันมลามพองและขันมต่างๆ จัดเตรียมเป็นหมรับตกลงให้สวยงามนำไปทำบุญที่วัด ในการจัดหมรับนั้นมักจะจัดเฉพาะครอบครัวหรือจัดร่วมกันในหมู่ญาติและจัดเป็นกลุ่ม ภานุระที่ใช้จัดหมรับใช้กระบุงหรือเช่งสาด ด้วยตอกไม่มีฝี หรืออาจะใช้พานทองก็ได้หรือใช้ถาด กะละมังก็ได้ การจัดหมรับจะจัดเป็นชั้นๆ ดังนี้

1. ชั้นล่างสุด จัดบรรจุสิ่งของประเภทอาหารแห้งลงไว้กันภาชนะ
2. ชั้นที่ 2 จัดบรรจุอาหารประเภทพืชผักที่เก็บได้นานใส่ขึ้นมาจากชั้นล่างสุด
3. ชั้นที่ 3 จัดบรรจุสิ่งของประเภทของใช้ในชีวิตประจำวัน
4. ชั้นที่ 4 จัดบรรจุและประดับประดาด้วยขันม ขันมเป็นสัญลักษณ์ของสารทเดือนสิบเป็นหัวใจของหมรับ ได้แก่ ขันมพอง ขันมลา ขันมกง(ขันมไก่ปลา) ขันมบ้า เป็นต้น ขันมเหล่านี้มีความหมายในการทำบุญซึ่งขาดไม่ได้ เพื่อให้บรรพบุรุษและผู้ล่วงลับไปแล้วได้นำไปใช้ประโยชน์

การยกหมรับ วันทำบุญเล็กและทำบุญใหญ่เริ่ม 1 ค่ำ และเริ่ม 15 ค่ำ เดือนสิบ ชาวบ้านจะนำหมรับที่จัดเตรียมไว้ไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลพร้อมกับญาติฯ โดยนิยมไปทำบุญที่วัดที่เคยมาบูชาพธนของตน หรือที่วัดที่เก็บกระดูกของบรรพชนหรือที่วัดที่บรรพบุรุษของตนนิยมมาทำบุญ พร้อมกับนำภัตตาหารไปถวายพระด้วย เรียกวันนี้ว่า “วันยกหมรับ”

การถอนหมรับและการบังกุศล วันแรก 1 ค่ำ ไปจนถึงเริ่ม 15 ค่ำ ซึ่งเป็นช่วงวันสารทจะมีการทำบุญเลี้ยงพระและบังสุกุล เป็นการรับบรรพชนที่เชื่อว่าได้รับการปล่อยมาจากการเมืองนรก ส่วนในวันแรก 15 ค่ำ เดือน 10 จะเป็นวันส่งบรรพชนและญาติพี่น้องให้กลับไปเมืองนรกับเป็นวันสำคัญยิ่งวันหนึ่งซึ่งเชื่อกันว่าหากไม่ได้ทำพิธีกรรมในวันนี้บรรพบุรุษและญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วจะไม่ได้รับส่วนบุญส่วนกุศล ทำให้เกิดทุกข์เวทนาด้วยความอดอยากรในเรื่องนี้บางท้องถิ่นเล่าว่า เมื่อญาติพี่น้องที่ล่วงลับไม่เห็นญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่มาทำบุญอุทิศถึงตน เมื่อถึงเวลาที่ต้องกลับก็กลับนรกด้วยมือที่ว่างเปล่า ในขณะที่คนอื่นรอบข้างของเต็มไม้เต็มมืออย่างอิ่มเอมเบิกบาน มักจะเกิดความน้อยใจเสียใจเดินร้องให้ครัวรบุญอย่างน่าเสร้าสดสังเวชใจ ลูกหลวงที่ยังมีชีวิตอยู่ก็จะกล้ายเป็นคนออกตัญญไป

การตั้งเปรตและการซิงเปรต เสร็จจากการถอนหมรับและถวายภัตตาหารแล้ว จะ “ตั้งเปรต” ในสมัยก่อนนิยมน้ำขันมอีกส่วนหนึ่งไปวางที่ลานวัด โคนไม้ใหญ่หรือกำแพงวัด ส่วนในป้าจุบันมักจะทำ

ที่ตั้งเช่นทำเป็นศาลาหรือเครื่มัยกสูงเพื่อให้ขบวนที่นำมาตั้งนั่นไม่สกปรก การตั้งเปรตเป็นการแฝ่ส่วนกุศลให้เป็นสาธารณทานให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วที่ไม่มีญาติหรือญาติไม่ได้มาร่วมทำบุญให้ ให้บรรดาเปรตเหล่านั้นได้มารับເเอกสารส่วนบุญส่วนกุศลด้วย เมื่อถึงเวลาที่กำหนดชาวบ้านก็จะแบ่งซึ่งขนมที่ตั้งเปรตไว้ เรียกว่า “ซิงเปรต” ถือว่าผู้ที่ได้กินขนมจากการซิงเปรตจะได้บุญ

การตั้งเปรต ก่อนตั้งเปรต ชาวบ้านจะจุดธูปเทียนอธิษฐานให้เปรตได้มารับເเอกสารส่วนบุญกุศล สิ่งของที่นำมาตั้งมีทั้งขนมพอง ขนมลาและขนมต่างๆ ผลไม้ ข้าวสวย อาหารคาวหวานที่ใส่ถุงไว้ ข้าวสาร อาหารแห้ง หมากพุด เงิน เป็นต้นเพื่อส่งไปให้เปรตได้มารับເมาไป

ในวันทำบุญวันสา祸เดือนสิบันนี้ เมื่อชาวบ้านได้นำปืนโต หมรับ สวนคนที่ไม่ได้จัดหมรับมา จากบ้านก็จะนำขนมพอง ขนมลาและสิ่งของต่างๆ มาจัดร่วมกันที่วัด โดยทางวัดจะจัดเตรียมภาชนะสำหรับใส่ไว้ให้ จากนั้นจะนำปืนโตไว้ที่พระภิกษุนั่ง นำหมรับไปวางในที่ตั้งหมรับ นำดอกไม้ธูปเทียนไปวางในถาดเพื่อบูชาพระรัตนตรัยและนำเงินใส่ไว้ในบาตรเพื่อบูชาพระเทคโนโลยี เรียกว่า “บูชาธรรม” ส่วนเงินสำหรับบังสุกุล บรรพชนนั้น ชาวบ้านจะนำไปใส่ไว้ในบาตรอีกใบหนึ่ง การบังสุกุลนั้นจะบังสุกุลในช่วงบ่าย หลังจากพระภิกษุสงฆ์จันภัตตาหารเพลแล้วและชาวบ้านที่มาทำบุญได้ร่วมกันวับประทานอาหารเที่ยงเรียบร้อยแล้ว

ในการบังสุกุลบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้วนั้น นิยมน้ำกราดดูกที่บรรจุไว้ในโภคนาบังสุกุล บางครอบครัวนำทั้งกระดูกและภาพถ่ายมาบังสุกุล บางครอบครัวได้นำเอกสารดูกของบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้วมาบรรจุไว้ใต้ฐานพระพุทธรูปที่นำมาวางไว้ในวัดแล้วจึงไม่ต้องนำมาจากบ้านอีก บางคนไม่มีทั้งกระดูกและภาพถ่ายก็จะเขียนชื่อใส่กระดาษนำไปทำพิธีบังสุกุล เมื่อเสร็จแล้วก็จะนำกระดาษนั้นไปเผาไฟ ส่วนการกราดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้แก่บรรพชน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุเป็นต้นแบบ ต้นเสียงกราดน้ำ เพราะคนรุ่นหนุ่มๆ สาวๆ สาดบหกราดน้ำຍາວฯ ไม่ค่อยได้ จึงมักจะเห็นງ่าในการกราดน้ำแต่ละครั้งจะมีการจับมือจับเสื้อผ้าต่อๆ กันกับคนที่สาดบหกราดน้ำได้ เป็นความเชื่อว่าถ้าเรากราดน้ำไม่ได้เราจะได้พลอยผู้ที่กราดน้ำได้ด้วย

3.3 ประเพณีสงกรานต์

สมัยก่อนเรียกว่าวันว่ำ คือ วันที่ 12–13 เมษายน หลังจากทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ญาติฯ ผู้ล่วงลับที่วัดเสร็จไปแล้ว ลูกหลานจะมารวมกันที่บ้านพ่อแม่-พ่อแม่แม่-แม่-ปู่ย่า เพื่อนำน้ำหอมลโดยดอกไม้ไปรดน้ำขอพรร้องกับน้ำผ้าสูงผ้าห่มผืนใหม่ไปให้ หลังจากนั้นจะอาบน้ำให้ท่านพร้อมกับให้ท่านได้สวมใส่เสื้อผ้าชิ้นใหม่ ประพรน้ำหอมและจัดแรงสำรับกับข้าวคาว-หวานให้รับประทาน จากนั้นลูกหลานก็จะเล่นน้ำเป็นที่สนุกสนานไปถึงค่ำ

สรุป จากตัวอย่างประเทศไทยที่มีวิจัยได้ศึกษาและร้อยเรียงไว้ข้างต้นจะเห็นว่า ประเทศไทยแต่ละอย่างล้วนแต่มีบทบาทในการทำให้ผู้คนในชุมชนให้ได้เข้ามาพบปะสังสรรค์ ทำให้ความสัมพันธ์มีความกลมเกลี่ยงรักใครกันมาก ทั้งในกลุ่มคนที่เป็นเครือญาติและกลุ่มคนที่อยู่ร่วมในชุมชน อย่างไรก็ตามทุกวันนี้เด็กรุ่นใหม่ กลุ่มวัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้น้อยลง ทั้งด้วยความไม่เข้าใจถึงเบื้องลึกของประเทศไทย และการให้ความสนใจกับกิจกรรมตามกระแสสื่อภายนอกมากกว่า

การละเล่นของคนชุมชนการระเกดในอดีต

1. การเล่นเชือยอดยางสี

จากการให้ข้อมูลของนางเรียง จ.ไกรจักร อายุ 83 ปี อยู่บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 9, นางศิริบูรณ์ จันทวิโรจน์ อายุ 63 ปี อยู่บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 9 และนายสิน สองเป็น อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบล สระบุรี สรุปว่า การเล่นเชือยอดยางสีเป็นการเล่นกันภายในหมู่บ้านแบบทุกหมู่บ้านในตำบล การระเกดจะเล่นช่วงวันว่าง(สงกรานต์) ในเวลากลางคืน

บรรพบุรุษในอดีตมีความเชื่อว่าพะยะหงส์เป็นเทพองค์หนึ่งที่สถิตอยู่ในอากาศไม่ทราบว่าอยู่ที่ใด มีความเชื่อที่เล่ากันต่อๆ มาว่าเทพองค์นี้ชอบสนุกโดยเฉพาะการร่ายรำแสดงท่าทาง เวลาจะเชิญให้ท่านมาเข้าทรงในร่างของใคร ต้องเลือกคนที่เกิดในวันที่เจื่อน เช่น คนเกิดวันจันทร์ วันพุธ หรือวันศุกร์ วันอื่นๆ เชื่อว่าเป็นวันแข็ง คนที่เกิดวันแข็งจะเชือหรือเชิญให้มาลงทรงไม่ค่อยสำเร็จ

วิธีเล่น

เลือกคนที่เกิดวันจันทร์มา 1 คน จะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ คนที่เหลือนั่งล้อมเป็นวงให้คนที่เลือกไว้นั่งพับเพียบกลางวง หัวหน้ากลุ่มที่เล่น เรียกว่า หมօเฒ่า หมօเฒ่าจะให้คนที่นั่งกลางวง ประน姆มือหันหน้าไปทิศตะวันออก แล้วว่าค่าสถาปต(ประ)ศูลม โดยลูบตั้งแต่หัวตลอดมานั่งปลายเท้า 3 ครั้ง เมื่อครบ 3 ครั้งแล้ว เปาลงบนหัวเป็นการป้องกันไม่ให้เทพองค์อื่นหรือภูตผีอื่นๆ เข้าแทรก 3 ครั้ง ให้ปิดตาทำสมาธิเมื่อนหลับ หมօเฒ่าจะเอาผ้าขาวคลุมหัวคนทรง พันด้วยด้ายขาว 3 รอบ ต่อจากนั้นหมօเฒ่าและคนอื่นๆ ที่นั่งรอบจะเชือ(เชือเชิญ) พร้อมๆ กันเพื่อให้พะยะหงส์เข้าทรงร่าง

ตัวอย่างท่านองเชือยอดยางสี

พะยะหงส์เหอ เชิญเจ้ามาลงในคงชี้เหล็ก เล่นเสียแล้วเมื่อยังเด็กๆ อีหลิวติ้วฯ
พะยะหงส์เหอ แหงส์เหอ

พะยะหงส์เหอ เชิญเจ้ามาลงในคงลูกพ้อ ถือไม้เท้า ค่อนพร้าวรอจั๊อ อีหลิวติ้วฯ
พะยะหงส์เหอ แหงส์เหอ

ท่านองที่เชือพะยะหงส์จะว่าต่อกันอย่างไรก็ได้ แต่ต้องว่าเหมือนกันและพร้อมกันกว่าพะยะหงส์จะเข้าทรงร่าง เมื่อพะยะหงส์เข้าทรงร่างคนทรงจะมีอาการตัวสั่น ลั่นมากขึ้น มากขึ้น จนผ้าขาวที่คลุมหัวหล่นลงมา คนที่เล่นบอกว่า "ทรงแล้ว" หมօเฒ่าก็พูดว่า "ทรงๆๆ" คนทรงจะล้มนอนยักษ์

หมาย(นอนหมายหลัง) ไม่พูดอะไร ปิดตาเลียด (ปิดตาสนิท) ผู้เล่นจะสังให้ร้องรำทำเพลงหรืออะไรมีได้ (ระหว่างที่พระยาแหงส์เข้าร่วงทรงอยู่ห้ามเรียกชื่อว่างทรง เพราะถ้าออกชื่อเมื่อใด พระยาแหงส์จะออกจากร่วงทรงทันที) ผู้เล่นนอกจากจะร่วมร้อง รำ ทำ เพลงกับร่างทรงด้วย มีการเคาะกระดา เคาะไม้ กระปอง ทำจังหวะดนตรีเป็นที่สนุกสนาน เมื่อเห็นว่าคนทรงหนีอยมากแล้ว หมอดเฒ่าหรือผู้เล่นก็จะออกชื่อ (เรียกชื่อ) คนทรง คนทรงจะรู้ตัว พระยาแหงส์ออกจากร่วงทรง ถัยังต้องการเล่นอีก็จะเปลี่ยนร่างทรง

นายสิน สอง เป็น อายุ 81 ปี อยู่บ้านเลขที่ 46 หมู่ที่ 7 หมู่ที่ 7 ต.การะเกด อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 เล่าว่าการที่พระยาแหงส์เข้าร่วงทรงเป็นความจริง เพราะได้ประสบมาด้วยตัวเอง ตอนนั้นผู้เล่าร่วมเล่นอยู่ด้วย ร่างทรงเป็นคนตาบอด พอพระยาแหงส์เข้าทรงทำได้เหมือนคนตาดี

การละเล่นชนิดนี้เน้นความสนุกสนาน ความรัก สามัคคีของคนในหมู่บ้าน อุปกรณ์ที่นำมาใช้จะเป็นของพื้นบ้านที่หาได้ง่ายๆ

2. การเล่น Kubluk ไก่

ข้อมูลการเล่น Kubluk ไก่ได้จากการสัมภาษณ์นายหนังประทีป จงไกรจักร อายุ 58 ปี อยู่บ้านเลขที่ 46/1, นายวัน ทองเกตุ อายุ 78 ปี อยู่บ้านเลขที่ 267, นายเลื่อนยศ ขุนนวล อายุ 51 ปี อยู่บ้านเลขที่ 20/1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2549 เล่าว่า

การเล่น Kubluk ไก่ เป็นการละเล่นโบราณของคนชุมชนการะเกด เล่นกันทุกหมู่บ้านในช่วงวันว่าง เล่นเวลากลางคืน เป็นการเล่นที่เน้นการใช้สติปัญญา ความจำ การฟัง การสังเกตและความสนุกสนาน

วิธีเล่น

แบ่งคนเล่นเป็น 2 ฝ่ายๆ ละเท่ากัน หญิงหรือชายก็ได้ แต่ละฝ่ายไปอยู่ที่ของตน มักใช้ต่อโคนต้นไม้ใหญ่ที่ห่างกันพอสมควรอย่าให้เห็นกัน ให้ฝ่ายแรกทุกคนเดินไปคู่กับฝ่ายตรงข้าม มีครัวบ้างและอีกฝ่ายก็จำให้ได้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งมีครัวบ้าง เมื่อหมดเวลาในการจดจำฝ่ายตรงข้ามแล้ว ก็ให้ทั้งสองฝ่ายกลับไปที่เดิมของตน ผู้เล่นแต่ละฝ่ายจะมีพี่เลี้ยงไก่ 2 คน ที่เหลือเป็นลูกไก่ เริ่มเล่น แต่ละฝ่ายจะให้สมาชิกคนหนึ่ง(ลูกไก่) เอาผ้าคลุมหัวให้มิด พี่เลี้ยงไก่จะหัวปีกลูกไก่ของตนปีกคลุมมาพับกันที่จุดแบ่งเขตกึ่งกลาง พี่เลี้ยงไก่จะถามฝ่ายตรงข้ามว่า "นาแท้ไหน" อีกฝ่ายก็ตอบ เช่น "นาแท้โพธิ์ไม้ร่อง" ฝ่ายที่ถามบอกว่าเมื่อมาจากโพธิ์ไม้ร่องก็ขอให้เก็บขึ้น คนที่คลุมหัวเป็นลูกไก่ก็ทำเดียงขัน คล้ายเสียงไก่ (พยายามทำเดียงอย่าให้อีกฝ่ายจำได้ว่าเป็นเสียงไคร) ว่า "อกชี้ก้างชี้ด " ฝ่ายพี่เลี้ยงไก่จะถามว่าลูกไก่ตัวนี้คือใคร พี่เลี้ยงฝ่ายตรงข้ามก็ต้องเอ่ยชื่อโดยสังเกตน้ำเสียงที่ขัน เมื่อตอบเสร็จลูกไก่จะลูกขึ้นมา ผ้าคลุมออก ถ้าลูกต้องฝ่ายตอบชันจะอีกฝ่ายจะถามฝ่ายตรงข้ามเช่นเดียวกัน ถ้าตอบลูกทั้งสองฝ่าย เท่ากับเสมอ กัน นำลูกไก่กลับไปที่ของตนได้ ถ้าฝ่ายใดตอบผิดก็ต้องเสียลูกไก่ตัวนั้นให้ฝ่ายตรงข้ามไปครั้งที่ 2,3,... ก็ทำเช่นนี้ จนหมดคนทั้งสองฝ่าย สรุปท้ายนับดูว่าฝ่ายไหนได้คนมากกว่าก็จะเป็นผู้ชนะ

ผู้เล่าเล่าแบบขบขันว่า มีอยู่ครั้งหนึ่งหนุ่มสาวในหมู่บ้านเล่นกับลูกไก่ ปรากฏว่า ลูกไก่ตัวนึงหายไป(เพราะมีชายหนุ่มจากบ้านอื่นมาเอาตัวลูกไก่ไป) นี่อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ การเล่นกับลูกไก่ในชุมชนบ้านเราปัจจุบันไม่มีหลงเหลืออยู่แล้ว

3. การเล่นตีจับ

ตีจับเป็นการละเล่นที่ในอดีตนิยมเล่นช่วงวันสงกรานต์ เป็นการละเล่นที่ไม่ต้องใช้อุปกรณ์ใดๆ เลย เล่นเป็นกลุ่ม ล่งเสริมให้ร่างกายแข็งแรง เกิดความสามัคคีสนุกสนาน ฝึกกล้ามเนื้อ

วิธีเล่น

แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่ายๆ ละเท่าๆ กัน มีเส้นแบ่งเขตต้องกลาง ทั้งสองฝ่ายแยกไปอยู่คันละฝากของเด็นแบ่ง หันหน้าหากัน อยู่ห่างกันประมาณ 15-20 เมตร ผลัดกันเป็นฝ่ายรุก-รับ ครั้งแรกให้หัวหน้าของทั้งสองฝ่าย มาเสียงหายว่าฝ่ายใดจะได้เล่นก่อน เมื่อได้ฝ่ายที่เล่นก่อนแล้ว ฝ่ายที่เล่นคนหนึ่ง จะเดินหรือวิ่งไปยังเดนของฝ่ายตรงข้าม ขณะที่เดินหรือวิ่งไปออกเสียง

"ตี.....ตี....."

อย่าให้ขาดเสียง พยายามไปแตะตัวสมาชิกของฝ่ายตรงข้าม ครกูแตะ แปลว่า "ตาย" ต้องพยายามแตะให้ได้ที่ละลายๆ คน เพื่อทำให้ฝ่ายตรงข้าม "ตาย" ให้มากที่สุด ส่วนฝ่ายตั้งรับ เมื่อถูกฝ่ายตีเข้ามาเพื่อจะมาแตะตัว ต้องพยายามรวมตัวกัน จับตัวคนตีไว้ให้ได้ อย่าให้หลุดมือ ถ้าคนตีถูกจับ เสียงตีขาดแปลว่าคนตี "ตาย" ดังนั้นคนตีต้องกลั้นลมหายใจ ออกเสียงตีให้ยาวอย่าให้ขาดเสียง ถ้าแตะตัวครกไม่ได้และลมหายใจที่กลั้นไว้ใกล้จะหมดต้องรีบวิ่งกลับเข้ามายังเดนของตนโดยที่เสียงตีไม่ขาด คนที่จับตัวคนตีทุกคน "ตาย" คนที่ "ตาย" ทุกคนต้องออกจากการเล่น ฝ่ายใดสมาชิกหมดก่อน หรือ "ตาย" หมดก็อ่าวฝ่ายนั้นแพ้หรือถ้าการเล่นไม่สิ้นสุด ก็ตัดสินจากสมาชิกฝ่ายไหนเหลือมากกว่าเป็นฝ่ายชนะ ปัจจุบันการเล่นตีไม่มีให้เห็นแล้ว การเล่นตีนี้ ต้องมีให้พริบ ความสามัคคี ความอดทน ความแข็งแรงของลมหายใจ

4. การเล่นฟ้าดิ้ง

การเล่นฟ้าดิ้ง เป็นการละเล่น ช่วงวันว่างเทศกาลสงกรานต์ คนหนุ่มสาวส่วนใหญ่จะเล่นกันตอนกลางคืนที่วัดหรือบริเวณใกล้ๆ บ้าน

วิธีเล่น ขีดวงกลมความกว้างใหญ่พอประมาณกับจำนวนคน ที่จะมาร่วมเล่น คนมาก วงใหญ่ น้อย คนน้อย วงเล็กตามความเหมาะสม เลือกคนที่จะเป็นกระทิง(ทีง)หนึ่งคน คนที่เหลืออยู่รอบๆ ภายในวงกลม คนที่เป็นทีงอยู่กลางวงเป็นตัวแทนกระทิงทีงสี่เท่าให้มือทั้งสองค้ำไว้กับพื้นดิน แทนเท้า 2 ข้าง ทีงต้องเหวี่ยงเท้าไปมาเพื่อฟ้าดิ้งให้ถูกคนรอบๆ วง คนที่อยู่รอบวงต้องพยายามหลบหนีอย่าให้ทีงฟ้าดิ้ง

แต่ต้องวิ่งหลบอย่าให้อกนกอกว่าง คนใดถูกฟ้าด ต้องเปลี่ยนมาเป็นทึง อญ่ากลางว่างแทนเมื่อทึงฟ้าด nond
ไม่มีใครเหลืออยู่ คนที่เป็นทึงเมื่อฟ้าดได้คนเป็นทึงแทนแล้วอกนกอกว่างพักผ่อน ดูคนอื่นเล่นต่อไป

การเล่นความสนุกสนานอยู่ที่ทึงพยายามที่จะฟ้าคนใดคนหนึ่งให้ได้และสามารถวิ่งหลบหนีไปมาเพื่อหลบหลีกไม่ให้ถูกฟ้า และมีข้อจำกัดว่าหลบอย่างไรอย่าให้หลุดออกไปนอกวงด้วย การแต่งกายในการเล่นทึง สมัยก่อนไม่ค่อยมีการเกงเงง การเล่นฟ้าดทึงจะนุ่งผ้าขาว แบบบันเตียะ เหมือนโลงกระเบนแต่ผ้าต้องนุ่งกระซับกับตัวให้หมดทະแมงสะดาวกในการที่จะเป็นทึง ไม่ใส่เสื้อ การนุ่งผ้าขาวม้าแบบนี้หมายความว่าการเคลื่อนไหวร่างกายได้คล่องแคล่ว ใช้เท้าฟ้าดไปฟ้าดมาสะดาวก

5. การเล่นซังข้ามหัวย

เล่นได้ทั้งชายและหญิง ชายนิยมเล่นมากกว่าหญิง ส่วนมากเป็นวัยรุ่น หรือเด็ก

วิธีการเล่น ผู้เล่นประมาณ 5-10 คน จับฉลาก หรือเลี่ยงทายว่าใครจะเป็นคนที่ถูกเลือกเป็นผู้เล่น 1 คน คนนี้ จะเป็นหัวย ให้ช้าง (สมาชิกคนอื่น) ข้าม โดยระดับความสูงของหัวยจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังนี้	
ระดับความสูงที่ 1	คนเป็นหัวยนั่ง (ต่ำสุด) ยืนเด้าหัวลงข้างไปข้างหน้า
ระดับความสูงที่ 2	คนเป็นหัวยนั่งใช้สันเท้าข้างหนึ่งวางซ้อนบนปลายนิ้วเท้าของเท้าอีกข้างหนึ่ง
ระดับความสูงที่ 3	นั่งท่าเดิม ยืนแขนข้างหนึ่งออกไป ใช้นิ้วตะป Aly เท้าไว้
ระดับความสูงที่ 4	ใช้แขนที่เหลืออีกข้างหนึ่ง ให้นิ้วมือแตะบนหลังมือของครั้งที่ 3
ระดับความสูงที่ 5	คนเป็นหัวยยืนก้มตัว ให้มือสองข้างเท้าพื้นไว้
ระดับความสูงที่ 6	หัวยยืนก้มหัวลง

ตั้งแต่ระดับที่ 1 ถึงระดับที่ 6 ซังแต่ละตัวต้องกระโดดข้ามระดับความสูงของหัวยให้พ้น โดยไม่กระทบส่วนใดส่วนหนึ่งของคนที่เป็นหัวย ถ้าถูกส่วนใดส่วนหนึ่งหรือข้ามให้พ้นตัวหัวยไม่ได้หมายถึง ไม่สามารถข้ามหัวยไปได้ คนนั้นก็ต้องมาเป็นหัวยให้สมาชิกคนอื่นเป็นซังข้ามบ้าง

ความสูงระดับที่ 1-4 เป็นความสูงที่ซังสามารถข้ามได้อย่างสบายมาก พอดีความสูงระดับที่ 5 อนุญาตให้ใช้มือทั้งสองค้ำหลังของหัวยได้ ระดับความสูงที่ 6 ให้ใช้มือค้ำพาคนที่เป็นหัวยได้

การเล่นชนิดนี้ เน้นความแข็งแรงของร่างกาย คนเป็นหัวยต้องมีความแข็งแรง เพาะพอดีระดับที่ซังใช้มือค้ำบันตัวหัวยถ้าหัวยไม่แข็งแรงพอหัวยจะล้มลงเสียเอง คนที่เป็นซังต้องมีร่างกายที่แข็งแรงพอที่จะกระโดดข้ามเพื่อนไปโดยไม่ให้อวัยวะถูกส่วนใดส่วนหนึ่งของหัวย หรือข้ามแล้วไปติดอยู่ได้ คนที่เป็นซังและสามารถข้ามหัวยได้ทุกครั้ง ตัวเองไม่ต้องให้เพื่อนกระโดดข้ามเลยเป็นผู้ชนะ การเล่นซังข้ามหัวย เด็กสมัยนี้ไม่รู้จัก เพราะไม่มีการเล่นนานนานแล้ว

สรุป

จากการละเล่นพื้นบ้านในอดีตจะเห็นว่าการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ เหล่านี้ แสดงถึงความเชื่อ การใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ฝึกซาวปัญญา และเกิดความสามัคคีกลมเกลียว ฝึกการเข้าอยู่ร่วมสังคมให้รู้จักภัย วางแผน รวมถึงรู้จักสังเกตด้วย

ความเชื่อและพิธีกรรมในชุมชนวัดท่าลิพง

บรรพบุรุษของคนชุมชนการะเกดมีความเชื่ออย่างหลากหลาย บางความเชื่อยังคงมาหลายอายุคน เพราะปฏิบัติแล้วทำให้เกิดความสบายใจรู้สึกเป็นสิริมงคลของกับครอบครัว ความเชื่อเหล่านี้ บางสิ่งบางอย่างยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน บางอย่างก็สูญหาย บางอย่างยังคงเชื่อกันเพียงบางกลุ่ม ทั้งนี้ อาจจะแบ่งความเชื่อออกเป็นกลุ่มๆ ได้ดังนี้

1. ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ “ไม่เชื่อย่าลบหลู่”

ทั้ง 12 หมู่บ้านในเขตชุมชนการะเกด มีความเชื่อคล้ายคลึงกันว่า ถ้ากระทำสิ่งใดซึ่งเป็นการไม่ให้ความเคารพ เช่น พุดจาดถูกต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้นั้นจะมีอันเป็นไปต่างๆ นานา ความเชื่อเหล่านี้มีมาตั้งแต่อดีต ผู้ใหญ่จะตักเตือน สั่งสอนลูกหลาน เพราะเกรงว่าเด็กๆ อาจพลาดพลั้งไปลบหลู่โดยไม่เจตนา จึงต้องหันพร้าสอนอยู่เสมอ ปัจจุบันบางอย่างค่อยๆ สูญหายไป บางอย่างก็ยังคงเหลืออยู่ แต่ละหมู่บ้านจะมีความเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์คล้ายกันและแตกต่างกันไป ดังนี้

1.1 หมวดการะเกด(คนจีนเรียก “หมวดหลากง”)

ตั้งอยู่หมู่บ้านที่ 5 ตำบลการะเกด นางลิม ปากแดง อายุ 69 ปี บ้านเลขที่ 90 หมู่ที่ 5 เล่าไว้ว่า หมวดนี้เป็นหัวเรื้อง เมื่อก่อนในคลองจะอด-ปากพัง(ปัจจุบันเรียก แม่น้ำจะอด-ปากพัง) มีจระเข้จำนวนมาก ชาวบ้านที่พายเรือหาปลาในลำคลอง กลัวมาก เพราะเคยมีคนเล่าไว้ว่าจะเข้าครอบครุที่พายเรือในคลองไปหล่ายคนแล้ว เวลาจะออกหาปลาในคลองต้องบนบานหมวดเสียก่อนว่าอย่าให้มีอันตราย เดิมที่หมวดตั้งอยู่ริมคลองข้างบ้านนายถินซึ่งตอนนี้เสียชีวิตแล้ว

ต่อมานายໄล่ ใจน้อยกุลและนายริน นาพัง คิดจะย้ายที่ตั้งหมวดมาอยู่ที่ริมถนนหลวง จึงจุดธูปบอกกล่าวหรือ “กาด” หมวดบอกว่าจะย้ายไปตั้งที่ใหม่ แล้วรื้อจากที่เก่ามาตั้งบนทางลา(ทางที่ใช้เพื่อเข้าออกร่วมกันเพราบ้านอยู่ไม่ถึงถนนไม่ถึงคลอง) ทำครัวแรกด้วยไม้ ต่อมาราจีนที่มาอาศัยอยู่ในหมู่ที่ 5 นำหัวใจไปยังเมืองจีน แล้วทำรูปปั้นเป็นคนจีนนำกลับมา(บางคนบอกว่ารูปปั้นนั้นยังมีร่องรอยของหัวใจเข้าอยู่) ชาวบ้านหมู่ที่ 5 นับถือหมวดการะเกดมากเพริ่งเชื่อว่าเป็นเทวดาที่ศักดิ์สิทธิ์ คร้มีทุกข์ร้อนอะไรก็จะไปภาค(บันบานหรือบอกล่าว)

กับทวด เกลาการคนไทยจะใช้วิถียกมือไหว้ส่วนคนจีนนิยมทอดเบี้ย เมื่อสิ่งที่บูชาขอทวดไว้สำเร็จ ต้องแกะบน ปัจจุบันใช้แกะบนด้วยข้าวสาร นำไปถวายวัด ทางวัดจะนำไปให้ชาวบ้านที่ขัดข้อง (ยากจน) ปัจจุบันนี้บริเวณที่ตั้งทวดไม่มีจระเข้เหลือให้เห็นอีกเลย

นายไอล ใจนอธิกุล อายุ 92 ปี บ้านเลขที่ 19 เล่าให้ฟังถึงความศักดิ์สิทธิ์ของทวดการเกดที่ประสบมาด้วยตัวเอง คือ ป้าราย ซึ่งเป็นเมียของลุงไอลเจ็บหนัก ลุงไอลไปไหว้ทวดการเกดแล้วทอดเบี้ย (เบี้ยทำจากรากไม้) อธิษฐานว่า ถ้าป้ารายไม่ถึงกับต้องเสียชีวิตก็ขอให้ยืนเบี้ยแล้วคลงมาหงายทั้งสองขัน ปรากฏว่าเบี้ยคว่า ต่อมาป้ารายก็เสียชีวิตจริง อีกเรื่องหนึ่งคือวันนี้เกิดกับตัวลุงไอลเอง ลุงไอลเขียนหนังมากมีคนคาดวงชะตาลุงไปดูกับพระ พระบอกว่าคนอื่นๆ ไม่ต้องไปช่วยเขา(ลุงไอล) มีคนใหญ่คือทวดการเกดช่วยรักษาดูแลอยู่แล้ว ลุงก็ไม่เป็นอะไรจริงๆ เมื่อกันต์ต่อมา ก็หายไี้ ทั้งๆ ที่ตอนนั้นญาติ และลูกๆ จัดเตรียมโลงศพไว้แล้ว ลุงไอลบอกว่าท่านเป็นเป็นตัวจกรสำคัญคนหนึ่งที่ช่วยทำศาลาทวดการเกด(หลักง)

รายที่ 2 คือ ป้าหลับ ทองเกตุ อายุ 80 ปี บ้านเลขที่ 333 หมู่ที่ 5 เล่าว่า วัวที่เลี้ยงล้มป่วย บนบานทวดการเกดให้ช่วย ปรากฏว่า วัวหายไี้ ป้าหลับจึงแกะบนด้วยการเอาเงินไปใส่ในร่อง (โกร่งคือหีบหรือภาชนะใส่เงิน) และข้าวสาร ปัจจุบันชาวบ้านหมู่ที่ 5 ก็ยังนับถือ เคราะพ บูชาในทวดการเกด ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่

1.2 ตาชูนดำตาชูนแดง

นางอิน แซ่หลู อายุ 65 ปี อายุบ้านเลขที่ 78 และนางสมนึก คงเนสม อายุ 55 ปี อายุบ้านเลขที่ 39 พร้อมด้วยนางลื้ม ปากแดง อายุ 65 ปี อายุบ้านเลขที่ 90 ทั้ง 3 ท่าน เป็นคนหมู่ที่ 5 เล่าว่า ประมาณ 200-300 ปีมาแล้ว ชาวบ้านในหมู่ที่ 5 เข้าจะบวชลูก ชาวบ้านมาช่วยงานทำต้มเพื่อนำไปในวัด บริเวณที่ตั้งไฟต้มเป็นจอมปลวก ต้มกันทั้งคืนต้มก็ยังไม่สุก ก็เลยต้องเลื่อนไปต้มที่อื่น ชาวบ้านพูดกันว่าที่บริเวณปลวกอยู่นั้นศักดิ์สิทธิ์ ก็กันไม่รอบๆ ที่ปลวกอยู่ ปัจจุบันทำเป็นศาลาแล้ว ลูกหลานคนได้เดือดร้อนก็จะไปจุดธูปบอกรถ่วงหรือการ หรือจะใช้วิถีทาง คนทรงคือนายเชี้ยน แซ่หลู อายุ 65 ปี โดยมีค่าครุ ใช้เงิน 99 บาท ดอกไม้ 9 ดอก ถูป 9 ก้าน เทียน 9 เล่ม หมากพู 9 คำ ควรต้องการให้ทรงเรื่องอะไร รับทรงทุกวันเน wen wán phra

นางชบา มากชุมพล อายุ 47 ปี บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 3 เป็นอีกคนหนึ่งที่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับตาชูนดำตาชูนแดงเล่าว่า วัวที่เลี้ยงไม่ทราบว่าเป็นอะไรมีอาการชักมดруมกัดที่ตาจนวัวล้มลงผู้เล่าไปภาคตาชูนดำตาชูนแดง ต่อมาวัวก็หายดีข่ายได้ร้าคาด้วย

1.3 สาระน้ำหมูที่ 6

ในอดีตคนรอบๆ ชุมชนวัดท่าลิพง เชื่อว่าสาระน้ำขนาดใหญ่ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัดริมแม่น้ำปากพนัง-ชะโขด ศักดิ์สิทธิ์คริเรจูไช่เมสบายเจ้าน้ำในสารนี้ไปดื่มน้ำหายได้ นายพรัด จันทร์แก้ว อายุ 77 ปี อัญมณีบ้านเลขที่ 200 หมู่ที่ 6 ปัจจุบันบ้านอยู่ใกล้วัดและใกล้บริเวณสาระน้ำใบนัน เล่าว่า ผู้เล่าพ่อของด้วยอดีตเจ้าอาวาส คือหลวงปู่จับ เดยเห็น ให้สมบัติ ที่อยู่ในสาระกลังขึ้นมาอยู่ปากสาระ พ่อเห็นคนมาไหว้กลังกลับลงไปในสาระตามเดิม (ปัจจุบันสาระน้ำดังกล่าวถูกปรับพื้นที่เป็นพื้นราบแล้ว)

1.4 ทวดสีหลวง

คนที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 9 ที่เรียกว่าชาวบ้านนาควรพนับถือ ทวดสีหลวงว่าศักดิ์สิทธิ์มีอภินิหาริย์ ตั้งแต่สมัยก่อน ถ้าใครดูถูก ลบหลู่จะทำເเศอย่างแรง เช่น เสียดพุง วิงฉัน (วิงวุ่น) เมื่อคนบ้า ป่วยหัวมาก หรือที่เคยร่วารเง็กจะซื้ม ต้องขอโทษหรือต่อหน้ารูปเหมือน อาการดังกล่าวจึงหายไป ขณะนี้ ชาวบ้านหมู่ที่ 9 ยังนับถืออยู่ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน จากเอกสาร ประวัติบ้านนา และหนังตะลุง ของโรงเรียนบ้านนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช บันทึกไว้ดังนี้

บรรพบุรุษชุดนุกเบิกได้สร้างศาลเพียงتاให้เป็นที่สิงสถิตของ "ทวดสีหลวง" ซึ่งถือกันว่า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่คุ้มครองให้รอดพันจากภัยนตรายนานาประการ (ตามความเชื่อ) จากเอกสาร บันทึกปูทวดบันทึกไว้ว่า ทวดสีหลวงบ้านนา มีกายทิพย์ สามแดงให้เห็น ในสองลักษณะคือ **กายทิพย์ 1** เป็นงูจง芳 ใหญ่ มีหงอน มักจะออกหากษา คุ้มครองความปลอดภัยให้ผู้ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านให้เห็นเป็นประจำ แต่ไม่ทำอันตราย ให้ **กายทิพย์ 2** มีสภาพเป็นเทพธิดา ไว้ผมยาวใส่เสื้อป่าแขนนุ่งใจกระเบน ทวดสีหลวง ชอบศิลปินประเภท

หนังตะลุง และมโนราห์ เป็นชีวิตจิตใจ สังเกตได้จากยามใดที่มีนักลง (หนังตะลุง มโนราห์) นำคณะเดินทางผ่านหมู่บ้านนี้ หากไม่บรรลุนต์รีถวายศาลทวด จะเกิดอุบัติเหตุขึ้นทันทีทันใดในลักษณะต่างๆ ไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ จนกว่าจะบรรลุนต์รีถวาย จึงจะออกเดินทางไปด้วยความปลอดภัย ตั้งแต่นั้นมา บรรดาบ้านนักลงเมื่อผ่านทางนี้ต้องบรรลุนต์รีถวาย บางคณะถึงกับมาตั้งโรงแสดงถวาย 1 คืน ก่อนเดินทางต่อไปแสดงที่อื่น ทวดสีหลวงจึงเป็นที่สักการะกราบไหว้ขอพรมาจนถึงปัจจุบันยังไม่มีวันเสื่อมคลาย

นายจ้าย ชูจ้าย อดีตผู้ใหญ่บ้านของที่นี่ เล่าให้ฟังว่า ทวดสีหลวงเป็นภูบองหลา ชาวบ้านหมู่ที่ 9 นับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ แต่ตัวผู้เล่าเองไม่เชื่อ วันหนึ่งผู้เล่าขอเมินยายของเพื่อนบ้าน เข้าไปในป่าระหว่างทางต้องผ่านทวดสีหลวง ผู้เล่าพูดว่า ทวดมาวางทางเดิน กฎไม่นับถือ แล้วใช้ปืนยิงไปที่ทวด ปรากฏว่า ปืนตกลงมาแตกเป็นเสียง ผู้เล่าตกใจมาก เอาปืนไปคืนเจ้าของ เจ้าของถามว่าทำไม่ปืนจึงเป็นเช่นนี้ ผู้เล่าเล่าให้ฟัง เจ้าของปืนบอกว่า "มีงาชุดหุ้นแล้ว ไปพูดอย่างนั้นได้อย่างไร ท่าน

ศักดิ์สิทธิ์ icos ให้กับผู้ที่มีความสามารถทางด้านศิลปะ เช่น “ผู้เล่าต้องไปขอมาลาโทษว่าจะไม่ดูถูก และจะนับถือท่านตลอดไป” ตั้งแต่นั้นมา ผู้เล่าจะออกเดินทางไปไหน จะทำอะไร ก็จะกาดบอกให้ทวดคุ้มครอง ป้องกันทุกครั้ง

1.5 ทวดเจ้ายา

ทวดเจ้ายาตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ปากบางเตย ปัจจุบันอยู่ใกล้บ้านนายสมหมาย สุดเอียด ผู้ให้สัมภาษณ์ คือ นางห่อเนียว คงเรืองและนายนิยม ทองนอก เล่าว่า ในคลองช่องวัด-เชียงใหม่ มีจระเข้ 1 คู่ เป็นใหญ่ในบริเวดจระเข้ที่อาศัยอยู่ในลำคลอง เรียกว่า “ทวดเจ้ายา” หากใครอยากจะเห็นทวดก็ออกซี่อ่วว่าลูกหลานอยากจะซื้อขายจะดูว่าจะ平安ให้เห็น แต่ไม่ได้ทำอันตรายใด ผู้คนนับถือว่าเป็นมีความศักดิ์สิทธิ์ควรกราบไหว้จึงสร้างศาลฯให้อยู่เพื่อขอความปลอดภัยในการเดินทางโดยใช้เส้นทางน้ำ โดยชาวบ้านจะการหรืออธิษฐานออกซี่ทวดเจ้ายาช่วยคุ้มครองให้ปลอดภัย ทุกวันนี้ยังออกซี่กราบไหว้กันอยู่

1.6 ศาลหลวงตันไทร

ศาลหลวงตันไทร ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 11 จากคำบอกเล่าของนายเตือน อุตมัง ชาวบ้านหมู่ที่ 12 เล่าว่า เดิม ยังไม่มีศาลหลวง บริเวณนี้ในอดีตเป็นเป็นป่าทึบลึก เนินสูง มีต้นไทร ต้นพ้อ ต้นโนนด(ต้นตาลโตนด) หวย ข่อย อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน มีสัตว์หลากหลาย

ไม่มีทางเดินเข้าไป คนจะเข้าไปต้องคดห่อข้าวสาร(เตรียม

ข้าวสาร) และน้ำเข้าไปเป็นเสบียง เพราะป่าลึก คนเก่าคนแก่เล่าให้ฟังอีกต่อหนึ่งว่า สัตว์ที่ลูกนายพวนไล่ยิงจะวิงหนีเข้าไป บริเวณตันไทร คนตามเข้าไปก็หาสัตว์ไม่พบทำให้เกิดความเชื่อว่า สิงศักดิ์สิทธิ์ของตันไทรบดบังไว้ไม่ให้เห็นก็เลยมีคนบุกเข้าไปเพื่อหาของดี บางคนอยากน้ำ(หัวน้ำ) เลยจะพื้นดินหนาน้ำในดิน นำที่แหลกอกมาใส่ ชิมดูมีรสจีด สนใจ แต่น้ำบริเวณรอบๆ น้ำเบรี้ยว

นายจำปา ถนนแก้ว ลูกหลานของอดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 12 เล่าเรื่องที่ประสบมาด้วยตนเองว่า ตอนนั้นเป็นฤดูแล้งจัด เกิดไฟไหม้ป่าบริเวณป่าพรุสมีด ลูกหลานไปจุดถ่านบริเวณตันไทร ซึ่งบริเวณนั้นเป็นต้นหญ้าแห้งๆ มาก เดินเหยียบจะกรอบ แต่ไฟไม่สามารถตามเข้าไปถึงตันไทรได้ ผู้เล่ายังอธิบายไว้ว่า น่าจะมีอะไรลี้ลับ ซึ่งตนก็บอกไม่ถูกว่าคืออะไร

ผู้ที่เข้าไปบริเวณตันไทรพวกแรกๆ คือ พระสงฆ์ โดยเฉพาะท่านเอื้อมปัจจุบันท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดบางเนียน ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว ท่านเป็นพระที่ประชาชนเลื่อมใสมาก และชาวบ้าน 5-6 คน เข้าใจว่า น่าจะเข้าไปชุด คันหาของดี(ของขลังศักดิ์สิทธิ์) เพราะตอนที่หน่วยงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลกระเกดเข้าไปสำรวจพื้นที่เห็นพื้นดิน ถูกขุดเป็นหลุม นับสิบๆ หลุม ผู้เล่าคนเดิมบอกว่าตอนที่เข้าไป

ใหม่ๆ เห็นดิน เป็นดินราย มีเปลือกหอย จำนวนมาก เช่น เปลือกหอยนางรม หอยมุก กระดองหมึก หอยแครง หอยแวน หอยเด็บคaway จึงน่าจะเป็นข้อสันนิษฐานได้ว่าบริเวณแบบนี้เดิมน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของทะเลมาก่อน ใกล้ๆ บริเวณต้นท่าฯ จะเป็นป่าพรุสมุด มีสัตว์มากมาย เช่น ลิง ค่าง เม่น ช้าง ช้างน้ำ มาก สัตว์ป่าต่างๆ หนึ่งน้ำขึ้นมาบนเนินสูงแล้วเกิดล้มตาย เพราะพบเห็นกระดูกสัตว์จำนวนมากด้วย ปัจจุบันสัตว์เหล่านี้สาบสูญไป เหลือแต่พวกลิงหางยาว ประมาณ 400 ตัว บริเวณป่าซ้างข้าม (ทิศเหนือ ของต้นท่าฯ) แต่ไม่มีใครทำร้าย

“จากต้นท่าฯ” มาเป็นศาลหลวงต้นท่าฯ

จากการให้สัมภาษณ์ของ นายสำราญ(ใช่) หนูคำ ผู้ดูแลศาลหลวงต้นท่าฯตั้งแต่ปี 2545 พ布ว่า เมื่อมีโครงการพระราชดำริเข้ามา ประมาณ พ.ศ. 2538 ก่อนที่โครงการนี้จะเข้ามา บริเวณนี้เป็นป่าพรุ ป่าสงวนแห่งชาติของบ้านท่าซ้างข้าม ม. 11

พ.ศ. 2538 โครงการพระราชดำริได้ให้เจ้าหน้าที่นำเครื่องจักรกลเข้ามาขุด เจาะ ตัด ถางป่า เพื่อให้ได้ขนาดกับความกว้างยาว ในการทำคลองพระราชดำริ แต่ปรากฏว่าต้องมีอันเป็นไป เช่น เครื่องจักรไม่สามารถทำงานได้ เครื่องยนต์ดับและคนขับเครื่องสติเสียบ้าง บังก์มีอันล้มหายตายจาก ลุดความสามารถที่จะทำงานต่อไปได้ หลังจากนั้นก็มีบริษัท เข้ามาดำเนินการต่อ แต่ก็ไม่สามารถทำงานได้เหมือนเดิมอีก งานจึงถูกทอดทิ้งไประยะหนึ่ง

16 ก.พ. 2545 นายจำรูญ พลายด้วง ได้รายงานกราบบังคมทูลในหลวง ถึงอุปสรรคในการทำงานต่างๆ ในหลวงท่านจึงโปรดให้เงินบริเวณนี้และอนุรักษ์ไว้ และให้สร้างศาล โดยหน่วยงานซึ่งเป็นตัวแทนพระองค์นำสถาปนิกมาออกแบบ

19 ก.พ. 2547 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี มาทรงงานและวางศิลาฤกษ์

29 ต.ค. 2547 สำนักพระราชวังมาตั้งศาล ปัจจุบันเรียก ศาลหลวงต้นท่าฯ หลังจากมีศาลมหลวงฯ ประชาชนทั่วสารทิศหลังไหลงนามบูชา และสักการะศาลหลวงต้นท่าฯ ไม่ต่ำกว่า 100 คน ในอดีตบริเวณนี้เมื่อถึงหนานั่นมาก น้ำจะท่วมเป็นเวลาแรมเดือนทำให้ร่องสัตว์เลี้ยงเสียหาย

ในอนาคตอันใกล้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งของภาคใต้ เช่นเดียวกับชื่อของ ตำบลลากะเดดของเราจะถูกยกยื่นฐานะเป็นที่ตั้งของศาลหลวงต้นท่าฯ นำมาซึ่งความภาคภูมิใจมาสู่บ้านเกิดของเราง่นอน

2. ความเชื่อที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติต่อคนในแต่ละโอกาส

1. วันพุธไม่นำเศษพบริจุลง ปัจจุบันความเชื่อนี้ยังมีอยู่ทุกหมู่บ้านในชุมชนภารกิจ
2. เอาเงินหรือญี่สีปากศพ เพื่อคนตายได้นำไปใช้ (ปัจจุบันก็ยังคงปฏิบัติกันอยู่)
3. ไม่เผาศพวันพุธและวันศุกร์ เพราะเชื่อกันมาว่าวันพุธเป็นวันเน่าวันเบื้อย (ยังคงมีอยู่)
4. ห้ามนอนหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก เพราะคนตายหันหัวศพไปทิศตะวันตก

5. ไม่เผาศพวันทับทิมเดือน ทับทิมเดือน หมายถึง ข้างขึ้นข้างแรมที่ตรงกับลำดับของเดือน เช่น ขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6, แรม 9 ค่ำเดือน 9, ขึ้น 5 ค่ำเดือน 5 เป็นต้น
6. ไม่ให้เม渥คำข้ามศพ ถ้าเม渥คำข้าม ศพจะเสีย
7. จัดหาอาหารไส่ภาชนะวางไว้ใกล้ลงศพ (คนที่ตายจะได้กิน)
8. ขณะพระสาวดศพ จะเคาะลงบกว่าให้ฟังพระสาวด (พบพระตอนตายได้ไปสู่สุคติ)
9. การเผาศพ ป้ายซื่อนำไปเผาร่วมกับศพ แต่นามสกุลจะไม่เผา เหตุผลคือยังมีไฟ หรือ แม่ญาติ พี่น้อง ลูกหลานยังใช้นามสกุลนี้อยู่
10. ญาติหรือผู้ที่ปร่วมเผาศพหลังจากเสร็จพิธี หรือวางแผนอกไม้จันทน์แล้ว จะยังไม่กลับต้องรอให้สับปะรดหรือซักไฟออกจากเตาเผา ก่อน โดยสมมุติหากการซักไฟออกคือการสิ้นสุดของ การเผา (เป็นกลุ่มใหญ่ให้มีญาติหรือผู้ที่ปร่วมเผาอยู่เป็นเพื่อนกันหลายๆ คนเจ้าภาพจะได้ไม่เสียบแหง)
11. หลังจากการไปเผาศพ ก่อนเข้าบ้านต้องล้างมือล้างเท้าบางคนอาจนำล้างหน้าด้วย (เป็นกลุ่มใหญ่ให้รักษาความสะอาด เพราะป้าช้าเป็นที่ไม่สะอาดอย่างยิ่ง เชื้อโรคอาจจะติดตัวมาด้วย)
12. เถ้าหลังจากการเผาศพ จะมองเป็นภาพต่างๆ ถ้ามองเป็นรูปคน ทำนายว่าผู้ตายจะไปเกิดเป็น คนอีก
13. ของที่เหลือจากการเผาศพ เช่น พันปลอม กระดุมเสื้อ เครื่องหมายต่างๆ ลูกหลานคนไหน พบมีความหมายว่าผู้ตายต้องการจะมอบไว้กับผู้พับ
14. คนที่จะบวช หรือแต่งงานในคืนวันสุกิดิบ ห้ามออกนอกบ้าน เพราะเนื้อหอมจะถูกสัตว์วิพิชต่างๆ กัด หรืออาจจะได้รับอันตราย (คงล่าวว่าจะมีการแต่งงานหรือบวช)
15. พระที่ต้องการจะสัก ต้องเลือกวัน ดีคือ วันขึ้น แรม ถูกใจลูกกัน ถ้าสักวันไม่ดี จะมีอันเป็นไปต่างๆนานา (ความเชื่อนี้ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน)
15. คนที่เป็นหม้าย ไม่ให้อีกหัวขันหมาก กลัวว่าบ่าวสาวจะอยู่กันไม่ยืด
16. แม่หม้ายที่จะแต่งงานใหม่ จะทำพิธีกันตอนค่ำ ไม่บอกแขกหรือให้เอิกเกริก (ความเชื่อนี้ยังคงเหลืออยู่บ้าง)
- 17 ชายหญิงแต่งงานใหม่ หญิงให้นอนทางซ้าย ชายให้นอนทางขวา หญิงไม่ให้นอนสูงกว่าชาย หญิงห้ามเอาเท้าวางพาดผู้ชาย ถือว่าเป็นการไม่ให้ความเคารพ

3. ความเชื่อเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ_ได้แก่

1. มองคนเป็นโรคติดๆ ถ้าแลบลิ้นให้คนติดๆ จะไม่ติดโรค

2. เห็นคนที่เป็นโรคเริม ห้ามทัก ถ้าหากเริมจะลุกามมากแต่ถ้าเกิดทักไปแล้วให้แก้เคล็ดด้วย การพูดว่า “ไม่พรือ(ไม่เป็นไร)”

3. คนที่เป็นโรคเริม ห้ามกินข้าวมากกว่า 1 จาน (ห้ามตักข้าวเพิ่ม) ถ้าต้องการกินมากเท่าไหร่ ก็ให้ตักที่เดียวให้พอ ถ้าตักเพิ่ม เริมจะลุกาม

4. ความเชื่อว่าด้วยโซคลาภ สิริมงคล และนิมิตในด้านดี_ได้แก่

1. เวลากราดขยะในบ้านให้กราดจากหน้าบ้านไปหลังบ้าน(กราดเงินทองเข้าบ้าน)

2. พิธีกราดบ้าน ก่อนสร้างบ้านใหม่ ทั้งนี้การกราดบ้าน คือ เชิญผู้ที่มีความรู้ทาง ไสยศาสตร์มาทำพิธีปัดรังควาน ไล่ภูตผีปีศาจและสิ่งเลวร้ายที่สิงสถิตบริเวณที่จะปลูกบ้าน) ถ้าไม่ทำพิธีนี้ก่อน สร้างไปแล้ว อาจจะอยู่ไม่ได้ ได้รับความเดือดร้อนต่างๆนานา ยังถือปฏิบัติกันอยู่บ้าง

3. วันเพ็ญตรงกับวันจันทร์เชื่อว่าเป็นวันดี ชาวบ้านเรียกเพ็งวันจันทร์ ถ้าได้เงินให้เก็บไว้ ทำข่าวบูญๆ เช่น เงินทองจะเหลือมาเท่า แม่ค้ามักจะหาซื้อกระเบื้องเงินในวันนี้ เชื่อ ว่ากระเบื้องนี้จะมีเงินเข้ามามาก ถ้าวันนี้ฝนตกให้อาภานะไปวางกลางหัว(นอกชายคา) รองรับน้ำฝนไว้ น้ำฝนนี้นำมาใช้ดีมีกินหรือใช้ทำน้ำมนต์ถือเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์

4. ต้นไม้ที่เป็นสิริมงคลกับบ้านสมควรปลูก เช่น ต้นมะยม(จะมีคนนิยมชมชอบ) ต้นยอด(คนจะยกยอ) ต้นราก(คนจะรัก)

5. เสาภูมิ(เสาใหญ่กลางบ้าน) เป็นที่อยู่ของผีบ้านผีเรือน ซึ่งเป็นผีที่ช่วยปกปักษากำลังในบ้าน ให้อยู่ร่วมเป็นสุข เจ้าบ้านจึงมักเอาผ้าสีผูกไว้

6. ต้นไม้ใหญ่ทุกต้นมีเทวดา(เทพารักษ์) อาศัยอยู่ จึงนิยมเอาผ้าต่างๆ ผูกไว้

7. ปอย ที่ตักข้าวสาวไปหุงทำด้วยพรก (กะลา) ที่มีตาเดียว หากใครมีไว้เชื่อว่าจะรำรวย ทำมาค้าขายเจริญรุ่งเรือง

8. บ้านทุกบ้านมีเจ้าที่เจ้าบ้าน (ผีบ้านผีเรือน คือ บุญญาตายายที่ล่วงลับไปแล้ว) ช่วยปกปักษากำลังในบ้าน เวลาจัดงานต่างๆ ในบ้านจะต้องตั้งขอนมโค ขنمลาหรือของกินอื่นให้เจ้าที่ เจ้าบ้านหรือผีบ้านผีเรือน โดยการกัด(บอก/ประกาศ) ให้ท่านได้กินก่อน แล้วคนค่อยกินทีหลัง

5. ความเชื่อว่าด้วยสิ่งอุบทาวรและนิมิตในด้านร้าย ได้แก่

1. ห้ามขอยืมเงินหรือทวงหนี้ตอนเข้า ถ้าเป็นแม่ค้าพ่อค้า เชื่อว่าถ้าเงินออกจากการเป่าตั้งแต่เข้าแล้ว วันนั้นจะขายของไม่ได้ ถ้าเป็นคนอื่นๆ เชื่อว่าวันนั้นเงินต้องออกจากกระเบื้อง

2. วันพระเสด็จ(ประเพณีซักพระ) ถ้าพระเสด็จวันอาทิตย์จะเกิดคุบติเหตุต่างๆ ปืนนั่นฝนจะตกหนัก
3. “ไม่ผิวปากในบ้าน การผิวปากในบ้านเชื่อว่าเป็นอุบาก祸”
4. ห้ามนอนเอามือก่ำยหน้าผาก เพราะจะทำให้เป็นคนเจ้าทุกข์)
5. ต้นโคน(ประดู่) ไม่ควรปลูกในบริเวณบ้าน เชื่อว่าไม่ดี จะโคนหรือไม่เหตุร้ายต่างๆ กับคนภายในบ้าน
6. ไม่ควรปลูกต้นลั่นทมบริเวณบ้าน(จะระทมใจหรือไม่มีความสุข) หากจะปลูกให้ปลูกในวัด โรงเรียน สถานที่อื่นๆ ได้
7. ถ้าได้ยินเสียงหมา hon หมายคืนติดกัน จะมีเหตุร้ายเกิดขึ้น อาทิ มีคนตาย
8. นกสูกมาเกาะบนหลังคาบ้านที่มีคนป่วย ถือว่าไม่ดีเป็นทางร้ายว่าคนป่วยจะตาย
9. “ไม่นิยมปลูกต้นมะลอกหน้าบ้าน เชื่อว่าจะก่อให้เกิดเรื่องเลวร้ายต่างๆ

6. ความเชื่อเพื่อป้องกันอุบัติเหตุหรือความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน_ได้แก่

1. ข้อปฏิบัติสำหรับ/ต่อเด็กเล็ก

- หลังดวงอาทิตย์ตกดิน ห้ามเด็กฯ เล่น ช่อนหา ผีจะพาไปซ่อน แล้วหายไม่พบ (เวลาว่างจาก เทว達)
- เวลามีคนหามศพผ่านบ้านที่มีเด็กเล็กๆ ให้เขามีดหม้อ(ดินหม้อ) ป้ายที่หน้าผากเด็ก
- เชื่อว่าเด็กเล็กๆ จะมีแม่ชี้อ ถ้าเด็กนอนเปลจะเอกสารแม่ชี้ขอแวนในเปลไม่ให้เด็กตกใจ
- ห้ามเด็กฯ เล่นเงาตามเงา lak กลางคืน เวลาคนหลับจะนอนสะดึง ผีร้าย (สมัยก่อนไม่มีไฟฟ้ามีแต่ตะเกียง บ้านเรือนไม่ค่อยสว่าง การเล่นของเด็กทำให้ผู้ใหญ่รำคาญ)
- เด็กอ่อนๆ เวลาจะพาไปนอนค้างคืนที่อื่นต้องเอารินที่บ้านไปด้วย เด็กจะไม่ร้อง

2. ข้อปฏิบัติสำหรับผู้ใหญ่ทั่วไป

- ผู้ใหญ่ร้องเพลงในครัวจะได้ผัวแก่ ถ้าเป็นชายจะได้เมียแก่(เป็นอุบายให้มีสมารถในการหุงอาหาร ถ้ามีร้องเพลงเพลินหุ่งข้าวอยู่ ข้าวอาจจะ爛 เป็นต้น)
- ถ้าไม่ต้องการให้ผ่านตกเวลาเมืองในบ้าน เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานศพ ให้เอาตันตะไคร้ไปปลูก โดยเอกสารตะไคร้ขึ้นบนพื้นดิน
- ห้ามเย็บผ้าในตัว(เย็บผ้าขณะที่สวมใส่อยู่ อาจเกิดอันตราย)

- ห้ามเขกหัวเด็ก กลางคืนเด็กจะปีสสาวรดที่นอน
- ไม่เอาเจวักตักแกง เอกหัวเด็ก เด็กโตขึ้นจะหาคู่ไม่ได้ (คนสมัยก่อนไม่ให้ลูกหลานขณะทำครัว หากอะไรไม่ทันก็ใช้จวกที่อยู่ในเมือง เอกหัวเด็ก จะงดห้ามไว้)
- ห้ามตัดผมวันพุธ(วันพุธเชื่อว่าเป็นวัน内のวันเปื่อย)
- ไม่ตัดเล็บกลางคืน ถ้าใครตัดเล็บเวลากลางคืน อายุจะสั้น (เชื่อว่าเป็นอุบายนปองกันไม่ให้เกิดอันตราย เมื่อก่อนไม่มีไฟฟ้า กลางคืนใช้ไฟหรือตะเกียงไว้เปิดถ้าตัดเล็บแสงสว่างไม่พอจะโดนเนื้อ ทำให้ได้รับบาดเจ็บ) ความเชื่อนี้เชื่อกันมาตั้งแต่อีตจนปัจจุบัน
- ไม่ตำครกเปล่า(ในครกไม่มีอะไร) นมจะยาน
- ห้ามปีสสาวบนจอมปลากเพราจะทำให้ลูกไช่(อันทะ) บวม
- คนเลี้ยงแมว ให้สังเกตว่าแมวตัวใดกินลูกตัวเอง แมวตัวนั้นอุบทว์ อย่าเลี้ยงไว้
- ต้นไม้ที่ผูกใจ²⁵ ห้ามกินผลจะทำให้พุงพอง(ท้องบ่อง)
- ก่อนจะปลูกบ้านใหม่ ต้องมีพิธีกวาดที่ (การดีดือการห่องมนต์คถาไล่สิงชั่วร้ายให้ออกไป)
- เวลาเกิดราหู omnjanthr ต้องดื่นขึ้นมาช่วยจันทร์ให้พ้นจากราหู โดยการตีเกราะ ตีไม้ เคาะระฆัง ตีกระบอกไม่ไฟ ตีปีบ กระละมังหรือยิงปืน ให้ดังๆ และร้องว่า “ช่วยจันทร์ เจ้าเหลอ ชี้เหลอ คายเหลอ” เพื่อให้วานหูตกใจออกจากดวงจันทร์ คราวไม่ช่วยจันทร์จะมีเหตุ เช่น ถ้ามีปืน ปืนจะยิงไม่ออก หรือไม่เม่น คนมีพระจะนำพระมาปลูกเสก หนูมีครรภ์ต้องเอามีนากลัดผ้าที่หน้าห้องไว้ กันไม่ให้ลูกจันทร์
- เวลาซักผ้าอ้อมเด็ก ห้ามบิดผ้าเพราเด็กจะเมื่อย แล้วบิดตัว (เหตุผลน่าจะทำให้ผ้าขาดเร็วขึ้น)
- ห้ามตามผ้านอกร้านบ้านกลางคืน เพราะผีจะเอ้าผ้าที่ตากเชือดปาก (ผ้าตากกลางคืนไม่มีแสงเดดผ้าจะเปื่อยเร็ว)

1. ข้อปฏิบัติสำหรับคนที่นับถือเครื่องรางของขลัง

- ห้ามลอดราวตากผ้า ถ้าลอด เครื่องรางของขลังจะหมดความศักดิ์สิทธิ์
- ห้ามกินปลาย่างที่ยังไม่ตับ หรือเชือกผูกติดอยู่ ถ้ากิน คนที่เป็นศัตรูจะรู้ความลับของตนหมดต้องเข้าไม่ตับออกหรือแก้เชือกออกก่อน
- ห้ามกินแกงที่ใส่ผักหลายชนิดรวมกันหรือที่เรียกว่าแกงส้มสาม ถ้ากินแกงส้มให้กินแกงส้มที่ใส่ส้มชนิดเดียว

²⁵ ใจ คือ กลาด้าผู้เจ้าอาวาส กำกับด้วยคถา ผูกเชือกแขวนไว้บนต้นไม้ที่มีผล เพื่อต้องการให้ผู้คนมาลักษณะ

7. ความเชื่อที่เกี่ยวกับข้าวหรือแม่โพสพ

ห้องที่ตั่งบลากะรเกดเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีการทำนาข้าว ห้องเพื่อเป็นอาหารในครัวเรือนและหากมีจำนวนมากก็จะส่งขายยังตลาด จึงมีความเชื่อเกี่ยวกับแม่โพสพหรือเทพธิดาผู้คุ้มครองข้าวซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีบุญคุณกับมนุษย์ที่ยังต้องกินข้าวเป็นอาหาร จึงมีข้อระมัดระวังอยู่หลายประการ ที่จะเป็นการทำร้ายหรือจากຈังต่อแม่โพสพ ห้องนี้หากปฏิบัติหยาบคายกับท่าน ผู้ที่ทำเช่นนั้นมักจะเพาะปลูกลำบากไม่ได้ผลหรือไม่มีมั่นคงเรื่องอาหาร ภาษาถิ่นเรียกว่า “ขวัญข้าว” กริยาที่ไม่ควรทำ ได้แก่

1. ต้มไข่โดยใส่รวมลงในหม้อหุงข้าว
2. ร้องเพลง และ พูด เวลาเรื่องข้าวจากห้องข้าว หรือเริ่นข้าว หรือ เรือนข้าว
3. พูด และ ร้องเพลงขณะกินข้าว
4. ค้างทัพพีในหม้อข้าว
5. เวลาต้ำข้าว ถ้ามีข้าวหกออกมา ควรเก็บกับมือที่ลະเม็ด ห้ามใช้เท้าเขี่ย ต้องเก็บเมล็ดข้าวทุกเมล็ดให้หมด ไม่ให้เหลือ

8. ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์

8.1 การใช้เวทย์มนต์คถาทำ

ในอดีตชาวบ้านในชุมชนบ้านกะรเกด มักเชื่อในเรื่อง เวทย์มนต์ คถา คนแก่ๆ มักได้ความรู้เกี่ยวกับเวทย์มนต์คถา จากบรรพบุรุษแล้วสืบท่อกันมาเรื่อยๆ คนเจ็บป่วย เสกด้วยคถา ก็หาย เช่น คนเป็นโรคตาแดง ไปหาหมอ(คนที่มีมนต์คถารักษาโรค) หมอจะรักษาด้วยคถา ผู้ชายอย่างให้ผู้หญิงมาหลังรักกิ้งเปาเสกด้วยมนต์คถา เวทย์มนต์คถาามีบพบาทในอดีตมาก ซึ่งมีทั้งคุณและโทษ

คนสมัยก่อนจะกล่าวมากเรื่องมนต์คถาถ้าคนมีความรู้ทางด้านนี้นำมาใช้ในทางที่เป็นโทษ เช่น ทำให้คนที่เคยสนุกสนานร่าเริงกลายเป็นคนเงียบไม่พูดจากบ้า ทำให้ผู้หญิงที่ผู้ชายชอบหลงรักกันชายคนนั้นแม่ว่าเดิมแล้วผู้หญิงไม่มีความรักให้ แต่หากเมื่อตอนเองไม่สมหวังก็จะไปหาหมอทางเวทย์มนต์ ให้ทำให้ผู้หญิงคนนั้นหาคู่ไม่ได้ความสุขก็จะไม่ตอบตกลง ทำให้หญิงสาวนั้นอยู่เป็นโสดจนแก่เฒ่าไปเลยก็มีหรือบางทีก็ทำให้เหมือนคนขาดหุ้น²⁶ ไปเลยก็มี บางรายก็ทำของ²⁷ ตัวอย่างเช่น ทำลงในขนมจีน ถ้าคนที่เป็นจุดหมายไปกินขนมจีนจะถูกของทันที พ่อแม่จึงมักบอกลูกสาวว่าจะกินอะไร ให้ระมัดระวังให้มาก เพราะกลัวจะโดนของ ผู้เชี่ยนเคยได้ยินเขาร่ำให้ฟังว่า แม้แต่นายหนังตะลุง มโนราห์ หรือศิลปินต่างๆ ที่มีเชื่อเสียงประชันกันที่ไร่นะทุกที คู่แข่งจะไม่พอใจก็จะว่าจ้างให้หมօเวทย์มนต์ทำของ หนังตะลุงเมื่อถูกของเสียงจะแอบแห้งแห้งว่าบก烙อนหนังไม่ได้ พอมีการประชันกันก็จะแพ้ ดังนั้น นายหนังหรือมโนราห์มักจะหาของดีไว้ป้องกันตัว ไม่ให้ถูกของ(โดยยาสั่ง) เป็นต้น

²⁶ สติไม่สมประกอบ

²⁷ เวทย์มนต์คถาที่แสดงในอาหารที่กิน

8.2 การเสก

นายหนังประทีป จงไกรจักร อายุ 58 ปี อัญมณีบ้านเลขที่ 46/1 และนายเดี่ยม ทองมี ชาวหมู่ที่ 12 เล่าให้ฟังว่า การเสก(ปลูกเสก) คือ การใช้มนต์คาถาอย่างหนึ่ง หมวดที่มีคากาสามารถเสกให้คนเป็นอะไรได้หลายอย่าง เช่น เสก ให้เป็น ตัวต่อตัวแทน เหล็กชุด(กระต่ายชุดมะพร้าว) มดแดง วัวชน พระยาหงส์ เป็นต้น

วิธีการปลูกเสก คือเมื่อคนที่ต้องการเล่นมาร่วมตัวกันแล้ว บริกรจะกันว่าจะให้หมօเสกเป็นอะไร วิธีการจะคล้ายๆ กันคือ ต้องว่าคาถาปิดตูลมเสียก่อนทุกครั้ง

ตามความเชื่อแล้ว ประตูลมมี 6 จุด คือ หัวแม่มือข้าย-ขวา, หัวแม่เท้าข้าย-ขวา, ชายโครงข้าย-ขวา, เวลาหลับ วิญญาณไปเที่ยวจะออก ทางข้าย เวลาตื่นวิญญาณ เข้าทางขวา

- จะเชื้อพระยาหงส์ หมօจะเรียกอาสาสมัครให้ออกมาข้างหน้าแล้วว่าคาถาเพื่อ "ปิดตูลม" (ปิดทวารทั้ง 9) เพื่อป้องกันไม่ให้มีอำนาจลึกลับอื่นเข้ามาแทรกซ้อน แล้วสั่งให้อาสาสมัครทำสามาธิ ทำใจให้สงบ หลังจากนั้นหมօเสกก็จะว่ามนต์คาถา ร่างทรงหรืออาสาสมัครก็จะแสดงอาการร่อน รำ ทำเพลงอย่างสนุกสนาน

- **เสกตัวต่อตัวแทน** หลังจากที่หมօว่าคาถาแล้ว คนที่เป็นอาสาสมัครหรือร่างทรงก็จะเที่ยวจิก ต่อย คนที่นั่งรอบข้าง เมื่อนักบุญเป็นตัวต่อ ตัวแทนจริงๆ

- **เสกมดแดง** เมื่อหมօว่าคาถาเสร็จ คนทรงจะขึ้นไปได้ตามกิ่งไม้หรือทางมะพร้าวเป็นเมื่อน มดแดง ตัวเบาะเหมือนตัวมดแดง

- **เสกให้เป็นวัวชน** หมօจะเขียนชื่อวัวคำที่มีอักษรหนึ่งของอาสาสมัคร อีกมีอักษรหนึ่งเขียนชื่อวัวแดง พอบหมօเสก มือทั้งสองที่มีชื่อวัวอยู่จะชนกันเหมือนเป็นวัวจริงๆ (คนชอบพนันวัวชน ให้หมօเสกเขียนชื่อวัว ที่จะมีการชนกันใน 1-2 วันข้างหน้า ดูว่าตัวไหนแพ้ชนะ จะได้นำไปใช้ในการพนัน)

การเสกนี้มีข้อห้าม คือ ขณะที่ร่างทรงถูกมนต์คาถาของหมօ และทำการต่างๆ อัญ ห้ามเรียกชื่อของร่างทรง ถ้าเรียกชื่อจะ "บัด"(สะบัดหรือเลิกทรง) ทันที การเสกเป็นการเล่นที่ทำให้เกิดความสนุกสนาน ปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว

สรุป

จากประเด็นเรื่อง วัฒนธรรม จารีตประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่คนชุมชนวัดท่าลิพง ถือปฏิบัติอยู่มากมายนี้ พบว่าสิ่งที่คนชุมชนวัดท่าลิพงนับถือมีอยู่มากมาย ทั้งสัตว์และสิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่นี่อยู่ในธรรมชาติ บรรพบุรุษของตระกูลและเทพอาواรักษ์ที่มีอำนาจด้านการปกป้องคุ้มครอง ทำให้เห็นถึงความเชื่อที่มีต่อสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติ ซึ่งเป็นที่พึ่งพาและเป็นที่มาของการดำรงชีวิต เป็นที่น่าสังเกตถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์ฯ ต่างซึ่งมีอยู่ในพื้นที่ซึ่งคนเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคยปกป้องคุ้มครอง แสดงให้เห็นในยุคแรกๆ คนได้พยายามจัดการความสัมพันธ์ในรูปแบบของการอยู่อาศัยและเคารพต่อผู้ที่เป็นเจ้าของพื้นที่แต่เดิม อย่างให้เกิดความราบรื่นมากที่สุด การอยู่อาศัยร่วมกับป่าและสัตว์ต่างๆ ยังก่อให้เกิดการละเล่นเพื่อความสนุกสนานต่างๆ มากมาย และมีการสืบทอดการประกอบพิธีกรรมเพื่อแสดงออกถึงความเคารพนับถือต่อสิ่งนั้น

บทที่ 6

ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมกับการดำรงอยู่ของชุมชน

ชุมชนตำบลการะเกดเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงว่า เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นที่รู้จักของชุมชนทั้งใกล้และไกลมานานแล้ว ทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่ามากมายเหล่านี้สามารถเลี้ยงทุกชีวิตในชุมชนของตนเองและยังแบ่งปันไปยังชุมชนอื่นๆ เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตอย่างสุขสบาย โดยเฉพาะป้าพรผึ้นใหญ่ที่เปรียบเสมือนคลังของทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่า ทรัพยากรทุกอย่างมีความเป็นมาและเกิดการเปลี่ยนแปลงจากสาเหตุต่างๆ ที่น่าสนใจและศึกษาซึ่งที่มีวิจัยได้ศึกษาค้นคว้าสอบถามาก แหล่งเรียนรู้ จากผู้เฒ่าผู้แก่ผู้รู้เรื่องราวเหล่านี้ในอดีตจนถึงปัจจุบันแล้วนำรวมเรียนรู้ไว้เพื่อให้เยาวชนและคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ เกิดความภาคภูมิใจซึ่งจะได้กล่าวไว้เป็นเรื่องๆ ดังต่อไปนี้

สภาพพื้นดิน

สภาพพื้นดินในตำบลการะเกดพื้นที่แบ่งแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นเขตพื้นที่ดินเหนียว อยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 1,2,3,5,6,9,10 และหมู่ที่ 4,7 บางส่วน ส่วนที่ 2 เป็นเขตพื้นที่ดินเบรี้ยว อยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 7,11,12 และหมู่ 4,8 บางส่วน และจากการรวมข้อมูลเกี่ยวกับดิน แบ่งตามลักษณะของดิน ได้ดังนี้

1. ดินเหนียว มีเนื้อละเอียด เก็บน้ำได้ดี และได้นาน มักมีสีเหลืองนวล หมายความว่าเพาะปลูกทำนา
2. ดินเบรี้ยว เป็นดินที่มีความเป็นกรดสูง เนื้อดินร่วนซุย เกิดจากการทับถมของใบไม้ หญ้า เป็นดินในป่าพุด
3. ดินยน เกิดจากการทับถมของใบไม้ หญ้า หลายชั้น เป็นดินหยาบที่ยังอ่อนตัว ใต้ดินมีน้ำบันดินจะมีหน้างอกขึ้นหนาแน่น
4. ดินชายเลน มีลักษณะเป็นดินเหลว ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่คลื่นในแม่น้ำลำคลองซัดดินเข้ามาเริ่มฝัง บางส่วนเกิดจากดินที่มาภับน้ำจากห้องทุ่งที่แหลงแม่น้ำลำคลอง ดินชายเลนจะอยู่ริมฝั่งแม่น้ำชະວັດ-ปากพนัง ทั้ง 2 ฝั่ง จะเห็นดินชายเลนตอนน้ำลงมากๆ ปัจจุบันดินชายเลนเหลืออน้อยลงไปมาก สาเหตุมาจากการไม่มีเรือแล่นไปมา ไม่มีคลื่นซัดดินเข้าชายฝั่งและพื้นดินริมฝั่งยังรุกล้ำลงไปในลำคลอง
5. ดินโคลนตามมีลักษณะเป็นดินอ่อน เหลว พับเห็นในพื้นที่ดินเหนียว

สภาพพื้นที่ทั่วไป รูปแบบ และการเข้าใช้ทรัพยากร

สภาพพื้นที่ของตำบลภาระเกด ทีมวิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ โดยแบ่งตามสภาพของพื้นที่จากธรรมชาติ คือ สภาพพื้นที่ที่เป็นที่ราบเป็นที่ดังบ้านเรือน และสภาพพื้นที่ที่เป็นป่าพุด ทั้งนี้แบ่งเป็นประเภทการใช้ทรัพยากรจากคำบอกเล่าของคนภาระเกดออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. รูปแบบและการใช้ทรัพยากรของครัวเรือน/เอกสาร

ส่วนใหญ่หมายถึงสภาพพื้นที่ที่เป็นที่ดังบ้านเรือน-ที่นา-ไร่-สวน ทีมวิจัยได้รวบรวมจากคำบอกเล่าของนายกลึง ดิษฐ์รักษ์ อายุ 79 ปี นายวิน ชูเชิด อายุ 83 ปี นายเพิ่ม ขุนนำ อายุ 82 ปี นายจ้าย ดีชู อายุ 79 ปี นายสิน ชุมา อายุ 90 ปี นายจิ้ว อายุ 81 ปี นางยี่ บรรณสาร อายุ 79 ปี นายໄล' แซลีม อายุ 92 ปี และนางหลับ ทองเกตุ อายุ 80 ปี ซึ่งเป็นชาวบ้านในพื้นที่ ว่า สภาพพื้นที่ของหมู่ที่ 2,3 และหมู่ที่ 5 เมื่อก่อนจะมีลักษณะคล้ายกัน คือ เป็นที่ราบ เป็นป่าไปร่วง หรือที่เรียกว่า ป่าไส มีต้นไม้ขึ้นบ้าง มีพันธุ์ไม้เดียว ขึ้นเป็นหย่อมๆ มีที่โล่งเตียนบ้าง จะแตกต่างกันตรงที่หมู่ที่ 3 จะมีต้นไม้มา ไม่พิกัดห้อมมาก ส่วนหมู่ที่ 5 มีต้นภาระเกด และชาวบ้านได้นำซื่อพันธุ์ไม้มาเป็นซื่อบ้าน ดังได้กล่าวไว้ในเนื้อหา วัดและชุมชนแล้ว พันธุ์ไม้อื่นๆ ก็มีแต่เดียง ไมเนียน ต้นคล้า ไมคุระ ตันลาน ไมไ่่่ สำหรับต้นไม้ที่ขึ้นริมลำคลองมีต้นจิก ลำพู ต้นจาก โคงกาง แสม พื้นที่ดังกล่าวชาวบ้านใช้เป็นที่ดังบ้านเรือน อีกส่วนหนึ่งจะเป็นที่ทำกินเป็นมรดกทางด้วยรากรุ่นหลาน

การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ชาวบ้านจะตัดต้นไม้มาทำบ้านเรือนและเครื่องใช้ต่างๆ ในพื้นที่ที่จบดงเป็นของตน ซึ่งก็มีมากันนัก และก็ไม่มีการปลูกทดแทน เพราะชาวบ้านต้องการพื้นที่ สร้างที่อยู่อาศัยทำงาน เพาะปลูก ป่าไม้จึงค่อยๆ หมวดไป ต่อมามีชาวบ้านใช้พื้นที่ส่วนใหญ่ทำงานเพาะปลูกพืชผักต่างๆ ข้าวและผักที่เหลือจากบริโภคกันนำไปจำหน่ายเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว ส่วนต้นจากและใบลาน ชาวบ้านจะตัดใบจากมาเย็บจาก และใบลานมาเย็บกระแซง จากและกระแซงใช้มุงหลังคา จากนิยมมุงที่อยู่อาศัย ส่วนกระแซงนิยมมุงสิงปลูกสร้างเล็กๆ ไม่ถาวร ทำขึ้นไว้ใช้เองและจำหน่าย ปัจจุบันการเย็บจากและกระแซงยังคงทำกันอยู่บ้างแต่ก็ไม่มากนัก เนื่องจากต้นจาก ต้นลานลดน้อยลง ความนิยมในการใช้งานก็น้อยลงด้วย พอบ้ำไม้หมดไปในช่วงหลังๆ ถ้าใครจะสร้างบ้านเรือนหรือใช้ไม้ก็ต้องหาซื้อจากร้านค้าซึ่งนับวันจะแพงขึ้นเรื่อยๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงหันมาสร้างที่อยู่อาศัยและบ้านเรือนที่ทำด้วยคอนกรีต

สัดวป้าที่พบเห็นในบริเวณพื้นที่ ที่เป็นตั้งบ้านเรือน ในสมัยก่อนมีชุมชน ลิง ค่าง กระเจ งู ตะกวด ไก่เกือน(ไก่ป่า) เสือซึ่งนานๆ จะพบเห็นลักษณะ จะเห็นได้ว่าป่าແบนี้ จะไม่มีซ้างซึ่งเป็นสัดวใหญ่ เมื่อนป้าในพื้นที่ของ หมู่ 4,7,8,11 และ 12 เพราะบริเวณนี้เป็นป่าไปร่วงไม่คุ้มสมบูรณ์ สัดวป้าที่มีมากที่สุด คือ ลิง ป้าบริเวณวัดภาระเกด ในหมู่ที่ 5 ชาวบ้านยืนยันว่าด้วยการเกดสร้างก่อนวัดท่าลิพง เพราะผู้เม่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่าชาวบ้านในละแวกนั้นไปวัดการเกดกัน เพราะวัดท่าลิพงยังไม่มี ในปัจจุบัน

ลิงแสมสูงหนึ่งอาศัยอยู่ ลิงสูงนี้เชื่องมาก จ่าสูงเป็นลิง攫ป่าร่างใหญ่มาก ชื่อว่า "จ้ายทอก" มีนิสัยเขี้ยวเล่น ชอบหยอกล้อคนที่ผ่านไปมา โดยเฉพาะผู้หญิงมักโดนจ้ายทอก ถอกไช่หลอก และลิ้นปลิ้นตา และเขามีไปดึงผมเล่น เด็กผู้หญิงกลัวจ้ายทอกไม่กล้าเดินไปบริเวณนั้นคนเดียว การตัดตันไม่ทำลายปาเพื่อประโยชน์ตามที่กล่าวไว้แล้วทำให้สัตว์ป่าต่างๆ หมดไปด้วย ชาวบ้านได้ล่าสัตว์ เพื่อทำเป็นอาหารบ้าง ส่วนที่ยังเหลืออยู่ เมื่อหมดปากหนี้ไปอยู่ที่นี่ ที่ยังคงเหลืออยู่ในปัจจุบันมีพากตะ瓜ด ง แหลม สัตว์เลี้ยงคลานเล็กๆ

พื้นที่ของหมู่ที่ 6 จากคำบอกเล่าของนายวัน ทองเกตุ อายุ 77 ปี ซึ่งเป็นคนในพื้นที่เล่าจากประสบการณ์จริงที่ส่วนมากรู้เห็นมา ว่าตอนนั้นตนเองยังเป็นเด็กอยู่ เดิมมีครอบครัวของนายอิม ทองเทพ มาจับจองที่ดิน ปัจจุบันเป็นพื้นที่ร่วมกันด้านทิศใต้ตั้งแต่ริมคลองขึ้นมา และอีกครอบครัว คือครอบครัวของนายเลียบก์ได้เข้ามาจับจองที่ดินเหมือนกัน ปัจจุบันเป็นพื้นที่ร่วมกันทางทิศเหนือจากคลองขึ้นมา นางห่อเนี่ย คงเรือง คนในพื้นที่อีกคนหนึ่ง มีอายุ 76 ปี ช่วยเล่าเสริมต่อว่า ตอนนั้นพื้นที่ของหมู่ที่ 6 โดยทั่วไปยังคงเป็นที่กรร่าง บริเวณริมแม่น้ำลำคลองจะเป็นป่าค่อนข้างสมบูรณ์ มีพันธุ์ไม้หลายชนิด ได้แก่ ต้นเนียนน้ำ ต้นรัก ต้นจิก ต้นจาก ต้นไผ่ ส่วนพื้นที่กลางทุ่งที่อยู่ถัดขึ้นไปจะเป็นพุ่มไม้เตี้ย มีต้นโพธิ์ ต้นเมรา หญ้าคา หญ้าตามีมากบริเวณที่เป็นโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพง สัตว์ป่าที่พบมากที่สุด คือ ลิง นอกจานั้นก็มีค่าง กระรอก มูสัง (ตัวชะมด) กระ京津 กวาง นก และสัตว์เลี้ยงคลานต่างๆ สำหรับซ้างจะมาหาการกิน เมื่อชาวบ้านเข้ามาอยู่กันมากขึ้นรวมตัวกันเป็นชุมชน ได้มีการหักรังถาง พงเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน พอเวลาใกล้ค่ำประมาณ 17.00 น. ชาวบ้านจะเป่าอุอด²⁸ ให้ซ้างกลัวไม่กล้ามากินพืชผักที่ปลูกไว้

สำหรับซ้างนั้น ตั้งแต่ปี 2497 หลังจากที่ซ้างตัวหนึ่งถูกยิงตายที่บ้านสามตู พื้นที่หมู่ที่ 8 มีการแล่เนื้อซ้างแบ่งปันกันกินด้วย ชาวบ้านก็ไม่เห็นซ้างอีก ซ้างโขลงนี้นำจะเป็นซ้างโขลงเดียวกับซ้างที่เดินทางผ่านตำบลเครวง อ. ชะอวด พรุที่ตำบลการะเกดเชื่อมต่อกับพรุตำบลเครวง จากคำบอกเล่าของนายชื่น จันทร์ศรี อายุ 87 ปี ซึ่งเป็นคนที่นั่นเคยบับจำวนดูว่าซ้างโขลงนี้มีถึง 84 ตัว

นางเจ้ม บุญช่วย อายุ 86 ปี นายเจ้ม บุญช่วย อายุ 84 ปี ได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หัวถนน หมู่ที่ 6 ซึ่งที่ดินในพื้นที่หมู่ที่ 6 ได้มากนายและต่อมารับบริจาคที่ดินส่วนหนึ่งให้กับทางราชการ เพื่อสร้างเป็นตลาดนัด สร้างสถานีตำรวจนครบาล และทางสาธารณูปการในหมู่บ้านบางสาย ส่วนครอบครัวของนายพิพิช ใจไกรจักร ได้ซื้อที่จากนายลับ สวนนายหนังสีชุมได้ซื้อที่ดินจากนายเลียบมากอยู่ก่อนตนเอง ต่อมามีคันจีนย้ายจากหมู่ที่ 5 มาค้าขาย เนื่องจากมีคนไปมากจะไปภาคพนัง จะไปชะอวดหรือจะไปนครก็มาขึ้นรถลงเรือกันที่นี่

²⁸ อุอด ทำจากเขาความ ตัดปลายใช้เป็นสัญญาณบอกเหตุ เวลาเป้าจะมีเสียงดังไปไกด การเป่าอุอดใช้ได้หลายโอกาสแล้วแต่ข้อตกลง เช่น เป่าอุอดเวลาเมื่อพ่อค้ามาจะจอดขายของ ชาวบ้านได้ยินจะรู้ว่ามีข้อมากข่าย พี่เลี้ยงเด็กจะเป่าอุอดเมื่อเด็กกรองให้เมื่อยอมหยุด ผู้เป็นแม่ซึ่งไปทำงานไปไกลจากบ้านมากันได้ยินเสียงอุอดจะรีบมาให้บ้านลูกกันที่

นายวัน ทองเกตุ อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 อายุ 77 ปี เป็นคนในพื้นที่ เล่าให้ฟังเกี่ยวกับถนนสายใหญ่ คือ สายนคร-สงขลา ว่า เมื่อประมาณปี 2486 นายจำลอง พลเดช นายอำเภอหัวไทร ได้ติดต่อ กำนันแห่ง อักษรทิพย์ อดีตกำนันตำบลภาระเกต ให้เป็นผู้รับผิดชอบขอที่ดินของชาวบ้านระหว่างเข้ามาทักษับภาระเกตซึ่งกำนันแห่งก็ทำได้สำเร็จ เพราะ กำนันแห่งเป็นคนใหญ่ที่ชาวบ้านควรพนับถือและเกรงขาม เมื่อขอที่ดินได้ก็ปักเขตถนน โดยส่วนที่เป็นถนนกว้าง 8 เมตร คือถนนข้างละ 4 เมตร เป็นที่ชุดคูอิกข้างละ 4 เมตร รวม 24 เมตรแล้ว กำนันแห่งได้เกณฑ์คนชุดถนน กำหนดให้ครัวเรือนละ 5 เมตร ให้ชุดดินเป็นคูน้ำขันดินขึ้นมาตามเป็นถนน การชุดดินในสมัยนั้นยังคงใช้จอย เสียม และใช้คนขันดินขึ้นมาไว้บนถนน โดยไม่ได้อาศัยเครื่องทุนแรงแต่อย่างใดเลย ส่วนมากทำกันจนเสร็จ มีบางครอบครัวที่ไม่เสร็จตามกำหนด คือ ครอบครัวของนายช่วง นาพัง หมู่ที่ 3 (สาเหตุที่ชุดไม่เสร็จเพราะนายช่วงมีลูกสาวมาก) นายช่วงได้ออกปาก (awan คนให้ช่วย) เพื่อนบ้านให้ช่วยชุดถนนลึ่ง 2 ครั้งได้แกงวัวเลี้ยงคนไปลึง 2 ตัวจึงจะเสร็จ เมื่อชาวบ้านชุดเสร็จ ทางราชการก็ได้ดำเนินการต่อ เป็นถนนดิน มีโคลน ส่วนพื้นที่ที่เป็นหัวถนน(บริเวณใต้สะพานในปัจจุบัน) มีลักษณะเป็นthon เรียกว่า "thonช้าง" หรือ "ท่าช้างข้าม" เป็นที่ลึกมาก กำนันแห่งจับพวงกุญแจ เล่นการพนันได้แล้วไม่ส่งทางราชการ พอถึงตอนนี้ นายวันเล่าว่าตอนนั้นตนเองยังเป็นเด็กได้เล่นสะบ้า และถูกกำนันแห่งจับ จึงโดนทำโทษ รวมกับผู้ใหญ่คนอื่นๆ ที่ถูกจับ ให้ไปตัดต้นไม้ริมคลองแล้วตัดเป็นไม้ยาวดุนละ 1 วา กำนันแห่งให้เรือของตนเองไปบรรทุกไม้ เอาไม้มาตั้งที่THONช้างเพื่อรองพื้นถนน (เป็นภูมิปัญญาของกำนันแห่งที่เอาไม้มารองพื้นก่อนถัดวัน ทำให้ถนนเกิดความแข็งแรง) ส่วนดินข้างบนชาวบ้านชุดจากสระแตงเร่ ขันมาตามจนตื้นเขิน การทำโทษในสมัยนั้นจึงเป็นประโยชน์ต่อสังคม และได้ใช้ถนนดินกันมาหลายปีและสร้างสะพานถาวรเชื่อมลำคลอง(บริเวณท่าช้าง) เมื่อ พ.ศ.2511 สำหรับถนนดินที่ชาวบ้านใช้กันอยู่เป็นถนนลาดยางเมื่อปี 2516 อย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

สภาพของTHONช้างหรือท่าช้างข้าม ในปัจจุบัน (ใต้สะพานภาระเกต มีชากรือ)

1.1 THON : ทางน้ำไว้จอดเรือ

THON ถือว่าพื้นที่รูปแบบหนึ่งที่มีการใช้แบบปัจเจกหรือส่วนตัว มีลักษณะขนาดเล็กและสั้นกว่า ลําบาก อาจจะเกิดเองตามธรรมชาติหรือมีการชุดขึ้นเพื่อใช้เป็นที่จอดเรือส่วนตัว เมื่อก่อนแต่ละบ้านจะมีเรือใช้ ไม่ว่าจะไปหาปลา หาไม้ หรือจะไปมาหาสู่กัน ก็มักจะใช้เรือส่วนตัว บ้านใครอยู่ติดกับแม่น้ำลำคลองก็อาศัยจอดเรือไว้ที่ท่าน้ำหน้าบ้าน ส่วนบ้านที่อยู่ห่างจากแม่น้ำคลองก็จอดเรือในTHON เพราะถ้าอยู่ไกลตากอาจจะไม่ปลอดภัย THON จึงไม่เป็นที่รู้จักของคนมากนัก เพราะเหตุว่าเป็นทางน้ำที่ใช้ส่วนตัวTHONเท่าที่รู้ๆ กันก็มี

- thonlamphu THONHOMDONGDANG THONOKLAD THONKHAMDAENG OYUNIPENNTHIMU TH 12
- THONSEMDET OYUNIMU TH 7 THONNIE MEOKONCHAWBANAI CHI BEIN THANGHEA PTEAD MAINEPAWU DOIYIEE KHEO LEEK

ปัจจุบันthonเหล่านี้ไม่มีให้เห็นอีก เป็นเพราะว่าชาวบ้านเลิกใช้เรือจึงไม่ได้ใช้thon THONJINGTINXIN ไม่เหลือแม้แต่ร่องรอย

2. รูปแบบและการเข้าใช้ทรัพยากรส่วนร่วม

2.1 ทรัพยากรร่วมในระดับชุมชน

1) สร่าน้ำ : แหล่งที่มีเรื่องราวเล่าขานกันมานานสืบสานใจในชุมชน

แหล่งน้ำที่ชาวบ้านใช้ดื่มกินร่วมกัน คือ สร่าน้ำที่ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านช่วยกันขุดโดยไม่รับค่าจ้าง ที่ดินที่ตั้งสราราจะจะเป็นที่หลวงหรือที่สาธารณ หรือที่ส่วนตัว ที่ชาวบ้านให้หรือบริจาคแต่เป็นการให้ด้วยปากเปล่า เพราะคนสมัยก่อนมักพูดคำไหนคำนั้น คือเป็นคนรักชาคำพูด สราระที่ขุดมีขนาดใหญ่ พอจะให้น้ำซึ่งเพื่อใช้กันในชุมชน แต่ละสราระมีประวัติความเป็นมานานสืบสานใจมาก

1.1) สร่านางวัง อุยูนิพืนที่หมู่ที่ 3 ชาวบ้านเล่าว่า สราระแห่งนี้ชาวบ้านช่วยกันขุดในที่ดินของยายช่วย (ปัจจุบัน นายพลชื่อจาก นางเขียน หลานยายช่วย) ที่ได้ขอว่า สร่านางวัง เพราเบรินสราระ มีต้นสังไหญูตันหนึ่งมีหกปี สวยงามนั่งอยู่บนต้นไม่นี้ เพื่อเฝ้าระวังทรัพย์สมบัติที่อยู่ในสราระเป็นจำนวนมาก แต่พอนางเห็นคนจะกระโดดลงไปในสราระทันที ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “สร่านางวัง” ปัจจุบันถูกถอนจนตื้นเขิน ชาวบ้านเล่าว่า คนที่คิดตามสร่าน้ำมีอันเป็นไปคือถูกยิงตาย

1.2) สราระเลียบ อุยูนิพืนที่หมู่ที่ 4 ที่ชื่อย่างนี้ เพราะมีต้นเลียบขนาดใหญ่อยู่ริมสราระ คล้อย เช่นแก้ว ชาวบ้านที่นั้นเล่าว่า ต้นเลียบนี้ใหญ่ขนาด 7 คนโอบ ยอดเลียบและผลใช้รับประทานได้ จึงเรียกชื่อสรารตามต้นเลียบ ปัจจุบันไม่มีต้นเลียบแล้ว เพราะโค่นล้มไปเมื่อปี 2484 สราระเลียบอยู่ทางทิศใต้ของวัดท้ายกิริมีประมาณ 500 เมตร ชาวบ้านหมู่ที่ 4 ใช้น้ำดื่มกินและอาบ ได้กำหนดข้อตกลงในการใช้น้ำกันเองว่า ถ้าจะใช้น้ำสำหรับอาบให้ตักใส่ภาชนะจะเป็นโคม(กะละมัง) หรือถัง แล้วนำไปอาบให้ห่างจากขอบสราระ (เหตุผลถ้าใกล้สราระกันน้ำที่อาบแล้วไปหลอกลับลงสราระทำให้น้ำสกปรก) นางละออง สุดเอียด นางหนูภักดี แรมจันทร์ นางหนูช่วง ชูเดช ช่วยกันเล่าเรื่ม ว่าในสราระนี้ไม่เคยแห้ง แม้ว่าในสราระน้ำมีปลาอาศัยอยู่บ้าง แต่ชาวบ้านบอกว่า ปลาในสราระห้ามเอาไปกิน หากใครกินจะขึ้นไข้หากตามตัว ซึ่งก็ไม่มีใครกินปลา ตรงนี้ที่มีวิจัยคิดว่าเป็นกลุ่มอุบaya ให้คนกลัวเพราะหากมีการจับปลา กินน้ำจะสกปรก และน้ำไม่พอใช้ เมื่อก่อนในช่วงเดือน 6 ของทุกปี ชาวบ้านจะตอกแต่งขอบสราระอย่างสวยงาม ด้วยการปักธงสี แล้วทำนุญฉลองสราระ ชาวบ้านบางคนนำเงินใส่กรง(กรงคือกระบูกคอมสิน แต่ในที่นี้หมายถึงโรงที่คนต้นเลียบ) และไม่ได้สนใจว่าใครจะเอาเงินนี้ไปไหน(นายคล้อย บอกพร้อมกับเสียงหัวเราะว่า “ตอนนาน (นาน หมายถึง ผู้คน คำแทนตัวเองเวลาพูดกับผู้อื่น) เป็นเด็กเคยลักล้วงเงินในกรง

“ไปซื้อบ้านกินเลย” นายคล้อยยังเล่าต่อว่า พ่อแม่ของเข้า คือ นายอัน นางปุ่ย เคยเห็นเท(ไห) สมบัติขึ้นมาที่ขอบสระ แต่พอเห็นคนจะกลิ่งลงสระหายไป และเรื่องนี้นายคล้อยยืนว่าจริง เพราะตอนที่ตนเองประสบอุบัติเหตุพลัดรถ ปี 2542 นอนพักอยู่ที่บ้าน นอนครึ่งหลับครึ่งตื่นได้ฝันว่า มีคนห่มจีวรบอกให้ไปเอาไฟสมบัติในสระโดยให้โynเชือกไม้ล่อนไปที่ต้นไม้ซึ่งอกอยู่กลางสระแล้วจะคล้องไฟขึ้นมาให้แล้วนำไฟถวายด้วย แต่ต้องไปก่อนกานข้าม(เวลาเข้าตู้เพราะกาเป็นสัตว์ขัยนอกรากินแต่เข้า) นายคล้อยนอนลืม ตื่นค่อนข้างสาย นึกในฝันได้รีบอาบน้ำ กินข้าวแล้วไปที่สระ ทำการตามในฝัน แต่ก็ไม่ได้อะไรเลย มาคิดได้ว่า “อ้อ! ที่เป็นอย่างนี้ เพราะตอนเองผิดเดียวเวลา เพื่อมาເຂົາຕອນຕີ 9” (เวลา 09.00 น.) นายคล้อยว่า คราวนั้นถ้าได้ไฟสมบัติซึ่งภายนในมีของดีของข้าวอย่างละครึ่ง (ของดี หมายถึง ทอง ส่วนของข้าว หมายถึง เงิน) เขายังคงใช้ในสระนี้และได้มีการอุดลอกเมื่อ ปี 2547

1.3) **สระหนองเต่า** สระนี้อยู่ในที่สาธารณูปโภค-สงขลา ระหว่างหลักกิโลที่ 42 กับ 43 ระหว่างตำบลการเกด กับตำบลเขาพระบาท มีขนาด กว้าง 20 เมตร ยาว 20 เมตร ที่ตั้งซึ่งเช่นนี้ เพราะมีเต่ามาก การใช้ประโยชน์และข้อตกลงก็เหมือนกับสระเลี่ยบ ริมสระมีต้นโพธิ์ใหญ่ ศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านตั้งศาลไว้เคารพบูชา เวลาเจ็บไข้ไม่สบายหรือของหาย ชาวบ้านจะนำ หมาก พลู ขูป เทียน มาไหว้แล้วบ่นว่าให้หายไข้หรือได้ของคืน ปรากฏว่า คนไข้หายจริงและของก็ได้คืนจริง เวลาแก็บนกเข้ามากพลูขูป เทียน หรือจะเป็นเหล็กไก่หัวหมู มาแก้ไข้ไข้กับตอนบัน ส่วนวันที่มาแก็บนกตามที่ตกลงไว้ ตอนที่บัน นายคล้อยว่าศักดิ์สิทธิ์จริง คือ นายดับ นางเบี่ยม สร้างบ้านอยู่ใกล้สระต้องการขยายทางเข้าบ้านให้กว้าง ได้ตามขอบสระแล้วปักไม้รอไว้เป็นเขต เมียเกิดเจ็บพุง (ปวดท้อง) โดยไม่รู้สาเหตุ พอหาคนมาทราบจึงได้รู้ว่าเพราจะมีสระ ก็ได้คุยกันและถอดใจไม่ที่ปักเขตออกจนเหมือนเดิม อาการเจ็บพุงหาย ทราบว่าปัจจุบันได้ขยายบ้านขยายที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นเสียแล้ว และน้ำในสระนี้ก็ไม่เคยแห้งเหมือนกัน ชาวบ้านยังคงใช้น้ำมาจันถึงปัจจุบันนี้

1.4) **สระเกาทวด อุยในพื้นที่หมู่ 1** ได้ตั้งชื่อสระตามชื่อบ้านในที่สาธารณูปโภค ชาวบ้านอาศัยเป็นน้ำดื่มน้ำใช้ในการใช้น้ำชาวบ้านตกลงกันเองว่า ห้ามน้ำสัตว์เลี้ยงลงไปกินน้ำในสระ ปัจจุบันสระยังมีแต่ไม่ใช้น้ำแล้ว ชาวบ้านใช้น้ำฝนและน้ำประปา มีคลองส่งน้ำตัดเลี้ยบสระ

การใช้น้ำสำหรับดื่มกิน นอกจากในสระน้ำแล้วชาวบ้านบางแห่งใช้น้ำในลำคลอง ตามบึงในทุ่นนา โดยเฉพาะชาวบ้านหมู่ที่ 1,2 นายกลึง ดิษฐรักษ์ ชาวบ้านในพื้นที่หมู่ 2 บอกว่าต้องใช้น้ำคลอง เพราะไม่มีน้ำที่อื่นให้ใช้แต่น้ำคลองในสมัยก่อนยังปลดภัยปราศจากสารพิษ ชาวบ้านจะตักน้ำคลองใส่ต้มโถง และภาชนะอื่นๆ ตอนที่น้ำขึ้น เพราะจะได้น้ำใส พอเริ่มเข้าสู่ช่วงที่น้ำเค็มจะขึ้นถึง ชาวบ้านจะเตรียมเก็บน้ำไว้สำหรับดื่มให้เพียงพอ ส่วนน้ำอาบน้ำใช้ก็ต้องใช้น้ำเค็ม(การสังเกต้น้ำว่าจะเริ่มเค็มแล้วหรือยัง นอกจากชิมดูแล้ว ดูที่น้ำจะใสขึ้นน้ำมีแสงเรืองคล้ายแสงหิ่งห้อย) พอกลึงหนาน้ำเค็ม อาบน้ำก็ไม่ได้แรงตัวบางคนมีเม็ดขี้ตามตัว แต่ต้องทนเพราะไม่รู้จะหน้าที่ไหนมาอาบ มาใช้ ต่อมามีชาวบ้านใช้สารเคมี

น้ำในแหล่งน้ำก็เริ่มนีสารพิษปนเปื้อนและไม่ปลอดภัยที่จะนำมาดื่มกินจึงมีการขุดเจาะน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ แต่ก็มีเฉพาะครอบครัวที่พอมีฐานะ หลายครอบครัวก็แค่ขุดบ่อน้ำออกเท่านั้น มีการสร้างภาชนะสำหรับเก็บน้ำฝนไว้ดื่มกิน นายเพียง ช่วยยก นายเมตรี ปานแก้ว ชาวบ้านหมู่ที่ 1 บอกว่าปัจจุบันชาวบ้านหมู่ 1 มีน้ำประปาในหมู่บ้านใช้ โดยอาศัยน้ำจากบางแก้ว หน้านา น้ำตกจากนาและสารเคมีให้ลงบาง ทำให้น้ำประปางพลอยขึ้นไปด้วย ที่ร้ายกว่านั้นน้ำประปางมีสารพิษเจือปนด้วย แต่ชาวบ้านมีความจำเป็นต้องใช้และใช้น้ำฝนเป็นน้ำสำหรับดื่ม

2) ตำบล : แหล่งเส้นทางเข้าชุมชนหาปลา ทางระบายน้ำและเส้นเขต

นอกจากสระน้ำที่คืนในตำบลภาระเกิดได้ใช้ประโยชน์แล้ว ยังมีลำบากซึ่งเป็นทางน้ำขนาดเล็กแยกจากแม่น้ำชาวด-ปากพนังเข้าไปในพื้นที่ของชุมชน ในสมัยก่อนชาวบ้านอาศัยลำบากไปมาหาสักกันโดยใช้เรือขนาดเล็ก ในลำบากจะมีน้ำขึ้น-น้ำลง ฝูงปลาเข้าตามน้ำขึ้นไปในบางด้วย ชาวบ้านจะพยายามตักเอากล้า เวลา_n้ำลงโดยใช้ชุดก้าว เวลา_n้ำขึ้นก็ใช้ยอ ทรงเบ็ดหรือวงกัด ปัจจุบันหลายลำบากตื้นเขินไม่ได้ใช้ประโยชน์ บางลำบากได้เปลี่ยนเป็นคุกคลองส่งน้ำเพื่อการเกษตร แต่ลำบากที่ยังคงสภาพดังนี้ได้ใช้ประโยชน์อยู่ก็มีบ้าง โดยเฉพาะปลากายยังพอยาได้ แต่ส่วนใหญ่ได้ใช้น้ำในการเกษตร ลำบากมีมากมายเท่าที่รู้จัก จำนวน 30 บาง คือ

2.1) บางแก้ว อุยุ่ทางทิศเหนือของตำบลภาระเกิด อุยุ่ติดกับวัดใน(ตอนนี้เป็นวัดร้าง) เป็นบางที่แบ่งเขตแดนระหว่างหมู่ที่ 1 ของตำบลภาระเกิดกับหมู่ที่ 1 ของ

ตำบลท่าข่าน บางแก้วไปสิ้นสุดที่ปลายมาบ ข้างบ้านผู้ใหญ่
ห้อง ทองส่งโสม อติตู้ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 เมื่อก่อนชาวบ้านใช้เรือ
พาย เรือต่อ เรือหางยาว และไปมาหาสักกัน ปัจจุบันมียังมีสภาพ
เป็นบาง มีการขุดลอก 2-3 ครั้งแล้ว สร้างประตู ปิด-เปิด น้ำ มี
ถนนและสะพานคอนกรีตผ่านตัดบาง ซึ่งเป็นถนนราดยางที่แยก
จากถนนใหญ่ สายนคร-สงขลา ไปยังบ้านสระแก้วหรืออีกชื่อว่า บ้านบางแก้ว

2.2) บางปอ อุยุ่ในพื้นที่หมู่ที่ 1 เมื่อก่อนใช้เป็นทางระบายน้ำลงคุกlong ปัจจุบันตื้นเขิน ไม่ได้ใช้ประโยชน์

2.3) บางหอยโข่ง อุยุ่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 ในสมัยก่อนใช้เป็นทางระบายน้ำ และใช้สัญจรไปมาในชุมชน

2.4) บางยิ่ว อุยุ่ในพื้นที่หมู่ที่ 2,3 อุยุ่หลังโรงเรียนวัดบางยิ่ว ปัจจุบัน ยังมีลักษณะเป็นบางอยู่แต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ น้ำยังขึ้น-ลง ถึงมีสะพานคอนกรีต นักเรียนได้ใช้เดินทางนี้เดินมาโรงเรียน

2.5) บางไทรทอง(หลังวัดไทรทอง) เป็นบางที่แบ่งเขตพื้นที่หมู่ 3 กับหมู่ที่ 5 ปัจจุบันยังมีลักษณะเป็นบาง น้ำขึ้น-ลงถึงใช้ประโยชน์ซักกันน้ำเข้านาข้าว

2.6) บ้านบ้าน เป็นบ้านแบ่งเขตหมู่ 5 กับหมู่ 6 ปัจจุบัน ตื้นเขินแต่มีสภาพเป็นลำบากให้เห็น ใช้ประโยชน์เป็นทางระบายน้ำ มีถนนสายหัวถนนการเดินทางแก้วตัดผ่าน

2.7) บังหอไตร อยู่ในพื้นที่วัดท่าลิพง ปัจจุบันมีการตามบานส่วนแต่ยังคงมีร่องรอยให้เห็นอยู่ บ้าง

2.8) บ้านพลายจากอง อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 6 บริเวณตรงข้ามโรงเรียนชุมชนวัดท่าลิพงทางทิศตะวันออกห่างจากถนนเข้าไปประมาณ 0.5 กิโลเมตร ที่ชาวบ้านเรียกว่า บ้านพลายกอง หรือบริเวณป่าซึ่งในปัจจุบันไม่มีร่องรอยให้เห็น

2.9) บังทองมาก อยู่ติดกับ ลานสถานวัดท่าลิพง แบ่งเขตพื้นที่ หมู่ที่ 6 กับ 7 ยังคงมีร่องรอยให้เห็น นำขึ้น-ลงถึง มีถนนสายการเดินทางแก้วตัดผ่าน

2.10) บังปลิง อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 เป็นบ้านสันฯ อยู่ข้างวัดแจ้ง ปัจจุบันเป็นบ้านปิดและตื้นเขินไม่ได้ใช้ประโยชน์

2.11) บังเหม็ด อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 เมื่อก่อนใช้ระบายน้ำจากป่าพู และเป็นทางสัญจรภายในชุมชน

2.12) บังห้อน อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7

2.13) บังเตย อยู่ในพื้นที่หมู่ 7,8 ปัจจุบันมีการขุดลอกใช้น้ำในการเกษตร

2.14) บังเหมก อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7

2.15) บังลานควาย อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 แยกจากบังเตยมีการขุดลอก ปัจจุบันสร้างประตูระบายน้ำ

2.16) บังบ้าย อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 มีถนนที่แยกจากถนนใหญ่สายนคร-สงขลาตัดผ่าน ปัจจุบันมีการขุดลอกน้ำให้หลอกป่าพูท่าช้างข้าม

2.17) บังริ้น แบ่งเขตหมู่ 11 กับ 12 ที่เรียกว่าชื่อเช่นนี้เพราะมีต้นผักโภคจำนวนมาก ปัจจุบันตื้นเขินไม่ใช้ประโยชน์ มีถนนสายในหมู่บ้านตัดผ่าน

2.18) บังกุ้ง อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ในบังมีกุ้งมากมาก จึงเรียกว่าบังกุ้ง

2.19) บังชุมแสง อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 สมัยก่อนใช้ระบายน้ำจากป่าพู ปัจจุบันยังคงใช้เป็นทางระบายน้ำและเก็บกักน้ำไว้ใช้

2.20) บังเหม蓉ราม อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 12 ที่ได้ชื่อเช่นนี้ นายจำปา ถนนแก้ว เล่าซึ่งได้ฟังคุณพ่อเล่าให้ฟังว่า ชุมรามซึ่งเป็นชาวปากพนังพาระมาตัดไม้ไปทำวัด และได้มาพักแรมตั้งค่ายพักที่นี่ ปัจจุบันมีการขุดลอกมีถนนตัดผ่าน

2.21) บังจิก อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ในสมัยก่อนใช้ระบายน้ำจากป่าพู แต่ปัจจุบันไม่ได้ใช้ประโยชน์ เพราะตื้นเขิน

2.22) บ้างอ้ายค่าง อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ในสมัยก่อนใช้ระบบน้ำและเก็บน้ำจากป่าพรุ ปัจจุบันตื้นเขิน

2.23) บ้างขอนขาวง อยู่ในเขตบ้านสุขสมบูรณ์ ในพื้นที่หมู่ 12 บ้านนี้มีขอนไม้ขนาดใหญ่หลายเรือผ่านไม้ได้ เลยตั้งชื่อว่า บ้างขอนขาวง ในสมัยก่อนใช้ระบบน้ำจากป่าพรุ และเก็บน้ำเพื่อการเกษตร ปัจจุบันก็ยังคงใช้น้ำเพื่อการเกษตร

2.24) บ้างเงง อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 บ้านนี้มีปลาชี้เงงมาก ในสมัยก่อนใช้ระบบน้ำจากป่าพรุ และเป็นทางสัญจรไปมา ปัจจุบันขาดในโครงการคลองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

2.25) บ้างรัก อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ยังคงใช้ระบายน้ำ แต่ยังไม่ได้ขาดออกมีถนนตัดผ่าน

2.26) บ้างหมื่อมด้วง อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ในสมัยก่อนใช้ระบบน้ำและเก็บน้ำเพื่อการเกษตร ปัจจุบันตื้นเขิน

2.27) บ้างชี้หมู อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ในสมัยก่อนใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปมาระหว่างชาวบ้าน ตำบลภาระเกด กับ ตำบลเครือง อำเภอชะဝัด ปัจจุบันบางชี้หมูยังมีสภาพเป็นบางใช้เก็บกักน้ำเพื่อการเกษตร

2.28) บ้างรักใหญ่ อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 มีต้นรักขนาดใหญ่ที่ปักบาง 1 ตัน ในสมัยก่อนใช้ระบบน้ำและเป็นทางสัญจรไปมา ปัจจุบันยังคงใช้เก็บกักน้ำเพื่อการเกษตร

2.29) บ้างรักน้ำย อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ที่ปักบางมีต้นรักน้ำยอยู่ 1 ตัน ในสมัยก่อนใช้ระบบน้ำจากป่าพรุ ปัจจุบันตื้นเขินไม่ได้ใช้ประโยชน์

2.30) บ้างเครึง อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ในสมัยก่อนใช้ระบบน้ำจากป่าพรุ แบ่งเขตแดนระหว่าง อำเภอเชี่ยวใหญ่กับอำเภอชะဝัด และเป็นเส้นทางสัญจรไปมาระหว่างตำบลภาระเกดกับตำบลเครือง

2.2 ทรัพยากรร่วมระดับลุ่มน้ำ

1) เม่น้ำชะဝัด-ปากพนัง : สายน้ำแห่งชีวิต

เนื่องจากทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ตั้งแต่ หมู่ที่ 2,3,5, 6,7, และ 12 ติดต่อกับแม่น้ำชะဝัด-ปากพนัง ชาวบ้านส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง และไม่ไกลจากวิมลำคลองมากนัก สมัยก่อนชุมชนริมลำน้ำจะมีความเจริญมาก ใช้เรือเป็นพาหนะสัญจรไปในที่ต่างๆ ทั้งเรือขนาดเล็กและขนาดใหญ่การค้าขายขนส่งสินค้าใช้เรือส่วนมาก มีเรือนต์ขนาดใหญ่ แล่นขึ้น-ลงจาก อ.หัวไทร ไปยัง อ.ชะဝัด ทุกวัน โดยจะขึ้น-ลง เป็นเวลา จะวนท่าน้ำที่สำคัญ เช่น ที่ท่าน้ำหัวหนองการะเกด มีการขนถ่ายสินค้า และให้คนโดยสารขึ้น-ลง ที่ท่าน้ำแห่งนี้จะมีร้านขายอาหาร ร้านน้ำชา กาแฟ เสียงแม่ค้าหาบเรือร้องเรียกขายขนมกันเป็นแท่ง เช่น ใจจอดที่นี่นานพอสมควร เพื่อให้คนที่โดยสารมากับเรือได้รับประทานอาหารกัน ขณะที่เรือยังจอดอยู่ผู้คนจะเดินกันหัวก้าวไปว่ สงเสียงพูดคุยกันอีกเมื่ แต่พอเรือได้เวลาออกจากท่า ผู้คนก็แยกย้ายกันไปคนละทิศคนละทาง เหลืออยู่บ้างก็เจ้าของร้านและลูกค้าบางคน ส่วนท่าน้ำอื่นๆ ถ้ามีคนโดยสารจะขึ้น-ลงก็เรียกหรือบอกเจ้าของเรือให้ ware นอกจากเรือนต์ ชาวบ้านใช้เรือส่วนตัว

ขนาดเล็กบริสุทธิ์สินค้าเร่ขายกัน โดยพ่อค้าที่มานำขายนั้นจะแวงจอดตามท่าน้ำ ใช้ชุดเปาเป็นสัญญาณบอกให้ชาวบ้านออกมากับจับจ่ายใช้สอยกันซึ่งมีของที่จำเป็นทุกอย่าง และชาวบ้านยังใช้เรือบรรทุกข้าวของ เช่น ข้าวเปลือก ไม้ฟืน ไปขายที่ปากพนังบ้าง หรือดับบ้าง ตามแต่ว่าที่ไหน ราคาก็จะดีกว่า ชาวบ้านได้อาศัยน้ำในแม่น้ำลำคลองใช้และดื่มนกิน และยัง เป็นแหล่งสัตวน้ำที่อุดมสมบูรณ์ มีปลาต่างๆมากมากมาย ทั้งปลาน้ำจืด ได้แก่ ปลากดหนวดยะวะ ปลาช่อน ปลาชะโง ปลาเสือ ปลาเม่นและปลาน้ำ กวะอย(น้ำกวะอยคือซึ่งที่น้ำทะเลขึ้นถึงปักกับน้ำจืด น้ำจะกวะอยคือเค็ม เล็กน้อย) จะมีปลากระบอก ปลาฉลาม ปลาเขือ กุ้งทะเล ขี้นมา กับน้ำเค็ม ด้วย โดยเฉพาะกุ้งก้ามgram นายໄล แซลีม อายุ 92 ปี เป็นชาวบ้านหมู่ที่ 5 เล่าว่า สมัยตอนเอยังหนุ่ม ได้ชวนเพื่อนๆลงไปหา กุ้งไม่นานก็ได้กุ้งขึ้นมา มากมาก เทลงได้เต็มผืนสาด(เสื่อ) แบ่งกันกินไม่หมดพาไปแลกเลียงข้าวที่บ้านนา(หมู่ 9) การหาปลาและ สัตวน้ำอื่นๆ ชาวบ้านจะไม่มีการแบ่งเขตพื้นที่ในการใช้ทำประมงกัน ใครจะหาด้วยวิธีใดที่ไหนหาได้ มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะตัว วิธีหาปลาในสมัยนั้นมีหลากหลายวิธี เช่น ยกยอด วางเบ็ด ทอดแห ลากอวน ลอยหลอม ตักไช ลอยกัด ทรงเบ็ด แต่ละครอบครัวมีอาหารและข้าวปลาสมบูรณ์ ตลอดปี ชาวบ้านอยู่กันอย่างสุขสบาย เรียบง่าย อย่างเศรษฐกิจพอเพียง

ราว พ.ศ. 2537 พื้นที่ที่ทำนา ได้กลายสภาพเป็นป่าโอลียังกุ้งกุลาดำ เหลือที่ไว้สำหรับทำนา บางส่วนเท่านั้น โดยเจ้าของที่ทำเองบ้าง ให้คนอื่นเช่าที่บ้าง และขายที่ให้กับนายทุนบ้าง(ที่ดินในช่วงนั้น ราคาสูงมาก) การเลียงกุ้งทำรายได้เป็นอย่างดีให้กับชาวบ้าน ชาวบ้านที่ไม่มีทุนเดิมคงเงินกู้จ้างเลียงให้ คนอื่น ซึ่งรายได้ดีพอสมควร หลายครอบครัวมีฐานะดีขึ้น แต่การเลียงกุ้ง มีการปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำ ลำคลอง สงผลให้สัตวน้ำต่างๆลดลงเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านเดือดร้อน ที่เคยทำนาหากินเลียง ครอบครัวอยู่กับการทำสัตวน้ำ โดยเฉพาะ ปลา กุ้ง มากับประทานและขายเพิ่มรายได้ก็ต้องหันไป ประกอบอาชีพอื่น คนในชุมชนต้องหาชื้อปลาจากที่อื่นมาปรับประทานกัน แต่มาระยะหลังการเลียงกุ้ง ประสบกับภัยภัยจากการขาดทุน เพราะกุ้งที่เลียงตาย ราคา กุ้งไม่แน่นอน ต้นทุนสูง อาชีพนี้จึงค่อยๆเลิกกันไป ตอนนี้มีอยู่บ้างไม่บ่อย รัฐบาลได้ยืนมือเข้ามาช่วยเหลือ โดยให้เปลี่ยนสภาพบ่อเลียงกุ้งเป็น เกษตรกรรม ชาวบ้านจึงหันมาปลูกปาล์ม ปลูกสน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา ความอุดมสมบูรณ์กำลังจะ กลับคืนมาในอีกครู่หนึ่ง

เมื่อปี 2548 สภาพน้ำในแม่น้ำชีจะอุด-ปากพนัง เริ่มใสสะอาด หลังจากที่อาชีพการเลียงกุ้ง กุลาดำกำลังจะหมดไป สัตวน้ำต่างๆ ก็คงจะเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อยๆ จนเพียงพอ กับความต้องการในไม่ช้า นี้ แต่ชาวบ้านเชื่อว่าต้องใช้เวลานานพอสมควรกว่าทุกอย่างจะกลับมาเหมือนเดิมซึ่งเป็นเวลาที่ทุกคนรอ คอย

2) ป้าพรุ : ทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าน่าห่วงเห็น

พื้นที่ตำบลการะเกดโดยเฉพาะหมู่ที่ 4,7,8,11 และ 12 มีลักษณะเป็นที่ราบ และที่ราบต่ำ บางแห่งเป็นที่ลุ่ม ที่ราบโดยทั่วไปจะเป็นที่ลงตี่ยน น้ำฟุ่มไน์เตี้ยๆ ต้นไม้ขนาดใหญ่น้อย ชาวบ้านที่เข้ามาตั้งรกรากได้จับจองที่ดิน และแผ้วถางต้นไม้เพื่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ทำนา ทำสวน ชาวบ้านอยู่กันเป็นหย่อมๆ เป็นชุมชนเล็กๆ เมื่อมีความเจริญขึ้น จากชุมชนเล็กๆ จึงกลายเป็นชุมชนใหญ่อย่างปัจจุบันนี้ มีผู้คนจากท้องถิ่นอื่นเข้ามาอาศัยอยู่ ทวดผึ้ง จันทร์ศรี ซึ่งชาวบ้านตำบลเครือง อำเภอชะโowitz ปัจจุบันท่านเสียชีวิตไปแล้วหลายปี เคยเล่าว่า พี่ๆ ของท่านก็มาอยู่ที่นี่หลาย คน สำหรับบริเวณที่เป็นที่ราบต่ำ และที่ลุ่ม เรียกว่า “พรุ” มีลักษณะเป็นป่าพรุที่กว้างใหญ่ อุดมสมบูรณ์ ด้วยทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่าของชุมชนแห่งนี้ พรุ จะมีน้ำขังเกือบตลอดปี

ป้าพรุที่ตำบลการะเกด เรียกว่า “ป้าพรุท่าช้างข้าม” ป้าพรุแห่งนี้เต็มไปด้วย ต้นไม้ สัตว์ป่า สัตว์น้ำนานาชนิด ต้นไม้ มีไม้เสร็มขาด (มีมากที่สุด) ไม้ตะเคียนทอง ไม้ตะเคียนทราย (ปัจจุบันไม่มีแล้ว) ไม้ตะลุมพو ไม้ย่าง ไม้หว้า ไม้ไทร ไม้เตี้ย ไม้แวง ไม้ทุมพระ ไม้สักพรุ โดยไม่แต่ละชนิดถูกนำมามาใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ไม้หลาโคน(บางทีก็เรียกไม้หลาโอน) ต้นทำฟากบ้าน ทำระแนงมุงเบื้อง โคนกาบที่มีลักษณะเป็นแผ่นกว้างใช้ทำหมาตักน้ำ(หมาในที่นี้ไม่ใช่ สุนัขที่เป็นสัตว์แต่เป็นเครื่องใช้) ต้นไม้ใหญ่ฯ เหล่านี้ปัจจุบันไม่มีแล้ว เหลือแต่ไม้เสร็มขาดไม้เสร็มดซุนเท่านั้น

- ไม้เสร็มดซุน มีลักษณะ เปลือกแดงและบาง มีผลคล้ายน้ำดอกไม้(ชุมพุ) แต่ขนาดเล็กกว่า รับประทานได้)

- พากເຖົວລົງ ຍ່ານລິເກາ ຫວຍນ້າ ໃຊ້ທຳເຂືອກຜູກເຄື່ອງຈັກສານ ທຳເຂືອກລ່າມສັດວັນ ວ້າ ຄວາຍ
- ພາຍລົງ ໃຊ້ກຮອງໄຊ ທຳຕອກປົດມຸງໜັງຄາ ເຢັບຈາກ ເຢັບກະແໜງ ຜູກປີ້ອ ຮາກລອນ(ຈາກລອນ ດືອຜູກລອນ)

- ພາຍເຈົ້າໄກ ທຳໄຊ ຂ້ອງ ໄຫທນ ສະກີ້(ບັ້ງກີ້) ມີງວ້າ²⁹ ຜູກຂອບເຈີຍ ສຸມ ແຕງ ຕຽມ³⁰
- ຍ່ານລຳເທິງ ຍອດໃຫ້ປຽງອາຫາວົາ ຍ່ານໃຊ້ກຮອງໂທມຮ້າ(ຫຼືອໜັງ) ພັນເຂືອກ ລຳເທິງຍັງໃຫ້ເປັນຍາສມູນໄພຣໄດ້ດ້ວຍ

²⁹ ชຶ້ງພັນຫວາຍເປັນ 3 ເກລື້ອງ ຍາວປະມານ 50 ຊມ. ປລາຍ້າງໜຶ່ງຜ່ານເປັນປມເພື່ອໃຫ້ຫຼຸດຈາກຈຸງກວ້າ ວ້າທີ່ໄສຂາວີງເປັນລູກກວ້າທີ່ກຳລັງຈະທິ່ງນີ້ ແຕ່ຍັງລ່າມດ້ວຍເຂືອກໄມ້ໄດ້

³⁰ ແຕງ ອື່ນກາຫະສໍາຫຼັບໄສປັດ ຕຽມທຳເປັນທີ່ໄທ້ແມ່ໄກອອກໄໄສແລະຟັກໄໄສ ມີຟາງ້າຫວອງ ເພື່ອໃຫ້ອົບຄຸນ ແລະປຶ້ອງກັນໄໄສແຕກ

ในป้าพูนีสัตว์ป้าหlaysชานิดาศัยอยู่ เช่น เสื้อ ชั่ง กวาง ลิง ค่าง ชะนี หมูเกี้ยวน(หมูป่า) และนกต่างๆ สัตว์น้ำ ได้แก่ปลาต่างๆ เช่น ปลาช่อน ปลาหมอก ปลากระดี่ ปลาดุก ปลาหลาด ปลาจะดี ปลาอีตรับ ปลาอี้เต็ง ปลาโคน ปลาไหล ปลาลำพัน ปลาชี้ขาว ปลาหางแดง ปลาช่อนไซ ปลาหลด ฯลฯ ชาวบ้านจะเข้าไปในป้าพูน ถ้าเป็นหน้าแล้งก็หาปลา หาเต่า เพาต่อ จับผึ้ง ซึ่งผึ้งมักจะทำรังอยู่ตามต้นไม้ เนื่องจากไม่มีศัตรูมาควบคุมและหาอาหารได้ง่าย(ดอกเสเม็ดเป็นที่ละสมน้ำหวานที่อร่อยและหอมมาก) ในบริเวณป้าพูนจะมีแห่งน้ำตามธรรมชาติอยู่มากมาย เป็นที่อยู่ของสัตว์น้ำโดยเฉพาะปลา มีจำนวนมาก พอที่จะเลี้ยงชีวิตของชาวบ้านได้ทุกคน

3. องค์ความรู้เกี่ยวกับชนิดทรัพยากรธรรมชาติในพูน

3.1 เสม็ด : ไม้เศรษฐกิจเลี้ยงชีวิตอย่างพอเพียง

ต้นเสมอ เป็นไม้ที่มีมากที่สุดในป้าพูนท่าช้างขาม ไม้เสมอชอบขึ้นในที่มีน้ำขังหรือที่ดินชื้น ไม้เสมอ มี 2 ชนิด คือ ไม้เสมอขาวและไม้เสมอชูน แต่ป้าพูนแห่งนี้มีไม้เสมอขาวมากที่สุด ไม้เสมอชื้น หนาแน่นตามธรรมชาติ เจริญเติบโต ได้อาศัย ดอก ใบที่ร่วงหล่นลงไปทับกมและกล้ายเป็นปุ่ยให้กับตัวของมันเอง มีน้ำหล่อเลี้ยงอย่างเพียงพอ ช่วยให้ต้นเสมอโตวนโตคืน เมล็ดพันธุ์คงหล่นกล้ายเป็นต้นใหม่ ต่อไป กล้ายเป็นป้าเสมอให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ เดิมไม่มีใครเป็นเจ้าของ ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ตามความต้องการและทุกเวลา นอกจากคนในชุมชนแล้ว ยังมีคนจากชุมชนใกล้เคียงมาตัดต้นเสมอไปใช้ เพราะไม้เสมอ มีจำนวนมากมาย ไม่มีการปิดป่า(ห้ามตัดไม้) การตัดไม้เสมอ มักจะทำกันในช่วงน้ำท่วมหรือฤดูฝน ตั้งแต่เดือน สิงหาคม-มกราคม เพราะสามารถใช้เรือบรรทุกไม้ หรือ ผูกเป็นแพ ล่องมาตามลำน้ำ

การตัดไม้เสมอของชาวบ้านจะตัดต้นที่มีขนาดตามการใช้ประโยชน์ ถ้าต้องการทำเสาบ้านจะเลือกตัดต้นขนาดใหญ่ ทำขีด ทำแปร บุนอกชาน ตัดต้นที่มีขนาดเล็กลงมาหน่อยและต้นที่เล็กๆ ลงไปอีก นำมาทำที่เลี้ยงสัตว์หรือทำรั้วบ้าน ส่วนของไม้ที่เหลือจากใช้ประโยชน์ดังกล่าวแล้ว อาจจะเป็นส่วนที่คงอยู่ หรือไม่ได้ขนาดตามต้องการจะไม่ทิ้งเปล่า แต่ชาวบ้านจะนำมาทำเป็นไม้ฟืนหรือเผาถ่านทำเป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้ม ซึ่งถ้านำไม้เสมอมาเผาถ่านจะได้ถ่านดีเป็นรองจากไม้โกงกาง ส่วนนอกของเปลือกเสมอ มีลักษณะเป็นแผ่นบางๆ นำมาคลุกกับน้ำมันย่างแล้วห่อด้วยด้านในของต้อมาก(ต้อมากคือส่วนโคนของกากหมาเป็นแผ่นกว้าง) ทำเป็นตัด ใต้เหี้ดูไฟให้แสงสว่างในเวลากลางคืน ชาวบ้านมักจะจุดไฟไว้ที่หัวบันไดบ้าน หรือนอกตัวบ้าน เพื่อให้แสงสว่างแก่คนที่เดินมาทำธุระในเวลากลางคืน หรือจุดไฟให้แสงสว่างเพื่อตักข้าว การจุดไฟเพื่อใช้แสงสว่างต้องค่อยเยียดให้ไฟไหม้หมดแล้วออก ถ้าไม่เยียดออกจะทำให้ตัวบ้านทับส่วนที่กำลังเผาไหม้ ทำให้แสงสว่างน้อยลง หรืออาจดับหากมีลมพัด ใต้อาจแบ่งเป็นชิ้นเล็กๆ ทำเป็นเชื้อไฟก่อไม้ฟืนหรือถ่านได้อีกด้วย ระยะหลังไม้เสมอถูกนิยมนำไปทำเป็นเสาเข็ม ทำรายได้ให้กับชาวบ้านอีกทางหนึ่ง

ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการไม่เสียดเป็นเวลานานหลายปี ต้นเส้นด้านน้ำดื่มน้อยลง ชาวบ้านจึงจับจองป่าเสม็ดเป็นเจ้าของ โดยมีเครื่องหมายล้อมไว้มีการปลูกไม่เสียดเป็นแนวแบ่งเขต ป้องกันไม่ให้ผู้อื่นบุกรุก ทางราชการก็ไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องหรือทำการรวมสิทธิ์ให้แต่อย่างใด ที่ที่จับจองเหล่านี้คือนอกจากเข้าไปใช้ประโยชน์ไม่ได้นอกจากเจ้าของอนุญาต ซึ่ง เป็นข้อตกลงร่วมกันและถือปฏิบัติกันมา การจับจองได้ทำให้ได้รับประโยชน์มากกว่าคนอื่นๆ ที่เข้ามาอยู่ที่นี่ แต่ผู้ที่จับจองส่วนมากจะเป็นผู้นำของหมู่บ้านหรือคนในภูคุณ โต คนใหญ่ คือ คนที่มีอำนาจหรือเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านส่วนคนอื่นที่เข้ามาอยู่ที่นี่ลังขยะเปลี่ยนจากผู้ที่จับจองไว้มากๆ ซึ่งก็แบ่งให้โดยไม่คิดราคา

จะเห็นว่าคนสมัยก่อน เป็นคนที่มีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันซึ่งกันและกัน แต่พอมีคนเข้ามาอยู่มาก ที่ดินก็ได้มีการซื้อขายกัน การถือครองที่ดิน เรียงตามลำดับก่อนหลัง คือ ใบอนุญาตการจับจอง สค.1 นส.3 (โฉนดครุฑ์ดำ) นส.3ก นส.3 ทางอากาศ (โฉนดครุฑ์เขียว) และโฉนดครุฑ์แดง ปัจจุบันยังมีอีกอย่าง คือ สน.ก.

ส่วนไม่เสียดที่อยู่ในป่าลึกๆ และที่อยู่ทั่วไปนับวันยิ่งเหลือน้อยลงทุกที่ เนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านบุกรุก แผ่ขยายป่า เพาบานาเต่า ทำเป็นพื้นที่สร้างที่อยู่อาศัย ปลูกผัก ทำนา ชุดบ่อเลี้ยงปลา แต่ละปีถูกไฟป่าเผาทำลายเสียหายก็มากmany และสาเหตุอีกอย่างที่ทำให้ป่าไม่เหลือน้อยลง คือเมื่อปี 2505 เกิดลมพายุพัดทำให้ต้นไม้ใหญ่ๆ ล้มเกือบหมด ซึ่งเป็นที่มาของไม่นอนไฟร³¹ ชาวบ้านนำไปชุดพบโดยบังเอิญ เพราะจริงๆ เขาต้องการตัดไม่เสียด เขาเล่าว่าไม่ทึงอกบันพื้นที่ไม่นอนไฟร มีขนาดใหญ่เช่นเดียวกันที่เป็นเสาเรื่องได้(เป็นการบอกระยะเวลาของไม่นอนไฟร) ชาวบ้านมีร่องรอยไม่นอนไฟรขึ้นมา โดยใช้แหนلنแท่งลงในดิน แหงไปเรื่อยๆ พอเสียงดังกึกกึก แน่นๆ เป็นทางยาวก็ช่วยกันชุดติด 2 ข้างแนวไม่นอนไฟร พอชุดไฟรดไปน้ำก็ออกมากทำให้ไม่นอนไฟรลอยขึ้นมาสามารถเอาไม่ได้ง่าย ไม่นอนไฟรที่ชุดพบไม่ตัดเดือน ไม่นานคบุตร

- ‘ไม่ตัดเดือนได้นำมาทำเครื่องเรือนทุกประเภท
- ‘ไม่นานคบุตร นิยมนำมาทำสากระดับข้าว สากระดับจุด และทำต้มขawan ต้มพร้า

ถึงแม่มีการปลูกทดแทนบ้างก็ไม่ทันกับความต้องการในการใช้ประโยชน์ ปัจจุบันเหลือเนื้อที่ป่าพ犹ประมาณ 28,886 ไร่ และทางราชการจัดสรรเป็นที่ สปก. เสีย 10,200 ไร่ ที่เหลือประกาศเป็นเขตป่าสงวน ห้ามตัดไม้ ห้ามล่าสัตว์บก ชาวบ้านบอกว่าเคยเข้าไปในป่าพ犹เมื่อประมาณ 4 - 5 ปีที่แล้ว (ประมาณปี 2544) พบรัตติป้าที่ยังมีมากที่สุด คือ ลิง มีประมาณ 300-400 ตัว ปี 2549 หน่วยพิทักษ์รักษาป่าและหน่วยพิทักษ์รักษาสัตว์ กรมป่าไม้ ได้เข้ามาดูแลไม่ให้ผู้คนเข้าไปลักลอบตัดไม้และทำลายสัตว์ ชาวบ้านยังสามารถหาสัตว์น้ำได้ซึ่งทางราชการไม่ได้ประกาศห้าม ปัจจุบันไม่เสียดที่ยังเหลือมี

³¹ ไม่นอนไฟร หมายถึง ไม้ยืนต้นที่ยังมีชีวิตที่ล้มด้วยสาเหตุใดก็ตามแล้วฟังอยู่ในน้ำ ในดินเป็นเวลานาน

ขนาดเล็กๆ และแน่นอนเมื่อป้าพรุกทำลายไม้ได้หมดไปแค่ต้นไม้เท่านั้นแต่ทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าอื่นๆ ก็ถูกทำลายไปพร้อมๆ กันด้วย

3.2 พังกัน : ที่ดอนในพรู

นายจำปา ถนนแก้ว ชาวบ้านหมู่ 12 นาษ พา นิตย์ปราณ ชาวบ้านหมู่ 11 นาษ สิน สองเป็นนายคล่อง สามแก้ว และนายนิยม กสิพล ชาวบ้านหมู่ 7 เล่าให้ฟังว่า บริเวณป้าพรุซึ่งเป็นที่ตั้งศาลาหลวงต้นใหญ่ในป่าจุบันนี้ เดิมเรียกว่า พังกันผุด (พังกัน เป็นที่ดอนในพรู ไม่ค่อยมีต้นไม้ใหญ่ แต่จะมีหน้ามาก จึงใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ พาก วัว ควาย) พังกันผุดมีเนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ รอบๆ พังกันผุดมีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น

มีเรื่องราวเล่าสู่กันฟังมากมายที่เกิดขึ้นในบริเวณพังกันผุด คนที่ถูกฆ่าตายมักจะนำมาฝังไว้ที่นี่ สัตว์ที่ถูกตามล่า ถ้าหนีมาอยู่บริเวณนี้ก็จะรอดชีวิตและไม่เป็นอันตรายแต่อย่างใด ถ้าคนยิงหันปากของปืนมาทางต้นไทรแล้วยิงไม่ประตุ . ในเรื่องนี้นายพา นิตย์ปราณ ยืนยัน ว่าเป็นเรื่องที่ประสบกับตนเอง และบริเวณนี้จะไม่เกิดไฟลุกใหม่ ชาวบ้านเล่าว่า เมื่อประมาณ 70 ปีก่อน (ราวปี พ.ศ. 2479) เกิดไฟใหม่ป้าพรุ พอกไฟลุกสามารถลิงบริเวณต้นไทรไฟก็ดับอย่างน่าอศจรรย์ โดยที่ไม่มีความดับ อีกเหตุการณ์หนึ่งเป็น

เรื่องเศรษฐลด นายสมุทร นายคล้อย ชาวบ้านหมู่ที่ 4 เล่าว่า ตอนนั้น กำนันแห่ง นาญไช่ และเพื่อนบ้านอีก 2-3 คน ไปล่าสัตว์ในบริเวณต้นไทร การล่าสัตว์ป่าต้องซุ่มเงียบเพื่อไม่ให้สัตว์ป่าแตกตื่นแล้วนำไปที่อื่น คนล่าชี้ปืนยังห้าง³² โดยแยกย้ายคนละที่ พอเห็นสัตว์แล้วจึงยิง เกิดเหตุการณ์ที่ไม่น่าเชื่อแต่ก็ต้องเชื่อ คนล่าสัตว์คนหนึ่งเห็นกวางเดินเข้าร้าวมา ได้ยิงปืนไปที่กวางตัวนั้นทันที พอกวางล้มลงได้เป็นอนิจจา!

ปรากฏว่า เป็น นายไช่ ที่ไปด้วยกันถูกปืนนนอยู่ (ไม่รู้จะประมาณดลจิต ดลใจจนเกิดเหตุร้ายขึ้น) และ ราวๆปี พ.ศ.2488 เกิดไข้ห่าหรือหิวาร์ ระบาด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปเข้าฝันชาวบ้านว่า ให้ไปเอาเครื่องยาที่บริเวณต้นไทรไปต้มกิน³³ ซึ่งมีเปลือกไม้ เดือยปล้อง เดือยชุมพร ต้นจิกนา เชียดผู้ เชียดเหมียว ไม่รักษาต้นปลวง ห่วยลิง ข้อยแดง ข้อยธรรมดา นำไปต้มแล้วกินน้ำ กินแล้วกหายไข้จริง การไปเอาเครื่องยาในป้าพรุ ชาวบ้านบอกว่าจะฟรีเอกสารได้ ฟรี หมายถึง เก็บมาขาย ไม่ทำอะไร หรือจะออกซื้อถือเสียงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บอกให้ก็ได้

³² ห้างในที่นี่ หมายถึง ที่ชุมชนสัตว์ สร้างโดยเอาไม้จากพادบนปางไม้สูงๆ มุงด้วยใบไม้พอกจะนั่งได้ ไม่ใช่ห้างสร้างพลินค้า

³³ เป็นที่น่าสังเกตว่า ต้นไม้หลายชนิดที่ขึ้นอยู่บริเวณต้นไทร มักจะเป็นไม้ที่ชอบขึ้นในที่ดอนหรือที่เขา น่าแปลกดีมากขึ้นเนื่องจากได้

นายสำราญ หนูด้า ผู้ดูแลต้นไทร พุดให้ฟังว่า ในปี พ.ศ. 2538 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ให้บริษัทที่รับเหมามาชุดคลองตามโครงการพระราชดำริขึ้นในพรุนี้ โดยนำเครื่องจักรมาชุด แต่พอชุดมาถึงบิเวณต้นไทร เครื่องจักรไม่ยอมทำงาน คนขับเครื่องจักรบางคนที่จะพยายามชุดต่อ ก็ล้มตาย คนขับเครื่องจักรกลัวไม่มีใครกล้าชุด เพราะกลัวเหตุการณ์ที่ร้ายแรงจะเกิดกับตนเอง จนในที่สุดได้มีหนังสือขึ้นทูลเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบ พระองค์มีรับสั่งให้ชุดอ้อมต้นไทร และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างศาลาหลังขึ้นบิเวณต้นไทร เมื่อ วันที่ 29 ตุลาคม 2547 เรียกว่า “ศาลมหลวงต้นไทร” ใช้งบประมาณ 5,000,000 บาท (ห้าล้านบาท) เรียกว่าคลองชะอวด-แพรอกเมือง มีความกว้าง 150 เมตร ลึก 5 เมตร ยาว 27 กิโลเมตร ตั้งต้นจากแม่น้ำชะอวด – ปากพนัง ที่หมู่ 12 ผ่าน หมู่ 11 อ้อมผ่านต้นไทร ไปสิ้นสุดที่บ้านแพรอกเมือง อำเภอหัวไทร ศาลมหลวงต้นไทรอันศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งเด่นตระหง่านอยู่นี่ ชาวบ้านเชื่อว่า ต้นไทรนี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิงสถิตอยู่ เป็นที่เคารพสักการะของคนในชุมชนและคนชุมชนอื่นๆ ทั้งใกล้และไกล แต่ละวันจะมีคนมาบวงสรวง แก้บนกันไม่ขาด โดยเฉพาะวันอังคาร วันเสาร์มีคนมากเป็นพิเศษ เนื่องจากมีตัวเลข 100 คน นายสำราญได้บอกถึงผลดีที่ชุมชนได้รับจากการชุดคลองแห่งนี้ว่า เมื่อ ปี 2548 น้ำท่วมหนัก โดยเฉพาะในพื้นที่ อ.หัวไทร เชี่ยวใหญ่ ชะอวด น้ำท่วมขังพื้นที่เรือกสวนไร่นาของชาวบ้าน ตนเองได้ดูระดับน้ำขึ้นสูงถึง 82 เซนติเมตร ที่บิเวณต้นไทร แต่พอเปิดประตูน้ำที่แพรอกเมือง ภายใน 2-3 วัน น้ำได้ลดลงเป็นปกติ ซึ่งถ้าเป็นเมื่อก่อนตอนที่ยังไม่มีคลอง น้ำท่วมน้ำนานเป็นเดือนๆ ทำให้พืชผลไร่นาเสียหายหมด

3.3 เม : แหล่งช่องตัวของปลา

ลักษณะในป่าพรุที่เป็นที่ลุ่มเป็นแอ่งน้ำชาวบ้านเรียกว่า เม ซึ่งมีลักษณะเป็นแอ่งน้ำที่มีต้นไม้ล้อมรอบและมีต้นไม้บางต้นล้มпад ตรงโคนต้นเป็นโพรงเป็นที่หลบซ่อนของปลาตัวใหญ่ๆ ซึ่ง เม บางแห่ง ประกอบด้วยบึงหลายๆ บึง เมที่ชาวบ้านวัดกมีหลายเม ในพื้นที่ข่องหมู่ที่ 7 มีเมดคัน เมนางนวล เมหน้าคอก เมโพรงเข้า เมแม่ใหญ่ เมโนรา ในพื้นที่ข่องหมู่ที่ 11 มีเมขอน เปยก เมหนองเม่า เมโพรงเข้า และในพื้นที่หมู่ 12 มีเมเจี้ยแทก เมเม่า เมคลำ การไปเมเหล่านี้ ชาวบ้านจะไปทางปากเมือง บางคนเรียก ปากเมือง แต่ปัจจุบันเรียกเหมือนกันว่า ปากเมือง(เมืองไม่ใช่ชื่อ เม แต่เป็นทางที่จะไปเม) ในช่วงน้ำท่วม หรือตกลอดเวลาที่น้ำในป่าพรุยังไม่แห้งจะเป็นเวลาที่ปลาเจริญเติบโต ขยายพันธุ์ กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ช่วงนี้ชาวบ้านอาจจะหาปลาด้วยการลอยกัด ตกปลา แต่ก็ได้ปลาไม่มากนัก พอน้ำลดพื้นที่ในป่าพรุที่ไปเริ่มแห้งปลาเหล่านี้ก็จะไปรวมตัวกันอยู่ตามแอ่ง

น้ำหรือเม เมจึงเป็นเหมือนบ้านขนาดใหญ่ของเหล่า平原นาพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันในช่วงเวลาที่คันบังไมได้จับปลา ปลาตัวใหญ่กินปลาตัวเล็กๆ เป็นอาหาร (มันเป็นกฎของธรรมชาติที่เป็นเช่นนี้) ทำให้ปลาในแม่น้ำปลาตัวใหญ่มากกว่าปลาตัวเล็กการจับปลาในเมืองต่างๆ ในบริเวณป้าพูไม่มีการห่วงห้าม หรือมีเจ้าของจับจากห้ามใครจับ เข้าใจและตอกย้ำด้วยอัตลักษณ์ว่า ควรจะจับเอกสารได้ แต่ถ้าให้ได้ปลามา ก็ต้องจับปลาในหนองเพาะเมแห้ง ชาวบ้านก็รู้ว่าถึงเวลาแล้วที่พากขาจะได้ไปเอาปลามาไว้กินกัน ชาวบ้านที่อยู่บ้านใกล้เรือนเดียวจะชวนกันไปหาปลาเป็นกลุ่มๆ ประมาณ 5-6 คน หรือมากกว่านั้น คด (ภาษาท้องถิ่นหมายถึงนำหัวเรือเดรียม) ข้าวห่อไปกันตั้งเรือกวางจะกับกันโดยอัตโนมัติ ชาวบ้านนำเครื่องมือหาปลาติดมือกันไปด้วย คือ ถ้ามีน้ำในแม่น้ำมากก็ใช้ยอ ถ้ามีน้ำในแม่น้ำน้อย ก็ช่วยกันวิถีจนแห้งโดยใช้โพงวิด โพงนี้ทำจากปืนผ่าครึ่งบีบรวมเข้าหากันเล็กน้อยใช้มักลุมขนาดเท่าข้อมือค้ายานภัยในแนวขวาง อีกอันหนึ่งยากกว่าพาดไปยังส่วนปลายให้เหลือจากโพงเป็นด้ามสำหรับจับ ส่วนที่ไม่ทั้งสองพาดกันจะผูกด้วยเชือกให้แน่น ไม่สองอันนี้เรียกว่าไม่โกกากา การวิจจะใช้กีโพงขึ้นอยู่กับปริมาณของน้ำในแม่น้ำ ตั้งโพงบริเวณเชิงร้างหรือส่วนที่ลึกที่สุดของแม่น้ำจะเฉพาะเวลาวิดน้ำจะไหลรวมกันที่นี่ พอวิดน้ำเหลือเล็กน้อยเรียกว่าน้ำตกขอบน้ำตกขอบจะดูจากส่วนปลายหนองหรือเมเริ่มแห้งสามารถจับปลาได้บางส่วน พอวิดแห้งก็ชวนกันจับปลา ได้ปลาเป็นกระสอบๆ ตัวที่ใหญ่ที่สุดเรียกว่า “แม่หนอง” ปลาที่แต่ละคนจับได้ อาจเอามารวมแล้วแบ่งกัน หรือไม่ก็ต่างคนต่างจับเอาเอง ขึ้นอยู่กับตอกย้ำ ไม่มีการซึ่งเส้นขึ้นหรือการกะเกณฑ์ว่าต้องทำอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น บางครั้งจับปลายไม่หมด มีเดียวเสียก่อน อาจจะหวนกลับมาจับอีก เรียกว่า จับนอ หรือไม่ก็ชาวบ้านกลุ่มนี้มาพบเห็นเสียก่อนก็จับปลาเอาไปก็ไม่มีใครห่วงห้ามหรือมีความผิด เพราะปลาไม่ได้เป็นปลาของใครแต่เป็นของทุกคน

วันแล้ววันเล่าที่ชาวบ้านไปหาปลาจนได้ปลาเป็นจำนวนมาก แต่ละบ้านนำปลามาตากแห้ง ทำเป็นปลา真空 ทำ平原มาก ส่วนปลาตัวเล็กๆ นำมาหมักเกลือแล้ว詹จนจะเอียงทำเป็นเคยปลา ไว้กินได้เกือบทลอดปี

ต่อมาเมื่อต้นเขين เมื่อจากเมเป็นแห่น้ำตามธรรมชาติที่ไม่มีเครื่องดื่ม หรือชุดลอก จนในที่สุดก็เปลี่ยนสภาพ เมบางแห่งคงเหลือแต่ร่องรอยให้เห็นบ้างเท่านั้น บางแห่งก็พอจะมีน้ำขังอยู่บ้าง จำนวนปลาลดน้อยลงไปมากที่เดียว ชาวบ้านจึงมีการขุดบ่อในเขตพื้นที่จับของไว และมีปลามาอยู่ร่วมกันมากเหมือนกัน ภายหลังคนจับปลาโดยวิธีใช้ยาเบื้อง ปลาตัวเล็กตัวน้อยโดนหางเลขไปด้วย ทำให้ปลาถูกเหลือน้อยลงไปอีก ปลาบางชนิดก็สูญพันธุ์ไปเลย เช่น ปลาอีเต็ง ปลาหลด ปลาลำพัน ประกอบกับป้าพูที่ว่าไปก็เริ่มต้นเขินขึ้นด้วย ตอนนี้ชาวบ้านไปหาปลา กันเป็นวันๆ ก็ได้ปลามาไม่กี่ตัวไม่คุ้มกับการลงทุนลงแรงไป แต่ก็ต้องดินรนเพื่อหาเลี้ยงชีวิตกันไปวันๆ ท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจที่ฟื้ดเคือง

3.4 กระจุด : พืชสั่งเสริมหัตถกรรมในครัวเรือน

นอกจากนี้ในป้าพรุยังมีพืชอีกชนิดหนึ่งที่ชอบขึ้นในน้ำ คือ กระจุด กระจุดจะงอกอยู่ทั่วไประหว่างต้นเสน็ค มีลำต้นกลม กลวง เป็นปล้องสีเขียว รากเป็นกระจุก มีดอกที่ปลายกลุมนสีน้ำตาล มีขนาดเท่าหลอดกาแฟและเล็กกว่า สูงสุดประมาณ 2 เมตร กระจุดมีมากบริเวณเมือง หรือเมือง ซึ่งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 4 ชาวบ้านจะถอน แล้วนำมาตัดโคนตัดปลายแล้วคลุกดินตามเหลว ตากแดดจนแห้ง

ตัดเลือกขนาดตอกหรือเส้นให้เท่าๆ กัน ตำจนเป็นเส้น แบบๆ มะระยะหลัง ใช้วิธีตัดด้วยเครื่องจักรให้เส้นแบบ นำไป-sanสด(เสื่อ) หรือกระสอบ ไว้ใช้ในครัวเรือนและขายให้ชุมชนอื่น ในสมัยก่อนนิยมใช้กันมาก เสื่อใช้ปูนคอนปูร่องน้ำ เวลามีคน(แขก)มาที่บ้าน เด็กที่เป็นลูกเจ้าของบ้านจะนำสาダメปูให้แขกนั่งพร้อมเชิญมาก น้ำ 1 ขัน (เป็นประเพณีการต้อนรับแขกในสมัยนั้น) ซึ่งเด็กๆ ในสมัย

นั้นจะปฏิบัติทันเมื่อมีแขกมาที่บ้านโดยไม่ต้องให้ผู้ใหญ่ตีตอน เพราะได้รับการสั่งสอนมาก่อนแล้ว ปัจจุบันเสื่อกระจุดยังมีใช้กันอยู่บ้าง แต่ชาวบ้านต้องหาซื้อกระจุดหรือเสื่อกระจุดจากที่อื่น เพราะกระจุดในป้าพรุหมดไป เนื่องจากถูกทำลายไปพร้อมๆ กับป้าไม้แล้วไม่มีการปลูกขึ้นใหม่

3.5 ช้างป้าพรุ : ใจลงผู้เป็นเจ้าของดินแดนพรุใหญ่ในอดีต

เรื่องราวเกี่ยวกับช้างในป้าพรุ เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก ซึ่งคนในชุมชนดำเนินการระเกดสมัยนี้ไม่คิดว่าพวกเราจะเกิดเป็นเจ้าของ ช้าง ซึ่งเป็นสัตว์ที่ใหญ่ที่สุดมากก่อน และเราคงจะเสียดาย หากไม่ได้รับรู้เรื่องราวจากนางสาวพิน นาพนัง อายุ 84 ปี ซึ่งเกิดที่บ้านปากเมือง ได้เล่าเกี่ยวกับบริเวณนี้ว่า คุณพ่อกลิน นาพนัง บอกว่า แผ่นดินที่เรารู้สึกวันนี้เป็นพังการสูง เป็นที่ดอนประมาณ 20 กว่าไร่ น้ำไม่เคยท่วม มีลำมาบกันเป็นเขตทาง ได้ระหว่างพังการ กับ เม (ป้าพรุท่าช้างข้าม) มีพรุป่าลูกเด็กอยู่ทางทิศตะวันออก ปัจจุบันได้ขุดเป็นอ่างน้ำ จนป่าลูกเด็กสูญไป ส่วนทางทิศใต้เป็นเมือง หรือ เมือง ทางทิศตะวันตกเป็นเมหນองขวน บริเวณพังการนี้เป็นที่พักของช้าง กว้าง และหมูป่า บุคคลแรกที่มาปลูกหน้าเลี้ยง Crowley เลี้ยงวัว คือ ทวดชู ทวดทัวพย์ ซึ่งเป็นทวดของพ่อกลิน นาพนัง ต้องต่อสู้กับช้าง หมูป่าที่มาทำลายช้างกล้าอยู่เป็นประจำ พังการนี้อยู่ปากทางลงเม เพราะทวดชูเข้าอยู่ครอบครอง จึงเรียกชื่อว่า “ปากเมือง” ปัจจุบันเป็น “ปากเมือง”

นางสาวพิน เล่าต่อว่า ที่ดินบริเวณนี้เป็นดินเบรี้ยว น้ำเบรี้ยว ทำนาไม่ขึ้นช้า (ทำนาไม่ได้ผล) ต่อมาดินค่อยดีขึ้นปลูกข้าวได้ แต่ตอนกลางคืนช้างขึ้นมาทำลายช้างกล้าทุกคืน จะต้องเรียกเพื่อนบ้านมาช่วยไล่ช้าง จุดควบเพลิงด้วย ทางมะพร้าวแหง กระจุดแหง หาเขากวายมาทำเป็นอุดเป้าร้องເ嘈เสียงอุดเข้าช่วย ช้างผู้นั้นมีประมาณ 50 กว่าตัว เวลา ก่อนค่ำช้างจะออกจากป่ามายืนรวมกลุ่มให้เห็นเกือบ

ทุกวัน นางสาวพิน เล่าว่า วันหนึ่งคุณพ่อคง บุญแก้ววรรณ(ปัจจุบันอายุ 94 ปี) อยู่บ้านนับผล หมู่ที่ 4 กำลังพยายามจะข้ามมาบนมาที่หน้าของพ่อคลิน นาพนัง หัวหน้าโขลงช้างเห็นเข้าตะลุยไล่เกือบจะถึง เรือ พ่อคง บุญแก้ววรรณ หยุดเรือแล้ววากน้ำใส่ช้าง ทำให้ช้างหยุด ชูงวง ร้องคุณ แล้วหันหลังกลับ เมื่อ

ได้มาถก พ่อคงก็เล่าตรงกับ นางสาวพิน ทุกประการ
และถามพ่อคง ถึง การใช้ค่าถ้า academia ที่หยุดซ้างได้ ได้รับ²
คำตอบว่า พ่อแก้ว บุญญา ซึ่งเป็นหลวงตาสอนว่า “ถ้า
เจอซ้างให้รับหนี้ไปทางใต้ลม เพราะซ้างรับกลิ่นเร็ว แต่ถ้า
จนตัวเข้าจริงๆ ให้ฟูดว่า “ท่านท้าวจงอยู่กินให้สบายนิด
อย่าได้รังแกทำอันตรายซึ่งกันและกันเลย ท่านท้าวจงอย่า
ทำลายช้าวปลาอาหารของช้าพเจ้าเลย ช้าพเจ้าไม่เคย
ตนกับของญาติพี่น้องที่ถูกซ้างกินช้าว แต่ของพ่อคงไม่เคย
กรณีเกี่ยวกับซ้างให้ฟังว่า ซ้างรวมกลุ่มกันเป็นโขลงเวลา
สามเป็นแทว จะเห็นรอยเดิน 2 รอย เท่านั้น แสดงว่าซ้าง
ที่ซ้างเคยเดินจะเดินทางเดิมไม่เปลี่ยนเส้นทาง

นายจำปา ถนนแก้ว อายุ 63 ปี อยู่บ้านเลขที่ 125 หมู่ที่ 12 ได้เขียนหลักฐานชี้แจงแสดงว่า มีช้างอาศัยอยู่ในป่าพ犹ฯ ท่าช้างข้ามจริง ชี้ตนเองได้ฟังจากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ ดังนี้

1. การตั้งชื่อป้าพู ว่า “ป้าพูท่าช้างข้าม” เพราะถ้าไม่มีช้างก็คงไม่เอกสารคำว่าช้างเข้ามาเกี่ยวข้อง

2. คลองช้าง อยู่ในหมู่ที่ 7 เป็นทางช้างเดินข้ามป่าพุเป็นประจำ โดยช้างจะเดินทางไปหา กินจากทุ่งหญ้าแห่งหนึ่งไปยังทุ่งหญ้าอีกแห่งหนึ่ง จึงทำให้เกิดเป็นคลองช้างขึ้นดังกล่าว

3. ทางช้าง อยู่ในพื้นที่หมู่ 12 ข้ามพุระหว่าง พังการหัวขาด กับ บ้านไสขาว ทาง คือ ถนนทุกวันนี้

4. พรุ หรือ เมช้างยิก มีเรื่องเล่า นายคำกับนางกลิ้งสองผัวเมียไปหาปลาพบช้างโขลงหนึ่ง นายคำนางกลิ้งวิงหนี ช้างไล่ตาม ทั้งสองคนจึงวิงหนีขึ้นไปอยู่บนต้นไม้

5. หนองช้างเล่น อยู่หมู่ที่ 10 เพราะถ้าเด็กๆ ไปเล่น คงเรียกว่า หนองเด็กเล่น แต่นี่ช้างไปเล่น น้ำจริง

6. ดอนช้างตาย อยู่ที่ตำบลท่าขナン ระหว่างพรุขวางกับบ่อธรรมราษ ที่เรียกอย่างนี้ เพราะมี ช้างไปตายที่นี่

7. ตาเปียด เป็นคนชาวគวนยาوا ตำบลเคร็ง อำเภอซอวัด ในฤดูน้ำท่วม ตาเปียดมาก เห็นบ่อน้ำทุกๆ เว็บมาเต็มลำเรือ เพื่อจะมาแลกช้างที่ตำบลภาระเกด พอกลับเรือมาที่บ้านไสขาว จะ ผ่านพู่ที่มีพังการ กับพุโขลงช้าง โขลงช้างทำร้ายตาเปียดจนเสียชีวิต เว้อกถูกช้างเหยียบจนพังยับเยิน

เหลือแต่หัวเรื่องเท่านั้น นายจำปาบอกว่าตอนเชยังได้เห็นหัวเรื่องนั้นเลย แต่ทุกวันนี้ไม่เห็นเสียแล้ว เพราะหัวเรื่องโดนไฟเผาไปพร้อมไฟไหม้พรุ

8. ตั้นไม่สมดุลเงิน หรือ มาบเน่ ออยู่หมู่ที่ 12 (มาบ หมายถึง ท่าน้ำที่ให้ผลผ่านพังการ ในนาบหมู่้าจะขึ้นรากมาก เช่น จุดหนู) เหตุการณ์นี้คุณปู่ของนายจำปา คือ นายเกด ถนนแก้ว อดีตกำนันตำบลกระเกด คนก่อนจาก กำนันแห้ง เล่าให้คุณพ่อชื่น ถนนแก้วฟัง คุณพ่อชื่นได้เล่าให้นายจำปาฟังอีกทีหนึ่ง ว่า คุณปู่เกดเป็นคนกลุ่มแรกที่เข้ามาออยู่หมู่ที่ 12 (สมัยที่ไม่แยกมาจากหมู่ที่ 7) เมื่อ พ.ศ. 2445 เหตุที่เรียกว่าสมดุลเงิน หรือ มาบเน่ เพราะนายชื่น ซึ่งเป็นคนจีน เขาเรียกว่า โภเจ่ง ย้ายมาจากหมู่ที่ 5 ปีนั้นเกิดเหตุการณ์ หนองน้ำในป่าพรุ คุณพ่อชื่นเล่าว่า เมื่อก่อนใครที่พูดสนประมาทซ้างก้มักจะโดนเข้าจริงๆ เล่าว่า พอคนถามโภเจ่งว่า “ไปหาปลาในพรุไม่กลัวซ้างหรือ” โภเจ่งตอบว่า “ไม่กลัว ถ้าพบก็คงจะได้เล่นกับเรา” กลุ่มของโภเจ่ง มี 7 คนได้เข้าไปหาปลาในพรุ เมื่อแต่ละคนหาปลาได้คนละหานบตระวันก็ป่าย ทุกคนก็habปลาขึ้นจากพรุเดินผ่านทุ่งหญ้าใกล้กับมหาบ พบซ้างไขลงหนึ่งกินหญ้าอยู่ชายป่า ไขลงซ้างเห็นกลุ่มคนของโภเจ่งหาบปลาอยู่กิ่งกรูกันเข้ามา แต่ละคนวิ่งหนีขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ เหลือแต่โภเจ่ง ซ้างตัวจ่าไขลงใช้วงศ์ไม้หานปลาของโภเจ่งไว้ ซ้างตัวอื่นๆ พยายามเข้ามาทำร้ายโภเจ่ง แต่จ่าฝูงได้กีดกันไม่ให้เข้ามา ลูกไขลงก็แยกย้ายเข้าป่าไป ฝ่ายโภเจ่งตกใจกลัวจนตัวสั่น ปากกรีดร้องว่า “พระบาทช่วยด้วยๆ” ร้องเซ่นนืออยู่เรื่อยๆ จ่าไขลงก็ได้อ่างวงคุ้มโภเจ่งไปที่มาบแห่งหนึ่งซึ่งมีต้นสมดใหญ่อยู่ต้นหนึ่ง ซ้างใช้ตีนยำหญ้าจนเตียนและเป็นหลุม ซ้างวางโภเจ่งให้นั่งในหลุมแล้วถอนหญ้าปิดซ้างออกเดินกินหญ้าบริเวณนั้น เมื่อซ้างหันมาเห็นโภเจ่งกระดูกกระดิก ก็กลับมาตอนหญ้าปิดอีก ซ้างทำอยู่เช่นนี้หลายครั้ง จนโภเจ่งตั้งสติได้ไม่กระดูกกระดิก ซ้างก็ออกห่างไปเรื่อยๆ จนหายเข้าไปในป่า โภเจ่งรีบวิ่งหนีเพื่อเอาตัวรอด จึงตั้งชื่อต้นสมดนั้นว่าสมดเงิน และชื่อมาบว่า มาบเงิน

9. คลองซ้างใหม่ ออยู่ตำบลขาดเขตราชบูรพาท

10. ท่าซ้างข้าม ออยู่ที่หัวถนนหมู่ที่ 6

11. ไทรหัวซ้าง ออยู่หมู่ที่ 12 เป็นที่ที่ซ้างถูกยิงตาย 2 ตัว ที่นั่นมีต้นไทรขนาดใหญ่ 6 คนโอบ 2 ต้น ได้หักโคนเสียหายเมื่อเกิดพายุ พ.ศ. 2505 นายจำปา บอกว่า ซ้างได้ตายไปประมาณ 11 ตัว ส่วนใหญ่ถูกยิงตาย พอถามว่า ชาวบ้านเขายิงซ้างกันทำไว้ ได้รับคำตอบว่า “ไม่ได้ยิง เพราะต้องการเอาไว้เชือกิน แต่เพราะ ตอนกลางคืน ซ้างได้ออกมากินข้าวในนา กินกลัวข้ออย ที่ชาวบ้านปลูกไว้ แม้แต่ข้าวที่เก็บเกี่ยวไว้บนห้องหรือจางแล้ว ซ้างก็ยังล้วงเอาไปกิน ชาวบ้านช่วยกันไล่ด้วยคบเพลิง หรือยิงด้วยธนูไฟ ธนูไฟนี้ทำจากไม้ไผ่ทำเป็นคัน ใช้หัวยเป็นสายธนู ลูกธนูทำด้วยดินเหนียวแล้วตากให้แห้ง เอาไว้ marched หุ่ม จุดไฟแล้วยิง จะมีแสงไฟกระจาย ทำให้ซ้างกลัวและหนีไป และบางตัวก็โดนยิงตาย

นายจำปาบอกว่า ซ้างตัวสุดท้ายที่ถูกยิงตาย ผู้ชายยังจำติดตากอยู่จนทุกวันนี้ คือ เมื่อ พ.ศ. 2497 ถูกยิงตายที่บ้านตะเคียนด่วน ตอนนั้นผู้ชายเป็นเด็กไปยืนดูเขาเฉียง(ภาษาท้องถิ่น หมายถึง หัน) เนื้อซ้างกับขوان ที่ต้องเฉียง เพราะเนื้อซ้างเห็นยวามาก แล้วแบ่งปันเนื้อกันกิน ผู้ก่อการกิน มันเป็นซางที่เดินมาตัวเดียวและเป็นตัวสุดท้ายที่พวกร้าวเห็น เพราะซางตัวอื่นๆทั้งโขลงหนี้ไปอยู่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์กว่าท่าวาภัยหลังว่าซางใบลงนี้ไปอยู่ที่ทุ่งพัด เขตตำบลขอนหาด อำเภอชะอวด อุบลราชธานีก็หนีเข้าป่าใหญ่ ทุกวันในป่าพรุจึงไม่มีซางอยู่อีกเลย

ในบริเวณป่าพรุใหญ่ยังมีพรุเล็กๆ เรียกว่า “พรุลานซ้าง” ที่เรียกอย่างนี้ เพราะ มีใบลงซางเดินทางมาหากิน ส่วนทางที่ซางเดินกล้ายเป็นทางลึกลึกลับ กว้าง ยาว มีลักษณะเป็นลำคลอง ชาวบ้านเรียกว่า “คลองซาง” คลองซาง เชื่อมจากพังกรานคawayไปถึงทุ่งท่าชา หมู่ที่ 7 คลองซางเป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากน้ำไม่เคยแห้งแม้จะเป็นหน้าแล้งก็ตาม แต่พون้ำแล้งน้ำเหลือน้อยลง ชาวบ้านจะไปหาปลา ด้วยการ ยกยอด ทางเบ็ด หอดแหะ นอกจากนั้นชาวบ้านในชุมชนยังใช้คลองซางเป็นเส้นทางคมนาคม โดยใช้เรือพายขนาดเล็กไปมาหาสู่กันและใช้เป็นทางเข้าไปทำประมงในป่าหลังจากที่ซางหมดไป คลองดันเขินขึ้น ในปี พ.ศ. 2518 ชาวบ้านช่วยกันขุดลอกเพื่อให้เป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำ

3.6 ตาอินทอง ตาอินแก้ว และยายซีเขียว : ผู้คุ้มครองพรุ

ยังมีเรื่องราวที่เล่ากันมาว่า ในสมัยก่อนชาวบ้านที่เข้าไปในป่า ไม่ว่าจะเข้าไปทำประมงนี่ในเรื่องใด ก็มักจะบ่นถึงตาอินทอง ตาอินแก้ว และยายซีเขียว วิธีบ่นก็โดยออกซื้อตัวยเสียงเบาๆ หรือนีกເກາในใจก็ได้ ว่าช่วยคุ้มครองป้องกันให้ปลอดภัย ถ้าເກາ วัว ควายไปเสียง ก็ว่าอย่าให้ใจลักษือสูญหาย และแก็บน ด้วยการจุดธูป เทียน ให้กินเหล้า กินท่อง ส่วนยายซีเขียว แก้ด้วยขنمโคหือขนมหวาน(พอแก้เสร็จก็ชวนกันกินเอง ถือว่ากินรอยเดน รอยชาน ไม่ค่อยเจ็บไม่ค่อยไข้) หากครอบครัวแล้วประลิพดแต่ไม่แก็บน จะเป็นเหมือนปาก มีอาการต่างๆนานา เช่น เจ็บพุงเจ็บเพาะ(เจ็บเพาะ หมาย เจ็บกระเพาะ) เจ็บหัวมัวตา ต้องแก็บน อาการที่เป็นจึงจะหาย ปัจจุบันความเชื่อนี้ลดน้อยลงไป อาจจะเป็นเพราะชาวบ้านเข้าไปใช้ประมงในป่าน้อยมาก ประกอบกับความเจริญทางด้านวิชาการ ทำให้คนมีเหตุผลมากขึ้น

ปัจจุบันนี้ป่าพรุที่เราเห็นเป็นป่าพรุที่เลื่อมโกร姆 เพราะถูกทำลายด้วยน้ำมือของคนจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม และภัยธรรมชาติที่ไม่สามารถป้องกันได้ ทำให้ทรัพยากรที่มีค่า ที่เคยอุดมสมบูรณ์ในป่าพรุลดน้อยลงไป และหลายๆอย่างก็หมดสิ้นไปอย่างน่าเสียดาย ทุกคนที่เป็นผู้ถ่ายทอดหรือเล่าเรื่องราวเหล่านี้ให้พวกร้าวได้รับรู้ พวกร้าวเป็นบุคคลที่มีชีวิตอยู่ในสมัยที่ป่าพรุยังสมบูรณ์ และตอนที่ป่าพรุเลื่อมโกร姆 สังเกตจากการเล่าชาวบ้านจะเล่าเรื่องราวของป่าพรุในสมัยก่อนด้วยความรู้สึกภำพ ความสุข แต่พอเกิดการเปลี่ยนแปลงจนมีสภาพอย่างทุกวันนี้ พวกร้าวจะเล่าด้วยความรู้สึกหวง

แทน และเสียดาย จึงอยากจะเชิญชวน และขอร้องให้คนรุ่นหลังทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่ แม้จะยังเหลืออยู่ไม่มากนักก็ยังดีกว่าไม่เหลือเลย ขอให้ยึดคำขวัญที่ว่า “ทรัพยากรธรรมชาติ คือ ชีวิต อย่าคิดทำลาย”

ดังนั้นหากเรามีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีค่าและเชื่อต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ถ้าต้องการให้อยู่คู่กับเราตลอดไป ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย ทุกคน ที่เกี่ยวข้อง ช่วยกันดูแล รักษา และอนุรักษ์ ด้วยความตระหนักและรับผิดชอบ

บทสรุป : ผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากการเปลี่ยนแปลงทรัพยากร

จากการที่ระบบมนิเวศทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นพื้นดิน พื้นป่า พื้นน้ำ และสัตว์ต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลง มาเรื่อยๆ ส่งผลกระทบต่อวัด ชุมชน และวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ดังนี้

1. ผลกระทบในแง่ลบหรือผลเสีย

ผลกระทบที่มีต่อวัดและชุมชน เมื่อก่อนข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ชาวบ้านมักจะนำลูกน้ำหланมาทำบุญในวันเทศกาลต่างๆ อุ้มลูกจุ่งหланเดินเท้ากันมาตามคันนาหรือทางเล็กๆ ตามแนวป่าเย็นสบาย ไม่ต้องรีบร้อน มากันตั้งแต่เช้า กว่าจะกลับถึงบ้านก็ป่ายืน ทำให้เด็กๆ จักทำบุญทำงานจิตใจอ่อนโยน อารมณ์แจ่มใส เยือกเย็น ว่าอนสอนง่าย ไม่ไปเที่ยวเสพพลบภูบติไปในทางเสื่อมเสีย แต่พอการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป ขาดความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติชาวบ้านอยู่กันอย่างลำบาก แห้งแล้งอาหารการกินไม่สมบูรณ์ คนวัยทำงานมักทิ้งบ้านช่องไปหางานที่อื่นทำ ปล่อยให้คนแก่และเด็กอยู่บ้าน จึงไม่ค่อยมีเวลาเข้าวัดเข้าว่า จะมาวัดสักทีก็ต้องโดยสารรถ ถ้าพาเด็กมาด้วยก็สิ้นเปลืองค่ารถมากขึ้น และไม่มีใครเข้าเดินเท้ากันเหมือนแต่ก่อน เพราะการเดินเท้าบนถนนลาดยางหรือถนนคอนกรีตที่ไม่มีร่มเงาของต้นไม้ทั้งร้อนและเหนื่อยกว่าจะถึง ถืออย่างต้องเร่งรีบเนื่องจากได้ทิ้งบ้านหรือเด็กไว้บ้างครั้งก็ให้วานลูกหланช่วยขับรถมาส่งและมารับ ซึ่งเด็กก็ไม่ค่อยเต็มใจ เพราะไม่ค่อยชอบมาวัดพวกรเด็กๆ เข้าใจว่าคนแก่ เท่านั้นที่ควรจะมาวัดทำบุญ เด็กจึงมีเวลาว่างก็พาไปเที่ยวเตร่ มัวสุมกับสิ่งไม่ดี จิตใจแข็งกระด้าง อบรมสั่งสอนยาก สร้างปัญหาให้กับสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางระบบมนิเวศยังส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนอย่างมาก คือ ในสมัยก่อนที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งอาหารการกิน ทั้งเครื่องอำนวยความสะดวกและสภาพสิ่งแวดล้อมที่ธรรมชาติมีให้ พวกราษฎรบ้านมีการแบ่งปันข้าวปลาอาหาร และสิ่งของอื่นๆ กัน เช่น ถ้าบ้านใครไว้ดินปลานในบ่อ หรือในหนอง ก็จะบอกเพื่อนบ้านให้ไปจับปลาเขามาแบ่งกันและมีส่องมือ และถ้าใครไม่ได้ไปจับก็นำปลาที่ได้มาแบ่งให้ หากบ้านใครทำนาได้ข้าวมาก จะมีญาติฯ หรือ คนที่รักใคร่ นำผักผลไม้ หรือ

ของใช้ที่ตนเองมี นำมาแลกข้าวไว้กินโดยไม่ต้องซื้อ และถ้าบ้านข้างเคียงปลูกผักอะไร เพื่อบ้านสามารถเก็บเอาไปกินได้ ไม่มีการคุกคามจากล่าภัย อยู่กันอย่างอบอุ่น รักใคร่ เคารพนับถือซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกัน เป็นมาตรฐานสูงสุด ต่อความเชื่อในความยุ่งเหยิง เกิดความเห็นแก่ตัว ขาดน้ำใจ ไม่มีเวลาที่จะแบ่งปันความสุขให้กับผู้อื่น ต่างคนต่างอยู่ ตัวใครตัวมัน ทุกอย่างตีค่าเป็นเงินไปหมด คำว่า เครื่อญาตินับวันจะเห็นห่างกันไปทุกที

การเปลี่ยนแปลงทางระบบเศรษฐยังส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อ ด้วย เช่นเดียวกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือเมื่อก่อนพอกถึงช่วงที่ฝนตกมากเกิดน้ำท่วมตามท้องทุ่งที่ราบและที่ราบต่ำนานติดต่อกัน เป็นเดือนๆ กว่า น้ำจะลดเป็นปกติ เพราะมี คู คลองระบายน้ำ น้ำอยามากน้ำไหลไม่ทันจึงเกิดการทำลาย ลากผ่านท้องทุ่งที่ว่างเปล่าไม่เกิดการเสียหายแต่อย่างใด การลากพระทางน้ำปัจจุบัน ไม่มี แม้ฝันจะตอกมากันน้ำ ก็ไม่ท่วมชั่งมากพอ เนื่องจากมีระบบการระบายน้ำได้อย่างรวดเร็ว

ประเพณีการบวชก็เป็นอีกด้วยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยบวชพร้อมกันคราวละมากๆ 40-50 คน ในช่วงจะเข้าพรรษา เพราะเมื่อก่อนป้าไม้ยังอุดมสมบูรณ์ไม่ต้องซื้อน้ำากัน ปลาเมื่อมาก พอกที่จะใช้เป็นอาหารได้ทั้งปี คนในวัยหนุ่มสาวยังประกอบอาชีพกันอยู่ที่บ้านได้ ไม่ว่าจะหาปลา หาของป่า ตัดไม้ฟืนหรือเผาถ่านขาย พอกถึงวัยที่จะบวช พ่อแม่ก็นำลูกหลานมาฝากไว้กับวัดและบวชที่วัดพร้อมกันหลายเป็นประเพณีที่ทำกันในสมัยนั้น ปัจจุบันเด็กๆ มักจะไปเรียนหนังสือและทำงานกันที่อื่นเสียส่วนมาก เพราะอยู่บ้านไม่มีอาชีพให้ทำ ดังนั้นถ้าใครมีความพร้อมที่จะบวชก็ต้องลงงานหรือหยุดงานช่วยครัว การที่จะนัดมาบวชพร้อมกันเหมือนเมื่อก่อนทำไม่ได้ ระยะเวลาการบวชก็ไม่กี่วัน ขึ้นอยู่กับงานและจำนวนวันที่ลาได้

ส่วนความเชื่อที่ว่าต้นไม้ใหญ่ หรือต้นไม้บางชนิด เช่น ไม้ตะเคียนป่า มักจะมีผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือนางตะเคียนสิงสถิตอยู่ เดียวนี้ความเชื่อนี้ค่อยๆ หมดไปเนื่องจากต้นไม้ขนาดใหญ่ และไม่ต้องเดินป่าเกือบจะไม่มีแล้ว และนี่ก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ต้นตะเคียนหมดไปเรื่อยๆ เนื่องจากมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือมีนางตะเคียนรักษาต้นตะเคียนอยู่ หากคนรุ่นหลังยังมีความเชื่ออยู่ ต้นตะเคียนก็คงไม่หมด ปัจจุบันความเชื่อหลายอย่างชาวบ้านก็ยังเชื่อกันอยู่ ความเชื่อเป็นเรื่องของความรู้สึก เป็นเรื่องของจิตใจของแต่ละคนและโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อไม่ได้ทำให้ใครเสียหาย และไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน ดังนั้น “ถ้าไม่เชื่อก็อย่าลบหลู่”

2. ผลกระทบในแบ่งบวก หรือ ผลดี

การเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศไม่ได้ส่งผลกระทบในแบ่งลบ หรือ ผลเสีย ด้านเดียว แต่ได้ส่งผลในแบ่งบวก หรือ ผลดีตามมาด้วย เช่น การตัดต้นไม้ ทำลายป่าไม้ หรือต้องถมทางน้ำก็ตาม จำเป็นต้องทำเพื่อความเจริญของชุมชนของบ้านเมือง การทำลายระบบนิเวศเพื่อการคมนาคม สร้างถนนหนทาง เชื่อมภายในชุมชนและชุมชนภายนอกให้ได้รับความสะดวกสบาย จะไปไหนมาไหนก็รวดเร็วทันใจ ทั้งประยุคและทุนเวลา เพราะเมื่อมีถนนหนทางเกิดขึ้นมากมายแต่ละบ้านจะมีรถส่วนตัวใช้กัน ไม่ต้องเดินเท้าหรือใช้เรือแม่นแต่ก่อนซึ่งถ้าหนทางไกลจะมีการพักค้างค้างแรมกันระหว่างทาง เสียเวลาทำมาหากิน การขนส่งสินค้า หรือนำผลผลิตที่มีไปยังชุมชนอื่นๆ ก็ได้รับความสะดวก ทันเวลาไม่เกิดการเสียหายหรือสูญเสีย ซึ่งถ้าเป็นเมื่อก่อน ก็ใช้วิธีการหาบ คอก หรือหุน(ทุน คือ การเอาของวางเทินศีรษะ) ต้องเดินบนทางแคบๆ กว่าจะถึงร้านค้าหรือตลาด ส่วนชาวบ้านที่อยู่ริมน้ำก็ใช้เรือบรรทุกผลผลิต ซึ่งต้องใช้เวลาพอสมควร กว่าชาวบ้านจะได้เงินสักบาทสักสองบาทก็เหนื่อยกันแทบเย่ จะเห็นว่าความสะดวกสบายที่เรามีถนนหนทางอันเกิดจากการที่ต้องสูญเสียชราตรีไปบ้าง แต่ก็เกิดผลดีตามมาและส่งผลให้เศรษฐกิจดีขึ้น

บทที่ 7

วิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาของชาวชุมชนวัดท่าลิพง

จากการศึกษา ประวัติวัดและชุมชนวัดท่าลิพง ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งทรัพยากรต่างๆ พบร่องรอยของชาวชุมชนได้เรียนรู้และปรับใช้ภูมิปัญญาต่างๆ จนก่อให้เกิดรูปแบบในการดำเนินวิถีชีวิตในอดีตอย่างน่าสนใจ ดังนี้

ปฏิทินชีวิตตามรอบถูกกาลเพาะปลูก

จากการบอกรเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ เช่น นางเรียง ใจไกรจักษ์ อายุ 83 ปี อายุบ้านเลขที่ 9, นายบัว สัตย์ศรี อายุ 89 ปี และนางหมุน สัตย์ศรี อายุ 87 ปี อายุบ้านเลขที่ 55, นางพัน เรืองอ่อน อายุ 84 ปี อายุบ้านเลขที่ 57, นางจวน ศรีสมโภชน์ อายุ 82 ปี อายุบ้านเลขที่ 72, นางบุตร จันทวงศ์ อายุ 74 ปี อายุบ้านเลขที่ 44, นายจ้าย ชูแก้ว อายุ 71 ปี อายุบ้านเลขที่ 53 เป็นอดีตผู้ใหญ่บ้าน นายคลาด บัวด้วง อายุ 72 ปี อายุบ้านเลขที่ 65, และนางศรีบูรณ์ จันทวิโรจน์ อายุ 62 ปี อายุบ้านเลขที่ 7 ทุกคนที่เอียนนามอยู่หมู่ที่ 9 ตำบลการะเกด ให้สัมภาษณ์ว่าได้ข้อมูลมาจากการคำบอกเล่าของปู่ย่า ตา 伯 แสดงให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนวัดท่าลิพงนั้นตั้งแต่บ้านฐานของการพึ่งพาทั้งทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มาจากการเรียนรู้ จนทำให้เกิดรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในวัย เพศ ที่แตกต่างกันซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละเดือน ดังนี้

เดือนอ้าย และเดือนยี่

ชาวบ้านจะปลูกผัก เลี้ยงเป็ด ไก่ หมู เพราะข้าวในนายังไม่สุก ผู้หญิงจะทำงานบ้าน เช่น หอบหุง หอบผ้าไว้ใช้เอง ผู้ชายเลี้ยงวัว ควาย หาไม้ ผ่าฟืน ไว้ใช้ทำอาหาร

เดือนสาม

ข้าวเริ่มสุก ทั้งหญิงและชาย เด็กและผู้ใหญ่ เริ่มเก็บข้าวที่สุกก่อน การเก็บข้าวสมัยก่อนเก็บด้วยมือ อุปกรณ์ที่ใช้เรียกว่า แกะ (อุปกรณ์ในการเก็บข้าวของภาคใต้) ข้าวส่วนที่ยังไม่ค้อมตัวลง จะใช้ไม้ยาวๆ ช่ม ข้าวให้ล้มลงขนาดพอเหมาะสมที่จะยืนเก็บได้สะดวก เก็บทีละรัง ได้เต็มหน้าร่าง บางคนสามารถร่ายหน้าแกะได้ เก็บแต่ละครั้งได้เต็มหน้าของแกะ เมื่อเต็มกำมือ วางพักไว้ เมื่อเก็บใหม่ได้อีกเต็มกำมือ เอาข้าวที่วางพักไว้มารวมกัน ใช้ซังข้าวที่มีความเหนียว มัดให้รอบ พาดข้างสะโพก แล้วหักคอข้าว ผูกมัด โดยหมุนข้าวให้แน่น ไม่ให้ร่วงข้าวหลุดออกจากกัน เรียกว่า ผูกเสียงข้าว ร้าผูกมัดไม่แน่นข้าวที่มัดหลุดจากกัน เรียกว่า ผูกชี้ไก่มนเทียน

การเก็บข้าวจะเก็บตั้งแต่เช้าจรถถึง จึงเก็บรวมเลียงข้าวทั้งหมด แล้วนำกลับบ้าน ด้วยวิธีใส่กระสอบกระถุงเทินศีรษะบ้าง หابบ้าง เข็นด้วยวัวหรือควายบ้าง เมื่อไปถึงบ้านจะเก็บข้าวในโรงข้าวซึ่งอาจจะอยู่ภายนอกตัวบ้าน หรือแยกจากตัวบ้านออกมาน้ำห้องกลางคืนมีการตักข้าวเม่า การตักข้าวเม่าคือการนำเมล็ดข้าวเหนียวที่ยังไม่สุกเต็มที่มาคั่วให้พอร้อนๆ แล้วใส่ในครกไม้ ตำด้วยสากไม้ ให้เมล็ดข้าวแบบน้ำ ขณะที่ตำใช้มือก้อนหนึ่งค่อยโโยง(โยง คือคนหรือเขี้ย) ไม่ให้ข้าวดิบกันครก เสร็จแล้วนำมาผัดเผาแกลบอบอกด้วยกระดัง (แกลบคือเปลือกของเมล็ดข้าว)

เดือนสี่

เดือนนี้ข้าวสุกหมดทุกบึงนา³⁴ (สำหรับการเก็บข้าวเจ้า มีการทำพิธีทำขวัญข้าว โดยจะเลือกข้าวต้นที่มีรวงสมบูรณ์ เมล็ดแน่น สวยงาม รอบไว้ 9 กอก ใช้ด้ายขาวหรือด้ายสีผูก เชิญหมอดำขวัญข้าวมาทำพิธี มีอาหารหวานคาว เช่น ขنمโค-ขنمขาว-ขนมแดง-ข้าว-แกง-น้ำ-หมาก-พูล-ใบกำคำ(หรือใบเต่ารังกได)-ดอกไม้-ชูป-เทียน เรียกว่า “ดับที่ 12” (จัดสิ่งของทั้งหมด 12 อย่าง) ใช้มือทอทำเป็นหลักปัก 3 เส้า ถ้าไม่มีมือทอ อาจใช้มั้ตะขอแทนได้ แล้วทำพิธีเชิญขวัญข้าว พร้อมด้วยค่าตากกำกับ ว่า “พุทธิัง รัตตตะนัง ธัมมัง รัตตตะนัง สัมญัง รัตตตะนัง”

เมื่อถึงเวลาที่เก็บข้าว ข้าวที่เริ่มไว้ 9 กอนนี้จะเก็บหลังสุด เมื่อเก็บที่อื่นหมดแล้วจึงจะเก็บข้าวนี้ให้ได้ 3 เลียง³⁵ เก็บไว้บนสุดตรงกลางของห้องข้าว³⁶ เมื่อต้องการจะเอาข้าวไปนวดเพื่อใช้หุง จะเอารข้าวเลียงอื่นมาวนดกก่อน ข้าว 3 เลียงนี้จะเก็บไว้เพื่อทำเป็นพันธุ์ข้าวสำหรับปลูกครัวต่อไป

เดือนห้า

หลังจากเก็บข้าวในนาเรียบร้อยแล้วจะเป็นช่วงของประเพณีอาบน้ำคนแก่ ในวันสงกรานต์เดือนนี้ถือว่าเป็นเดือนว่าง-วันว่าง ในช่วงนี้ผู้คนจะหยุดการทำงานทุกชนิด ชาวบ้านจะเอาสากผูกไม้แขวนในครกไม้ที่ไส้น้ำ เอาด้ายผูก เรียก หยุดครก หยุดสาก มีความหมายว่า ไม่ทำงาน ที่เคยตักข้าวไว้กินก็ไม่ทำ(ข้าวที่ใช้กินในเดือนนี้ ชาวบ้านเตรียมไว้เรียบร้อยก่อนเดือนห้าแล้ว) มีการทำอาบน้ำสาวกมิเปลี่ยนผ้าให้สาวกใหม่ เดือนนี้ ถือกันว่า เป็นวันขึ้นปีใหม่(ปีใหม่ไทย)

วันที่ 13 เมษาฯ เป็นวันส่งเจ้าเมืองเก่า

วันที่ 14 เมษาฯ วันว่าง

วันที่ 15 เมษาฯ วันรับเจ้าเมืองใหม่

ในเทศกาลนี้ผู้คนจะสวมใส่เสื้อผ้าใหม่ ลูกหลวงที่อยู่ต่างถิ่น ไม่จำกัดไกด์หนังก็จะพาภันกลับมาหา พ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย อาบน้ำคนแก่คนเม่า และอาบน้ำสาวกมิบ้าน กลางคืนพ่อแม่จะให้

³⁴ บึงนา เป็นคำท้องถิ่น หมายถึง แปลงนา

³⁵ เลียงเป็นลักษณะนามใช้เรียกข้าวที่มัดไว้ 1 มัด คือ 1 เลียง

³⁶ ห้องข้าว คือ โรงเรือนที่สร้างขึ้นสำหรับเก็บเลียงข้าวหรือข้าวที่นวดเสร็จแล้ว นักใช้สากปูนกึงไม้ โดยล่างสุดเป็นปูนเพื่อบังกันปลวก และกันผังเน็นให้อากาศไปร่อง ผนไม้สด เข้ามาเพื่อป้องกันไม้เนื้อหัวขี้นกินไป

ลูกหลานไปนอนกับปู่ย่า ตาทวด เด็กๆ จะได้ฟังนิทานหรือสวด(อ่าน) หนังสือ จักราชวงศ์ฯ อาธิรามเกียรติ์ ให้ท่านฟัง กลางวันจะมีการละเล่นหกอยอย่าง มีการหلامเห็นiyaw³⁷ กันทุกบ้าน เพื่อนำไปวัดเพื่อรับเจ้าเมืองใหม่ด้วย

การละเล่น ในเดือนห้ามหกอยชินิด เช่น เล่นฟ้าดทึ่ง เชือพญาแหงส อุบลูกไก่ ยันสาข เป็นต้น มีการว่าเพลงบอคตามบ้านทั้งกลางวันและกลางคืน ช่วงวันสงกรานต์หรือวันว่างจะห้ามขึ้นที่สูง เชือกัน ว่า วันว่าง(ว่างเทวดา) คือไม่มีเทวดาคุ้มครอง ปกปักษากษา ดังนั้นการปืนป้ายหรือขึ้นที่สูง อาจได้รับอันตราย

ปัจจุบันในช่วงเดือนห้าหรือวันสงกรานต์ ยังมีสิ่งที่ยืดถือและปฏิบัติกันอยู่คือ ลูกหลานที่อยู่ไกลๆ พอถึงช่วงเทศกาลสงกรานต์ก็จะพาภันกลับบ้าน คนที่มีครอบครัวก็ยกันมาทั้งครอบครัว พี่ๆ น้องๆ ได้พบกัน ญาติสนิมมิตรสายที่ไม่ค่อยได้เจอกัน ช่วงนี้เป็นโอกาสที่สุด บางบ้านก็อาบน้ำคนแก่ที่บ้าน คนที่มีญาติมาก ก็จะนัดเอาบ้านสักแห่งเป็นจุดรวม ทุกคนก็จะพาภันมาทั้งลูกเล็กเด็กแตง คนหนุ่มคนสาว ได้เจอกัน พูดจาหยอกล้อ กันเป็นที่สนุกสนาน คนแก่คนเฒ่าก็พ洛ยมีความสุขที่ลูกหลานมาอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา บางแห่งก็ไปทำกันที่วัด เชิญชวนคนแก่ภายในหมู่บ้านมาพร้อมกันที่วัด โดยเฉพาะวัดท่าลิพง พอถึงเทศกาลสงกรานต์จะมีคนแก่คนเฒ่าในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง มาให้ลูกหลานได้อาบน้ำ(รถน้ำ) กันที่วัด แต่ละปีมีคนมาว่ามีจำนวนมากมาย ทำให้คนแก่มีความสุขที่เห็นลูกหลานอยู่กันพร้อมหน้า มีความสุขที่เห็นการแสดงออกถึงความกตัญญู คนหนุ่มสาวก็มีความสุขที่เห็นพ่อแม่หรือปู่ย่าตาทวดหน้าตายิ้มเย้ม หยอกล้อลูกหลาน เด็กๆ ก็มีความสุขที่ได้เล่นกันสนุกสนาน

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิงก็คือการละเล่นแบบเก่าๆ ที่ปู่ย่าตาทวดเล่นกันและการว่าเพลงบอคตามบ้าน ปัจจุบันสูญหายไปหมดแล้ว เดิมคนแก่เป็นลูกคู่เพลงบอคได้ตั้งแต่การว่าเพลงบอคตามบ้านค่อยๆ สูญหายไป คนรุ่นหลังไม่ค่อยได้ฟังจึงเป็นลูกคู่เพลงบอคไม่เป็น โดยเฉพาะเด็กๆ ทั้งว่าไม่เป็นและฟังก็ไม่เป็นด้วย

วัดท่าลิพงมีความคิดที่จะนำการละเล่นเหล่านี้มาฟื้นฟู เพื่อให้เด็กๆ ลูกหลานของชุมชน เวลาได้เห็นได้สัมผัส การละเล่นแปลงตัว ซึ่งเข้าไม่ค่ายรู้จักไม่เคยเห็นและจะไม่มีโอกาสได้เห็นเลย เขาจะได้ชื่มชับบรรยายกาศที่แปลงใหม่จะเกิดความภูมิใจ ในประเพณีวัฒนธรรมเดิมๆ ของบ้านเกิด

เดือนหก และ เดือนเจ็ด

ฝนเริ่มตก แต่ยังไม่หนัก ชาวบ้านเริ่มเตรียมไถนา โดยใช้วัวหรือควาย

เดือนแปด

เป็นเดือนพระเข้าพรรษา มีการคั่วตอก(ข้าวตอก) เพื่อนำไปทำบุญที่วัด วิธีทำข้าวตอก คือ เอาข้าวเปลือกเหนียวหรือเมล็ดข้าวเปลือกเจ้าก็ได้ใส่ในกระทะ คั่วบนเตาไฟเพื่อให้เมล็ดแตก ขณะคั่ว เมล็ดข้าวจะปะทุแตกออกหกอยทิศทาง ใช้กิ่งใบคุระหรือกิ่งใบไผ่ที่มีใบมากๆ มาปิดไว้ หากเมล็ดข้าวยัง

³⁷ การทำข้าวหลาม

มีเปลี่ยนข้าวติดอยู่ก็จะแกะออกให้เหลือแต่เนื้อข้าว เรียกข้าวตอก ไม่นิยมนำเมล็ดข้าวเปลือกเจ้ามาค้า เพราะข้าวเจ้าป่าเป็นข้าวตอกแล้วมีขนาดเล็กไม่สวย

ซึ่งเข้าพรรษา ชาวบ้านจะพากันเข้าวัด เมื่อก่อนชาวบ้านจะทำบุญตักบาตรเข้าวัดฟังธรรมกันมากกว่าปัจจุบัน ทั้งหญิงและชาย แต่มีผู้หญิงมากกว่า คนแก่มากกว่าหนุ่มสาว ตอนเช้า จะมีการตักบาตร อย่างน้อย 3 วันแรกของพรรษา บางคน ข้าวัด ฟังธรรมตลอดเข้าพรรษาก็มี ปัจจุบันก็ยังคล้ายๆ กับในอดีต ชาวบ้านทำบุญตักบาตร เข้าวัดมากกว่าซึ่งอื่นๆ ผู้ชายที่เข้าวัดฟังธรรมในช่วงพรรษาจะเป็นคนแก่คนเฒ่า ผู้หญิงก็ เช่นกัน คนวัยทำงานจะใช้วิธี เข้าวัดฟังธรรมประมาณ 3 คืน

เดือนเก้า

เริ่มหว่านข้าวในนา ฝนตกมากขึ้น ปลายเดือน ข้าวเริ่มงอกเป็นต้นกล้าอ่อน

เดือนสิบ

มีประเพณีสารทเดือนสิบ เป็นเดือนที่รวมญาติ ไม่ว่าจะไปทำงานอยู่ที่ไหน จะกลับภูมิลำเนาเพื่อมาหาพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ และเพื่อทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ไปทำร่วมกันที่วัด คนที่มีบรรพบุรุษอยู่ที่ไหนก็จะกลับไปทำที่นั่น มีการทำนมเดือนสิบ เช่น ขنمพอง ขنمลา ขnmรูห ขnmดีชัม ขnmเทียน ขnmบ้ำ (สะบ้ำ) ก่อนถึงวันสารทลูกหลานจะนำขนมลาไปให้ญาติผู้ใหญ่ และจะได้พรกลับมา ปัจจุบันมีการทำนมลาเฉพาะบางบ้าน บ้านที่ไม่ได้ทำก็จะซื้อตามตลาดนัด มีแม่ค้านำ ลามาขาย แต่การทำบุญสารทเดือนสิบก็ยังมีมนต์ลังเซ่นเดิม บรรยายกาศเดิมฯ ยังคงมีให้เห็นอยู่ มีที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น มีการนิมนต์พระ ไปทำบุญกระดูกบรรพบุรุษที่บ้าน ต้องนิมนต์พระไว้แต่เนื่องฯ เพราคนเริ่มนิยมทำเช่นนี้กันมาก พระต้องจดบันทึกว่าบ้านใด นิมนต์วันใด กี่ค่ำ และ ขึ้นป่ายไว้ อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่เรียกวันทำบุญใหญ่ ก็ยังไปทำบุญที่วัดกัน ในวัดจะแน่นไปด้วยชาวบ้าน ทั้งแก่ หนุ่มสาว และเด็กๆ

เดือนสิบเอ็ด

ฝนตกซุก ข้าวกล้างอกงาม ชาวบ้านจะถอนต้นกล้า เพื่อนำไปปักดำ มี ประเพณีทำต้ม (ข้าวเหนียวห่อใบพ้อ) ไปแขวนที่เรือพระ มีบางบ้านนำต้มไปแขวนคอรัว เพราวัวมีบุญคุณช่วยทำงาน ช่วยในการทำงาน เดือนนี้มีประเพณีลากพระหรือขักพระ ชาวบ้านจะไปลากกันทุกคน ถึงจะลากด้วยความยากลำบาก เพราไม่มีถนน คนแก่ๆ สอนว่า ถ้าไม่ไปลากพระ บ้า แม้จะลากไปตามทุ่งนา ผ่านนาใคร ถึงข้าวกล้าเสียหาย ก็ไม่มีคราวว่า เพราเชื่อว่าเรือพระผ่านนาใครเป็นสิริมงคล ข้าวสวยผลผลิตมาก

เดือนสิบสอง

น้ำในแม่น้ำจะลด ปากพัง เต็มฝั่ง ชาวบ้านจะชวนกันพายเรือหรือเจ้า เรือไปหาไม้เสริมและไม้เชื่นฯ ในเขตอำเภอชุมแพ ตัดไม้ในป่า 3 - 5 คืน ได้ไม้มาจำนวนมาก เวลาเอาไม้กลับมาใช้รีโฉไม้

วางแผนกัน ไม่นักໄວ่ข้างล่าง ไม่เบาໄວ่ข้างบน ผูกติดกันเป็นแพ ลอยตามน้ำมา กว่าจะถึงบ้านประมาณ 2-3 วัน ไม่เหล่านี้ใช้ทำเครื่องเรือน ทำฟืน ทำถ่าน ໄວ่ให้เอง

การทำนา : อาชีพดั้งเดิมของชาวชุมชนท่าลิพง

จากการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนวัดท่าลิพงที่เด่นชัดประการหนึ่ง คือ การหาเลี้ยงครอบครัวด้วยอาชีพการทำนา การทำนาเป็นอาชีพที่คนไทยทั้งประเทศยึดทำกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ การทำนาของแต่ละท้องถิ่นก็จะคล้ายๆ กัน อาจจะมีบางสิ่งบางอย่างที่แตกต่างอยู่บ้าง แต่เนื้องจากการทำนาของชุมชนนี้ก็เป็นวิถีชีวิตซึ่งปฏิรูปตั้งแต่อดีตมาเป็นเวลาอันยาวนาน ซึ่งจากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชน จำกคำบอกเล่า นายวัน ทองเกตุ อายุ 78 ปี อายุบ้านเลขที่ 276 หมู่ที่ 6 นางเอียง เต็ม เปี๊ยม อายุ 70 ปี นายสมปอง บุญแก้ววรรณ อายุ 68 ปีบ้านเลขที่ 87 อายุหมู่ที่ 8 เล่าให้ฟังเรื่องการทำนาในชุมชน การเกษตรดังนี้

การทำนา มี 2 ชนิด คือ

1. นาปรัง คือ นาที่ทำในที่ลึกนำ้มี่ขาด
2. นาหยาบ คือ นาที่ทำในที่ดอน รอน้ำจากฝน

สมัยก่อนชุมชนนี้ ไม่ทำนาปรัง ทำแต่นาหยาบ พันธุ์ข้าวเจ้า ที่นิยมปลูกมีข้าวสาร ข้าวจังหวัด(ข้าวหนัก) ข้าวบัวช้อน(ข้าวเบา) การเลือกพันธุ์ข้าวมักเลือกพันธุ์ที่ทนแล้ง ทนน้ำ ควรจะไม่เป็นโรคง่าย ฯลฯ

ในสมัยอดีตประมาณกว่า 100 ปี การทำนาไม่ทันสมัยเหมือนในปัจจุบัน การไถนา ใช้วิวัฒนาการไถนา

อุปกรณ์ในการไถนา ประกอบด้วย วัว 1 คู่ และคันไถ ในชั้นส่วนคันไถมีตัวคันไถ แยก แม่แอก ลูกแอก หางยาม หัวหมู ผาน นกจอก ลิม สายatham สายบังคับวัว สายรัดคอวัว

อุปกรณ์การเก็บใช้ แกะ

ช่วงเวลาและขั้นตอนการทำนา

ช่วงเข้าเดือน 6 ฝนเริ่มตก ดินในนาโชน ชาวนาเตรียมตัวไถนา พอถึงวันดีจะไถนาโดยใช้วัวหรือควาย ถ้าหากไม่ได้จะออกจากการบ้านตั้งแต่เช้ามืด ต้องกินส้อ(กินพอประทังความหิวไม่อิ่มมาก) ไปก่อนมักไปกัน 2 คน คนหนึ่งช่วยพาภัย อีกคนแบกคันไถ คนสมัยก่อนไถนาทั้งหญิงและชาย ไถครั้งแรก เรียก ไถเดะ คือ ไถห่างๆ การไถนาจะไถเรียบช้ำย วัวที่มีแรงมากໄວ่ข้างใน ตัวแรงน้อยໄວ่ข้างนอก ภาษาที่ใช้สื่อสารกับวัวเพื่อให้รู้ทิศทางที่ต้องการ เช่น